

T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İFLÂSTA TASARRUFUN İPTALİ DAVASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yunus ÇAK

Özel Hukuk Anabilim Dalı

Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı

TEMMUZ 2024
İSTANBUL

T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İFLÂSTA TASARRUFUN İPTALİ DAVASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yunus ÇAK
(221232038)
0009-0006-8468-9256

Özel Hukuk Anabilim Dalı

Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ahmet BAŞÖZEN

İstanbul 2024

T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Jüri Tez Onay Formu

02.07.2024

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Bu çalışma 02.07.2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Özel Hukuk Anabilim Dalı, Özel Hukuk (Tezli Yüksek Lisans) Programı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ

Prof. Dr. Ahmet BAŞÖZEN

Danışman

İstanbul Gedik Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Mazlum DOĞAN

Üye (İmza)

İstanbul Gedik Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ferhat BÜYÜKAY

Üye (İmza)

İnönü Üniversitesi

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “İflâta Tasarrufun İptali Davası” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını, patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. (02/07/2024)

Yunus ÇAK

ÖNSÖZ

Bu tez İstanbul Gedik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı (Medeni Usul ve İcra-İflâs Hukuku Anabilim dalı) Bünyesinde hazırlamıştır. Hazırlamış olduğumuz tez de iflâsta tasarrufun iptali davasının genel olarak yasal düzenlemeler, bilimsel kitaplar ve yüksek mahkeme kararları ışığında açıklanması ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Başta tez konusunun belirlenmesi olmak üzere bu çalışmanın hazırlanmasından tamamlanmasına kadar süreç içerisinde her türlü desteklerini esirgemeyen, yardımlarda bulunan, çok yoğun mesaisine rağmen değerli vaktini ayırıp sorularımı cevapsız bırakmayan, yol yordam gösteren, bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan, beni her daim motive eden, bana ilham kaynağı olan ve emeğini her zaman üzerimde hissettiğim çok değerli danışman hocam sayın Prof. Dr. Ahmet Başözen'e,

Jüride değerli görüşleri ile katkılarından dolayı Dr. Öğr. Üyesi Ferhat Büyükay ve Dr. Öğr. Üyesi Mazlum Doğan'a,

Tez çalışmasının hazırlanmasından sonuna kadar her türlü destekte ve yardımlarda bulunan, sorularımı cevapsız bırakmayan araştırma görevlileri Oğuzhan Uslu, Gülce Erek ve Kardelen Başakıncı'ya,

Çalışmanın meydana getirilmesi bakımından her türlü maddi ve manevi katkılarda bulunan, sıkıldığım her anda bana moral olan, desteklerini her daim hissettiğim çok değerli arkadaşlarım ve meslektaşlarım başta, Av. Hamit Genç, Av. Barış Akdağ, Av. Kıvanç Aliosmanoğlu, Av. Nadir Çatalarla ve Sertan Ortaoğlan olmak üzere daha nice ismini burada zikredemediğim arkadaşlarıma ve meslektaşlarıma,

Çalışmanın literatür taraması bakımından her türlü kaynağa erişimimi bıkmadan, usanmadan sağlayan İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kütüphanesi Birim Sorumlusu sayın Recep Yıldız'a

Ve tabi ki beni bu yaşıma kadar büyüten; bakıp gözeten; emeklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim, çalışmamın hazırlanmasında uygun koşul ve ortamı sağlayan, gerek maddi gerekse manevi anlamda her daim yanımda olan ve daha önemlisi varlık sebeplerim olan çok değerli annem Zühal Çak'a ve babam Habip Çak'a,

Sonsuz şekilde teşekkürlerimi sunarım.

Temmuz 2024

Yunus ÇAK

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	x
ÖZET.....	xii
ABSTRACT	xiv
1. İFLÂSTA TASARRUFUN İPTALİ DAVASININ TANIMI, AMACI, HUKUKİ NİTELİĞİ, KONUSU VE BENZER KURUMLARLA KARŞILAŞTIRILMASI	1
1.1 İflâsta Tasarrufun İptali Davasının Tanımı	1
1.2 İflâsta Tasarrufun İptali Davasının Amacı	2
1.3 İflâsta Tasarrufun İptali Davasının Kaynağı ve Hukuki Niteliği	4
1.4 İflâsta Tasarrufun İptali Davasının Konusu	13
1.4.1 İflâsta tasarrufun iptali davasında tasarruf kavramı	13
1.4.2 Hukuki fiil kavramı ve bu kavramın iflâsta tasarrufun iptali davası açısından önemi	14
1.4.3 İflâsta tasarrufun iptali davasına konu edilebilecek tasarruflar	16
1.4.4 İflâsta tasarrufun iptali davasına konu edilemeyecek tasarruflar	21
1.4.4.1 Müflisin muvazaalı işlemleri	26
1.4.4.2 Müflisin mal kaçırmaya dönük olarak elde etmiş olduğu kesinleşmiş mahkeme kararları	34
1.5 İflâsta Tasarrufun İptali Davasının, Benzer Kurumlarla Karşılaştırılması.....	39
1.5.1 Hacizde tasarrufun iptali davası ile karşılaştırılması.....	39
1.5.2 İflâsta istihkak davası ile karşılaştırılması.....	43
1.5.3 Muvazaa davası ile karşılaştırılması.....	48
1.5.4 İflâsta sıra cetveline itiraz davası ile karşılaştırılması.....	53
1.5.5 İflâs idaresinin açmış olduğu tenkis davası ile karşılaştırılması.....	58
1.5.6 İflâs idaresi tarafından açılan mirasın reddinin iptali davası ile karşılaştırılması.....	62

1.5.7 Üçüncü kişinin hükmün iptalini (iade-i muhakeme) talep etmesi kurumu (HMK m. 376) ile karşılaştırılması.....	66
1.5.8 İnançlı işlem ve nam-ı müstear kurumları ile karşılaştırılması	70
2. İFLÂSTA TASARRUFUN İPTALİ DAVASINDA İPTAL SEBEPLERİ	76
2.1 Genel Olarak.....	76
2.2 İvazsız Tasarruflar Bakımından İptal Sebebi	77
2.2.1 Bağışlama ve ivazsız tasarruflar	77
2.2.2 Bağışlama mahiyetinde sayılan tasarruflar	82
2.2.2.1 Kanunda yer alan kişilerin arasında yapılmasından dolayı bağış sayılan tasarruflar.....	84
2.2.2.2 Müflisin ivaz olarak pek aşağı bir fiyat kabul ettiği tasarruflar.....	88
2.2.2.3 Kaydı hayat şartıyla irat veya intifa hakkı tesis edilen sözleşmeler ile ölünceye kadar bakma sözleşmeleri	93
2.3 Aciz Halinde Yapılan Tasarruflar Bakımından İptal Sebebi.....	95
2.3.1 Genel olarak.....	95
2.3.2 Müflisin (borçlunun) teminat göstermeyi daha önceki bir zamanda taahhüt etmiş olduğu hal saklı olmak üzere mevcut bir borcun güvencesi için vermiş olduğu rehinler.....	98
2.3.3 Müflisin (borçlunun) para veya olağan (mutat) ödeme vasıtalarından başka bir şekilde yaptığı ödemeler	103
2.3.4 Vadesi gelmemiş bir borç için yapılan ödemeler	106
2.3.5 Kişisel nitelikteki hakların kuvvetlendirilmesi için tapu kütüğüne işlenen şerhler	108
2.4 Zarar Verme Kastı Bakımından İptal Sebebi	110
2.4.1 Genel olarak.....	110
2.4.2 Zarar verme kastından dolayı açılacak iptal davasının şartları.....	116
2.4.2.1 Borçlunun malvarlığı borçlarına yetmemiş olması.....	116
2.4.2.2 Borçlunun (müflisin) alacaklılara zarar verme kastı ile işlem yapmış olması.....	120
2.4.2.3 Borçlu (müflis) ile hukuki işlemde bulunan işlemin diğer tarafı borçlunun mali durumunu ve alacaklılara zarar verme kastını biliyor veya gerekli dikkat ve özeni göstermesi halinde bilebilecek durumda olması	123
2.4.2.4 Borçlu hakkında tasarrufi işlemin yapıldığı tarihten itibaren 5 yıl içerisinde iflâs yoluyla takip başlatmış olması	126

2.4.3 Zarar verme kastından dolayı açılacak iptal davasında İİK m. 280’de öngörülmüş olan karineler	128
2.4.4 Genel olarak.....	128
2.4.4.1 Borçlunun (müflisin) kanunda belirtilen yakın akraba ve hısımları ile yapmış olduğu tasarruf işlemleri.....	129
2.4.4.2 Borçlunun (müflisin) ticari işletmesini ve/veya ticari emtialarının tamamını ya da önemli bir kısmını devretmesi.....	131

3. İFLÂSTA TASARRUFUN İPTALİ DAVASINDA TARAFLAR, GÖREV, YETKİ, YARGILAMA USULÜ, SÜRELER, DAVA TAKİP YETKİSİNİN DEVRİ VE ÖZEL DAVA ŞARTLARI..... 142

3.1 İflâsta Tasarrufun İptali Davasının Tarafları.....	142
3.1.1 Genel olarak.....	142
3.1.2 İflâsta tasarrufun iptali davasında davacılar	144
3.1.2.1 İflâs idaresi veya iflâs dairesi.....	144
3.1.2.2 İİK m. 277 f. 1, b. 2 hükmü uyarınca İİK m. 245 ve İİK m. 255 f. 3 hükümlerine yapılan atıf sonucu alacaklı veya alacaklılar	151
3.1.2.2.1 İİK m. 277 f. 1, b. 2 hükmü uyarınca İİK m. 245’e yapılan atıf sonucu alacaklı veya alacaklılar.....	151
3.1.2.2.2 İİK m. 277 f. 1, b. 2 hükmü uyarınca İİK m.255 f.3’e yapılan atıf sonucunda alacaklı veya alacaklılar	158
3.1.2.3 İİK m. 308 f. 2 hükmü uyarınca konkordato komiseri	160
3.1.2.4 Tasarruf mevduatı sigorta fonu	162
3.1.3 İflâsta tasarrufun iptali davasında davalılar.....	163
3.2 İflâsta Tasarrufun İptali Davasında Görevli ve Yetkili Mahkeme	166
3.2.1 İflâsta tasarrufun iptali davasında görevli mahkeme.....	166
3.2.2 İflâsta tasarrufun iptali davasında yetkili mahkeme	169
3.3 İflâsta Tasarrufun İptali Davasında Yargılama Usulü.....	172
3.3.1 Genel olarak yargılama usulü	172
3.3.2 Hâkimin delilleri serbestçe değerlendirip takdir etmesi	174
3.3.3 Mahkemenin davacının dava dilekçesinde belirtmiş olduğu İİK m. 277 ve devamı maddelerinde yer alan iptal sebepleri ile bağlı olmaması.....	176
3.3.4 İİK m. 281 f. 2 uyarınca ihtiyati haciz.....	177
3.3.5 İptal davasının iflâsın açılması ile İİK m. 194 uyarınca “acele hallerde” görülmesi gereken davalardan olup olmadığının değerlendirilmesi.....	181

3.3.6 Dava konusunun devri bakımından değerlendirilmesi	185
3.4 İflâsta Tasarrufun İptali Davasında Süreler.....	187
3.4.1 Genel olarak.....	187
3.4.2 İptal sebepleri bakımından süreler.....	188
3.4.2.1 Bağışlama ve ivazsız nitelikteki tasarruflar yönünden öngörülen süre	188
3.4.2.2 Borçlunun (müflisin) aciz halindeyken yapmış olduğu tasarruflar için öngörülen süre.....	190
3.4.2.3 Zarar verme kastı ile yapılan tasarruflar için öngörülen süreler	192
3.4.3 İptal davasının açılabilmesi için öngörülen süre	194
3.5 İflâsta Tasarrufun İptali Davasında Dava Takip Yetkisinin Devri.....	199
3.5.1 Genel olarak.....	199
3.5.2 Dava takip yetkisi kavramı	200
3.5.3 Hukuki niteliği.....	203
3.5.3.1 İİK m. 245 hükmü bağlamında dava takip yetkisi devri kurumunun hukuki niteliği	203
3.5.3.2 Dava takip yetkisini devralan alacaklı veya alacaklılar ile iflâs masası bağlamında ortaya çıkan ilişkinin hukuki niteliği.....	205
3.5.4 Dava takip yetkisi devrine karar vermeye yetkili makam	207
3.5.4.1 Adi tasfiye bakımından	207
3.5.4.2 Basit tasfiye bakımından.....	208
3.5.5 Dava takip yetkisinin birden fazla alacaklıya devri halinde alacaklılar arasındaki dava arkadaşlığı meselesi	209
3.6 İflâsta Tasarrufun İptali Davasında Özel Dava Şartları	211
3.6.1 Aciz vesikası bakımından.....	211
3.6.2 Kesinleşmiş icra/ıflâs takibinin varlığı bakımından	213
3.6.3 Gerçek ve kesinleşmiş bir alacağın varlığı bakımından	214
3.6.4 Alacağın iptale tabi olan tasarruftan önce doğması bakımından.....	215
4. İFLÂSTA TASARRUFUN İPTALİ DAVASININ SONUÇLARI VE YARGILAMA GİDERLERİ	221
4.1 İflâsta Tasarrufun İptali Davasının Sonuçları	221
4.1.1 İflâsta tasarrufun iptali davasının kabulüne karar verilmesi ve sonuçları	221
4.1.1.1 İptal davasının kabulüne karar verilmesi halinde geri vermenin kapsamı	226

4.1.1.2 Müflis ile tasarrufi işlemde bulunan üçüncü kişinin hukuki durumu	229
4.1.2 İflâta tasarrufun iptali davasının reddine karar verilmesi ve sonuçları ..	231
4.1.3 İflâta tasarrufun iptali davasının konusuz kalması halinde verilecek karar ve sonuçları	232
4.1.4 İflâta tasarrufun iptali davasında feragat, kabul ve sulh	235
4.1.5 İflâta tasarrufun iptali davasında kesin hüküm	241
4.2 İflâta Tasarrufun İptali Davasında Yargılama Giderleri	244
4.2.1 Genel olarak	244
4.2.2 İptal davasının kabulü halinde	246
4.2.3 İptal davasının reddi halinde	247
4.2.4 İptal davasının konusuz kalması halinde	249
4.2.5 İptal davasının feragat, kabul ve sulh ile sona ermesi halinde	250
5. SONUÇ	255
KAYNAKÇA	265
ÖZGEÇMİŞ	276

KISALTMALAR

AAÜT	: Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi
aşa.	: aşağıda
AY	: Anayasa
AYM	: Anayasa Mahkemesi
b.	: bent
BAM.	: Bölge Adliye Mahkemesi
BanK.	: Bankacılık Kanunu
BK	: 818 Sayılı Borçlar Kanunu
c.	: cümle
E.	: Esas
f.	: Fıkra
FKK	: Finansal Kiralama Kanunu
FSEK	: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
Harç. K.	: Harçlar Kanunu
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK.	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUAK.	: Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu
HUMK.	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBGK.	: İctihadı Birleştirme Genel Kurulu
İİK	: İcra İflâs Kanunu
İsv.	: İsviçre
İsv. İİK	: İsviçre İcra İflâs Kanunu
K.	: Karar
K.T.	: Karar Tarihi
KK.	: Kooperatifler Kanunu
m.	: Madde
No	: numara
RG.	: Resmi Gazete

s.	: sayfa
S.	: sayılı
T.	: tarih
TBK	: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
vd.	: ve devamı
vs.	: ve sair
yuk.	: yukarıda

İFLÂSTA TASARRUFUN İPTALİ DAVASI

ÖZET

Borçlunun mahkemece iflâsına karar verilmeden önce taşınır ve taşınmaz malları, hakları ve alacakları üzerindeki tasarruf yetkisi tamdır. Borçlunun mahkemece iflâsına karar verildikten sonra ise borçlu “müflis” sıfatını alır ve maliki bulunduğu tüm taşınır ve taşınmaz malları, alacakları ve hakları, 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu hükümleri gereğince iflâs masasına dahil olur. Müflisin, iflâs kararı sonrasında masaya dahil olan malları, hakları ve alacakları üzerindeki tasarruf yetkisi kalkar. Aksine tasarruflar, İİK m. 191 hükmü uyarınca alacaklılara karşı hükümsüzdür. Bununla birlikte, söz konusu mal ve/veya haklar üzerindeki tasarruf yetkisi, iflâs masasına geçmektedir. İflâs masası, tasarruf yetkisini, iflâsın adi tasfiyesinde, iflâs idaresi; basit tasfiye halinde ise iflâs dairesi aracılığı ile kullanmaktadır. Müflis, hakkında henüz mahkemece iflâsına karar verilmeden önce veya diğer bir deyişle malvarlığı, hakları ve alacakları üzerindeki tasarruf yetkisinin tam olduğu bir dönemde alacaklılarından mal kaçırmak, alacaklılarının hakkında başlatmış olduğu haciz veya iflâs yoluyla takiplerini semeresiz bırakmak, özellikle de iflâsın tasfiyesi sonucunda alacaklıların alacaklarını kısmen veya tamamen almasını engellemek veya bir kısım alacaklılarına diğer alacaklıları karşısında imtiyaz sağlamak ya da malvarlığının bir kısmını yahut tamamını iflâs tasfiyesi haricinde bırakmak amacıyla bazı kötünietli tasarruflarda bulunabilmektedir. İşte, iflâsta tasarrufun iptali davası, müflisin (borçlunun), iflâsı halinde iflâs masasına dahil olması (ve iflâs tasfiyesine konu edilmesi) gereken ancak iflâs masasına dahil ol-(a)-mayan birtakım hak ve alacakları hakkında iflâstan önce, ivazsız veya aciz halinde yahut alacaklılarına zarar verme kastı içerisinde gerçekleştirmiş olduğu, aslında maddi hukuku bakımından çoğu kere geçerli olan “iyiniyet kuralları” ile bağdaşmayan birtakım tasarruflarını iflâs alacaklıları bakımından geçersiz kılınarak, iptale ve tasarrufa konu malvarlığının, hakkın veya alacağın iflâs masasına dahil edilip iflâs tasfiyesine konu etmesini sağlamaktadır. Bu surette iflâsta tasarrufun iptali davası, iflâs alacaklılarına iflâs alacağını alması yönünde imkan sağlamaktadır. İflâsta tasarrufun iptali davası, kanundan doğan kişisel nitelikte (malın, hakkın veya alacağın aynına ilişkin olmayan) bir eda davası mahiyetindedir. İflâsta tasarrufun iptali davasını kural olarak adi tasfiye halinde iflâs idaresi; basit tasfiye halinde iflâs dairesi, istisnai olarak da dava takip yetkisi kendisine veya kendilerine devredilmiş olan iflâs alacaklısı ya da iflâs alacaklıları tarafından açılmaktadır. Aynı şekilde iflâs idaresi veya iflâs alacaklıları, iflâsın açılmasından önce borçlunun alacaklıları tarafından borçluya karşı açılmış olan ve iflâsın açılması anında derdest olan iptal davalarına iflâstan sonra da devam etme yetkisine sahiptir.

İflâs alacaklıları ve iflâs tasfiyesi bakımından büyük bir önemi haiz olan iflâsta tasarrufun iptali davasını çalışmamızın birinci bölümünde; adı geçen davanın tanımı, amacı, hukuki niteliği, konusu, hacizdeki iptal davası, iflâstaki istihkak davası, iflâsta sıra cetveline karşı itiraz davası, mirasta tenkis davası, mirasın reddinin iptali davası, nam-ı müstear, inançlı işlem ve yine üçüncü kişilerin hükmün

iptalini talep etmesi gibi kurumlar ile karşılaştırılması bakımından açıklamalarda bulunacağız.

Çalışmamızın ikinci bölümünde; iflâsta tasarrufun iptali davasında ivazsız, aciz halinde yapılan ve alacaklılara zarar verme kastı ile yapılan iptale konu tasarruf sebepleri üzerinde duracağız. Çalışmamızın, üçüncü bölümünde; iflâsta tasarrufun iptali davasının tarafları, görev, yetki, yargılama usulü, süreler ve iflâsta tasarrufun iptali davasında dava takip yetkisinin devri ve bu davaya özgü dava şartları hakkında açıklamalarda bulunup; nihayetinde değerlendirmelerde bulunacağız.

Ve yine çalışmamızın son bölümü olan dördüncü bölümünde ise iflâsta tasarrufun iptali davasının sonuçları ve yargılama giderleri hakkında açıklamalarda bulunacağız.

Anahtar Kelimeler: *İflâsta Tasarrufun İptali, İflâs İdaresi, Dava Takip Yetkisi, İflâs Alacaklısı.*

ANNULMENT OF DISPOSITION IN BANKRUPTCY

ABSTRACT

Before the court decides on the bankruptcy of the debtor, the debtor has full power of disposition over his movable and immovable properties, rights and receivables. After the court decides on the bankruptcy of the debtor, the debtor becomes a "bankrupt" and all movable and immovable properties, receivables and rights of the debtor are included in the bankruptcy estate in accordance with the provisions of the Enforcement and Bankruptcy Law No. 2004. The bankrupt is no longer authorized to dispose of the assets, rights and receivables included in the bankruptcy estate after the bankruptcy decision. Disposals to the contrary are null and void against the creditors pursuant to Article 191 of the EBL. Nevertheless, the power of disposition over the goods and/or rights in question passes to the bankruptcy estate. The bankruptcy estate exercises its power of disposition through the bankruptcy administration in case of ordinary liquidation, and through the bankruptcy office in case of simple liquidation. The bankrupt, before the court has decided on his bankruptcy, or in other words, in a period when he has full authority to dispose of his assets, rights and receivables, to smuggle goods from his creditors, and to render the foreclosure or bankruptcy proceedings initiated by his creditors fruitless, In particular, it may make some malicious disposals in order to prevent the creditors from receiving their receivables partially or completely as a result of the liquidation of the bankruptcy, or to provide privileges to some of its creditors against other creditors, or to exclude some or all of its assets from the liquidation of the bankruptcy. Here, the action for annulment of dispositions in bankruptcy is based on a number of rights and receivables of the bankrupt (debtor), which should be included in the bankruptcy estate in case of bankruptcy (and subject to bankruptcy liquidation), but which are not included in the bankruptcy estate, before bankruptcy, without consideration or in a state of insolvency or with the intention to harm his creditors, In fact, in terms of substantive law, a number of dispositions that are incompatible with the "rules of good faith", which are often valid in terms of material law, are invalidated in terms of bankruptcy creditors, and the assets, rights or receivables subject to the annulment and disposition are included in the bankruptcy estate and subject to bankruptcy liquidation. In this way, the action for annulment of disposition in bankruptcy provides the bankruptcy creditors with the opportunity to receive their bankruptcy receivables. The action for annulment of disposition in bankruptcy is a personal action for performance (not related to the property, right or receivable) arising from the law. As a rule, the action for annulment of disposition in bankruptcy is filed by the bankruptcy administration in case of ordinary liquidation, by the bankruptcy office in case of simple liquidation, and exceptionally by the bankruptcy creditor or bankruptcy creditors to whom the authority to pursue the case has been transferred. Likewise, the bankruptcy administration or the bankruptcy creditors are authorized to continue the annulment actions filed against the debtor by the debtor's creditors prior to the opening of the bankruptcy and pending at the time of the opening of the bankruptcy after the bankruptcy.

In the first part of our study, we will explain the action for annulment of disposition in bankruptcy, which is of great importance in terms of bankruptcy creditors and bankruptcy liquidation, in terms of the definition, purpose, legal nature, subject matter of the aforementioned action, the annulment action in foreclosure, the action for appropriation in bankruptcy, the action for objection against the order list in bankruptcy, the action for equalization in inheritance, the action for annulment of the refusal of inheritance, the action for annulment of the rejection of the inheritance, the name of the name, the fiduciary transaction and the third parties' request for annulment of the judgment.

In the second part of our study, we will focus on the reasons for disposals subject to annulment in the annulment of dispositions in bankruptcy without consideration, in case of insolvency and with the intention to harm creditors. In the third part of our study, we will make explanations about the parties to the action for annulment of dispositions in bankruptcy, the duty, jurisdiction, trial procedure, periods of time and the transfer of the authority to pursue the case in the action for annulment of dispositions in bankruptcy and the conditions of litigation specific to this case; and finally, we will make evaluations.

And again, in the fourth part, which is the last part of our study, we will make explanations about the results of the action for annulment of savings in bankruptcy and the costs of the proceedings.

Keywords: *Cancellation of Disposition in Bankruptcy, Bankruptcy Administration, Authority to Prosecute, Bankruptcy Creditor.*

1. İFLÂSTA TASARRUFUN İPTALİ DAVASININ TANIMI, AMACI, HUKUKİ NİTELİĞİ, KONUSU VE BENZER KURUMLARLA KARŞILAŞTIRILMASI

1.1 İflâsta Tasarrufun İptali Davasının Tanımı

2004 sayılı İcra ve İflâs Kanun'un (İİK) 277-284 madde hükümleri arasında düzenlenen iptal davası, uygulamada, “*tasarrufun iptali davası*” ya da “*tasarrufi işlemin iptali davası*” olarak adlandırılmaktadır (Muşul, 2021: 21).

Tasarrufun iptali davasının tanımı İİK’da doğrudan yapılmamıştır. Sadece, İİK m. 277 f. 1, c. 1’de “*İptal davasından maksat 278, 279 ve 280 inci maddelerde yazılı tasarrufların butlanına hükmettirmektir*” şeklindeki ifadeye yer verilmiştir.

Öğretide, İİK m. 277 f. 1, c. 1’de yer alan “butlan” teriminin kullanılmasının hatalı kullanım olduğu belirtilip; haklı olarak eleştirilmektedir (Gürdoğan, 1966: 221; Eroğlu, 2022: 25-26; benzer şekilde, İİK m. 278 f. 1, 279 f. 1, 280 f. 1, m. 284’de de “batıl” ibareleri kullanılmıştır: Muşul, 2021: 32). Bununla bağlantılı olarak, öğretide, tasarrufun iptali davasındaki amacın, yapılan tasarrufun maddi hukuk bakımından hükümsüzlüğünü sağlamak değil; hacizde elinde borç ödemededen aciz vesikası olan alacaklıların alacağını alabilmek için tasarrufa konu mal üzerinde alacaklıya cebri icra yetkisi tanımak; iflâsta ise tasarrufa konu mal veya hakkın iflâs masasına dahil edilerek iflâs alacaklılarının alacakları ödenebilmesi için tasfiyeye tabi tutmak olduğu belirtilmektedir (Bkz. Gürdoğan, 1966: 221-222; Muşul, 2021:32; Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, 2023: 682-683; Kuru/Aydın, 2023a: 515-516; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 738). Görüldüğü üzere, gerek hacizde gerekse iflâsta tasarrufun iptali davasında amaç, tasarrufun maddi hukuk bakımından “batıl” kılınması, bir diğer ifade ile geçersiz kılınması değil alacaklıların alacağını alabilmesi için söz konusu tasarrufu (maddi hukuk bakımından geçerli kalmaya devam etmekle birlikte) cebri icra hukuku anlamında -sadece alacaklılar- bakımından iptal ettirmektir. Gerçekten de, iflâsta tasarrufun iptal davasının amacı, iflâstan önce müflisin, üçüncü kişilerle iptale tabi olacak şekilde yapmış olduğu iyiniyet kuralları ile bağdaşmayan ve iflâs alacaklılarına zarar veren tasarruflarını maddi hukuk

bakımından geçersiz veya hükümsüz kılmak değil, iptale ve tasarrufa konu hakların, malların veya alacakların iflâs masasına dahil edilerek, iflâs alacaklılarının alacaklarını alabilmesine hizmet etmek maksadıyla tasfiyeye tabi tutmaktır. Bu yüzden, kanaatimizce de, İİK m. 277 f. 1, c. 1, 278 f. 1, 279 f. 1, 280 f. 1 ve 284'de “*butlan*” ve “*batıl*” kelimelerinin kullanılması doğru değildir (Muşul, 2021: 32).

Bununla birlikte, öğretide, iflâsta tasarrufun iptali davası, genel olarak, borçlunun yani müflisin, iflâstan önce iflâs alacaklılarından mal kaçırmak amacıyla yapmış olduğu tasarruflarının iflâs masası bakımından geçersiz kılınıp; tasarrufa konu malın veya hakkın iflâs masasına dahil edilmesini sağlamak amacıyla, kural olarak iflâs idaresi ya da istisnai olarak iflâs alacaklıları tarafından açılan, kanundan doğan, şahsi nitelikte, tasarrufa konu malın veya hakkın aynına ilişkin olmayan eda davası olarak tanımlanmaktadır (Muşul, 2021: 21; Kuru/Aydın, 2023a: 516; Eroğlu, 2022: 28; Erdönmez, 2008: 88; Sarısözen, 2016: 232-233; Akil, 2014a: 162-163; Akil, 2014b: 79-81; Yıldırım, 2013: 472-473; Albayrak, 2015: 932-933; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 593-594; Sertkaya-Daniş, 2023: 21-22; Ruhi/Ruhi, 2022: 17; Bakırcı, 2023: 18; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 738-739).

Bu açıklamalar ışığında; iflâsta tasarrufun iptali davası, müflisin, iflâs öncesinde iflâs alacaklılarından mal kaçırmak amacıyla üçüncü kişilerle yapmış olduğu maddi hukuk bakımından aslında geçerli olan tasarruflarının iflâs masası (iflâs alacaklıları) bakımından hükümsüz kılınarak; tasarrufa konu malın veya hakkın iflâs masasına dahil edilmesi imkanını sağlayan, kanundan doğan, tasarrufa konu malın veya hakkın ya da alacağın aynına ilişkin olmayan icra ve iflâs hukukuna özgü bir dava olarak tanımlanabilir.

1.2 İflâsta Tasarrufun İptali Davasının Amacı

İflâsın açılmasından önce müflisin (borçlunun) mal ve hakları üzerindeki tasarruf yetkisi tamdır (İİK m. 165 f. 1, 184 ve 191 f. 1; Üstündağ, 2006: 281; Başözen, 2005a: 203). Dolayısıyla, müflis, iflâsın açılmasından önce malları, hakları veya alacakları üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabilir. Uygulama da, özellikle borçlular (yani müflis), mahkeme tarafından hakkında iflâs kararı verilmeden önce veya daha doğru bir ifade ile ifade etmek gerekirse malvarlığı üzerindeki tasarruf yetkisi kısıtlamasının olmadığı bir dönemde iflâs alacaklılarından mal kaçırmak, iflâs

tasfiyesini sonuçsuz bırakmak, bir kısım iflâs alacaklılarına imtiyaz tanımak ya da mal veya haklarının iflâs masasına dahil olmasını engellemek gibi kötüniyetli birtakım tasarruflarda bulunabilmektedir (Bkz. Ansay, 1956: 324-325; Sarısözen, 1977a: 50-52; Akkaya, 2006a: 13; Börü, 2009: 483; Akil, 2014b: 80; Uyar, 2016: 343; Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, 2023: 682; Coşkun, 2022: 22; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 593).

İşte, iflâsta tasarrufun iptali davasının ihdas nedeni ve amacı, müflisin (yani borçlunun) iflâsından önce, iflâs alacaklılarından mal kaçırmak amacıyla ivazsız, aciz halinde veya zarar verme kastı kapsamı içerisinde üçüncü kişilerle yapmış olduğu (aslında maddi hukuk bakımından geçerli olan) tasarruflarının iflâs masası bakımından geçersiz kılınarak; tasarrufa konu malların veya hakların iflâs masasına dahil edilmesini sağlamaktır. Eş deyimle, müflisin, iflâsın açılmasından önce İİK m. 277 vd.'na göre iptale tabi olacak şekilde üçüncü kişilerle yapmış olduğu tasarruflarının iflâs masası bakımından cebri icra hukuku anlamında geçersiz kılınarak; iflâs açıldığı anda iflâs masasına girmesi gerekirken, müflisin kötüniyetli ve mal kaçırma maksadıyla yapmış olduğu tasarruflar sonucunda iflâs masasına girmeyen malın ya da hakkın iflâs masasına dahil edilmesi iflâsta tasarrufun iptali davasının amacıdır.

Nitekim, İİK m. 277 f. 1, c. 1'de "*iptal davasından maksat 278, 279 ve 280 inci maddelerde yazılı tasarrufların butlanına hükmettirmektir*" şeklinde yer alan hüküm, iflâs ve hacizde tasarrufun iptali davasının amacını dolaylı da olsa ifade etmektedir. Ancak, daha öncede ifade ettiğimiz üzere, öğretilerde, İİK m. 277 f. 1, c. 1'de geçen "*butlan*" ve İİK m. 278 f. 1, 279 f. 1, 280 f. 1 ve 284'de geçen "*batıl*" ibaresi; iptal davasının amacının, tasarrufun iptal edilerek tasarrufa konu mal veya hakkı tekrardan müflisin malvarlığına döndürmek olmadığı; bunun ötesinde söz konusu bu davada amacın; tasarrufa konu mal ve/veya hakkın sanki müflise (yani borçluya) aitmiş gibi alacaklıya tasarrufa konu mal veya hak üzerinde cebri icra yetkisi tanımak olduğu ifade edilerek eleştirilmektedir (Bkz. Umar, 1963a: 8 vd.; Üstündağ, 2006: 288; Muşul, 2021: 32, 39-46; Eroğlu, 2022: 25-26; Kuru/Aydın, 2023a: 516; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 737-738; Sarısözen, 1977a:52).

Öğretilerde de, iflâsta tasarrufun iptali davasının amacının, müflisin, iflâsın açılmasından önce iflâs alacaklılarından mal kaçırmak ve onları zarara uğratmak amacıyla aslında maddi hukuk bakımından geçerli olan birtakım tasarruf işlemleri ile

malvarlığından çıkarmış olduğu mallarının tekrardan sanki müflise aitmiş gibi iflâs masasına (alanına veya sahasına) dahil etmek, dolayısıyla da iflâs alacaklıların alacaklarını alabilmesi için tasfiyeye tabi tutmak olduğu belirtilmektedir (Bkz. Kuru/Aydın, 2023a: 515-516; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 593 vd.; Sertkaya-Daniş, 2023: 26-27; Akil, 2014b: 80-8; Akil, 2014a: 162; Bakırcı, 2023: 17-18; Coşkun, 2022:23; Börü, 2009: 484-485; Uyar, 2016: 344; Kaplan, 2006: 7; Ertekin/Karataş, 1998: 268; Başözen, 2005a: 202-203).

Yargıtay'ın yerleşik hale gelmiş ve istikrar kazanmış olan içtihatlarında¹ ise iflâsta tasarrufun iptali davası için ayrıca amaç bakımından bir ayırım yapılmayıp; genel olarak, tasarrufun iptali davasının amacı hakkında şu açıklamalara yer verilmiştir: “İcra ve İflâs Kanunu'nun 277 ve izleyen maddelerinde düzenlenen tasarrufun iptali davalarında amaç, borçlunun haciz ya da iflâsından önce yaptığı ve aslında geçerli olan bazı tasarrufların geçersiz ya da "iyiniyet kurallarına aykırılık" nedeniyle alacaklıya karşı sonuçsuz kalmasını ve dolayısıyla o mal üzerinden cebri icraya devamla alacağın tahsilini sağlamaktır.”

1.3 İflâsta Tasarrufun İptali Davasının Kaynağı ve Hukuki Niteliği

İİK m. 277-284'de düzenlenen iptal davasının hukuki niteliği ve kaynağı hakkında öğretide birkaç görüş ileri sürülmektedir. Bu anlamda, iptal davasının kaynağı bakımından maddi hukuku anlamında “ayni teoriler (inşai hak teorisi, butlan teorisi)”, “borçlar hukuku teorisi (haksız fiil teorisi, sebepsiz zenginleşme teorisi, kanuni borç teorisi)”, “sorumluluk hukuku teorisi” gibi birçok teori ileri sürülmüştür. (Bkz. Yıldırım, 1995: 27-138; benzer şekilde bkz. Arar, 1945: 217-218; Umar, 1963a: 21-34; Berkin, 1972: 492-496; Sarısözen, 1977a: 55-56; Taze, 2007: 13 vd.; Eroğlu, 2022: 37-38). Maddi hukuk teorilerinin yanında tasarrufun iptali davasının kaynağı bakımından takip hukuku teorisi de ileri sürülmüştür (Bkz. Büyük, 2021: 77-78).

İnşai hak teorisine göre, tasarrufun iptali davası sonuçları itibarıyla mevcut bir hukuki ilişkiyi sona erdirdiğinden dolayı söz konusu davanın kaynağı bozucu

¹ Bkz. Yargıtay 17. HD., 28/05/2019 K.T., 2016/9356 E., 2019/6869 K.; ayrıca benzer kararlar için bkz. Yargıtay 17. HD., 29/12/2016 K.T., 2016/19860 E., 2016/12195K., Muşul, 2021: 40; Yargıtay 17. HD., 18/04/2017 K.T., 2016/6620 E., 2017/4167 K.; Yargıtay 17. HD., 22/11/2016 K.T., 2014/20934 E., 2016/10741 K.; Yargıtay 17. HD., 15/06/2015 K.T., 2015/8803 E., 2015/8659 K.; Yargıtay 17. HD., 07/11/2017 K.T., 2015/8595 E., 2017/10229 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi:15.07.2023

inşai haklardır (Bkz. Taze, 2007: 14). Bu teori daha çok kendisine Alman hukukunda yer bulmakla birlikte en önemli temsilcisi Von TUHR'dur (Taze, 2007: 14). Ancak, öğretilerde, tasarrufun iptali davasının amacının müflis (borçlu) ile üçüncü kişinin aralarında yapmış olduğu tasarrufun tümünden iptalinden ziyade alacaklının alacağı tahsilini sağlamak olduğu belirtilmektedir (Taze, 2007: 17). Aynı şekilde, maddi hukuk bakımından iptal davasının inşai dava şeklinde açılabilmesine dair bir düzenleme yer almamaktadır (Bkz. Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 594). Ayrıca, iptal davasının sonucunda mahkemece tasarrufun iptaline karar verilmekle maddi hukuk bakımından üçüncü kişi ile borçlu (yani müflis) arasında yeni bir hukuki durum yaratılmamakta, sadece üçüncü kişiye cebri icra takibine katılma yükümlülüğü getirilmektedir (Bkz. Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 594; Yıldırım, 1995: 38). Bu sebeplerle, öğretilerde, iptal davasının kaynağının inşai hak olmayacağı belirtilmektedir.

Butlan teorisine göre, borçlunun malvarlığını azaltan tasarrufları, alacaklı bakımından geçerli olmakla birlikte sadece onun takip hakkı bakımından geçersizdir (Yıldırım, 1995: 39; Kuzucu-Yapar, 2020: 257-258; Uzun-Çam, 2017: 51). Bu teoriye göre, iptale konu malın mülkiyeti şarta bağlı olarak kazanılmış olup; şartın gerçekleşmesi ile malın mülkiyeti borçluya dönmektedir (Arslan, 2021: 73). Öğretilerde, tasarrufun iptali davasının kaynağının butlan teorisi ile açıklanamayacağı belirtilmektedir. Zira, öğretilerde, tasarrufun iptali davasında borçlunun tasarrufunun maddi hukuk bakımından iptal ettirme amacının olmadığı, bu davanın amacının alacaklının alacağını tahsil edilmesi amacıyla söz konusu tasarrufun cebri icra hukuku anlamında iptalini sağlamak olduğu ifade edilmektedir (Bkz. Umar, 1963a: 8 vd.; Üstündağ, 2006: 288; Muşul, 2021: 32, 39-46; Eroğlu, 2022: 25-26; Uzun-Çam, 2017: 51). Kanun'da iptal davası sonucunda tasarrufa konu malın mülkiyetinin tekrardan borçluya geçmeyeceği düzenlendiğinden, iptal davasının kaynağının bu yönüyle de butlan teorisi ile açıklanması mümkün değildir² (Arslan, 2021: 73). Bu sebeplerle, tasarrufun iptali davasının kaynağının butlan teorisi ile bağdaşmadığı öğretilerde belirtilmektedir.

² Bkz. İİK m. 283 f. 1: “Davacı, iptal davası sabit olduğu takdirde, bu davaya konu teşkil eden mal üzerinde cebri icra yolu ile, hakkını almak yetkisini elde eder ve davanın konusu taşınmazsa, davalı üçüncü şahıs üzerindeki kaydın tashihine mahal olmadan o taşınmazın haciz ve satışını isteyebilir”.

Haksız fiilden kaynaklanan borç teorisine göre, tasarrufun iptali davasının kaynağı haksız fiildir (Bkz. Taze, 2007: 17; Eroğlu, 2022: 38). Haksız fiil teorisine göre, hem borçlunun hem de üçüncü kişinin tasarrufu haksız fiil teşkil etmekte ve alacaklıya zarar vermektedir (Yıldırım, 1995: 56 vd.; Kuzucu-Yapar, 2020: 258; Uzun-Çam, 2017: 53; Arslan, 2021: 74). Buna göre, borçlunun kasten yaptığı ve üçüncü kişinin de bildiği bu tasarruflar iptale tabi olmaktadır (Kuzucu-Yapar, 2020: 258; Uzun-Çam, 2017: 53). Ancak bu teori, öğretilerde bazı eleştirilere maruz kalmıştır. Öğretilerde, iptale tabi tasarrufların çoğu kere ahlaka ve adaba ayrılık teşkil etmediğinden bu tasarrufların haksız fiil olarak kabul edilmesi mümkün olmadığı belirtilmektedir (Taze, 2007: 18; Uzun-Çam, 2017: 53). Haksız fiilin unsurlarından olan kusurun varlığı her durumda iptal davalarındaki kişide aramak doğru değildir (Yıldırım, 1995: 64). İptal davaları ile haksız fiil davalarında hasmın iade borcunun doğduğu an, birbirleri ile farklılık arz etmektedir (Taze, 2007: 19). Aynı şekilde, haksız fiil ile iptal davasında hasmın iade borcunun kapsamını birbirinden farklıdır (Bkz. Yıldırım, 1995: 62; Uzun-Çam, 2017: 53). Bu ve benzeri gerekçeler ile öğretilere göre, iptale tabi tasarruflar çoğu kere haksız fiil görünümü olsa da her iki dava arasında önemli farklılıklar bulunduğundan iptal davasının kaynağının haksız fiil olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığı belirtilmektedir (Taze, 2007: 19).

Sebepsiz zenginleşme teorisine göre, tasarrufun iptali davasının kaynağı sebepsiz zenginleşmedir (Bkz. Taze, 2007: 20 vd.). Sebepsiz zenginleşme teorisine göre, borçlunun malvarlığı alacaklılara karşı sorumlu bir obje niteliğinde olup; borçlu malını yapmış olduğu tasarruflarla malvarlığından çıkarması alacaklıların zararına haksız kazanç teşkil etmektedir (Yıldırım, 1995: 74; Kuzucu-Yapar, 2020: 258). Böylelikle de, sebepsiz zenginleşen kişi malvarlığında meydana gelen haksız artışı fakirleşene iade etmekle yükümlüdür (Kuzucu-Yapar, 2020: 258). Ancak, öğretilerde, bu teori de çeşitli eleştirilerle karşı karşıya kalmıştır. Sebepsiz zenginleşmenin unsurlarından olan illiyet bağının iptal davaları bakımından uygulanması mümkün değildir (Taze, 2007: 21; Uzun-Çam, 2017: 55). Zira, iptal davalarında, hasmın malvarlığında alacaklı aleyhine ilişkin illiyet bağı sonucunda zenginleşmenin gerçekleşmesi olanaksızdır (Taze, 2007: 21). Sebepsiz zenginleşme davasında cüz'i haleflere karşı dava açma imkanı olmamakla birlikte iptal davalarında üçüncü kişilere yani cüz'i haleflere karşı dava açılması mümkündür (Taze, 2007: 22). Aynı şekilde sebepsiz zenginleşmede ve iptal davasında hasmın iade yükümlülüğünün

kapsamı farklılık arz etmektedir (Yıldırım, 1995: 83; Taze, 2007: 22-23; Uzun-Çam, 2017: 55). Bu sebeple, öğretide, iptal davasının kaynağının sebepsiz zenginleşme de olmayacağı belirtilmektedir.

Öğretide bizimde katılmış olduğumuz kanuni borç teorisine göre, tasarrufun iptali davasının kaynağı Kanun'dur (Bkz. Umar, 1963a: 34; Berkin, 1972: 496; Sarısözen, 1977a: 56; Taze, 2007: 23; Uzun-Çam, 2017: 57; Muşul, 2021: 26; Eroğlu, 2022: 42; Gürtürk, 2021: 21). Kanuni borç teorisine göre, borçlu ile tasarruf işleminde bulunan üçüncü kişi iptal davasının riskini önceden kabul etmiş olup; böylelikle de, iptal davası, unsurları Kanunda düzenlenen bir borca dayanmaktadır (Bkz. Yıldırım, 1995: 84; Kuzucu-Yapar, 2020: 258; Uzun-Çam, 2017: 57; Arslan, 2021: 74). Kanuni borç teorisi, Türk hukukunda en çok taraftar bulan maddi hukuka dair bir teoridir (Taze, 2007: 23; Uzun-Çam, 2017: 57). Bu teori, tasarrufun iptali davasının konusunu, amacını ve sonuçlarını belirli bir hukuki zemine oturtmak bakımından en uygun teori olduğu öğretide belirtilmektedir (Taze, 2007: 23-24; Arslan, 2021: 74). Kanuni borç teorisini savunanlara göre, kural olarak bir borç ilişkisinde külli ya da cüz'i halefiyet ilkesi olmadığı sürece söz konusu borç ilişkisi kapsamında alacağın tahsili amacıyla üçüncü kişinin malvarlığına müracaat edilmesi mümkün değildir (Bkz. Taze, 2007: 24). İptal davasında sonucunda şartların oluşması halinde borçlu ile işlemde bulunan üçüncü kişi kanun gereği alacaklıya karşı sorumlu olabilmektedir (Bkz. Taze, 2007: 24). Bu sebeple de tasarrufun iptali davasının kaynağının Kanun olduğu savunulmaktadır.

Takip hukuku teorisine göre, tasarrufun iptali davasının kaynağı takip hukukudur (Bkz. Büyük, 2021: 77). Bu teoriye göre, tasarrufun iptali davası sonucunda, tasarrufa konu malın mülkiyeti tekrardan borçluya dönmekte, alacaklı alacağını tahsil etme yetkisi elde etmektedir (Büyük, 2021: 77). İptal davası sonucunda üçüncü kişi takibe katlanmakla yükümlü hale gelir (Büyük, 2021: 77). İptal davası, sonuçları itibarıyla malın aynında herhangi bir değişikliğe yol açmamaktadır (Büyük, 2021: 77). Bu sebeplerle de bu teoriye göre tasarrufun iptali davasının esasında takip hukuku davası olduğu belirtilmektedir.

İptal davasının kaynağına ilişkin teorilerin haricinde öğretide, (iflâsta) tasarrufun iptali davasının hukuki niteliği, mahkemeden istenilen hukuki korumaya ilişkin eda, tespit ve inşai dava türleri bakımından değerlendirilip tartışılmaktadır. Buna ilişkin öğretide yer alan görüşlere yer vermeden önce mahkemeden istenilen

hukuki korumaya ilişkin eda, tespit ve inşai dava türlerinin tanımlarına yer vermekte fayda vardır. Eda davası, mahkemeden bir şeyin verilmesi ya da yapılması veya yapılmamasının istenildiği dava türüdür (HMK m. 105 f. 1; Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 221). Tespit davası, mahkemeden bir hakkın veya hukuki ilişkinin varlığı veyahut yokluğunun ya da bir belgenin sahte olup olmadığının tespitinin istenildiği dava türüdür (HMK m. 106 f. 1; Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 221). İnşai davası ise mahkemeden bir hakkın veya hukuki ilişkinin kurulması ya da değiştirilmesi veyahut sona erdirilmesinin istenildiği bir dava türüdür (HMK m. 108 f. 1; Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 221).

Öğretide bir görüşe göre, (iflâsta) tasarrufun iptali davasının bir takip hukuku davası olmakla birlikte, dava sonucunda verilen karar hukuki anlamda hem eda hem de inşai niteliktedir (Önen, 1981: 155-156; Büyük, 2021: 78-79). Diğer bir deyişle iptal davası, karma karakterli (maddi-usuli) bir davadır (Önen, 1981: 155). Zira, öğretide bu görüş, borçlu (müflis) ile üçüncü şahsın iptale tabi olacak şekilde yapmış olduğu tasarrufun iptaline ve alacaklıya cebri icra yetkisi tanınmasına ilişkin mahkeme kararının “inşai”; tasarrufa konu malın alacaklının takip sahasına dahil edilmesi ile üçüncü kişiye de icraya katlanma yükümlülüğüne ilişkin kısmının ise “eda” nitelikte olduğu hususu gerekçe gösterilerek (iflâsta) tasarrufun iptali davasının hem eda ve hem de inşai dava niteliğinde olduğu savunmaktadır (Önen, 1981: 155-156; Büyük, 2021: 78-79). Ve fakat, (iflâsta) tasarrufun iptali davasının inşai dava niteliğinde olduğuna ilişkin görüşe öğretide bir kısım yazarlar tarafından karşı çıkılmaktadır (Bkz. Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 594; Yıldırım, 1995: 38). Bu yazarların gerekçeli şu şekilde sıralanabilir: Maddi hukuk bakımından iptal davasının inşai dava şeklinde açılabilmesine dair bir düzenleme yer almamaktadır (Bkz. Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 594). Ayrıca, iptal davasının sonucunda mahkemece tasarrufun iptaline karar verilmekle maddi hukuk bakımından üçüncü kişi ile borçlu (yani müflis) arasında yeni bir hukuki durum yaratılmamakta, sadece üçüncü kişiye cebri icra takibine katlanma yükümlülüğü getirilmektedir (Bkz. Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 594; Yıldırım, 1995: 38). Bu sebeple de bu görüşü savunan yazarlara göre tasarrufun iptali davasının hukuki nitelik bakımından mahkemeden istenilen hukuki koruma ilişkin dava türlerinden olan inşai nitelikte bir dava olması mümkün değildir.

Bununla birlikte, öğretide ağırlıklı görüş ise iptal davasının, sabit olduğu takdirde, tasarrufa konu mal veya hakkın borçlunun (müflisin) mülkiyetine dönmeden sanki borçlunun mülkiyetindeymiş gibi alacaklıya tasarruf konusu mal ve/veya hak üzerinde alacağının tahsili amacıyla cebri icra yetkisi (haciz ve satış yetkisi) sağladığından, hukuki nitelik bakımından mahkemeden istenilen hukuki korumaya ilişkin dava türlerinden eda davası mahiyetinde olduğunu belirtmektedir (Bkz. Umar, 1963a: 19-20; Akyazan, 1963: 237; Olgaç, 1978: 1916; Ertekin/Karataş, 1998: 239; Üstündağ, 2006: 288; Akkaya, 2006b: 668; Börü, 2009: 485; Güneren, 2012: 48; Özkan, 2014a: 153; İnanç, 2016: 137; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 594; Muşul, 2021: 26-27; Uyar, 2021b: 158; Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, 2023: 684; Eroğlu, 2022: 38-40; Kuru/Aydın, 2023a: 516; Sertkaya-Daniş, 2023: 30; Coşkun, 2022: 23; Yardımcı, 2024: 21-22; Kuzucu-Yapar, 2020: 258). Bu görüşü savunanlara göre, iflâsta tasarrufun iptali sabit olduğunda, müflis (borçlu) ile tasarrufta bulunan üçüncü kişinin, tasarrufa konu mal veya hak üzerinde haciz ve satış yetkisine katlanmakta ya da tasarrufa konu malı ya da hakkı elden çıkarmış ise tazminata mahkum edilmektedir. İİK m. 283 f. 1’de kanun koyucu, davacının açmış olduğu iptal davasının sabit görülmesi halinde, alacaklının dava ve tasarrufa konu mal veya hak üzerinde haciz ve satış yetkisi elde edeceğini düzenlemekle iptal davasının hukuki niteliği bakımından, eda davası mahiyetinde olduğu da anlaşılmaktadır. Aynı şekilde, kanun koyucu, bu hükme paralel olarak İİK m. 283 f. 2’de borçlu ile tasarruf işleminde bulunan üçüncü şahsın tasarrufa konu malı elden çıkarmış olması halinde üçüncü şahsın nakdi tazminat ile sorumlu olacağını hüküm altına almış olmakla iptal davasının eda davası olduğuna bir kez daha dikkat çekmiştir. İptal davasının eda davası olduğu yönündeki görüşü savunan yazarlar, müflis (borçlu) ile üçüncü kişinin aralarında yapmış olduğu tasarruf, iptal davası sabit olduğunda hukuki açıdan sona ermemekte veya değişmemekte olduğu için bu davanın inşai dava olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığı belirtilmektedir. Aynı şekilde, eda davası tespit hükmünü içerdiğinden, salt müflis ile tasarruf işleminde bulunan üçüncü kişinin aralarında yapmış olduğu tasarrufun İİK m. 278-280 hükümleri arasındaki iptal sebeplerinin kapsamına girmiş olduğunun tespiti, söz konusu bu davayı tespit davası yapmayacağı da bu görüşü savunanlarca ileri sürülmektedir.

Öğretide, tasarrufun iptali davasının hukuki niteliği, dava konusu hakkın niteliği çerçevesinde de tartışılıp değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, öğretilerde, tasarrufun iptali davası aynı dava-şahsi dava çerçevesinde birtakım değerlendirilmelerde bulunulmuştur. Öğretilerde genel kabul görüşüne göre, tasarrufun iptali davası, şahsi nitelikte, tasarrufa konu malın ya da hakkın aynına ilişkin olmayan bir dava olduğu kabul edilmektedir (Bkz. Umar, 1963a: 19-20; Akyazan, 1963: 237; Olgaç, 1978: 1916; Ertekin/Karataş, 1998: 239; Üstündağ, 2006: 288; Akkaya, 2006b: 668; Börü, 2009: 485; Güneren, 2012: 48; Özkan, 2014a: 153; İnanç, 2016: 137; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özkes, 2023: 594; Muşul, 2021: 26-27; Uyar, 2021b: 158; Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, 2023: 684; Eroğlu, 2022: 38-40; Kuru/Aydın, 2023a: 516; Sertkaya-Daniş, 2023: 30; Coşkun, 2022: 23; Yardımcı, 2024: 22-23). Bu görüşü savunanlara göre, iptal davası sabit olduğunda tasarrufun cebri icra hukuku anlamında iptaline karar verilmekte ve tasarrufa konu mal (taşınmaz olsa bile) tekrardan müflisin yani borçlunun mülkiyetine geri dönmemektedir³. Davacı, iptal davası sabit olduğunda tasarrufa konu mal veya hak üzerinde sadece cebri icra yetkisi elde etmektedir. Müflis ile tasarruf işlemi bulunan üçüncü kişinin tasarrufa konu mal veya hakkın üzerindeki mülkiyeti kendisinde kalmaya devam etmektedir. Üçüncü kişi tasarrufa konu malı veya hakkı elden çıkarmış olsa bile tazminat olarak sorumluluğu devam etmektedir⁴. Bu sebeplerle, tasarrufun iptali davasının dava konusu hakkın niteliğine göre, şahsi nitelikte bir dava olduğu bu görüşü savunanlarca ileri sürülmektedir.

Genel olarak iptal davasının (haciz ve iflâs bakımından ayırım yapmaksızın), tasarrufa konu mal veya hakkın aynına ilişkin olmayan, şahsi nitelikteki bir eda davası olmasının medeni usul ve icra iflâs hukuku bakımından bazı sonuçları vardır. Bu anlamda, iptal davasının, tasarrufa konu malın aynına ilişkin olmadığından dolayı, tasarruf konusu taşınmaz mal olması halinde, iptal davasının 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK) 12. maddesi uyarınca, taşınmaz malın bulunduğu yer mahkemesinde açılması zorunluluğu yoktur (Güneren, 2012: 50; Sertkaya-Daniş, 2023: 34-35; Eroğlu, 2022: 40; Muşul, 2021: 281; benzer şekilde

³ Nitekim bu husus, İİK m. 283 f. 1'de aynen şu şekilde ifade edilmiştir: “*Davacı, iptal davası sabit olduğu takdirde, bu davaya konu teşkil eden mal üzerinde cebri icra yolu ile, hakkını almak yetkisini elde eder ve davanın konusu taşınmazsa, davalı üçüncü şahıs üzerindeki kaydın tashihi mahallatından o taşınmazın haciz ve satışını isteyebilir*”.

⁴ İİK m. 283 f. 2: “*İptal davası, üçüncü şahsın elinden çıkarmış olduğu mallar yerine geçen değere taallük ediyorsa, bu değerler nispetinde üçüncü şahıs nakden tazmine (Davacının alacağından fazla olmamak üzere) mahkûm edilir*”.

açıklamalar için bkz. Umar, 1963a: 20). Böyle bir durumda, tasarrufa konu mal taşınmaz olsa dahi açılacak olan iptal davasında yetkili mahkeme, HMK'daki genel yetki kurallarına göre belirlenir (Muşul, 2021: 281; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 748-749).

Dava ve tasarrufa konu mal taşınmaz olsa dahi iptal davasının sonuçlanması durumunda söz konusu ilamın icrası, HMK m. 350 f. 2 ve 376 f. 2'de yer alan amir hükümler uygulanmaksızın mümkündür (Bkz. Güneren, 2012: 50; Sertkaya-Daniş, 2023: 35). Diğer bir ifade ile iflâsta tasarrufun iptali davasında alınan hükmün icrası için kesinleşme şartı aranmaz. Zira, bu durum iptal davasının kişisel nitelikte bir dava olmasının sonucudur (Bkz. Sertkaya-Daniş, 2023: 31-35).

Yargıtay yerleşik uygulamalarında hacizde ve iflâsta tasarrufun iptali davası bakımından ayırım gözetmeksizin, genel olarak, tasarrufun iptali davasının hukuksal anlamda; davanın sabit olması halinde, alacaklıya alacağının tahsili amacıyla tasarrufa konu mal veya hak (ya da tasarruf konusu taşınmaz olsa bile üçüncü kişi adına olan tapu kaydının tahsisine gerek olmaksızın taşınmaz) üzerinde cebri icra yetkisi vermesinden dolayı tasarrufa konu malın aynına ilişkin olmayan, şahsi nitelikte, Kanun'dan doğan bir dava olduğu belirtilmektedir⁵.

Bu açıklamalar ışığında iflâstaki tasarrufun iptali davasının kaynağı ve hukuki niteliği bakımından açıklamalarda bulunacak olursak; ilk olarak, iflâsta tasarrufun iptali davası da haciz olduğu gibi Kanun'dan kaynaklı, eda davası mahiyetinde olan, tasarrufa konu malın ya da hakkın aynına ilişkin olmayan, icra ve iflâs (takip) hukukuna özgü bir davadır. Bu cümleden olmak üzere, iflâsta tasarrufun iptali davası sabit olması halinde; tasarrufa konu mal veya hak, müflisin malvarlığına tekrardan dönmeden (yani mülkiyet değişikliği olmadan) sanki müflise aitmiş gibi iflâs masasına dahil edilerek iflâs alacaklıların alacağının tahsili amacıyla tasfiyeye tabi tutulmaktadır. Tasarrufa konu mal; taşınmaz olsa bile üçüncü kişi adına olan tapu kaydının tahsisine gerek olmaksızın söz konusu taşınmaz iflâs tasfiyesine konu edilmektedir.

⁵ Söz konusu kararlar için bkz. Yargıtay 17. HD., 11/11/2017 K.T., 2015/9261 E., 2017/10479 K.; Yargıtay 17.HD., 20/03/2014 K.T., 2014/3659 E., 2014/3866 K.; Yargıtay 17. HD., 17/02/2014 K.T., 2013/20185 E., 2014/1912 K.; Yargıtay 17. HD., 09/06/2014 K.T., 2014/9435 E., 2014/9219 K.; Yargıtay 17. HD., 21/10/2014 K.T., 2013/2053 E., 2014/13884 K. <http://www.legalbank.net/>, erişim tarihi: 16.07.2023; Yargıtay 17. HD., 02/12/2019 K.T., 2019/59 E., 2019/11383 K.; Yargıtay 17. HD., 28/05/2019 K.T., 2016/9819 E., 2019/6872 K., Muşul, 2021: 29-30.

Ancak, hacizdeki durumdan farklı olarak, kanaatimizce, iflâsta tasarrufun iptali davası sonuçları itibarıyla şahsi ve nispi karakterli değil; iflâs masasına dolayısıyla da iflâs alacaklılarına yaygındır. Şöyle ki, iflâsın açılması ile müflisin haczi kabil tüm malvarlığı iflâs masasına dahil edilerek iflâs alacaklılarının alacaklarının ödenmesine tahsis edilir (İİK m. 184 f. 1, c. 1; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 441; Başözen, 2005b: 267; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 574; Kuru/Aydın, 2023a: 438). Bu anlamda, iflâsın açılmasından önce elinde kesin veya geçici borç ödemedi aciz belgesi olan haciz alacaklısı tarafından açılmış olan iptal davası ile iflâsın açılmasından ve dahi iflâsın kapanmasından sonra açılacak olan iptal davası açma hakkı da iflâs masasına geçer (İİK m. 187; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 577; Kuru/Aydın, 2023a: 441; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 446-447). Dolayısıyla da, kural olarak, iflâs masasına dahil olan mallar veya haklar ya da alacaklar veyahut iptal davası ile ilgili tasarruf yetkisi ve dava takip yetkisi iflâs masasına geçer. İflâs masası, söz konusu bu yetkisini iflâsın adi tasfiyesinde iflâs idaresi; basit tasfiyesinde ise iflâs dairesi aracılığıyla kullanır (İİK m. 218 ve 226 f. 1, c. 1; Kuru/Aydın, 2023a: 443-444). İflâs idaresi veya iflâs dairesi tarafından iflâsın açılmasından sonra yeni açılacak olan veya iflâsın açılmasından önce haciz alacaklıları tarafından açılmış olup da dava takip yetkisi iflâs masasına geçen iptal davası sabit olduğu takdirde, tasarrufa konu mal veya hak iflâs masasına dahil edilerek iflâs alacaklılarının alacaklarını alabilmesi için tasfiye edilir (Kuru/Aydın, 2023a: 528; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 446, 605; Eroğlu, 2022: 230-231). Tasfiye sonucunda ortaya çıkan malın veya hakkın bedeli, iflâs alacaklılarına sıra ve pay cetvelindeki sıra ve alacak miktarı kadar ödenir. Görüldüğü üzere, iptal davasının sabit olması halinde, müflisten alacaklı olan bütün kişiler iptal davasından faydalanmaktadır. Dava takip yetkisini İİK m. 245 ve 255 f. 3 uyarınca, iflâs masasından devralmış olan iflâs alacaklısı veya iflâs alacaklıları tarafından açılan ve yargılama sonucunda sabit görülen iptal davasında ise öncelikli olarak davayı açan iflâs alacaklısı ya da iflâs alacaklıları tasarrufa konu malın satışından sonra öncelikli olarak tatmin edilir. Sonra arta kalan para olması halinde söz konusu bu para, borçlu ile muamelede bulunan üçüncü şahsa iade edilmeyerek dava açmayan iflâs alacaklılarının alacaklarının ödenmesine tahsis edilmek üzere iflâs masasına yatırılır (İİK m. 245 f. 1, c. 2). Görüldüğü üzere, böyle bir durumda dahi, dava takip yetkisini devralmayan diğer iflâs alacaklıları da buna rağmen kademeli bir şekilde tatmin edilmektedir. Oysa ki, hacizde tasarrufun iptal

davası sabit olduğunda, bu iptal davasından yararlanacak olan kişiler, ancak, elinde geçici veya kesin borç ödemedi aciz belgesine istinaden iptal davası açan haciz alacaklısı veya alacaklılarıdır. Bunun haricinde iptal davası açmamış olan diğer haciz alacaklıları, davayı açıp; kazanan haciz alacaklısının iptal hükmünden dolayısıyla haciz ve satış yetkisinden faydalanamaz. Bu yüzden, iflâsta tasarrufun iptali davasının sonucu, hacizde tasarrufun iptali davasının sonucundan farklı olarak nisbi yani şahsi nitelikte değil; kural olarak müflisten alacaklı bütün kişiler bakımından sonuç doğuracak şekilde külli niteliktedir. Nitekim bu durum, iflâsın, iflâs tasfiyesinin tekliği ve külliliği olmasının doğal bir sonucudur (İflâsın tekliği ve külliliği kavramı için bkz. Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 22-23).

1.4 İflâsta Tasarrufun İptali Davasının Konusu

İflâsta tasarrufun iptali davasının konusu, genel olarak, İİK m. 277 f. 1, c. 1’de de ifade edildiği gibi İİK m. 278, 279 ve 280’de yer alan tasarruflardır. Müflisin, iflâsın açılmasından önce bağışlama veya ivazsız (İİK m. 278) olarak, aciz halinde (İİK m. 279) ya da zarar verme kastı (İİK m. 280) kapsamı içerisinde iflâs masasına girecek olan mal veya hakları ya da alacakları üzerinde yapmış olduğu tasarrufları iflâsta tasarrufun iptali davasının konusunu oluşturmaktadır.

Bu kısımda öncelikli olarak, tasarruf ve hukuki fiil kavramı üzerinde akabinde de iflâsta tasarrufun iptali davasına konu olabilecek ve olamayacak tasarruflar üzerinde duracağız.

1.4.1 İflâsta tasarrufun iptali davasında tasarruf kavramı

Tasarruf sözcüğü, Arapça kökenli olup; sözlük anlamı itibarıyla “*bir şeye sahip olma ve onu istediği gibi kullanma yetkisi; kullanım*” anlamına gelmektedir (Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr/>, erişim tarihi: 17.07.2023).

Hukuki anlamda tasarruf sözcüğü, hukuksal sonuçları itibarıyla bir hakkın kapsamında onu azaltan veya ortadan kaldıran etki olarak ifade edilmektedir (Antalya/Topuz, 2021: 225; Başözen, 2005a: 162)

Yukarıda yer vermiş olduğumuz sözlük anlamlarından yola çıkarak tasarruf, bir haktan vazgeçmek, onun içeriği değiştirmek, feragat etmek, yok etmek, devretmek veya sınırlandırmak olarak tanımlanabilir. Tasarruf işlemi ise

malvarlığının aktifinde bulunan bir hakkı etkili olarak devreden, değiştiren, sınırlayan ya da sona erdiren işlemlerdir (Antalya/Topuz, 2021: 225).

Öğretide, İİK'nın 277., 278. ve 279. madde hükümlerinde "tasarruf", İİK m. 280'de ise "işlem" sözcüğüne yer verilmiş olduğu ve örnek kabilinde olmak üzere de iptale tabi tasarruflar hakkında İİK m. 278 ve 279'da çeşitli hükümlere yer verilmiş olduğu belirtilmiştir (Sertkaya-Daniş, 2023: 35-36). Buna rağmen, İİK m. 280'de, müflisin, hangi işlemlerine karşı iptal davası açılabileceğine dair herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir (Sertkaya-Daniş, 2023: 36). Bu durumda, alacaklıların, sadece İİK m. 278 ve 279'da yer alan tasarruflarına karşı değil kendilerini zarara uğratmaya yönelik borçlunun (yani müflisin) bütün hukuki fiillerine karşı dava açılabileceği öğretide haklı olarak ifade edilmektedir (Erdönmez, 2019:8).

Öğretide, tasarrufun iptali davasının konusu bakımından Kanun metninde kullanılan "tasarruf" ibaresi eleştirilmektedir. Öğretide, "tasarruf" ibaresinin, borçlunun (müflisin), alacaklılarından mal kaçırmak amacıyla yapmış olduğu işlemlerini veya eylemlerini tam olarak karşılamadığını, bu yüzden bu ibareden; borçlunun (müflisin), alacaklılarından mal kaçırmaya dönük olarak yapmış olduğu hukuki fiilleri olarak anlaşılması gerektiği belirtilmektedir (Bkz. Umar, 1963a: 54-55; Akkaya, 2006a: 14; Muşul, 2021: 140; Eroğlu, 2022: 43-45; Börü, 2009: 487 vd.; Uyar, 2011: 211 vd.; Güneren, 2012: 55 vd.).

1.4.2 Hukuki fiil kavramı ve bu kavramın iflâsta tasarrufun iptali davası açısından önemi

Hukukun kendisine sonuç bağladığı olaylar, "hukuksal olaylardır" (Kılıçoğlu, 2016: 43). Hukuki fiiller ise hukukun kendisine sonuç bağlamış olduğu insan fiilleridir (Kılıçoğlu, 2016: 43; benzer tanımlar için bkz. Antalya/Topuz, 2021: 192; Ayan, 2016: 115). Diğer bir ifade tarzı ile hukuksal fiiller, hukuksal sonuç doğuran fiillerdir (Gözübüyük, 2016: 152). Örneğin, eşin evi terk etmesi veya bir eşin diğer eşe kötü muamelede bulunması gibi fiiller hukuksal fiillerdir (Gözübüyük, 2016: 152).

Hukuki fiiller, kendi içerisinde hukuka uygun fiiller (irade açıklamaları, tasavvur açıklamaları ve duygu açıklamaları) ve hukuka aykırı fiiller (borca aykırılık

ve haksız fiiller) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Ayrıntılı bilgi için bkz. Kılıçoğlu, 2016: 43-45; Antalya/Topuz, 2021: 192-199; Ayan, 2016: 115 vd.).

Hukuki işlem ise hukuki sonuca varmak amacıyla yapılmış bir irade açıklamasıdır (Kılıçoğlu, 2016: 45; Antalya/Topuz, 2021: 200; Ayan, 2016: 117). Örneğin, sözleşmeden dönme veya fesih, sözleşme önerisi, kabul, feragat, def'i, itiraz vs. hukuki işleme örnek olarak verilebilir. Hukuksal işlem de aynı zamanda hukuksal bir fiildir (Kılıçoğlu, 2016: 45). Ancak, her hukuksal fiil, hukuki işlem değildir (Kılıçoğlu, 2016: 45). Buradan hareketle, hukuksal fiil, hukuki işlemi, tasavvur açıklamasını, duygu açıklamasını vs. içerisine alan üst bir kavramdır (Bkz. Yıldırım, 1995: 141). Nitekim, hukuki fiilin muhtevasına, hukuki işlemler, sözleşmeler ve dahi tasarruflar ya da tasarrufi işlemlerinin de dahil olduğu öğretilde ifade edilmektedir (Eroğlu, 2022: 45; Yıldırım, 1995: 141).

Gerek hacizde gerekse çalışma konumuzu oluşturan iflâsta tasarrufun iptali davasının konusu bakımından hukuki fiiller büyük bir önemi haizdir. Daha öncede ifade ettiğimiz üzere, her ne kadar İİK m. 277 vd.'da "tasarrufların" iptalinden bahsedilmiş ise de esasen iptal davasının konusu hukuki işlemden (tasarrufi işlem) daha üst bir kavram olarak hukuksal fiiller oluşturmaktadır (Muşul, 2021: 140; Akkaya, 2006a: 14; Üstündağ, 2006: 294; müflisin tasarrufları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Başözen, 2005a: 162 vd.). Farklı bir şekilde izah etmek gerekirse, iflâsta tasarrufun iptali davasının konusunu, müflisin, iflâsına karar verilmeden önce iflâs alacaklılarından mal kaçırmak, iflâs alacaklılarını zarara uğratmak veya iflâs tasfiyesini sonuçsuz bırakmak gibi iyi niyet ya da doğruluk ve dürüstlük kuralları ile bağdaşmayan şekilde, iflâsın açılması ile iflâs masasına Kanun gereği (ipso iure) dahil olacak olan birtakım mal veya hakları üzerinde yapmış olduğu tasarrufları oluşturmakta olup; bu tasarruf veya tasarruf işlemi, hukuki işlemden farklı olarak en geniş anlamda anlaşılması gerekmektedir (Kuru/Aydın, 2023a: 517; Uyar, 2011: 211; Uyar, 2016: 349; Coşkun, 2022: 26-27; Börü, 2009: 487; Akkaya, 2006a: 14; Sarısözen, 1977a: 53; Üstündağ, 2006: 294; Güneren, 2012: 56; Umar, 1963a: 54-55; Olgaç, 1978: 1917). Zira, Yargıtay bazı kararlarında⁶, tasarrufun iptali davasının konusunu teşkil eden "tasarruf" kavramından; borçlunun

⁶ Bkz. Yargıtay 17. HD., 28.01.2020 K.T., 2018/1405 E., 2020/120 K., <https://www.legalbank.net/>, erişim tarihi: 17.07.2023; Yargıtay 17. HD., 14.04.2015 K.T., 2013/19827 E., 2015/5866 K., Eroğlu, 2022: 44.

(yani müflisin), malvarlığını azaltıcı nitelikteki hukuksal işlemleri ve eylemleri olarak yorumlanması gerektiğine vurgu yapmıştır.

İflâsta tasarrufun iptali davasına konu edilebilecek olan hukuki fiiller, aktif davranışlarla gerçekleştirilebileceği gibi pasif birtakım davranışlar ile de gerçekleştirilebilir (Eroğlu, 2022: 52; Erdönmez, 2019: 133-161). Bu anlamda, borçlunun, protesto çekmemesi, haksız bir icra takibine itiraz etmemesi ve zamanaşımı def'inde bulunmaması gibi davranışları pasif hukuki fiillere örnek olarak verilebilir (Muşul, 2021: 141; Uyar, 2011: 211-2012; benzer örnekler için ayrıca bkz. Belgesay, 1949: 264; Güneren, 2012: 56).

1.4.3 İflâsta tasarrufun iptali davasına konu edilebilecek tasarruflar

İflâsta tasarrufun iptali davasının konusunu, müflisin, iflâs kararından önce iflâs alacaklılarını zarara uğratma, onlardan mal kaçırma, tasfiyeyi sonuçsuz veya semeresiz bırakmak amacıyla iflâsın açılması halinde iflâs masasına dahil olacak olan haczi kabil birtakım malvarlığı üzerinde yapmış olduğu ve yapılması halinde malvarlığının aktif kısmının azaltılmasına veya pasif kısmının artmasına ya da aktif kısmının artmasının engellenmesine sebep olan hukuki işlem ve hukuki fiillerin teşkil etmiş olduğunu yukarıda ifade etmiştik (Bkz. yuk. 4. 2.)

Müflisin, iflâsın açılmasından önce, esasında maddi hukuk bakımından geçerli olan; üçüncü kişilerle yapmış olduğu iptale tabi olan veya olabilecek olan tasarrufları İİK'nın 278., 279. ve 280. maddelerinde örnek kabilinden sayılmıştır (Muşul, 2021: 139; Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, 2023: 684-685). İİK m. 278-280 arasında düzenlenen iptale tabi tasarruflar bakımından sınırlı sayıda olma ilkesi (numerus clausus) geçerli değildir (Börü, 2009: 489; Filiz, 2017: 76; Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, 2023: 685; Kuru/Aydın, 2023a: 516; Atal/Ermenek/Eroğlu, 2023: 740; Eroğlu, 2022: 154; Ruhi/Ruhi, 2022: 21-22). Müflisin, İİK m. 278-280 arasında belirtmiş olduğu tasarruflarının dışında iflâs alacaklılarından mal kaçırmak amacıyla ivazsız, aciz halinde veya iflâs alacaklılarına zarar verme kastı kapsamında yapmış olduğu tasarrufları da kanuni şartları bulunması halinde iflâsta tasarrufun iptal davasına konu edilebilmektedir (Muşul, 2021: 139; Kuru/Aydın, 2023a: 516-517). Nitekim, kanun koyucu, iptale tabi tasarruflar hakkında genel bir tanımlama yaparak hangi tasarrufların iptale tabi

olduğunu hâkimin gerekçeli takdirine bırakmıştır⁷ (Akkaya, 2006a: 13; Börü, 2009: 489; Filiz, 2017: 76). Bu sebeple, iflâs idaresi veya iflâs dairesi veyahut dava takip yetkisini iflâs masasından devralmış olan iflâs alacaklısı ya da iflâs alacaklıları dava dilekçesinde İİK m. 278, 279 veya 280 maddelerinde yer alan bir ya da birkaç iptal sebebine dayanmış olsa bile, mahkeme, her somut olay özelliğini dikkate alarak dosya kapsamındaki delillere uygun şekilde yargılama yapıp; müflisin, iptal davasına konu tasarruflarının hangi iptal sebebine tekabül etmiş olduğunu serbestçe takdir edip; buna göre karar verir.

Öğretide ve Yargıtay kararlarında, müflisin, iflâsta tasarrufun iptal davasına konu olabilecek tasarruflarının neler olduğuna dair birtakım görüşler mevcuttur. Bu konu hakkında açıklamalarda bulunmadan ve görüşlere yer vermeden önce bir hususa değinmekte fayda vardır ki o da şudur: İflâsta tasarrufun iptali davasına konu olabilecek olan tasarruflar, hacizde iptal davasına konu tasarruflar bakımından büyük ölçüde benzerlik taşımaktadır. Bu yüzden, hacizde tasarrufun iptali davasına konu tasarruflar aynı zamanda iflâsta tasarrufun iptali davasının konusunu oluşturmaktadır.

Borçlunun, mahkemece iflâsına karar verilmeden önce esasında maddi hukuk bakımından geçerli olan, haczi kabil malvarlığı üzerinde yapmış olduğu olumlu hukuki işlemleri (tasarruf işlemleri) ile hukuki fiilleri iflâsta tasarrufun iptali davasının konusunu teşkil etmektedir. Bu anlamda, müflisin (borçlunun), taşınır veya taşınmaz malını, alacağını, haczi caiz diğer bir hakkını üçüncü kişiye devretmesi veya miras taksim sözleşmesi ile diğer mirasçılara miras payını devretmesi iflâsta tasarrufun iptali davasına konu olabilmektedir (Kuru/Aydın, 2023a: 517; Erdönmez, 2019: 134; benzer şekilde örnekler için bkz. Akkaya, 2006a: 14). Aynı şekilde, bu duruma örnek olarak; borçlunun (müflisin), devredilen şirket hisseleri⁸ (Uyar, 2011: 212), havale işlemleri⁹ (Eroğlu, 2022: 50), adi ortaklığın feshi (Eroğlu, 2022: 51; Coşkun, 2022: 29), eşyaya bağlı borç ve munzam etki oluşturulması amacıyla tapu kütüğüne verilmiş taşınmaz satış vaadi şerhleri¹⁰, ipotek tesisi işlemleri¹¹, ölünceye kadar bakma sözleşmesi ve kaydı hayat şartıyla yapılan irat ve intifa sözleşmeleri (İİK m.

⁷ Bkz. Yargıtay 17. HD., 09/12/2013 K.T., 2013/18119 E., 2013/17320 K., Coşkun, 2022: 36.

⁸ Bkz. Yargıtay 17. HD., 26/02/2018 K.T., 2015/12495 E., 2018/1337 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 18.07.2023.

⁹ Bkz. Yargıtay 17. HD., 28/12/2009 K.T., 2009/6547 E., 2009/8779 K., Uyar, 2011: 212.

¹⁰ Bkz. Yargıtay 17. HD., 5/5/2008 K.T., 2008/1637 E., 2008/2353 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 18.07.2023.

¹¹ Bkz. Yargıtay 17. HD., 24/12/2013 K.T., 2012/11991 E., 2013/18211 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 18.07.2023.

278 f. 3, b. 3; Muşul, 2021: 609), bağışlama ve ivazsız tasarrufları (İİK m. 278 f. 1), namı müstear ile gizlemiş olduğu işlemleri¹² (Erdönmez, 2006: 84-105; Uyar, 2011: 224-225) ve benzeri hukuki işlem ve eylemleri, verilebilir.

Müflisin, iflâstan önce maddi hukuk bakımından malvarlığının aktif kısmını azaltıcı nitelikteki olumlu tasarruflarının (hukuki işlem veya hukuki fiillerinin) yanında; malvarlığının pasifini azaltıcı birtakım işlem veya fiillerden kaçınması, bir diğer ifade ile müflisin maddi hukuka dair olumsuz birtakım hukuki fiilleri de iflâsta tasarrufun iptali davasının konusunu oluşturmaktadır (Erdönmez, 2019: 143). Öğretide, bu duruma örnek olarak; borçlunun (yani müflisin), alacaklısı olduğu bonoya ilişkin bono borçluları hakkında protesto çekmekten kaçınması, zamanaşımı süresinin kesilmesi veya durması için işlem yapmaması, hak düşürücü sürenin korunması için başvuruda bulunmaması, kendi aleyhine olan sözleşmeler bakımından fesih (veya dönme) için herhangi bir hukuki işlem ya da hukuki işlem benzeri faaliyetlerde bulunmaması, ayıp ihbarında bulunmaması gibi tasarrufları verilmektedir (Erdönmez, 2019: 144-145; benzer örnekler için bkz. Uyar, 2011: 211 vd.).

Maddi hukuk bağlamında, alacaklıların, alacaklarına kavuşabilmeleri için kendilerine birtakım dava veya daha doğru bir deyişle hukuki çareler tanınmış olsa bile, alacaklılar tasarrufun iptali davası açabilir (Erdönmez, 2019: 144). Öğretide, bu durum, bir örnek ile şu şekilde izah edilmektedir: Mirasın reddi halinde borçludan alacaklı olan alacaklılar veya borçlunun iflâsı halinde kural olarak iflâs idaresi, borçlu aleyhine reddin iptali davası açılabilir (Erdönmez, 2019: 143-144). Ancak, mirasın reddinin iptaline dair dava açma süresi altı ay olduğu için bu süre zarfında alacaklıların, borçlunun, murisinden kendisine kanun gereği geçen mirası reddetmiş olduğunu öğrenmesi mümkün olmamakta ve bu durumda haliyle kötüniyetli borçlulara yaramaktadır (Erdönmez, 2019: 144). Bu sebeple de öğretide bu görüş, alacaklıların, borçlunun (müflisin), mirasın reddine dair tasarrufu hakkında tasarrufun iptali davası açabilmesinin mümkün olması gerektiğini belirtilmektedir (Erdönmez, 2019: 143-144; aksi görüş için bkz. Belgesay, 1949: 264).

Hatta öğretide yer alan bir görüşe göre, (iflâsta) tasarrufun iptali davası ile 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) m. 617'de düzenlenen mirasın reddinin

¹² Bkz. Yargıtay 15. HD., 29/4/1993 K.T., 1993/2212 E., 1993/2029 K., Yargıtay 14. HD., 19/10/2001 K.T., 2001/5932 E., 2001/6946 K., Uyar, 2011: 225.

iptali davasının yarışabileceğini, bu sebeple, bu davaların terditli şekilde açılacağı de ifade edilmektedir (Tuncer-Kazancı/Apaydın, 2015: 794). Bu görüşe göre, tasarrufun iptali davasının konusunu, sadece kazandırıcı işlemler değil; aynı zamanda, borçlunun, malvarlığının artışı engelleyen ve alacaklıların cebri icra yetkisini kısıtlayan mirasın reddi işlemi de oluşturmaktadır (Tuncer-Kazancı/Apaydın, 2015: 794).

Nitekim, Yargıtay da birçok kararında¹³, borçlu, mirasın reddini alacaklılara zarar verme kastı ile yapmış olması halinde mirasın reddinin tasarrufun iptali davasına konu olabileceğini belirtmektedir. Yargıtay'a göre, mirasın reddi bir bağışlama olmasa dahi, terekenin açıldığı zaman borçlunun malvarlığına girecek olan aktif değerlerin karşılıksız olarak diğer mirasçılara geçecek olması sebebiyle mirasın reddi işlemine karşı tasarrufun iptali davası açılabilir. Kanaatimizce de, somut olayın koşulları çerçevesinde müflisin, iflâs açılmadan önce, iflâs masasından mal kaçırmak amacıyla mirası reddetmesi halinde, iflâs idaresi (veya iflâs dairesi) ya da dava takip yetkisini devralmış olan iflâs alacaklısı veyahut alacaklıları, mirasın reddini iflâs masası (iflâs alacaklıları) bakımından hükümsüz kılarak; redde konu olan tereke mallarının iflâs tasfiyesine konu edilmek amacıyla iflâs masasına dahilini sağlamak üzere, iflâsta tasarrufun iptali davasını açılabilmesi gerekmektedir.

Müflisin, maddi hukuka dair olumsuz tasarruflarının yanında; iflâs alacaklılarını zarara uğratan medeni usul ve icra-iflâs hukukuna ilişkin olumsuz tasarrufları da iflâsta tasarrufun iptali davasına konu olabilmektedir (Erdönmez, 2019: 146-150). Müflisin, medeni usul hukukuna ilişkin olumsuz tasarruflarına, müflisin tarafı olarak bulunduğu dava dosyalarında, iddia ve savunmalarda bulunmaması, usule ilişkin itirazları ileri sürmemesi, delillerini hasretmemesi, kasti olarak duruşmaları takip etmemesi, hukuki yollara başvurmaması veya geç başvurması ya da aleyhine olacak şekilde feragat veyahut kabul beyanında bulunması, yemin etmekten kaçınması, kanun yollarına başvurmaması ve benzeri fiilleri örnek olarak gösterilebilir (Erdönmez, 2019: 146-148; Coşkun, 2022: 28). Bundan başka, kanaatimizce, müflisin, mahkeme içi ikrarda bulunması, isticvapta kendi aleyhine beyanda bulunması, kesin nitelikteki ara kararların gereğini yerine getirmemesi gibi olumsuz tasarrufları da bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

¹³ Söz konusu kararlar için bkz. Yargıtay 17. HD., 24/4/2017 K.T., 2014/21622 E., 2017/4442 K.; Yargıtay 17. HD., 08/11/2016 K.T., 2014/19558 E., 2016/10239 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 18.07.2023.

Yeri gelmişken ifade etmek gerekir ki; öğretide, müflisin, iflâsın açılmasından önce tarafı olarak bulunduğu dava dosyalarından kendi aleyhine olacak şekilde yapmış olduğu feragat, kabul veya sulh işlemlerinin, tasarrufun iptali davasına konu olup olmayacağı hususu HMK m. 376'da düzenlenen yargılamanın iadesi kurumu ile birlikte değerlendirilip tartışılmaktadır. Buna ilişkin tartışmalara, öğretideki görüşlere ve konuya dair Yargıtay kararlarına aşağıda yer verdiğimizden dolayı bu kısımda tekrara düşmemek adına detaylarına girmemekteyiz (Bkz. aşa. 4. 4.)

Müflisin, iflâs alacaklarına zarar vermek veya onlardan mal kaçırmak amacıyla icra-iftlâs hukukuna ilişkin olumsuz nitelikteki birtakım tasarrufi işlemleri de alacaklılarına zarar verdiği ölçüde (iftlâsta) tasarrufun iptali davasına Kanun'un aramış olduğu diğer şartlar dahilinde konu edilebilmektedir (Erdönmez, 2019: 149-150). Zira, müflisin, takip hukukuna ilişkin olumsuz nitelikteki tasarrufları, iflâs masasını yani iflâs alacaklılarını zarara uğramasına sebep olabilmektedir. Bunun sonucunda ise iflâsın tasfiyesi sonucunda alacaklılar, alacaklarını alarak tam anlamıyla tatmin edilememektedir. Uygulamada, bu duruma örnek olarak; özellikle, müflisin, iflâs öncesinde aleyhine başlatılmış olan takiplere itiraz etmemesi veya bu hakından feragat etmesi gösterilmektedir (Erdönmez, 2019: 149-150; Uyar, 2011: 211-212; Börü, 2009: 487-488). Aynı şekilde, müflisin, iflâs kararından önce, gerçekte olmayan bir borç için hakkında takip başlatması ve akabinde haczi kabil malvarlığına haciz tatbik ettirmesi durumunu, Yargıtay eski tarihli bir kararında¹⁴, (iftlâsta) tasarrufun iptali davasına konu olabileceğini içtihat altına alınmıştır.

Öğretide, iflâsın kapmasından sonra müflis aleyhine başlatılan takipte yeniden mal edinmediği itirazında bulunmaması durumunun da (iftlâsta) tasarrufun iptali davasına konu edilebileceği belirtilmektedir (Erdönmez, 2019: 150).

Müflisin çekişmesiz yargı kapsamında elde etmiş olduğu mahkeme kararlarına karşı da iflâsta tasarrufun iptali davasına konu olabilmesi mümkündür. Zira, çekişmesiz yargı kararları HMK m. 388 hükmü uyarınca kanunda aksine hüküm bulunmadıkça maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmemektedir (Boran-Güneysu, 2016: 30). Maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmeyen çekişmesiz yargı kararları hakkında yargılamanın yenilenmesi yolu başvuru imkanı bulunmadığından,

¹⁴ Bkz. Yargıtay 15. HD., 15/9/1990 K.T., 1990/3485 E., 1990/3260 K., Erdönmez, 2019: 150.

alacaklılar, mal kaçırmak amacıyla borçlusu tarafından elde edilen söz konusu çekişmesiz yargı kararlarına karşı tasarrufun iptali davası açabilmesi gerekmektedir. Nitekim, öğretide de, borçlu-mirasçının alacaklılarına zarar vermek amacıyla mirasın iradi reddine dair elde etmiş olduğu kararların da çekişmesiz yargı kararları kapsamında kalmış olduğunu, alacaklıların, maddi hukuk anlamında mirasın reddinin iptali davası açabilmesinin yanında söz konusu karara karşı tasarrufun iptali davasının da açılabileceği belirtilmektedir (Bkz. Erdönmez, 2019: 143-144).

Son olarak ifade etmek gerekirse, kanaatimizce, müflisin, iflâs alacaklılarından mal kaçırmak amacıyla üçüncü kişi ile birlikte elde etmiş olduğu icra mahkemesi kararları da (istihkak davası ve ihalenin feshi davası hariç olmak üzere) iflâsta tasarrufun iptali davasının konusu oluşturabilmektedir. Zira, icra mahkemesinin kararları kural olarak maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmediğinden söz konusu bu kararlara karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulması mümkün değildir (Yavaş, 2008: 640; Boran-Güneysu, 2016: 30-31). Bu sebeple de, iflâs idaresi veya dava takip yetkisini devralmış olan iflâs alacaklıları, müflisin, iflâstan önce mal kaçırmak amacıyla üçüncü kişilerle elde etmiş olduğu icra mahkemesi kararlarına karşı iflâsta tasarrufun iptali davası açabilir.

1.4.4 İflâsta tasarrufun iptali davasına konu edilemeyecek tasarruflar

Müflisin, iflâs kararından önce, iflâs masasını zarar uğratmak amacıyla iflâs masasına dahil olacak olan mal veya hakları üzerinde devretme, içeriğini değiştirme, feragat etme gibi birtakım tasarruflarının iflâsta iptal davasına konu olabileceğini ifade etmiştik (Bkz. yuk. 4. 3.). Şimdi ise bu kısımda, müflisin, iflâsta tasarrufun iptali davasına konu olmayacak veya olamayacak birtakım hukuki fiil ya da işlemleri üzerinde duracağız.

Müflisin (borçlunun), borçlandırıcı nitelikteki hukuki işlemleri iflâsta tasarrufun iptali davasının konusunu oluşturmamaktadır (Bkz. Umar, 1963a: 56; Sarisözen, 1977a: 53; Şimşek, 1989: 851; Yıldırım, 1995: 143; Akkaya, 2006b: 674; Akkaya, 2006a: 16; Börü, 2009: 488-489; Uyar, 2011: 226; Güneren, 2012: 125; Sertkaya/Kul, 2016: 75; Erdönmez, 2019: 132-133; Muşul, 2021: 143; Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, 2023: 685; Kuru/Aydın, 2023a: 517; Eroğlu, 2022: 54-55). Çünkü, müflis, her ne kadar kendisini borç altına sokan bir hukuki işlem yapmış ise de; söz konusu borçlandırıcı nitelikteki işlem, müflisin

malvarlığında herhangi bir eksiltmeye sebep olmamaktadır (Muşul, 2021: 143; ayrıca bkz. Başözen, 2005a: 167). Müflisin, borçlandırıcı işlemine rağmen borçlandırıcı işlemin konusunu oluşturan mal veya hak, iflâs masasına Kanun gereği dahil olur ve tasfiyeye tabi tutulur (Bkz. Kuru/Aydın, 2023a: 517; Uyar, 2011: 226; Börü, 2009: 488-489; Sarısözen, 1977a: 53). Dolayısıyla da, iflâs masası veyahut iflâs alacaklıları zarara uğramamış olur. Hatta o kadar ki, müflis, iflâsın açılmasından sonra iflâs masasına giren mal, hak veya alacak üzerinde borçlandırıcı işlem dahi yapabilir (Kuru/Aydın, 2023a: 444; Başözen, 2005a: 168-169). Zira, iflâsın açılması ile müflis, hak ve fiil ehliyetini kaybetmiş olmaz (Başözen, 2005a: 168-169). Müflis, sadece iflâs masasına giren mal veya haklar üzerinde tasarruf yetkisini kaybeder (Kuru/Aydın, 2023a: 444). Bu itibarla, müflis, iflâsın açılmasından sonra iflâs masasına giren mal veya haklar üzerinde borçlandırıcı işlem yapabilir ve yapılan bu borçlandırıcı işlem geçerli olup; sadece borçlandırıcı işlemde kaynaklanan edim yükümlülüğünü yerine getirmek amacıyla tasarruf işleminde bulunamaz (Başözen, 2005a: 169; Kuru/Aydın, 2023a: 444; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 450). Örneğin, müflis, satmış olduğu malı, alıcısına devir ve teslim edemez.

Müflis, iflâsın açılmasından önce iflâs masasına dahil olacak olan mal veya hakları hakkında yapmış olduğu borçlandırıcı işlem gereği işlemin diğer tarafına taahhüt etmiş olduğu edimin ifası için birtakım tasarruflarda bulunursa, o durumda, müflisin, bu tasarrufu iptale konu ve tabi olur. Ancak, müflis, iflâs masasına dahil olacak olan mal veya hakları hakkındaki borçlandırıcı işlemi, iflâsın açılmasından önce yapmış olup da; edimin ifası amacıyla iflâs açıldıktan sonra söz konusu mal veya hakları üzerinde tasarrufta bulunursa, söz konusu bu tasarruf, iptale konu olmaz (Bkz. Akkaya, 2006a: 18; Ansay, 1956: 325). Zira, iflâsın açılmasından sonra müflisin, iflâs masasına giren mal veya hakları üzerindeki her türlü tasarrufu alacaklılara karşı İİK m. 191 f. 1 hükmü uyarınca hükümsüzdür (Ansay, 1956: 325; Başözen, 2005a: 195; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 450; Kuru/Aydın, 2023a: 444-445; Akkaya, 2006a: 18; İİK m. 191 f. 1 hükmünde yer alan hükümsüzlüğün türü bakımından ileri sürülen görüşler ve tartışmalar hakkında ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. Başözen, 2005a: 121 vd.). Dolayısıyla böyle bir durumda, iflâsta tasarrufun iptali davasının açılmasına gerek kalmamaktadır (Bkz. Başözen, 2005a: 204)

Yargıtay da bir kararında¹⁵, borçlunun (müflisin), taşınmaz satış vaadi işlemi, borçlandırıcı nitelikte bir işlem olduğundan tasarrufun iptali davasına konu olamayacağını, ancak, taşınmaz satış vaadi tapu kütüğüne şerh verilerek kuvvetlendirilmiş ise o durumda; taşınmaz satış vaadi şerhinin, tasarrufun iptali davasına konu olabileceğini belirtmiştir.

Yargıtay bir başka kararında¹⁶ ise kira sözleşmelerinden doğan kişisel nitelikteki hakkın tapu siciline şerh verilmesi halinde söz konusu bu şerhin (iflâsta) tasarrufun iptali davasına konu olabileceğini belirtmiştir.

Maddi hukuk bakımından hükümsüz olan işlemler (TBK m. 27), (iflâsta) tasarrufun iptali davasının konusunu oluşturmaz (Bkz. Belgesay, 1949: 264; Ansay, 1956: 325; Umar, 1963a: 56; Gürdoğan, 1966: 222; Berkin, 1972: 491; Üstündağ, 2006: 286; Akkaya, 2006a: 17; Uyar, 2011: 213; Güneren, 2012: 134; Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, 2023: 685; Eroğlu, 2022: 57; Özkaya, 2022: 1357). Çünkü, hükümsüz olan bir maddi hukuk işlemi sonucunda işleme konu mal veya hak borçlunun (müflisin) malvarlığından çıkmaz (Uyar, 2011: 2013; Akkaya, 2006a: 17). Bu yüzden, maddi hukuk anlamında hükümsüz olan bir hukuki işlem hakkında iptal davası açmanın da bir faydası yoktur.

Takip hukuku bakımından hükümsüz olan birtakım işlemler hakkında tasarrufun iptali davasının açılmasına gerek yoktur (Gürdoğan, 1966: 222; Uyar, 2011: 213; Akkaya, 2006a: 18). Zira, böyle bir durumda dahi, işleme konu mal veya hak, müflisin iflâs masasına dahil olmaktadır (Uyar, 2011: 213). Öğretide bu duruma, örnek olarak; müflisin, iflâsın açılmasından sonra iflâs masasına dahil olan malları üzerindeki tasarrufu, verilmektedir (Uyar, 2011: 213). Öğretide, taraf ve takip ehliyeti olmayan bir tarafın, takip hukukuna ilişkin yapmış olduğu işlemin geçersiz olduğu, bu sebeple de söz konusu bu işlemin (iflâsta) tasarrufun iptali davasının konusunu oluşturmayacağı belirtilmektedir (Eroğlu, 2022: 55-56).

Borçlunun, haczi caiz olmayan birtakım malları veya hakları ya da alacakları da tasarrufun iptali davasının konusunu oluşturmamaktadır (Uyar, 2011: 226; Eroğlu, 2022: 58-59; aksi görüş için bkz. Güneren, 2012: 134). Çünkü, borçlunun, haczi caiz olmayan malları üzerindeki tasarruflarından alacaklılar zarar görmemektedir (Uyar,

¹⁵ Bkz. Yargıtay 17. HD., 20/02/2017 K.T., 2015/1000 E., 2017/1669 K.; benzer bir karar için bkz. Yargıtay 17. HD., 21/05/2013 K.T., 2012/7284 E., 2013/7365 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 19.07.2023.

¹⁶ Bkz. Yargıtay 17 HD., 07/04/2011 K.T., 2011/335 E., 2011/3215 K., Muşul, 2021: 149.

2011: 226). Zira, alacaklıların, borçlunun haczi caiz olmayan mallarına haciz uygulatma olağanı kural olarak yoktur. Diğer bir deyişle, borçlu, tasarrufta bulunmamış olsa dahi alacaklılar borçlunun haczi caiz olmayan mallarına haciz uygulatma hak ve yetkisi yoktur. Buna göre, müflis, iflâsın açılmasından önce haczi caiz olmayan birtakım malvarlığı üzerinde tasarrufta bulunmuş olsa dahi; tasarrufa mallar veya haklar; iflâsın açılması ile birlikte iflâs masasına dahil olmadığından, söz konusu bu tasarrufların iflâsta tasarrufun iptali davasına konu edilmesi mümkün değildir. Nitekim, İİK m. 184 f. 1, c. 1’de yer alan “...müflisin haczi kabil bütün malları...” şeklindeki ibareden de bu sonuç çıkmaktadır.

Borçlunun (müflisin), kişiler hukukuna ve aile hukukuna dair yapmış olduğu işlemleri veya fiilleri, (iflâsta) tasarrufun iptali davasına konu teşkil etmez (Uyar, 2011: 227; Güneren, 2012: 131; aksi görüş için bkz. Akkaya, 2006a: 17; Yıldırım, 1995: 146-147). Örneğin, müflisin evlilik dışı çocuğunu tanıması, iflasta tasarrufun iptali davasının konusunu oluşturmaz.

Muhasebe işlemlerine karşı iptal davasının açılması da mümkün değildir (Umar, 1963a: 56). Çünkü, muhasebe işlemi, hukuki bir fiil olmadığı gibi borçlunun malvarlığına da etki etmemektedir (Umar, 1963a: 56).

İflâsta tasarrufun iptali davasının konusunu oluşturmayacak bir diğer husus ise, cebri icra yoluyla yapılan satışlardır. Cebri icra yoluyla satışlar kural olarak (iflâsta) tasarrufun iptali davasının konusunu oluşturmamaktadır (Uyar, 2011: 227; Eroğlu, 2022: 59-60; Güneren, 2012: 125). Çünkü, borçlunun (müflisin) malvarlığı, kendi iradesi dışında yani cebri icra organları vasıtasıyla satıldığından bu satışlar iptal davasına konu olması mümkün değildir (Uyar, 2011: 227; Eroğlu, 2022: 59-60; Güneren, 2012: 125).

Yargıtay kararlarında¹⁷, kural olarak, cebri icra yoluyla satışlara karşı tasarrufun iptali davası açılmayacağını, ancak, borçlunun, alacaklılarından mal kaçırmak amacıyla gerçekte olmayan bir borç ilişkisi yaratmak suretiyle hakkında icra takibi başlatıp akabinde malvarlığının cebri icra (ihale) sonucunda satışını sağlaması halinde söz konusu bu cebri icra satışı hakkında tasarrufun iptali davası açılabileceğini içtihat etmiştir. Kanaatimizce de, Yargıtay’ın bu yöndeki içtihatları

¹⁷ Söz konusu kararlar için bkz. Yargıtay 17. HD., 27/5/2010 K.T., 2010/2141 E., 2010/4792 K.; Yargıtay 17. HD., 18/9/2008 K.T., 2008/2637 E., 2008/4156 K.; Yargıtay 17. HD., 16/9/2008 K.T., 2008/1246 E., 2008/4471 K.; Yargıtay 17. HD., 17/5/2008 K.T., 2008/188 E., 2008/2286 K.T., Uyar, 2011: 227.

yerindedir. Şöyle ki, müflisin, iflâstan önce, iflâs alacaklılarını zarara uğratmak amacıyla gerçekte olmayan bir borç veya diğer bir deyişle alacak sonucunda aleyhine icra takibi başlatıp; akabinde mallarının bir kısmını ya da tamamını cebri icra (ihale) vasıtasıyla sattırması halinde, bu satışa karşı İİK m. 134 vd. hükümleri uyarınca ihalenin feshi davası açılabileceği akıllara gelse de bu mümkün değildir. Çünkü, ihalenin feshi sebepleri, daha çok takip hukukundaki usul ve esaslara, satış ilanının hiç tebliğ edilmediğine ya da usulsüz tebliğ edildiğine, ihalenin fesadına, malın nitelikteki yanılmalarına yöneliktir. Farklı bir şekilde ifade etmek gerekirse, müflisin, iflâs alacaklılarından mal kaçırmak amacıyla gerçekte olmayan bir alacak yaratmak suretiyle hakkında takip başlatması ve akabinde mallarını cebri icra vasıtası ile satışını sağlaması halinde bu nitelikteki satış ihalenin feshi sebebi oluşturması mümkün değildir. İşte bu yüzdendir ki, iflâs masasının, müflisin, iyiniyet, doğruluk ve dürüstlük kuralları ile bağdaşmayan, iflâs alacaklılarına zarar veren eylem ve işlemleri hakkında muvazaa nedeniyle işlemin hükümsüzlüğünün tespiti davası dışında iflâsta tasarrufun iptali davası açmaktan başkaca çaresi bulunmamaktadır.

Bu konu ile ilgili olarak değinilmesi gereken konulardan birisi de, İİK' nın "borçluya satış yetkisi verilmesi" kenar başlıklı m. 111/a hükmü uyarınca yapılan satışların iflâsta tasarrufun iptali davasına konu olup olamayacağıdır¹⁸.

Adı geçen kurum, İİK' ya, ilk defa Resmi Gazete'nin (RG) 30.11.2021 tarih ve 31675 sayısıyla yayımlanan 24/11/2021 tarihli 7343 S. Kanunu'nun m. 12 hükmü

¹⁸ Borçluya satış yetkisi verilmesi kurumunu içeren İİK m. 111/a hükmü aynen şöyledir: "Borçlu, kıymet takdirinin tebliğinden itibaren yedi gün içinde haczedilen malının rızaen satışı için kendisine yetki verilmesini talep edebilir. Kıymet takdiri yapılmadığı durumlarda borçlu da kıymet takdiri yapılmasını isteyebilir. İcra müdürü, kıymet takdirinin kesinleşmesinden sonra cebri satış işlemlerini durdurarak borçluya on beş günlük süre verir. Borçluya verilen sürenin başlangıcından üçüncü fıkra uyarınca verilen icra mahkemesinin kararına kadar geçen sürede alacaklı bakımından satış isteme süresi işlemez.

Rızai satışta bedel, malın muhammen kıymetinin yüzde doksanına karşılık gelen miktarı ile o malla güvence altına alınan ve satış isteyen alacağına rüçhanı olan alacakların toplamından hangisi fazla ise bu miktarı ve ayrıca bu miktara ilave olarak bu aşamaya kadar bu mahcuz için yapılan takip masrafları toplamından az olamaz.

Borçluyla anlaşan alıcının belirlenen bedeli birinci fıkra uyarınca borçluya verilen on beş günlük süre içinde dosyaya ödemesi hâlinde icra müdürü, gerekli bilgi ve belgeleri temin ettikten sonra yukarıda belirtilen şartların bulunduğunu tespit ederse satışın onayı ile malın devir ve teslim işlemlerinin yapılmasına karar verilmesi için dosyayı derhâl icra mahkemesine gönderir. Mahkeme, en geç on gün içinde yapacağı inceleme sonucunda dosya üzerinden talebin kabulüne veya reddine kesin olarak karar verir. Kabul kararıyla malın mülkiyeti alıcıya geçer ve tüm hacizler kaldırılarak devir ve teslim işlemleri gerçekleştirilir. Ret kararı verilmesi hâlinde yatırdığı bedel alıcıya iade edilir.

Bu madde uyarınca yapılacak satışlar hakkında niteliğine uygun düştüğü ölçüde bu Kanunun diğer hükümleri uygulanır.

Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar, Adalet Bakanlığınca yürürlüğe konulan yönetmelikle belirlenir."

ile m. 111'den sonra gelmek üzere m. 111/a olarak teselsül ettirilerek girmiştir (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/11/20211130-1.htm>, erişim tarihi: 21.07.2023; kurum hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Pekcanitez, 2022: 819-848; Kuru/Aydın, 2023a: 234-235; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 289-295).

Öğretide bizimde katılmış olduğumuz bir görüş, İİK m. 111/a hükmü bağlamında borçluya verilen rızai satış yetkisi sonucunda takibe konu edilen malvarlığı üçüncü bir kişiye satılmış ise bu satışlar hakkında İİK m. 277 vd. hükümlerine göre tasarrufun iptali istenebileceği belirtilmektedir (Pekcanitez, 2022: 842; Yazıcı, 2022: 1140-1141; Baş-Süzel, 2023: 620). Öğretideki bu görüşe göre, özellikle, gerçek olmayan alacaklar yaratmak, başlatılan takibe itiraz etmeyerek veya takip sürecinde haklarına kullanamayarak alacaklılarına zarar veren borçlunun bu tasarrufları hakkında İİK m. 280 hükmü uyarınca iptal davası açabileceği belirtilmektedir (Pekcanitez, 2022: 842). Zira, öğretide bu görüşe göre, borçlunun, icra ve iflâs hukukundan kaynaklanan haklarını kullanmaktan vazgeçmesi iptale tabidir (Pekcanitez, 2022: 842).

Buna karşılık, öğretide diğer bir görüş ise rızaen satışın cebri icra satışı olmasını nedeniyle, kural olarak, tasarrufun iptali davasının konusunu oluşturmayacağını belirtmektedir (Namlı, 2023: 328). Ancak, bu görüşe göre, istisnai olarak Yargıtay kararlarında¹⁹ belirtilen “alacaklıdan mal kaçırma amacına yönelik bir alacak borç ilişkisi tesisi ile takip yapılması” kapsamında rızaen satış hakkında da (iflasta) tasarrufun iptali davasının açılmasının mümkün olduğu belirtilmektedir (Namlı, 2023: 328).

1.4.4.1 Müflisin muvazaalı işlemleri

Müflisin muvazaalı işlemlerine karşı (iflâsta) tasarrufun iptali davasının açılıp açılmayacağı, iptale konu olup olmayacağı hususu öğretide tartışmalı olup; bu tartışmalara ve ileri sürülen görüşlere geçmeden önce muvazaa hakkında birtakım genel bilgilere yer vermekte fayda vardır.

¹⁹ Söz konusu karar için bkz. “Cebri icra yoluyla yapılan satışlara karşı tasarrufun iptali davası açılmayacağı genel ilkedir. Ancak alacaklısından mal kaçırma amacına yönelik bir alacak borç ilişkisi tesisi ile takip yapılmak suretiyle alacaklıdan mal kaçırma sağlanabilir. Bu gibi hallerde mal kaçırma amaçlı veya muvazaalı takiplere karşı iptal davasının açılabilmesi.../...gerekir” (Yargıtay 17. HD., 16/9/2008 K.T., 2008/1246 E., 2008/4471 K., Uyar, 2011: 227).

Muvazaa, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK) m. 19'un kenar başlığında “*muvaazalı işlemler*” şeklinde belirtilmekle birlikte, kanunda doğrudan bir tanımına yer verilmemiştir (Antalya, 2019: 345). Muvazaa, tarafların anlaşarak bilerek ve isteyerek iradelerinde yaratmış olduğu uygunsuzluk hali olup; tarafların, üçüncü kişileri aldatmak amacıyla gerçekte istemedikleri bir sözleşmeyi yapmalarındır (Antalya, 2019: 345; benzer tanımlar için bkz. Reisoğlu, 2013: 104 vd.; Akkaya, 2006b: 666; Akkaya, 2006a: 18-19; Ayan, 2016: 203; Eren, 2019: 394; Özkaya, 2022: 178-179). Alacaklılarından mal kaçırmak amacıyla sahibi bulunduğu mallarını (B)'ye devreden (A)'nın işlemi, muvazaaya örnek olarak verilebilir (Antalya, 2019: 346).

Buna göre, muvazaanın, görünürdeki işlem, muvazaa anlaşması ve aldatma kastı olmak üzere üç unsuru bulunmaktadır (Antalya, 2019: 346; Ayan, 2016: 205-206; Eren, 2019: 395). Görünürdeki işlem, tarafların, kendi aralarında üçüncü kişileri aldatmak amacıyla yapmış olduğu aslında kendileri aralarında ki anlaşma gereği bağlamayan işlemdir (Antalya, 2019: 346; Ayan, 2016: 206; Eren, 2019: 395; Özkaya, 2022: 180-181). Muvazaa anlaşması, tarafların üçüncü kişileri aldatmak amacıyla yapmış olduğu görünürdeki işlemlerinin aslında kendi aralarında herhangi bir şekilde hüküm ve sonuç doğurmayacağını yani geçersiz olduğunu gösteren ya da bunun yanında duruma göre sadece gizli sözleşmenin kendi aralarında hüküm ifade edeceğine dair anlaşmasıdır (Antalya, 2019: 347; Ayan, 2016: 206; Eren, 2019: 395; Özkaya, 2022: 182-183). Aldatma kastı ise, tarafların, görünürde yapmış olduğu sözleşmeyi üçüncü kişileri aldatma amacıyla yapmış olmalarını ifade eder (Antalya, 2019: 348; Ayan, 2016: 206; Eren, 2019: 397; Özkaya, 2022: 182-183).

Muvazaanın, mutlak (basit) ve nisbi (nitelikli, mevsuf) muvazaa olmak üzere iki türü bulunmaktadır (Ayrıntılı bilgi için bkz. Antalya, 2019: 348 vd.; Ayan, 2016: 205; ayrıca tam ve kısmi muvazaa türü de bulunmaktadır: Eren, 2019: 397). Mutlak muvazaa, tarafların, aslında istemedikleri halde bilerek ve isteyerek, üçüncü kişileri aldatmak amacıyla sözleşme yapmaları ve görünürdeki sözleşmenin kendileri açısından hiçbir hüküm ve sonuç doğurmayacağına ilişkin yapmış olduğu muvazaa türüne denilmektedir (Antalya, 2019: 348; Akkaya, 2006b: 666-667; Ayan, 2016: 205; Bakırcı, 2023: 149; Eren, 2019: 397; Özkaya, 2022: 185-186). Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse, tarafların, üçüncü kişileri aldatmak amacıyla yapmış olduğu görünürdeki sözleşme dışında gerçek iradelerine uygun gizli bir sözleşme

yapmamışlar ise o durumda bu muvazaa türüne, “mutlak (adi) muvazaa” denilmektedir (Reisoğlu, 2013: 105). Buradan hareketle, mutlak muvazaa, görünürdeki işlem, muvazaa anlaşma ve dahi aldatma kastı olmak üzere üç unsurdan oluşmaktadır. Örneğin, müflisin, iflâsından önce, iflâsı halinde iflâs masasına girecek olan mallarını iflâs masasına girmemesi için üçüncü bir kişiye devretmesi mutlak muvazaadır.

Nisbi muvazaa türü hakkında ise öğretilerde çeşitli tanımlar yapılmaktadır. Bu kapsamda, “*üçüncü kişileri aldatmak amacıyla görünürde muvazaalı işlem yapan taraflar, bu işlem ile gerçek iradelerine uyan başka bir işlemi gizlemek istemişlerse*” bu muvazaa türüne “nisbi muvazaa” adı verilmektedir (Reisoğlu, 2013: 105; benzer tanım için bkz. Antalya, 2019: 348-349; Ayan, 2016: 206; Akkaya, 2006b: 666-667; Bakırcı, 2023: 149 vd.; Eren, 2019: 398; Özkaya, 2022: 186). Bu tanımdan hareketle, nisbi muvazaa, görünürdeki işlem, muvazaa anlaşması, aldatma kastı ve mutlak muvazaadan farklı olarak gizli işlemden oluşmaktadır (Eren, 2019: 398). Nisbi muvazaa türü, sözleşmenin niteliğine, konusuna, taraflarına, bedeline yönelik olabileceği gibi farklı şekillerde de tezahür edebilir (Reisoğlu, 2013: 105-106; Antalya, 2019: 348-351; Eren, 2019: 398-401). Tarafların, satım konusu taşınmaz hakkında daha az harç ve vergi ödemek için tapuda satış bedelini düşük gösterilmesi veya gerçekte bir malın bağışlanmış olmasına rağmen satış gibi gösterilmesi hali nisbi muvazaaya örnek olarak verilebilir.

Gerek mutlak gerekse nisbi muvazaa türündeki, görünürdeki işlem ve muvazaa anlaşması kesin olarak hükümsüzdür (Antalya, 2019: 351-353; Ayan, 2016: 208 vd.). Yani, muvazaalı işlem veya sözleşme baştan itibaren ölü doğmuş ve geçersizdir (Antalya, 2019: 352). Bu hükümsüzlük, zamanaşımına bağlı olmaksızın ileri sürülebilmektedir (Antalya, 2019: 352; Ayan, 2016: 209). Ancak, nisbi muvazaadaki görünürdeki işlem ise kanunun aradığı geçerlilik şartlarını sağlaması halinde geçerlidir (Antalya, 2019: 353).

Muvazaanın tanımı, hukuki niteliği, unsurları, türleri, uygulanan yaptırım hakkında birtakım teorik açıklamalarda bulunduktan sonra şimdi de konumuz bağlamında muvazaalı işlemlere karşı (iflâsta) tasarrufun iptali davasının açılıp açılmayacağı yönündeki öğretilerde yer alan görüşlere yer vereceğiz:

Öğretide yer alan ağırlıklı görüşe göre (Bkz. Arar, 1945: 218-219; Belgesay, 1949: 263-264; Ansay, 1956: 325; Umar, 1963a: 17, 56; Gürdoğan, 1966: 222; Şimşek, 1989: 851; Ertekin/Karataş, 1998: 134; Üstündağ, 2006: 286-287; Karşlı, 2014: 552; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 595; Muşul, 2021: 167, 257; Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, 2023: 685; Yavaş/Sertkaya-Daniş, 2022: 117; Sertkaya-Daniş, 2023: 359; Özkaya, 2022: 1357), muvazaalı işlem hakkında tasarrufun iptali davasının açılması mümkün değildir. Bu görüşü savunanların gerekçeleri şu şekilde sıralanabilir: Tasarrufun iptali davasının konusunu borçlunun (müflisin) maddi hukuk bakımından geçerli olan tasarrufları oluşturmaktadır. Borçlunun, muvazaalı işlemi sonucunda tasarruf işleminde bulunması halinde söz konusu muvazaalı işlem kesin hükümsüz olacağından tasarrufa ve muvazaalı işleme konu mal veya hak borçlunun (müflisin) mülkiyetinden çıkmayacak ve böylelikle de tasarrufun iptali davasının açılmasına gerek kalmayacaktır. Bu sebeple de, muvazaalı işlemler hakkında, iptal davasından ziyade istihkak davası açılması gerekmektedir. Buna göre, tasarrufa konu mal borçlunun elinde olması halinde, üçüncü şahıs, istihkak iddiasında bulunup akabinde istihkak davası açarak söz konusu malın kendisine olduğunu ileri sürmesi halinde hacizde, alacaklı; iflâsta, iflâs masası, tasarrufa konu malın devrinin muvazaaya dayanmış olduğunu itiraz olarak ileri sürebilir. Malın veya hakkın üçüncü şahsın elinde olması halinde ise alacaklı veya iflâs masası, üçüncü şahsa karşı açacağı istihkak davasında, devre konu tasarrufun muvazaaya dayanmış olduğunu dolayısıyla da devrin geçersiz olduğunu ve malın halen daha borçlunun mülkiyetinde olduğunu iddia ve ispat etmesi gerekir. Bu surette muvazaalı işleme konu mal veya hak, duruma göre haczedilebilir veya iflâs masasına dahil edilebilir. Sayılan bu gerekçelerle, öğretilerde bu görüşe göre, muvazaalı işlem hakkında tasarrufun iptali davasının açılması mümkün değildir. Aynı şekilde, bu görüş tarafından, muvazaalı işlemde taraflar arasında gerçek bir devir işlemi olmadığından dolayı muvazaalı işleme karşı İİK m. 277 vd. hükümlerine göre iptal davası değil; TBK m. 19'a göre hükümsüzlüğün tespiti davasının açılabilmesi belirtilmektedir.

Öğretilerde yer alan diğer bir görüş ise (Yıldırım, 1995: 142; Yavuz, 1999: 224; Akkaya, 2006b: 675; Akkaya, 2006a: 21; Uyar, 2011: 218; Güneren, 2012: 69; Sertkaya/Kul, 2016: 12; Halman-Çetin, 2022: 661-664), muvazaalı işlemlere karşı tasarrufun iptali davasının açılabilmesinin mümkün olduğunu belirtmektedir. Bu

görüŖe göre, alacaklı veya iflâs masası, muvazaalı işleme karşı dilerse, İİK m. 277 vd. hükümlerine göre iptal davası; dilerse de TBK m. 19 uyarınca muvazaalı işleme karşı hükümsüzlüğün tespiti davası açabilir (Uyar, 2011: 218). Muvazaalı işleme karşı iptal davasının açılmasının kabul edilmemesi halinde tasarrufun iptali davasının pratik anlamda uygulaması kaybedilmiş olacak ve de borçlulara alacaklılarından mal kaçırmak için kapı aralayacak olup; bu durumda hukuk mantığı ile bağdaşmamaktadır (Uyar, 2011:218). Aynı şekilde bu görüş tarafından, muvazaalı işlemlere karşı (iflâsta) tasarrufun iptali davasının açılmayacağına dair hâkim görüşün teorik esaslara uygun olmakla birlikte, uygulamada, alacaklılar, muvazaa iddiasını tanık ile ispat etme imkanına sahip olsa da çoğu kere tanık bulmakta güçlük çekmekte ve iddiasını ispat edememekte olduğu belirtmektedir (Akkaya, 2006b: 470). Oysaki, tasarrufun iptali davasında davacı-alacaklı, borçlunun mal kaçırmaya durumunu tanık delili olmasa dahi İİK m. 277 vd. yer alan süreler, tasarrufun yapıldığı şekli veya tasarrufun aralarında yapıldığı kişiler ve de kanuni karineler ışığında ispat ederek tasarrufun iptalini sağlayabilme imkanına sahiptir (Akkaya, 2006b: 670). Alacaklıların, borçlunun, muvazaalı işlemlerine karşı İİK m. 277 vd. iptale tabi tasarruflar bakımından muvazaalı veya geçerli olup olmaması bakımından bir ayırım yapmadığından işlemin muvazaalı veya geçerli olup olmamasına bakılmaksızın iptal davası açılması gerektiği savunulmaktadır (Akkaya, 2006b: 671). Bu görüşteki yazarlardan bir tanesi, gerekli olması halinde muvazaalı işlemin, hem maddi hukuk anlamında hükümsüzlüğünün tespitini (TBK m. 19) hem de takip hukuku anlamında iptalini (İİK m. 277 vd.) sağlamak amacıyla alacaklıların dava açabileceğini savunmaktadır (Börü, 2009: 492-493; benzer şekilde görüş için bkz. Halman-Çetin, 2022: 662-663). Nitekim bu yazara göre, maddi hukuka ilişkin muvazaa davası ile takip hukukuna ilişkin muvazaa davasının amacı, konusu, şartları ve sonuçları birbirinden farklıdır (Börü, 2009: 492). Bu sebeple, menfaati bulunması halinde alacaklıların borçluların muvazaalı işlemlerine karşı hem takip hukuku anlamında hem maddi hukuk anlamında hükümsüz kılma imkanına haiz olduğu belirtilmektedir (Börü, 2009: 492-494).

Yargıtay'ın muvazaalı işlemler hakkında (iflâsta) tasarrufun iptali davasının açılabilmesi ve açılmayacağı yönünden kararları da mevcuttur.

Yargıtay eski tarihli kararlarında²⁰, iptal davasının ancak geçerli işlemler ve tasarruflar hakkında açılabileceğini; muvazaalı işlemler ise maddi hukuk bakımından geçersiz olduğundan hakkında iptal davasının açılmayacağını belirtmiştir.

Yargıtay, güncel tarihli yerleşik içtihatlarında²¹ ise muvazaalı işlemler hakkında tasarrufun iptali davasının açılabilmesini, açılan bu davanın “muvazaaya dayalı tasarruf işleminin iptali davası” olduğu; bu tarz davalarda borç ödemedeki aciz belgesinin aranmayacağı gibi, hak düşürücü sürenin de uygulanmayacağını belirtmektedir. Hatta öyle ki, Yargıtay bazı kararlarında²², muvazaaya dayalı olarak açılan tasarrufun iptali davalarında, iptal davası ve sebebi sabit olduğunda davacı alacaklıya dava konusu (taşınmaz olması halinde üçüncü kişi adına olan tapu kaydının tahsisine gerek olmaksızın taşınmaz) mal üzerinde İİK m. 283 f. 1 ve f. 2 hükmünün kıyasen uygulanmak suretiyle haciz ve satış yetkisi verilmesi gerektiğini içtihat etmiştir.

Öğretide, “muvazaa” ile “mal kaçırma” kavramı çoğu kere birbirine karıştırılmakta ve davacı alacaklıların dava dilekçelerinde vakıa olarak muvazaaya dayanmakla birlikte talep sonucunda iptal davasında olduğu gibi cebri icra yetkisi (haciz ve satış yetkisi) talep etmiş olduğu; bu durumun uygulamada davaya uygulanacak kuralların ve kurumların hatalı uygulanmasına veya birbiri yerine kullanılmasına sebep olduğu belirtilip haklı olarak eleştirilmektedir (Erdönmez, 2019: 26-27). Bu kavram karmaşası veya davacıların dava dilekçelerindeki açıklamaları ile talep sonuçları, aciz vesikasının aranıp aranmayacağı; hak düşürücü sürenin uygulanıp uygulanmayacağı; dava sonucunda dava konusu taşınmaz mal olmasında taşınmazın tapu kayıtlarının tahsisine gerek olup olmadığı veya alacaklıya tapunun tahsisine gerek olmadan haciz ve satış yetkisinin verilip verilmeyeceği meseleleri bakımından önem arz etmektedir (Erdönmez, 2019:27).

²⁰ Söz konusu kararlar için bkz. Yargıtay 15. HD., 18/9/2002 K.T., 2022/3326 E., 2002/3957 K.; Yargıtay 15. HD., 16/1/2002 K.T., 2002/5624 E., 2002/97 K.; Yargıtay 15. HD., 5/6/2001 K.T., 2001/2478 E., 2001/3026 K.; Yargıtay 15. HD., 15/2/2001 K.T., 2001/514 E., 2001/873 K.; Yargıtay 15. HD., 29/11/2000 K.T., 2000/4908 E., 2000/5266 K., Uyar, 2011: 221.

²¹ Bkz. Yargıtay 17. HD., 26/02/2020 K.T., 2018/2470 E., 2020/2138 K.; Yargıtay 17. HD., 18/06/2018 K.T., 2016/11856 E., 2018/6042 K.; Yargıtay 17. HD., 22/10/2015 K.T., 2015/11421 E., 2015/11025 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 20.07.2023.

²² Söz konusu kararlar için bkz. Yargıtay 17. HD., 16/10/2018 K.T., 2018/5102 E., 2018/9156 K., Eroğlu, 2022: 310; Yargıtay 17. HD., 20/6/2017 K.T., 2016/11791 E., 2017/7010 K.; Yargıtay 17. HD., 29/11/2017 K.T., 2015/11770 E., 2017/11056 K.; Yargıtay HGK., 25/02/2020 K.T., 2017/1505 E., 2020/204 K.; Yargıtay 17. HD., 27/10/2014 K.T., 2013/10682 E., 2014/14362 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 20.07.2023.

Uygulamada, davacı alacaklıların, dava dilekçesinde muvazaa vakıasına dayanıp; talep sonucunda ise tasarrufa konu mal üzerinde haciz ve satış yetkisi talep ettiği görülmektedir (Erdönmez, 2019: 38-39). Bunun üzerine, mahkemeler ve Yargıtay tarafından, alacaklıların, zarar görmemesi ve borçluların kötü niyetli tasarruflarını bertaraf etmek amacıyla davacının davasını “muvazaa sebebiyle tasarrufun iptali davası” olarak nitelendirerek adeta muvazaa ve tasarrufun iptali davasını bünyesinde barındıran “karma” bir dava olarak çözüm yöntemi olarak konulmuş ise de bu çözüm yöntemi de yerinde değildir (Bkz. Erdönmez, 2019: 41-42). Zira, muvazaa ve tasarrufun iptali davası amaç bakımından benzer ise de her iki davanın, koşulları, konusu, kuralları, kurumları ve sonuçları birbirinden çok farklıdır (Bkz. aşa. 5. 3.).

Bu yüzden, öğretide, davacı-alacaklının, borçlunun yapmış olduğu tasarrufunun muvazaalı olduğuna (yani geçersiz olduğuna) kanaat getirmesi halinde muvazaa nedeniyle işlemin hükümsüzlüğünün tespiti (TBK m. 19); mal kaçırmaya yönelik geçerli bir tasarrufta bulunduğu kanaat getirmesi halinde ise tasarrufun iptali davası açması gerektiği belirtilmektedir (Bkz. Erdönmez, 2019: 38 vd.) Ancak, buna rağmen, alacaklı dava dilekçesinde koşul vakıa olarak muvazaadan bahsedip de talep sonucunda cebri icra yetkisi talep etmiş ise o durumda, mahkeme, davayı aydınlatma ödevi kapsamında davacının davasının ve talep sonucunun “muvazaaya dayalı işlemin hükümsüzlüğünün tespiti davası mı” yoksa “(iflâsta) tasarrufun iptali davasına mı” yönelik olduğu hususu davacıdan sorulmalı ve sonuca göre bir karar vermesi gerektiği öğretide ifade edilmektedir (Erdönmez, 2019: 39-46; Akkaya, 2006b: 680; benzer şekilde bkz. Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, 2023: 683-684). Öğretide, muvazaalı işlemlere karşı (iflâsta) tasarrufun iptali davasının açılıp açılmayacağı hususu ve uygulamada ortaya çıkan sorunlara dair çeşitli birtakım çözüm önerileri (iptal davası için tasarrufun iptale tabi olduğu sürenin uzatılması, dava açma süresinin uzatılması vs.) de sunulmaktadır (Söz konusu çözüm önerileri için bkz. Erdönmez, 2019: 39-46).

Kanaatimizce de, muvazaalı işlemlerin hacizde tasarrufun iptali davasında olduğu gibi iflâsta tasarrufun iptali davasının konusunu oluşturmaması gerekmektedir. İflâsta tasarrufun iptali davasının konusunu, müflisin, evvela maddi hukuk kuralları bakımından geçerli, iflâstan önce yapmış olduğu hukuki fiil ve işlemleri şeklindeki tasarrufları oluşturmaktadır (Aksi görüş için bkz. Akkaya,

2006b: 672). Şunu ifade etmek gerekir ki, uygulamada da, müflisin, muvazaalı işlemi ile iflâsta tasarrufun iptali davasının konusunu oluşturan tasarrufları çoğu kere birbirleri ile kesişmekte veya karışmaktadır. Ancak, bu konuya özgü çözüm yöntemi olarak Yargıtay'ın gitgide yeknesaklaşarak ortaya çıkarmış olduğu karma nitelikteki "muvazaa nedeniyle tasarrufun iptali davası" olarak görülmemesi gerekir. Yargıtay söz konusu kararlarında, aciz vesikasının ibrazı istenilmeden, herhangi bir hak düşürücü süre gözetilmeden, müflisin, muvazaalı şekilde yapmış olduğu işlemlerinin hükümsüz olduğunun tespiti ile alacaklıya muvazaalı işlemin konusunu teşkil eden malvarlığı üzerinde İİK m. 283 f. 2 hükmü kıyasen uygulanmak suretiyle haciz ve satış yetkisi verilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu durum, öğretilerde de haklı olarak ifade edildiği üzere, gerek hacizde gerekse iflâsta tasarrufun iptali davasının anlamsız kılınmasına, önemini yitirmesine ve tasarrufun iptali davası açan ile muvazaaya dayalı olarak dava açan benzer durumda olan davacı alacaklılar arasında çok ciddi birtakım eşitsizliklere neden olmaktadır. Farklı bir deyişle, tasarrufun iptali davası açan davacı alacaklı, kural olarak hacizde aciz vesikası sunması; iflâsta dava takip yetkisini devraldığına dair belge sunması ve hak düşürücü süre içerisinde dava açılması gibi sıkı şekil şartlarına tabi tutulurken; muvazaa nedeniyle tasarrufun iptali davası açan davacı alacaklı, aciz vesikası veya dava takip yetkisinin devraldığına dair belge sunma ve hak düşürücü süre gibi sıkı şekil şartlarına tutulmamaktadır. Aynı şekilde, aciz vesikasını veya dava takip yetkisini sunarak ve sair şartları yerine getirerek iptal davasını açan davacı alacaklılar ile bu şartları yerine getirmeden dava açan davacı alacaklılar, dava sonucunda muvazaa veya iptal sebebi sabit olduğunda; aynı sonucu yani tasarrufa/muvazaaya konu malvarlığı üzerinde cebri icra yetkisi (haciz ve satış) elde edilmektedir. Kaldı ki, Yargıtay, kararlarında kendi deyimiyle "muvazaa nedeniyle açılan tasarrufun iptali davalarında" muvazaanın sabit olması halinde davaya konu mal üzerinde, İİK m. 283 f. 1 ve f. 2 hükmünü kıyasen uygulanmak suretiyle alacaklılara haciz ve satış yetkisi verilmesi gerektiğini belirtmekte ise de, bu durum, hukuk metodolojisi bakımından uygun düşmemektedir. İflâsta tasarrufun iptali davası ile muvazaa nedeniyle hükümsüzlüğün tespiti davası aynı amaca hizmet etmekteyse de; bu iki davanın koşulları, kuralları, kurumları ve sonuçları birbirinden büyük ölçüde farklılık arz etmektedir (Bkz. aşa. 5. 3.).

Son olarak ifade etmek gerekir ki, muvazaalı işlemlere karşı iflâsta tasarrufun iptali davasının açılıp açılmayacağı konusunda kanunda bir düzenleme yer almasa,

daha doğru bir ifade ile bu konuda bir örtülü boşluk olsa da; bu boşluğun amacına uygun sınırlama yöntemiyle (teleolojik redüksiyon) doldurulması gerekmektedir (Adı geçen kurum hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Kırca, 2001: 91-119). Bu surette, amacına uygun sınırlama yöntemi ile iflâsta tasarrufun iptali davasının konusunu oluşturan tasarrufların uygulama alanı oldukça genişletilmesinin önüne geçilerek iflâsta tasarrufun iptali davasının amacı korunmuş olur.

Bu yüzden, davacılar, müflisin işleminin muvazaaya dayanıp dayanmadığı veya tasarrufun iptali davasına konu olup olmayacağı hususunda tereddüde düşmesi halinde öğretide de (Akkaya, 2006b: 677-681; benzer şekilde görüş için bkz. Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, 2023: 684) belirtildiği üzere, terditli dava şeklinde muvazaa nedeniyle hükümsüzlüğün tespiti; bunun mümkün olmaması halinde iflâsta tasarrufun iptali davası açılması gerektiği kanaatindeyiz. Veya tam tersine, öncelikli olarak iflâsta tasarrufun iptali davasının kabulüne; bunun mümkün olmaması halinde muvazaa nedeniyle hükümsüzlüğün tespiti davasının kabulüne şeklinde dava açılması mümkündür.

1.4.4.2 Müflisin mal kaçırmaya dönük olarak elde etmiş olduğu kesinleşmiş mahkeme kararları

Müflisin, iflâs alacaklılarından mal kaçırmaya dönük olarak elde etmiş olduğu kesinleşmiş mahkeme kararları aleyhine gerek hacizde gerekse iflâsta tasarrufun iptali davasının açılıp açılmayacağı meselesi üzerinde durulması gereken önemli bir konulardan birisidir.

Müflisin, iflâs alacaklılarından veya iflâs masasından mal kaçırmak amacıyla elde etmiş olduğu kesinleşmiş mahkeme kararları aleyhine tasarrufun iptali davasının açılıp açılmayacağı konusu öğretide iki farklı görüş bulunmaktadır.

Öğretide bir görüşe göre, bir davanın tarafları, alacaklılarından mal kaçırmak amacıyla aleyhine dava açılmasına sebebiyet verip akabinde aleyhine olacak şekilde mahkeme kararı ile malvarlığını diğer tarafın malvarlığına geçirmesini sağlaması halinde davanın taraflarından alacaklı olan kişiler, malvarlığının geçişini sağlayan mahkeme kararına karşı tasarrufun iptali davası açması mümkün değildir (Yavaş, 2008: 636; Akkuş, 2020: 249-250; Tuncer-Kazancı, 2015: 417-420; Eroğlu, 2022: 63; Güneren, 2012: 129-130). Öğretide yer alan bu görüşün gerekçeleri şu şekilde sıralanabilir: Alacaklılar, borçlunun, mal kaçırmaya dönük olarak elde etmiş olduğu

mahkeme kararına karşı HMK m. 376’da yer alan “üçüncü kişilerin hükmün iptalini talep etmesi“ kurumuna yani yargılamanın iadesi yoluna başvuru yapabileceği ifade edilmektedir. Bu görüşü savunan yazarlara göre, tasarrufun iptali davasının konusunu, borçlunun (müflisin), alacaklılarından mal kaçırma amacını güden tasarrufları oluşturmak olup; HMK m. 376’da düzenlenen üçüncü kişilerin hükmün iptalini talep etmesi kurumunun konusunu ise borçlunun, alacaklılarından mal kaçırma amacı ile elde etmiş olduğu kesinleşmiş mahkeme kararları oluşturmaktadır. Bu sebeple, borçlu, alacaklılarından mal kaçırmak amacıyla aleyhine dava açtırıp akabinde malvarlığının bir kısmının veyahut tamamının kesinleşmiş bir mahkeme kararı ile davanın diğer tarafının malvarlığına geçirmesini sağlamış ise de esasında malvarlığı geçişi kesinleşmiş bir mahkeme kararına dayandığı için bu mahkeme kararına karşı tasarrufun iptali davasının açılmasının mümkün olmadığı belirtilmektedir. Bu görüşü savunan yazarlar, bu nitelikteki kesinleşmiş bir mahkeme kararını bir başka mahkemeden iptalini talep etmek amacıyla tasarrufun iptali davasının açılmasının mahkeme kararlarının kesin hüküm teşkil edeceğine dair otoritesini derinden sarsacağını da ifade etmektedir (Akkuş, 2020: 249). Bu itibarla, borçlunun (müflisin), alacaklılarından mal kaçırmak amacıyla aleyhine olacak şekilde elde etmiş olduğu kesinleşmiş bir mahkeme kararı sonucunda malvarlığını bir başka kişiye geçişini sağlamış ise o durumda borçlunun alacaklıları (iflâsta iflâs idaresi veya dava takip yetkisini devralan iflâs alacaklıları) bu kesinleşmiş mahkeme kararına karşı olağanüstü bir kanun yolu mahiyetinde olan “yargılamanın iadesi (HMK m. 376)” yoluna başvurması gerekmektedir (Akkuş, 2020: 249).

Konuya dair öğretilerde yer alan diğer bir görüş ise borçlunun (müflisin), alacaklıları zarara uğratmak veya onlardan mal kaçırmak amacıyla malvarlığını kesinleşmiş bir mahkeme kararı ile üçüncü bir kişiye geçişini sağlaması halinde, alacaklılar, bu mahkeme kararına karşı tasarrufun iptali davası açılabilmesini savunmaktadır (Umar, 1963b: 288; Erdönmez, 2019: 146-147). Bu görüşe göre, HMK’da alacaklıların, tarafların danışıklı şekilde elde etmiş olduğu mahkeme kararlarına karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilebileceği öngörülmüş ise de bu yolun iptal davasının açılabilmesinin önünü kapatmayacağını ve bu yol için öngörülmüş olan başvuru süresinin kısa olduğunu, bu sebeple de mal kaçırmak amacıyla elde edilen mahkeme kararlarına karşı İİK hükümleri uyarınca iptal davasının açılabilmesi hususu belirtilmektedir (Bkz. Erdönmez, 2019: 146-147).

Aynı şekilde bu görüş tarafından, nasıl ki maddi hukuk anlamında mirasın reddinin iptali davasının açılabilmesi durumu iptal davasının açılabilmesinin önünü kapatmıyorsa, borçlunun (müflisin), üçüncü kişi ile danışıklı şekilde elde etmiş olduğu mahkeme kararlarına karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabilmesi durumu da iptal davasının açılabilmesinin önünü kapatmaması gerektiği savunulmaktadır (Bkz. Erdönmez, 2019: 147).

Mahkeme kararları hakkında iflâsta tasarrufun iptali davasının açılıp açılmayacağı hususundaki Yargıtay'ın görüşlerine geçmeden önce uygulamaya dönük olarak bu hususta önemli bir noktaya değinmekte fayda vardır. Uygulamada, özellikle, alacaklılarından mal kaçırmak amacıyla borçlu gerçek kişiler, evli oldukları eşleri ile anlaşmalı boşanma protokolü yapmakta, bu protokolde kendi malvarlığında bulunan malların bir kısmı veya tamamını diğer eşe ait olacağı hususunda kayıtlara yer vermekte ve akabinde bu protokole göre boşanma davası açmaktadır (Ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. Tuncer-Kazancı, 2015: 421-423). Mahkemeler, açılan boşanma davasında tarafların ibraz etmiş olduğu anlaşmalı boşanma protokolünde gerekli görmesi halinde taktiren birtakım düzeltmeler, eklemeler veya çıkarmalar yapmak suretiyle tarafların boşanmalarına karar vermekte olup; akabinde taraflar, boşanma ilamını bir an evvel kesinleştirerek borçlu-eşe ait ve protokole konu malları diğer tarafın malvarlığına geçirmektedir (Ayrıntılıları için bkz. Tuncer-Kazancı, 2015: 421-423).

Yargıtay eski tarihli bir kararında²³, alacaklılarından mal kaçırmaya dönük olarak kesinleşmiş ve borçlunun tarafı bulunduğu mahkeme kararlarına karşı tasarrufun iptali davası açılmayacağını; bu mahkeme kararlarına karşı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu (HUMK) m. 446'ya göre iptalinin istenebileceğini içtihat altına almıştır.

Yargıtay 11.04.2013 tarihli bir kararında²⁴ ise, borçlu, maliki bulunduğu bir kısım taşınmazları alacaklılarından mal kaçırmak amacıyla eşi ile boşanma davasına esas olmak üzere bir boşanma protokolü hazırlayıp mahkemeye sunmuş olduğu protokol ve protokole esas boşanma kararı uyarınca, taşınmazlarını, diğer eşe devrini sağlamış olduğu bir olayda, kural olarak, taraflar arasında uyuşmazlığı hükme

²³ Bkz. Yargıtay 15.HD., 19/12/1990 K.T., 1990/4739 E., 1990/5605 K., Eroğlu, 2022: 63.

²⁴ Söz konusu karar için bkz. Yargıtay 17. HD., 11/04/2013 K.T., 2012/7947 E., 2013/5210 K., Muşul, 2021: 144; yine benzer bir karar için bkz. Yargıtay 17. HD., 13/11/2008 K.T., 2008/1908 E., 2008/5306 K., Akkuş, 2020: 250.

bağlayan mahkeme ilamlarına karşı tasarrufun iptali davasının açılmayacağını belirtmektedir. Ancak, Yargıtay, aynı kararının devamında, taraf iradelerine uygun şekilde elde edilen mahkeme kararlarında ise taraflar arasında çekişmeli yargıdan söz edilemeyeceği, taraf iradelerine uygun olarak, bu manada tarafların alacaklılardan mal kaçırmak amacına yönelik bir mahkeme hükmü elde edilebileceğini, bu sebeple, HMK m. 376'da yer alan yargılamanın iadesi ile İİK m. 277 vd. hükümlerinde yer alan tasarrufun iptali davalarının aynı amaca hizmet etmiş olduğunu belirterek mahkeme kararına karşı tasarrufun iptali davasının açılabileceği dikkat çekmiştir. Ancak bu ve benzeri Yargıtay kararları, öğretide, eleştirilmektedir (Tuncer-Kazancı, 2015: 417-420; Akkuş, 2020: 248-250). Yargıtay'ın bu nitelikteki kararlarına karşı öğretilerde yapılan eleştirilerin gerekçeleri, şu şekilde sıralanabilir: HMK m. 376'da düzenlenen yargılamanın iadesi yolunun konusunu kesinleşmiş mahkeme kararları oluşturmaktadır. Anlaşmalı boşanma protokolünün aile mahkemesinin onaylaması ve denetiminden geçmekte olup; mahkeme kararının hüküm kısmında ister protokole doğrudan yer verilsin isterse doğrudan yer verilmesin, malvarlığının temliki mahkeme kararına dayandığı için söz konusu kesinleşmiş mahkeme kararı tasarrufun iptali davasına konu olması mümkün değildir. Bu sebeple de, Yargıtay'ın konuya ilişkin çözüm yönteminin doğru olmadığı, alacaklıların, şartları varsa hükmün iptalini talep edebileceği bu görüş tarafından belirtilmektedir (Anlaşmalı boşanma protokolüne dayalı olarak mahkeme kararı uyarınca yapılan tasarruflara karşı tasarrufun iptali davası açılabileceğine dair aksi görüş için bkz. Sertkaya/Kul, 2016: 22-23; Güneren, 2012: 102).

Anlaşmalı boşanma kararları ile alakalı olarak öğretilerde tartışılan hususlardan birisi de, anlaşmalı boşanma davası sonucunda mahkeme tarafından verilen kararın, maddi anlamda kesin hüküm teşkil edip etmediğidir. Öğretilerde bir görüş, anlaşmalı boşanma kararının HMK m. 388 hükmü gereğince, kural olarak, çekişmesiz yargı kararı olacağını, ancak, verilen karar ile yenilik doğurucu bir sonucun ortaya çıkması nedeniyle söz konusu kararın yenilik doğurucu etkisi dolayısıyla kesin hüküm teşkil edeceği belirtilmektedir (Özdemir, 2003: 185; çekişmesiz yargı kararlarının maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmeyeceği hususu ile "inşai etki" doğurması meselesi hakkında bilgi için ayrıca bkz. Kuru, 1961: 180-181). Bununla birlikte öğretilerde yer alan bir başka görüş, anlaşmalı boşanma kararının yenilik doğurucu etkisi nedeniyle maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmiş olduğunu, ancak çocuğun velayeti ile

çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin konular TMK m. 182-183 hükümleri uyarınca maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmediğini belirtmektedir (Bkz. Demirbaş, 2020: 573-575). Öte yandan öğretilerde yer alan bizimde katılmış olduğumuz diğer bir görüş ise anlaşmalı boşanma kararının, boşanmanın mali sonuçlarına ilişkin kısmının hukuki nitelik anlamında hâkimin onayına bağlı bir mahkeme içi sulh olduğunu, söz konusu sulhun mahkeme kararına geçirilmesi ile maddi anlamda kesin hüküm teşkil edeceğini belirtmektedir (Bkz. Tuncer-Kazancı, 2016: 771-773). Buradan hareketle de anlaşmalı boşanma kararı, hukuki niteliği anlamında maddi anlamda kesin hüküm teşkil edeceğinden iflâsta tasarrufun iptali davasına konu olabilmesi mümkün değildir.

Kanaatimizce de, müflisin, iflâs masasından mal kaçırmaya veya iflâs masasının zarara uğratmak amacıyla malvarlığını bir üçüncü kişiye devrini sağlayan ve aleyhine elde etmiş olduğu kesinleşmiş bir mahkeme kararına karşı, iflâs idaresi veya iflâs dairesi veyahut dava takip yetkisini iflâs masasından devralan alacaklı ya da alacaklılar iflâsta tasarrufun iptali davasını açamaması gerekmektedir. Çünkü, öğretilerde yer alan baskın görüşe göre de, genel olarak tasarrufun iptali davasının konusunu, müflisin iradi nitelikteki tasarrufları; yargılamanın iadesi kurumunun konusunu ise maddi anlamda kesinleşmiş bir mahkeme ilamı oluşturmaktadır. İflâsta tasarrufun iptali davası (İİK m. 277 vd.) ile yargılamanın iadesi kurumu (HMK m. 376) müflisten alacaklı olan kişileri korumak amacıyla düzenlenmiş ise de veya diğer bir deyişle her iki kurum temelde aynı amaca hizmet etmekteyse de, her iki kurumun şartları, konuları, kuralları ve sonuçları birbirinden büyük ölçüde farklıdır (Bkz. aşa. 5. 7.). Aksinin kabulü, müflisin, alacaklılarından mal kaçırmaya dönük olarak aleyhine elde etmiş olduğu kesinleşmiş mahkeme kararı hakkında iflâsta tasarrufun iptali davasının açılması, HMK m. 376'da düzenlenen sırf bu gibi müflisin hileli şekilde elde etmiş olduğu mahkeme kararlarını karşı başvurulabilecek olağanüstü ve istisnai nitelikteki bir kanun yolu başvurularını anlamsız ve uygulamasız bırakır. Ayrıca, bu durum, kesin hükmün otoritesini, dolayısıyla da bireylerin hukuki belirlilik ve güvenlik ilkesini zedeler.

1.5 İflâsta Tasarrufun İptali Davasının, Benzer Kurumlarla Karşılaştırılması

İflâsta tasarrufun iptali davası, bir kısmın dava veya kurumlar ile benzerlik arz etmekle birlikte, niteliği, kuralları, koşulları, tarafları, sonuçları bakımından bu kurum ve davaları bakımından önemli birtakım farklılık arz etmektedir. Bu yüzden, bu kısım da iflâsta tasarrufun iptali davaları ile benzer davalar ve kurumlar ile karşılaştırılması yapılacaktır.

1.5.1 Hacizde tasarrufun iptali davası ile karşılaştırılması

Hacizde tasarrufun iptali davası ile iflâsta tasarrufun iptali davası amaç bakımından benzerlik gösterse de, açılacak davanın tarafları, tasarrufun iptale tabi olacağı sürelerin başlangıçları, yargılama harç ve giderleri, dava şartları ve sonuçları gibi birçok konuda birbirinden önemli ölçüde ayrılmaktadır.

Hacizde tasarrufun iptali davasının amacı, borçlunun, hacizden veya acizden önce alacaklılarından mal kaçırmak amacıyla yapmış olduğu birtakım tasarruf işlemlerinin elinde kesin ya da geçici borç ödemededen aciz belgesi bulunan haciz alacaklıları bakımından cebri icra hukuku anlamında hükümsüz kılınarak tasarrufa konu malın tekrardan borçlunun cebri icra sahasına çekip; tasarrufa konu malın sanki borçlunun mülkiyetindeymiş gibi alacaklılara söz konu mal üzerinde haciz ve satış yetkisi vermektedir (Kuru/Aydın, 2023a: 515-516; Eroğlu, 2022: 34-37; Atal/Ermenek/Erdoğan, 2023: 738 vd.; Muşul, 2021: 44; Akil, 2014b: 80-81; Akil, 2014a: 162; Albayrak, 2015: 932-933). İflâsta tasarrufun iptali davasının amacı ise müflisin, iflâs kararından önce iflâs masasından dolayısıyla da iflâs alacaklılarından mal kaçırmak amacıyla, iflâs halinde, iflâs masasına Kanun gereği girecek olan mal veya hakların üzerinde ivazsız, aciz halinde veya zarar verme kastı kapsamı içerisinde yapmış olduğu tasarruf işlemlerinin iflâs masası (iflâs alacaklıları) bakımından geçersiz kılarak tasarrufa konu malın iflâs tasfiyesine tabi tutulması amacıyla iflâs masasına dahil edilmesidir (Kuru/Aydın, 2023a: 516, 528; Akil, 2014b: 79-80). Görüldüğü üzere, gerek hacizde gerekse de iflâsta tasarrufun iptali davasının amacı haciz/iflâs alacaklılarını korumaktır²⁵.

²⁵ Yargıtay 17. HD, 22/11/2016 K.T., 2014/20934 E., 2016/10741 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 22.07.2023.

Hacizde ve iflâsta tasarrufun iptali davasının diğerk bir ortak yanı ise aynı yargılama usulüne, yetki ve görev kurallarına tabi olmasıdır. Buna göre, haciz ve iflâsta tasarrufun iptali davasında İİK m. 281 f.1 uyarınca basit yargılama usulü uygulanmakta olup; yetkili mahkeme bakımından HMK'da yer alan genel yetki kuralları (HMK m. 6 ve 7 f. 1) uygulanmaktadır (Kuru/Aydın, 2023a: 524, 526; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 601, 603). Görevli mahkeme ise kural olarak dava değeri ve miktarına bakılmaksızın asliye hukuk mahkemesidir (Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 601). Ancak, istihkak davasına karşı dava olarak açılacak olan iptal davasında ise görevli mahkeme istihkak davasına bakan icra mahkemesidir (Pekcanitez/Atalay/Özekes/Sungurtekin-Özkan, 2019: 558). Haciz ve iflâsta tasarrufun iptali davasında taraflar genel olarak her türlü delile dayanabilir ve hâkimde delilleri serbestçe takdir edebilir (Kuru/Aydın, 2023a: 526). Davacı taraf, dilekçesinde İİK m. 277 vd. hükümlerinde yer alan bir iptal sebebine dayanmış olsa bile mahkeme tasarrufun hangi iptal sebebine dayanmış olduğunu kendisi takdir eder (Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 740-741). Diğerk bir ifade ile mahkeme tarafların hukuki nitelendirmesi ile bağılı değildir.

Bir diğerk benzerlik ise iptal sebepleri bakımındandır. Haciz ve iflâsta tasarrufun iptali davası bakımından iptal sebepleri ortaktır. Bu cümleden olmak üzere, gerek hacizde gerekse iflâsta tasarrufun iptali davasında iptal sebepleri, borçlunun (müflisin), bağışlama veya ivazsız tasarrufları (İİK m. 278); aciz halinde yapılan tasarrufları (İİK m. 279) ve zarar verme kastından dolayı yapılan tasarruflarıdır (İİK m. 280).

Bununla birlikte, hacizde ve iflâsta tasarrufun iptali davasının benzer yönlerinin yanında birbirleri bakımından bazı farklılıkları da vardır:

Davanın tarafları bakımından farklılık bulunmaktadır. Hacizde tasarrufun iptali davasında, davacı, borçludan alacaklı olup da elinde kesin veya geçici borç ödemedi aciz belgesi ya da bu niteliğı haiz haciz tutanağı olan alacaklılar (İİK m. 277 f. 1, b. 1), davalı ise borçlu ve borçlu ile tasarrufta bulunan üçüncü kişilerden (İİK m. 282 f. 1) oluşmaktadır (Ayrıntılı bilgi için bkz. Uyar, 2014a: 3005-3070). İflâsta tasarrufun iptali davasında, davacı, iflâsın adi tasfiyesinde iflâs idaresi; basit tasfiye halinde iflâs dairesi ya da duruma göre dava takip yetkisini iflâs masasından devralmış olan iflâs alacaklısı veyahut iflâs alacaklıları (İİK m. 187, 226, 277 f. 1, b.

2, 245 ve 255 f. 3; Uyar, 2014a: 3049-3050) olup; davalı ise sadece müflis ise tasarruf işleminde bulunan üçüncü kişi, bunlar vefat etmiş ise mirasçılardır (Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 750; Uyar, 2014a: 3065).

Borç ödemededen aciz belgesinin gerekip gerekmediği bakımından da farklılıklar bulunmaktadır. Hacizde tasarrufun iptali davası açılabilmesi için kural olarak (istihkak davasına karşı dava olarak açılan iptal davası istisna olmak üzere); haciz alacaklısının elinde usulüne uygun şekilde alınmış kesin (İİK m. 105 f. 1 ve 143) veya geçici nitelikteki borç ödemededen aciz belgesi (İİK m. 105 f. 2) ya da bu niteliği haiz bir haciz tutanağının (İİK m. 105) olması gerekmektedir²⁶ (İİK m. 277 f. 1, b. 1; Akil, 2014a: 162 vd.; Kuru/Aydın, 2023a: 523; Muşul, 2004: 2823-2834; Tanrikulu Atasoy, 2022: 923; Akşener, 2003a: 52). Borç ödemededen aciz belgesi, hacizde tasarrufun iptali davası için gerek öğretide gerek Yargıtay uygulamasında gerekse (dolaylı da olsa) İİK'da özel bir dava şartı olarak kabul edilmektedir (Deliduman, 1995: 54 vd.; Akil, 2014a: 162 vd.; Eroğlu, 2022: 93; Tanrikulu-Atasoy, 2022: 923). Buna karşılık; iflâsta tasarrufun iptali davasının açılabilmesi için borç ödemededen aciz belgesine gerek yoktur²⁷ (Deliduman, 1995: 120 Kuru/Aydın, 2023a: 523; Erdönmez, 2019: 55). Zira, borçlunun, iflâsına karar verilmekle aciz hali sabit olmaktadır (Muşul, 2021: 421; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 750-751; Akşener, 2003a: 52-53).

Tasarrufun iptale tabi olacağı sürenin başlangıcı bakımından da farklılıklar bulunmaktadır. Borçlunun (müflisin), yapmış olduğu tasarruflar bakımından Kanun'da iptal sebepleri yönünden farklı farklı süreler tayin edilmiştir. Bu süreler, borçlunun, bağışlama ve ivazsız tasarrufları (İİK m. 278) bakımından iki yıl (İİK m. 278 f. 2); aciz halinde yapılan tasarruflar (İİK m. 279) bakımından ise bir yıldır (İİK m. 279 f. 1). Kanun'un belirlemiş olduğu bu sürelerin başlangıcı anı, hacizde ve iflâsta tasarrufun iptali davası bakımından farklılık arz etmektedir. Buna göre, Kanun'da öngörülen bu süreler, hacizde tasarrufun iptali davasında, İİK m. 278 ve 279'da öngörülen iptal sebepleri bakımından; hacizden veya aciz halinden itibaren geriye doğru başlamaktadır (Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 596-597; Kuru/Aydın, 2023a: 518-520; Muşul, 2021: 609 vd.). İflâsta tasarrufun

²⁶ Yargıtay 17. HD., 28/03/2016 K.T., 2016/3939 E., 2016/3805 K.; Yargıtay 17. HD., 18/12/2019 K.T., 2018/1542 E., 2019/12149 K.; Yargıtay 17. HD., 14/02/2018 K.T., 2015/11530 E., 2018/941 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 22.07.2023.

²⁷ Yargıtay 17.HD., 05.03.2019 K.T., 2016/3011 E., 2019/2449 K., Muşul, 2021: 423.

iptali davasında ise tasarrufun iptale tabi olduğu süreler, İİK m. 278 ve 279’de öngörülen iptal sebepleri bakımından; iflâsın açılmasından itibaren geriye doğru başlamaktadır²⁸ (Kuru/Aydın, 2023a: 518-520; Eroğlu, 2022: 147-149).

Dava değerinin belirlenmesi bakımından da farklılıklar bulunmaktadır. Hacizde tasarrufun iptali davasında dava değeri, borç ödemedен aciz belgesinde belirtilen miktara veya tasarruf konu malın miktarına göre belirlenmektedir (Eroğlu, 2022:232). Bu miktarlardan hangisi az ise dava değeri ona göre belirlenir (Eroğlu, 2022: 232). Nitekim, Yargıtay da hacizdeki tasarrufun iptali davalarında harç ve vekalet ücretinin, tasarrufa konu malın veya hakkın tasarruf tarihindeki değeri ile takip konusu alacak miktarından hangisi az ise ona göre belirleneceğini kararlarında belirtmektedir²⁹. İflâsta tasarrufun iptali davasında ise dava değeri tasarruf miktarı üzerinden belirlenmektedir (Eroğlu, 2022: 232-233). Çünkü, müflisin, malvarlığından çıkarmış olduğu mal veya hak ya da alacak, iptal davasının kabulü halinde tamamen iflâs masasına iade edilir ve alacaklılar, alacakları ve sırası oranında alacağını alır (Akyazan, 1963: 243).

Davanın sonuçları bakımından da farklılıklar bulunmaktadır. Hacizde tasarrufun iptali davasında, iptal sebebi sabit olduğunda yani davacı-alacaklının davasının kabulüne karar verilmiş olması halinde; borçlu ile üçüncü şahıs arasındaki tasarruf, alacaklının alacağı ve fer’ileri oranında iptal edilir (Kuru/Aydın, 2023a: 527). Bunun sonucunda da davacı alacaklı, tasarrufa konu mal üzerinde sanki borçlunun mülkiyetindeymiş gibi haciz ve satış yetkisi elde eder (Kuru/Aydın, 2023a: 527). Diğer bir deyişle, tasarrufun iptaline karar verilmiş olsa bile tasarrufa konu malın mülkiyetinde bir değişiklik olmaz ve üçüncü şahıs malik kalmaya devam eder (Kuru/Aydın, 2023a: 527). Tasarrufa konu mal taşınmaz olması halinde üçüncü kişi adına olan tapu kaydında tahsis yapılmadan alacaklıya taşınmaz üzerinde haciz ve satış yetkisi verilmektedir (İİK m. 283 f. 1). Alacaklı tasarrufun iptali sonucunda elde etmiş olduğu haciz ve satış yetkisi ile tasarrufa ve davaya konu malı para çevirtip alacağını aldıktan sonra bakiye bir miktar kalması halinde söz konusu para borçluya değil üçüncü şahsa verilir (Kuru/Aydın, 2023a: 527; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 755). İflâsta tasarrufun iptali davasında ise iptal sebebi sabit olduğunda, yani davanın kabulüne karar verilmiş olması halinde,

²⁸ Yargıtay 17. HD., 22/11/2017 K.T., 2015/9835 E., 2017/10873 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 22.07.2023.

²⁹ Yargıtay 17. HD., 20/06/2018 K.T., 2016/185 E., 2018/6180 K., Eroğlu, 2022: 232.

tasarrufa konu mal veya hak, sanki müflisin mülkiyetindeymiş gibi tasfiyeye tabi tutulmak amacıyla iflâs masasına alınır (Kuru/Aydın, 2023a: 528). Paraya çevirme sonucunda, iflâs alacaklılarından arta kalan bir miktar para olması halinde, bu para, müflis ile tasarruf işlemde bulunan üçüncü kişiye verilir. Ancak, iflâsta tasarrufun iptali davasını açan iflâs masasından dava takip yetkisini usulüne uygun şekilde devralan iflâs alacaklısı veyahut iflâs alacaklıları olmasında halinde, davanın kabulü sonucunda, iflâs masasına dahil edilen tasarrufa konu malın ya da hakkın paraya çevrilmesi ile öncelikli olarak davayı açan iflâs alacaklısı veyahut iflâs alacaklıları tatmin edilir (Eroğlu, 2022: 211). Akabinde bu kişiler tatmin edildikten sonra arta kalan para olması halinde söz konusu para müflis ile işlemde bulunan üçüncü şahsa değil dava açmayan diğer iflâs alacaklılarına ödenmek üzere İİK m. 245 f. 1, c. 1 hükmü uyarınca iflâs masasına ödenir (Eroğlu, 2022: 211). Gerek haciz gerekse iflâsta tasarrufun iptali davasının reddedilmiş olması halinde haciz alacaklısı veya iflâs masası tasarrufa konu mal üzerinde cebri icra yetkisi elde etmesi mümkün değildir.

1.5.2 İflâsta istihkak davası ile karşılaştırılması

Borçlunun, iflâsı halinde İİK m. 184 f. 1 hükmü uyarınca haczi kabil tüm malvarlığı ile iflâsın kapanmasına kadar müflisin uhdesine geçen malvarlığı iflâs masasını teşkil eder ve alacaklıların ödenmesine tahsis olunur (Ayrıntılı bilgi için bkz. Başözen, 2005b: 267-297). Buradan hareketle, iflâsın tasfiyesini, iflâs masasına giren müflisin haczi kabil malvarlığı oluşturmaktadır (Büyük, 2021: 70). Ancak, bazen iflâs masasındaki bazen de üçüncü şahısların ellerinde bulunan bazı malların müflise veya üçüncü kişiye ait olup olmadığı ya da söz konusu malların müflise ait olup da üçüncü şahsın üzerinde sınırlı ayni hakkı veyahut kuvvetlendirilmiş kişisel hakkı bulunup bulunmadığı hususu uyuşmazlık konusu olabilir (Kuru/Aydın, 2023a: 481). İşte böyle bir durumda, uyuşmazlık, İİK m. 228'de düzenlenen iflâstaki istihkak prosedürüne göre çözümlenmektedir.

İİK m. 228'de sadece, malın müflisin elinde yani iflâs masasında olduğu ve üçüncü şahsın mülkiyet hakkına dayalı ileri sürmüş olduğu istihkak iddiası ve davası düzenlenmiştir. Buna göre, üçüncü kişi, masada bulunan bir malın kendisine ait olduğunu, bu malın kendisine verilmesi gerektiğinden bahisle iflâsın, basit tasfiyesi halinde İİK m. 218 f. 2 hükmü uyarınca iflâs dairesi tarafından yirmi günden az ve

iki aydan fazla olmayacak şekilde belirlemiş olduğu süre içerisinde; adi tasfiyesinde ise İİK m. 219 f. 2, b. 2 uyarınca iflâsın ilanından itibaren bir ay içerisinde ve de her halükarda iflâsın kapanması anına kadar masaya karşı istihkak iddiasında bulunması gerekmektedir (Buluttekin, 2022: 669). İstihkak iddiası, iflâs idaresi (duruma göre iflâs dairesi) tarafından kabul edilmesi halinde istihkak iddiasına konu mal üçüncü kişiye verilmeyip ikinci alacaklılar toplantısına kadar bekletilmelidir (Kuru/Aydın, 2023a: 481). Çünkü, ikinci alacaklılar toplanması, masanın menfaatine uygun kararı vereceğinden dolayı istihkak iddiası hakkında da nihai kararı verir (İİK m. 238 f. 2; Buluttekin, 2022: 669). Eğer, ikinci alacaklılar toplantısında, istihkak iddiası kesin bir şekilde kabul edilirse, yani iflâs idaresinin kararında herhangi bir değişiklik yapılmaz ise o durumda mal masadan çıkarılarak üçüncü kişiye teslim edilir (Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 616).

Ancak, iflâs idaresi, üçüncü kişinin istihkak iddiasını reddederse, üçüncü kişiye, icra mahkemesinde yedi gün içerisinde istihkak davası açması için süre verir (Buluttekin, 2022: 674; Coşkun, 2022: 1076). Verilen süre içerisinde, üçüncü kişi, istihkak davası açmadığı takdirde masaya karşı istihkak iddiasından vazgeçmiş sayılır (Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 616). Eğer, üçüncü kişi, yasal yedi günlük süre içerisinde davayı açar ve kazanırsa, davaya konu mal, masadan çıkarılarak üçüncü kişiye teslim edilir (Kuru/Aydın, 2023a: 482).

Üçüncü kişinin, mülkiyet hakkı dışındaki ileri sürebileceği sınırlı ayni hak (irtifak hakkı, rehin hakkı, taşınmaz yükü vs.) veyahut kuvvetlendirilmiş kişisel hak (alım, önalım, geri alım vs.) ile ilgili istihkak iddialarında İİK m. 228 hükmü uygulanmaz. Bu durumda, üçüncü şahıs, iflâsın adi tasfiyesinde iflâsın açılma ilanının itibaren bir ay içerisinde ve her halükarda iflâsın kapanmasına kadar iflâs masasına karşı masada olan mal üzerinde mülkiyet hakkı dışında sınırlı ayni hakkının veya kuvvetlendirilmiş olan kişisel hakkının olduğunu belirterek istihkak iddiasında bulunması gerekir (Buluttekin, 2022: 664; Coşkun, 2022: 1076). İflâs idaresi, üçüncü kişinin, mülkiyet dışındaki istihkak iddiasının reddine karar vermesi halinde üçüncü kişi İİK m. 235 hükmüne göre sıra cetveline itiraz (uygulamadaki deyimi ile “kayıt kabul”) davası açması gerekmektedir (Buluttekin, 2022: 664).

Bununla birlikte, malın üçüncü kişinin elinde olması durumunda, üçüncü kişinin ileri süreceği istihkak iddiasında ise İİK m. 228’e düzenlenen istihkak davasının değil; iflâs masası tarafından üçüncü kişiye karşı açması gereken TMK m.

683'de düzenlenen normal istihkak davasının konusu oluşturmaktadır (Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 618-619). Diğer bir ifade ile üçüncü kişinin elinde bulunan mal, masaya, dolasıyla da müflise ait olduğu iddia edilirse o durumda iflâs idaresi, genel hükümlere göre, malı elinde bulunduran üçüncü kişiye karşı istihkak davası açması gerekmektedir (Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 618-619; Coşkun, 2022: 1078; Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 487).

Hacizde istihkak davasının amacı, borçlunun, borcu için haczedilmiş olup da üçüncü kişi tarafından söz konu mal üzerinde mülkiyet ya da mülkiyet dışındaki sınırlı aynı hak veya kuvvetlendirilmiş kişisel nitelikteki hak iddia etmiş olması durumunda ortaya çıkan uyuşmazlığın somut icra takibi yönünden çözümlenerek haczin akıbetini belirlemektir (Aslan, 2005: 22-23). Buradan hareketle, iflâsta istihkak davasının amacı ise hacizdeki ile benzer şekilde, borçlunun iflâsı halinde müflise ait olduğundan bahisle iflâs masasına giren bir malın üçüncü kişinin mülkü olduğunun üçüncü kişi tarafından ileri sürmesinden dolayı ortaya çıkan uyuşmazlığı çözmek ve böylelikle istihkak iddiasına ve davasına konu malın tasfiyeye tabi olup olmayacağı tespit etmektir. İflâsta tasarrufun iptali davasının amacı ise müflisin, iflâs kararından önce iflâs masasından dolasıyla iflâs alacaklılarından mal kaçırmak amacıyla iflâsı halinde iflâs masasına Kanun gereği girecek olan mal veya hakların üzerinde ivazsız, aciz halinde veya zarar verme kastı kapsamında yapmış olduğu tasarruflarının iflâs masası yani iflâs alacaklıları bakımından geçersiz kılarak tasarrufa konu malın iflâs tasfiyesine tabi tutulması amacıyla iflâs masasına dahil edilmesidir (Kuru/Aydın, 2023a: 516, 528; Akil, 2014b: 79-80). Görüldüğü üzere, iflâsta tasarrufun iptali davası ile iflâsta istihkak davasının amacı, genel olarak, iflâs alacaklılarının alacağını alabilmesi için masada bulunan veyahut masaya girmesi gerekirken masaya girmeyen bir mal üzerindeki uyuşmazlığın çözümlenmesi ve cebri icranın (tasfiyenin) devamını sağlamaktır. Diğer bir deyişle, bir malın iflâs masasına alınıp alınmayacağı veyahut iflâs masasından çıkarılıp çıkarılmayacağı dolasıyla da iflâs alacaklılarının alacaklarını alabilmeleri için iflâs tasfiyesine tabi tutulup tutulmayacağı adı geçen davaların amaçlarındandır (Ayrıntılı bilgi için bkz. Görgün, 1977: 22 vd., 32).

Bununla birlikte, hem iflâsta istihkak davası hem de iflâsta tasarrufun iptali davası, basit yargılama usulüne tabidir (İİK m. 228 f. 3 ve 281 f. 1).

İflâsta tasarrufun iptali davası, istihkak davasına karşı dava şeklinde açılması halinde görevli mahkeme, icra mahkemesidir (Muşul, 2021: 314 vd.). İflâsta istihkak davasında da görevli mahkeme, icra mahkemesidir (İİK m. 228 f. 2, c. 1). Görevli mahkeme bakımından da iflâsta iptal ve istihkak davası ortak bir özellik arz etmektedir.

Hem iflâsta tasarrufun iptali davasına bakan mahkeme hem de iflâsta istihkak davasına bakan mahkeme delilleri serbestçe takdir etmektedir (İİK m. 97 f. 11, 97 f. 17, c. 2, 228 f. 3 ve 281 f. 1). Bu yönüyle de iflâsta tasarrufun iptali davası ile istihkak davası benzerlik göstermektedir.

Müflisin, haczi caiz olan malları istihkak iddiasının ve dolayısıyla istihkak davasının konusunu oluştururken; haczi caiz olmayan mal veya haklar iflâsta istihkak iddiasının ve davasının konusunu oluşturmaz (Buluttekin, 2022: 686-687). Müflisin, haczi caiz olmayan malları üçüncü kişiler tarafından adi istihkak davasının konusunu oluşturmaktadır (Buluttekin, 2022: 686-687). Benzer şekilde, (iflâsta) tasarrufun iptali davasına müflisin haczi caiz olmayan malları konu teşkil etmez (Uyar, 2011: 226).

Her iki davanın farklılıklarına bakacak olursak: Davanın tarafları bakımından farklılıklar bulunmaktadır. İflâsta istihkak davasının davacısı, istihkak iddiasında bulunan üçüncü kişi; davalısı ise iflâs masası yani adi tasfiye halinde iflâs idaresi basit tasfiye halinde iflâs dairesidir (Görgün, 1977: 111, 115; Kuru/Aydın, 2023a: 481-482). İflâsta tasarrufun iptali davasında davacı, iflâsın adi tasfiyesinde iflâs idaresi basit tasfiye halinde iflâs dairesi ya da duruma göre dava takip yetkisini devralmış olan iflâs alacaklısı veyahut iflâs alacaklıları (İİK m. 187, 226, 277 f. 1, b. 2, 245 ve 255 f. 3; Uyar, 2014a: 3049-3050) olup; davalı ise sadece müflis ile tasarruf işlemi bulunan üçüncü kişi, bu kişiler vefat etmiş ise mirasçılardır (Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 750; Uyar, 2014a:3065).

Davanın konusu bakımından da farklılıklar bulunmaktadır. İflâsta istihkak davasının konusunu, iflâsın açılması ile iflâs masasına giren veya daha doğru bir deyişle iflâs masasının elinde bulunan bir malın, üçüncü kişinin, üzerinde mülkiyet hakkını ileri sürmek suretiyle söz konusu malın masadan çıkarılmasıdır (Kuru/Aydın, 2023a: 481). İflâsta tasarrufun iptali davasının konusu ise müflisin, iflâsın açılmasından önce, (iflâsın açılması halinde) iflâs masasına dahil olacak olan

malvarlığına ilişkin gerek maddi hukuk gerekse medeni usul ve icra iflâs hukukuna dair, iflâs masasından mal kaçırmak amacıyla yapmış olduğu olumlu veyahut olumsuz mahiyetteki tasarrufları olup; bu kapsamda, tasarrufa konu malın ya da hakkın iflâs masasına dahil edilmesidir.

Davanın açılma süreleri bakımından da farklılıklar bulunmaktadır. İflâs idaresi, üçüncü kişinin, istihkak iddiasının reddi karar verilmesi halinde üçüncü kişiye yedi günlük süre içerisinde istihkak davası açmak üzere süre vermektedir (İİK m. 228 f. 2, c. 1). Üçüncü kişi, iflâs idaresinin istihkak iddiasının reddine dair kararının tebliğ edildiği tarihten itibaren yedi günlük hak düşürücü süre içerisinde iflâs idaresine karşı iflâsta istihkak davasını açması gerekmektedir (Görgün, 1977: 98-101; Buluttekin, 2022: 674). Aksi durumda, İİK m. 228 f. 2, c. 2 hükmü uyarınca üçüncü kişi masaya karşı istihkak iddiasından vazgeçmiş sayılır ve bunun sonucu olarak davaya konu malı iflâs masasından çıkarılmaz (Görgün, 1977: 102). Buna karşılık; iflâsta tasarrufun iptali davası, İİK m. 284 hükmü uyarınca iptale tabi olan tasarrufun yapıldığı tarihten itibaren beş yıllık hak düşürücü süre içerisinde açılması gerekmektedir³⁰ (Eroğlu, 2022: 141).

Görevli mahkeme bakımından da farklılıklar bulunmaktadır. İflâsta istihkak davasında görevli mahkeme, icra mahkemesidir (Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 616; Görgün, 1977: 108). İflâsta tasarrufun iptali davasında görevli mahkeme ise İİK m. 97 f. 17 ve 228 hükümleri saklı olmak üzere tasarrufa konu malın veya hakkın ya da alacağın miktar ve değerine bakılmaksızın asliye hukuk mahkemesidir (Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 601).

Davanın sonuçları bakımından da farklılıklar bulunmaktadır. İflâsta istihkak davasında dava kabul edilmesi yani üçüncü kişinin davayı kazanması halinde söz konusu mal masadan çıkartılarak davacı-üçüncü kişiye verilir (Görgün, 1977: 126; Coşkun, 2022: 1077). Eğer, mal satılıp paraya çevrilmiş ise o durumda davacı-üçüncü kişi, malın bedelinin tamamını iflâs masasından talep edebilme imkanına sahiptir (Coşkun, 2022: 1077; Kuru/Aydın, 2023a: 482). Davacı-üçüncü kişinin davasının reddine karar verilmesi halinde istihkak iddiasına ve davasına konu mal iflâs masasında kalarak paraya çevrilmektedir (Görgün, 1977: 129;

³⁰ Yargıtay 17. HD., 5/6/2018 K.T., 2015/16981 E., 2018/5853 K.; Yargıtay 17. HD., 09/06/2020 K.T., 2018/3829 E., 2020/3272 K.; Yargıtay 17. HD., 24/10/2019 K.T., 2016/17484 E., 2019/10009 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 23.07.2023.

Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 617-618; Coşkun, 2022: 1077). İflâsta tasarrufun iptali davasında ise davacının davasının kabulüne karar verilmiş olması halinde tasarrufa konu mal iflâs masasına alınarak paraya çevrilmektedir (Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özkes, 2019:562). Aksi durumda, yani davacının davasının reddine karar verilmiş olması halinde mal iflâs masasına alınamaz ve dolasıyla da tasfiyeye konu edilemez.

1.5.3 Muvazaa davası ile karşılaştırılması

Muvazaa, muvazaa nedeniyle işlemin hükümsüzlüğü davası ve muvazaalı işlem aleyhine iflâsta tasarrufun iptali davası açılıp açılmayacağı hususunda daha önceden çok geniş açıklamalara yer vermiş bulunmaktayız (Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. yuk. 4. 4. 1.). Bu yüzden, bu başlık altında tekrara düşmeden sadece, muvazaa davası ile iflâsta tasarrufun iptali davası hakkında karşılaştırılmalı birtakım bilgilere yer verilecektir.

Davaların amacı bakımından her iki dava benzerlik arz etmektedir. Muvazaa davasında amaç, tarafların üçüncü kişileri aldatmak amacıyla yapmış olduğu hukuki işlemin yapıldığı andan itibaren kesin hükümsüz olduğunu tespit ettirmektedir (Tanrikulu-Atasoy, 2022: 923; Yavuz, 1999: 221). İflâsta tasarrufun iptali davasında amaç ise müflisin, iflâs açılmadan önce iflâs masasından mal kaçırmaya dönük olarak malları üzerinde yapmış olduğu iyiniyet kuralları ile bağdaşmayan tasarruflarının iflâs masası bakımından geçersiz kılınarak, tasarrufa konu mal veya hakkın iflâs masasına dahil edilmesidir. Böylelikle, her iki davanın amacı alacaklıların alacağına kavuşmasını sağlamaktır (Coşkun, 2022: 49). Nitekim, Yargıtay da vermiş olduğu birçok kararında³¹, muvazaa davasında amaç, tarafların üçüncü kişileri aldatmak amacıyla yapmış olduğu baştan itibaren geçersiz olan hukuki işlemin geçersizliği yani hükümsüzlüğünü tespitini sağlamak olduğu belirtilmektedir. Aynı kararların devamında, İİK m. 277 vd'na göre açılan (iflâsta) tasarrufun iptali davasında amacın, borçlu tarafından yapılmış olan geçerli nitelikteki tasarrufların cebri icra hukuku yönünden iptalini sağlamak olduğunu, bu yönüyle her iki davanın amacı, alacaklıların alacaklarını alabilmeleri olduğu, bunun haricinde her

³¹ Söz konusu kararlar için bkz. Yargıtay 17. HD., 11/11/2020 K.T., 2020/1849 E., 2020/6917 K.; Yargıtay 17. HD., 26/02/2020 K.T., 2018/2470 E., 2020/2138 K.; Yargıtay HGK., 23/02/2021 K.T., 2017/2249 E., 2021/146 K.; Yargıtay 17. HD., 01/12/2015 K.T., 2014/6766 E., 2015/13088 K.; Yargıtay 17. HD., 20/6/2017 K.T., 2016/11791 E., 2017/7010 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 24.07.2023.

iki davanın gütmiş olduğu amaç dışında bir benzerliklerinin olmadığı ifade edilmiştir.

Mahkemelerin görevi ve yetkisi bakımından her iki dava belirli ölçüde farklılık arz etmektedir. Muvazaa davalarında görevli mahkeme, HMK'daki genel hükümlere tabi olmakta olup; somut olayın özellikleri, hukuki ilişkinin mahiyeti, hukuki ilişkinin tarafları gibi konular dikkate alındığında, bu davalarda duruma göre, genel veya özel nitelikteki mahkemeler görevlidir (Eroğlu, 2022: 301). İflâsta tasarrufun iptali davasında ise görevli mahkeme, İİK m. 97 f. 17, c. 1 ve 228 hükümlerine göre istihkak davasına karşı dava olarak açılan davalar hariç olmak üzere davanın değerine ve miktarına bakılmaksızın asliye hukuk mahkemeleridir (Kuru/Aydın, 2023a: 525; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 748-749; Bakırcı, 2023: 198; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 601). Bilindiği üzere, iflâsta iptal davası, alacaklının açmış olduğu sıra cetveline itiraz davası karşı dava olarak da açılabilir (Coşkun, 2022: 374; Yıldırım, 1995: 258). Böyle bir durumda, yani iptal davası sıra cetveline itiraz davası şeklinde açılmış ise o durumda, görevli mahkeme, borçlunun iflâsına karar veren ticaret mahkemesinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesidir (Coşkun, 2022: 374; Eroğlu, 2022: 301). Muvazaa davaları aynı özellikte olduğu için dava konusu mal taşınmaz olması halinde taşınmazın bulunduğu yer mahkemesi bu davalar bakımından kesin yetkili mahkemedir (Eroğlu, 2022: 301). Dava konusu taşınmaz dışındaki bir şey ise o durumda, yetkili mahkeme, HMK'da yer alan genel kurallara tabidir (Eroğlu, 2022: 301). İflâsta tasarrufun iptali davası, özünde aynı değil şahsi karakterli bir dava olduğu için yetkili mahkeme, HMK'daki genel yetki kurallarına tabidir (Kuru/Aydın, 2023a: 524-525; Coşkun, 2022: 672). Buna göre, tasarrufa ve davaya konu mal taşınmaz olsa bile, HMK m. 12'de yer alan kesin yetki kuralı bu davalar bakımından uygulanmamaktadır (Coşkun, 2022: 672).

Aciz vesikasının gerekip gerekmediği bakımından da her iki dava benzerlik arz etmektedir. Muvazaa davasında amaç, tarafların üçüncü kişileri aldatmak amacıyla yapmış olduğu, aslında baştan itibaren kesin hükümsüz olan hukuki işlemlerin hükümsüzlüğünün tespiti olduğu için bu davalarda borç ödemediği aciz belgesi gibi özel nitelikteki bir belgeye gerek yoktur³² (Tanrıkulu-Atasoy, 2022: 923;

³² Yargıtay 17. HD., 19/02/2020 K.T., 2018/3916 E., 2020/1693 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 24.07.2023.

Muşul, 2021: 232; Bakırcı, 2023: 38, 151). İflâsta tasarrufun iptali davasında da, muvazaa davasında olduğu gibi aciz belgesine gerek yoktur (Muşul, 2021: 421; Muşul, 2004: 2823; Coşkun, 2022: 561; Eroğlu, 2022: 89-90). Çünkü, iflâs, borçlunun başlı başına aciz durumuna düştüğünü göstermektedir (Muşul, 2021: 421).

Davaların niteliği bakımından her iki davada farklılıklar bulunmaktadır. Muvazaa davaları, aynı nitelikteki davalardandır³³ (Eroğlu, 2022: 291; Bakırcı, 2023: 152; Tanrikulu-Atasoy, 2022: 924; Akkaya, 2006b: 667; Muşul, 2021: 222; Uyar, 2016: 259-360). Buna karşılık, (iflâsta) tasarrufun iptali davası sonucunda, iptal davası sabit olduğunda yani davanın mahkemece kabulüne karar vermesi halinde, tasarrufa konu malın mülkiyeti tekrardan müflisin malvarlığına dönmediği için iptal davası muvazaa davasından farklı olarak aynı değil şahsi nitelikte bir davadır (Bakırcı, 2023: 152; Eroğlu, 2022: 291; Akkaya, 2006b: 668, 672; Coşkun, 2022: 49-50; Yavuz, 1999: 221-222).

Davanın davacıları bakımından da farklılıklar bulunmaktadır. Muvazaa davasını davacı sıfatıyla hukuki yararı bulunan herkes açabilir³⁴ (Yavuz, 1999: 223; Tanrikulu-Atasoy, 2022: 923; Coşkun, 2022: 50; Akkaya, 2006b: 667; Eroğlu, 2022: 284-285). İflâsta tasarrufun iptali davasını ise davacı sıfatıyla kural olarak iflâs idaresi veya iflâs dairesi ya da dava takip yetkisi devralmış olan iflâs alacaklısı veyahut iflâs alacaklıları açmaktadır (Yavaş/Sertkaya-Daniş, 2022: 108-109; Uyar, 2014a: 3049-3050; Eroğlu, 2022: 113-116; Muşul, 2021: 421-428; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 602).

Davanın davalıları bakımından da farklılıklar bulunmaktadır. Muvazaa davasında davalı taraf, muvazaalı işlemin tarafları veya bu kişiler vefat etmiş ise mirasçılardır (Eroğlu, 2022: 285; Tanrikulu-Atasoy, 2022: 924; Coşkun, 2022:5; benzer şekilde bkz. Yavuz, 1999: 223). İflâsta tasarrufun iptali davasının davalısı ise müflis ile işlemde bulunan üçüncü şahıs veya bu kişi vefat etmişse mirasçılardır (Muşul, 2021: 506; Uyar, 2014a: 3065).

Davanın açılma süresi bakımından da farklılıklar bulunmaktadır. Muvazaalı işlemler yapıldığı andan itibaren, yani baştan itibaren kesin hükümsüz olduğundan ve ayrıca daha sonradan bu işlem hiçbir surette geçerlilik kazanamayacağından dolayı

³³ Yargıtay HGK., 23/02/2021 K.T., 2017/2249 E., 2021/146 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 24.07.2023.

³⁴ Yargıtay 17. HD., 26/02/2020 K.T., 2018/2470 E., 2020/2138 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 24.07.2023.

işlemin muvazaalı olduğuna dair açılan muvazaa davaları herhangi bir hak düşürücü süreye veya zamanaşımına tabi değildir³⁵ (Yavuz, 1999: 223; Eroğlu, 2022: 305-306; Tanrıkulu-Atasoy, 2022: 925; Coşkun, 2022: 51; Sertkaya-Daniş, 2023: 336; Antalya, 2019: 352; Yavaş/Sertkaya-Daniş, 2022: 108). Oysaki, iflâsta tasarrufun iptali davası, İİK m. 284 hükmü gereğince iptale tabi olan tasarrufun yapıldığı tarihten itibaren 5 yıllık hak düşürücü süreye tabidir³⁶ (Muşul, 2021: 689; Sertkaya-Daniş, 2023: 336). Bu süre geçtikten sonra iflâsta tasarrufun iptali davasının açılması mümkün değildir.

Davanın konusu bakımından da farklılıklar bulunmaktadır. Muvazaa davasının konusunu, tarafların, üçüncü kişileri aldatmak amacıyla yapmış olduğu işlemler oluşturmaktadır (Eroğlu, 2022: 297; Bakırcı, 2023: 151). Buna karşılık, (iflâsta) tasarrufun iptali davasının konusunu ise borçlunun (müflisin), maddi hukuk bakımından geçerli birtakım tasarrufları oluşturmaktadır (Bakırcı, 2023: 151; Erdönmez, 2019: 29 vd.; Sertkaya-Daniş, 2023: 361 vd.; Eroğlu, 2022: 297; Muşul, 2021: 167, 257; aksi görüş için bkz. Uyar, 2011: 218; Akkaya, 2006b: 675; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 595). Bununla birlikte, muvazaa davasının konusunu, hem borçlandırıcı işlem hem de tasarrufi işlem oluşturmak iken; (iflâsta) tasarrufun iptali davasının konusunu, sadece ve sadece tasarrufi işlemler oluşturmaktadır (Akkaya, 2006b: 674). Diğer bir ifade ile (iflâsta) tasarrufun iptali davasının konusunu, borçlandırıcı işlemler oluşturmamaktadır (Uyar, 2011: 226; Muşul, 2021: 143; Börü, 2009: 488).

Kanun'da karine öngörülüp öngörülmediği hususu bakımından da farklılıklar bulunmaktadır. Muvazaa davalarında kanun alacaklı lehine karinelere yer vermemiş iken (iflâsta ve hacizde) tasarrufun iptali davaları bakımından alacaklı lehine aksi ispat edilemeyen (İİK m. 278 f. 2) ve aksi ispat edilebilen (İİK m. 279 f. 2 ve 280 f. 2 ve f. 3) birtakım karineler öngörmüştür (Akkaya, 2006b: 674; Tanrıkulu-Atasoy, 2022: 924).

Davanın sonuçları bakımından da farklılıklar bulunmaktadır. Muvazaa davaları özünde aynı nitelikte davalar olduğundan yargılama sonucunda tarafların

³⁵ Yargıtay 17. HD., 26/02/2020 K.T., 2018/2470 E., 2020/2138 K.; Yargıtay 17. HD., 17/12/2018 K.T., 2015/19086 E., 2018/12264 K.; Yargıtay HGK., 25/02/2020 K.T., 2017/1505 E., 2020/204 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 24.07.2023.

³⁶ Yargıtay 17. HD., 24/10/2019 K.T., 2016/17484., 2019/10009 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 24.07.2023.

yapmış olduğu işlem muvazaa nedeniyle hükümsüz olduğu tespit edilince işleme konu mal veya hak, tekrardan önceki malikine dönmektedir (Tanrıkulu-Atasoy, 2022: 924; Eroğlu, 2022: 292). Eğer, davaya konu mal, taşınmaz (veya sicile kayıtlı bir taşınır) ise o durumda, mahkeme, tapu (ya da trafik) sicilinin düzeltilmesine karar vermesi gerekmektedir (Tanrıkulu-Atasoy, 2022: 924). Ancak, Yargıtay son dönemlerde vermiş olduğu kararlarında³⁷, muvazaa davası sonucunda işlemin muvazaa nedeniyle hükümsüz olduğunun tespitine karar verdikten sonra davaya konu mal (söz konusu mal taşınmaz olsa bile üçüncü kişi adına olan tapunun tahsisine gerek olmaksızın) üzerinde davacı-alacaklıya İİK m. 283 f. 1 hükmünü kıyasen uygulayarak cebri icra (haciz ve satış) yetkisi verilmesi gerektiğini belirtmektedir. Buna karşılık, iflâsta tasarrufun iptali davası sabit olduğunda tasarrufa konu mal, davalı üçüncü kişinin mülkiyetinde kalmaya devam etmekle birlikte iflâs tasfiyesine tabi tutulmak üzere iflâs masasına dahil edilmektedir (Muşul, 2021: 875). (İflâsta) tasarrufun iptali davasının konusu, taşınmaz bir mal olsa dahi iptal davası sabit olduğunda muvazaa davalarında olduğu gibi mahkemece tapu sicilinin düzeltilmesine karar vermemektedir (Tanrıkulu-Atasoy, 2022: 924).

İlamın icrası için hükmün kesinleşmesi gerekip gerekmediği bakımından da farklılıklar bulunmaktadır. Muvazaa davası aynı bir dava olduğundan yargılama sonucunda alınacak ilamın icrası için mahkeme tarafından verilen hükmün kesinleşmesi gerekmektedir (Tanrıkulu-Atasoy, 2022: 924; Bakırcı, 2023: 152). Ancak, iflâsta tasarrufun iptali davası tasarrufa konu malın aynından kaynaklanmadığı için yargılama sonucunda alınacak ilamın icrası için hükmün kesinleşmesine gerek yoktur³⁸ (Bakırcı, 2023: 152; Tanrıkulu-Atasoy, 2022: 924; Muşul, 2021: 871-873).

Görüldüğü üzere, muvazaa davası ile iflâsta tasarrufun iptali davası amaç yönünden bir benzerlik arz etse bile, gerek Yargıtay kararlarında gerekse öğretide de haklı olarak ifade edildiği üzere, her iki dava; tarafları, koşulları, kuralları, sonuçları gibi birçok husus bakımından birbirinden önemli ölçüde ayrılmaktadır.

³⁷ Yargıtay 17. HD., 17/07/2018 K.T., 2016/772 E., 2018/7256 K.; Yargıtay 17. HD., 19/04/2016 K.T., 2016/2560 E., 2016/5017 K.; Yargıtay 17. HD., 21/03/2016 K.T., 2014/7529 E., 2016/3586 K.; Yargıtay 17. HD., 21/10/2019 K.T., 2017/5389 E., 2019/9660 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 24.07.2023.

³⁸ Yargıtay 8.HD., 07/02/2014 K.T., 2013/14034 E., 2014/1815 K.; Yargıtay 8. HD., 08/05/2012 K.T., 2012/3729 E., 2012/3956 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 24.07.2023.

1.5.4 İflâsta sıra cetveline itiraz davası ile karşılaştırılması

Uygulamada, (iflâsta) tasarrufun iptali davası, bazen sıra cetveline itiraz (uygulamadaki deyimini ile “kayıt terkini”) davası şeklinde de açılmaktadır (Albayrak, 2015: 960). Alacaklılar, sıra cetvelinin ilanı üzerine yasal süre içerisinde sıra cetveline karşı itiraz davası açarak sıra cetvelinde yer alan bir veya birkaç alacaklının alacağına gerçek olmadığı, alacağın sona ermiş olduğu, alacağın muvazaalı olduğu ve böylelikle sıra cetvelinde yer almaması gerektiği şeklinde birtakım iddialarda bulunmaktadırlar (Coşkun, 2022: 374). Bu şekilde bir iddiada bulunarak açılan iflâsta sıra cetveline itiraz davası da bir noktada tasarrufun iptali davası ile güdülen amacı gerçekleştirmeye yönelik olup; bununla paraleldir. Öğretide, bu şekilde açılan sıra cetveline itiraz davasının, “tasarrufun iptali davasından“ farklı bir dava olmadığı belirtilmektedir (Albayrak, 2015: 960). O yüzden, iflâsta sıra cetveline itiraz davasının iflâsta tasarrufun iptali davası ile karşılaştırılmasında yarar vardır.

İflâsta sıra cetveline itiraz davasının, iflâsta tasarrufun iptali davası ile karşılaştırılmasına geçmeden önce konunun (veya karşılaştırmanın) daha iyi bir şekilde anlaşılabilmesi için iflâsta sıra cetveline itiraz davası ile ilgili olarak genel nitelikte birtakım bilgilere yer vermekte fayda vardır.

İİK m. 232’ye göre, alacak ve istihkak iddialarının bildirilmesi için gereken bir aylık süre geçtikten (İİK m. 219 f. 2) ve iflâs idaresinin oluşturulduktan sonra iflâs idaresi tarafından, İİK m. 206 ve 207’ye göre, alacaklıların sırasını gösteren bir cetvel hazırlayıp iflâs dairesine vermesi gerekmektedir (Kuru/Aydın, 2023a: 485-486; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 489-490). Buradan hareketle, iflâs idaresi, sadece kabul edilen alacakları değil aynı zamanda kabul edilen mülkiyet dışındaki birtakım sınırlı aynı hakları (rehin, ipotek, irtifak, intifa hakkı vs.) ya da kuvvetlendirilmiş kişisel haklara da (alım, önalım, geri alım, kira, taşınmaz satış vaadi, vs.) sıra cetvelinde yer vermesi gerekir (Kuru/Aydın, 2023a: 486).

İflâs idaresi, kabul edilen alacaklarda olduğu gibi kısmen yahut tamamen reddedilen alacakların ya da mülkiyet hakkı dışındaki istihkak iddialarının da gerekçeleri ile birlikte sıra cetvelinde göstermesi gerekir (Kuru/Aydın, 2023a: 486).

Sıra cetveli, iflâs idaresi tarafından hazırlanıp; iflâs dairesine teslim edilir. Akabinde, iflâs idaresi, İİK m. 234 f. 1’in yollamasıyla İİK m. 166 f. 2 hükmü

uyarınca sıra cetvelini ilan ettirir. Sıra cetvelinde alacağı/istihkak iddiası kısmen veya tamamen kabul edilmeyen ya da sıra cetvelinde yer alan bir alacaklının sırasının veyahut alacağının yanlış olduğu veya sıra cetvelinde yer almaması gerektiği düşünen alacaklılar, sıra cetvelinin ilanından itibaren on beş gün içerisinde iflâsa karar verilen yerdeki asliye ticaret mahkemesinde sıra cetveline itiraz davası açabilir. Tabi yeri gelmişken ifade etmek gerekir ki, sıra cetveline karşı sıra cetveline itiraz davası dışında şikayet yoluna da başvurulabilir (İİK m. 235 f. 4). Ancak, konumuz ile doğrudan ilgili olmadığından dolayı sadece itiraz davası üzerinde duracağız (İflâsta sıra cetveline karşı şikayet yoluna başvuru hakkında geniş bilgi için ayrıca bkz. Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 492-493; Kuru/Aydın, 2023a: 487-488; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 624).

Sıra cetveline itiraz davası da kendi içerisinde ikiye ayrılmaktadır. Birinci ihtimalde, alacaklı, sıra cetvelinde alacağının reddedilmesinin hukuka aykırı olduğu veya üçüncü kişinin mülkiyet hakkı dışındaki sınırlı ayni hak veya kuvvetlendirilmiş kişisel hakkı bağlamında istihkak iddiasını sıra cetvelinde kısmen ya da tamamen reddinin hukuka aykırı olduğunu belirterek iflâs masasına karşı açmış olduğu sıra cetveline itiraz davasıdır (Kuru/Aydın, 2023a: 488-489). Uygulamada, bu şekilde açılan dava, “kayıt kabul davası” olarak adlandırılmaktadır (Kuru/Aydın, 2023a: 489; Eroğlu, 2019: 185; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 491).

İkinci ihtimalde ise bir alacaklının, sıra cetvelinde yer alan diğer bir alacaklının alacağına veya sırasına itiraz etmesi, bu anlamda alacağın geçersiz ya da muvazaalı olduğu veya alacağın sona ermiş olduğu ya da sırasının yanlış yerde olduğunu iddia ve itiraz ederek alacağına veya sırasına itiraz edilen alacaklıya karşı sıra cetvelinin ilanından itibaren on beş gün içerisinde iflâsa karar veren ticaret mahkemesinde açmış olduğu sıra cetveline itiraz davasıdır (Kuru/Aydın, 2023a: 488-489; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 492; Ruhi/Ruhi, 2018: 72). Uygulamada, bu şekilde açılan sıra cetveline itiraz davası, “kayıt terkini davası” olarak da adlandırılmaktadır (Kuru/Aydın, 2023a: 489; Deynekli, 2008: 63). Kayıt terkini şeklinde açılan iflâsta sıra cetveline itiraz davası, daha alt sıralarda yer alacaklıların, kendisinden sıra itibarıyla önce veya önde gelen alacaklıların, alacaklarına itiraz şeklinde tezahür ettiği için öğretide bu davalar, hukuki nitelik bakımından TBK m. 19 anlamında muvazaa davası olarak nitelendirilmektedir (Eroğlu, 2019: 202-203).

Önemle belirtmek isteriz ki, bizleri esasen konumuz bağlamında ilgilendiren bir alacaklının diğer bir alacaklının alacağına veya sırasına itiraz etmesi şeklinde açılan sıra cetveline itiraz davası ya da uygulamadaki deyimi ile kayıt terkin davasıdır.

Bir alacaklının, diğer bir alacaklıya karşı açmış olduğu sıra cetveline itiraz (kayıt terkin) davasında ispat yükü davalı-alacaklıya aittir (Kuru/Aydın, 2023a: 489). Böylelikle, davalı-alacaklı, davacı alacaklının itiraz sebeplerine göre, kendi alacağının var olduğunu, alacağının gerçek olduğunu, muvazaalı olmadığını veya sırasının hukuka uygun olduğunu yasal deliller ile ispat etmesi gerekmektedir.

Dava sonucunda, davacı-alacaklının davası kabul edilirse, davalı-alacaklıya sıra cetveli uyarınca ödenmesi gereken pay ile, sıra gözetilmeksizin (yargılama giderleri de dahil olmak üzere) davacı alacaklının alacağı ödenir (İİK m. 235 f. 3; Kuru/Aydın, 2023a: 490; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 625; Deynekli, 2008: 64; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 492). Bundan sonra, arta kalan bir miktar para olması halinde, söz konusu para, diğer alacaklılara sıra cetvelindeki sıra ve miktarlar dikkate alınarak ödenir (Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 625).

İflâsta sıra cetveline itiraz (kayıt terkin) davasının amacı, iflâs alacaklısının, alacağını alabilmesi için kendisinden sıra itibarıyla öncelikli olan iflâs alacaklısının alacağının gerçek olmadığı, geçersiz olduğu, sona ermiş olduğu veya alacağının muvazaalı olduğu ya da alacağının gerçek bir borç ilişkisine dayanmadığı veyahut sırasının hukuka aykırı olduğunu tespit ettirmektir (Albayrak, 2015: 960). İflâsta tasarrufun iptali davasının amacı ise müflisin, iflâs kararından önce iflâs masasından, dolayısıyla iflâs alacaklılarından mal kaçırmak amacıyla, iflâsı halinde, iflâs masasına Kanun gereği (ipso iure) girecek olan mal veya hakları üzerinde ivazsız, aciz halinde veya zarar verme kastı kapsamında yapmış olduğu tasarruflarının iflâs masası yani iflâs alacaklıları bakımından geçersiz kılınarak tasarrufa konu malın veya hakkın iflâs masasına dahil edilmesidir (Kuru/Aydın, 2023a: 516, 528; Akil, 2014b: 79-80).

İflâsta sıra cetveline itiraz davasında, İİK m. 235 f. 3, c. 2 hükmü uyarınca basit yargılama usulü uygulanmaktadır (Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 491; Ruhi/Ruhi, 2018: 74). İflâsta tasarrufun iptali davasında da basit yargılama usulü uygulanmaktadır (İİK m. 281 f. 1). Böylelikle de her iki davada uygulanan yargılama usulü anlamında bir benzerlik vardır.

İflâsta tasarrufun iptali davası ve iflâsta sıra cetveline itiraz davası ile ilgili olarak benzerliklere kısaca yer verdikten sonra her iki dava arasındaki birtakım önemli farklılıklara bakacak olursak:

Görevli ve yetkili mahkeme bakımından her iki dava açısından farklılıklar vardır. İflâsta sıra cetveline itiraz (kayıt terkin) davasında yetkili ve görevli mahkeme, iflâsa karar veren yerdeki asliye ticaret mahkemesidir³⁹ (İİK m. 235 f. 1, c. 1; Deynekli, 2008: 62; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 624-625; Kuru/Aydın, 2023a: 488; Ruhi/Ruhi, 2018: 74; Coşkun, 2023: 1231). İflâsta tasarrufun iptali davasında ise görevli mahkeme, İİK m. 97 f. 17, c. 1 ve 228 hükümleri uyarınca istihkak davasına karşı dava olarak açılan davalar hariç olmak üzere davanın değerine ve miktarına bakılmaksızın asliye hukuk mahkemesidir (Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 601; Kuru/Aydın, 2023a: 525; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 748-749; Bakırcı, 2023: 198). İflâsta tasarrufun iptal davasında yetkili mahkeme bakımından HMK'da yer alan genel yetki kuralları (HMK m. 6 ve 7 f. 1) uygulanmaktadır (Kuru/Aydın, 2023a: 524-525; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 601).

Davanın tarafları bakımından da her iki dava açısından farklılıklar bulunmaktadır. İflâsta sıra cetveline itiraz (kayıt terkin) davasında davacı, alacağı kısmen de olsa kabul edilen iflâs alacaklısı; davalı ise sırasına ve/veya alacağına itiraz edilen diğer bir veya birkaç iflâs alacaklısıdır (Ruhi/Ruhi, 2018: 74; Coşkun, 2023: 1225-1228; Kuru/Aydın, 2023a: 489; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 624-625; Deynekli, 2008:64). İflâsta tasarrufun iptali davasının davacısı ise kural olarak iflâs masası adına iflâs idaresi veya iflâs dairesi ya da dava takip yetkisi devralmış olan iflâs alacaklısı veyahut iflâs alacaklılarıdır (Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 602; Uyar, 2014a: 3049-3050; Eroğlu, 2022: 113-116; Muşul, 2021: 421-428). İflâsta tasarrufun iptali davasının davalısı ise müflis ile işlem den bulunan üçüncü şahıs olup; üçüncü kişinin vefatı halinde mirasçılardır (Muşul, 2021: 506; Uyar, 2014a: 3065).

Davanın konusu bakımından da her iki dava açısından farklılıklar bulunmaktadır. İflâsta sıra cetveline itiraz (kayıt terkin) davasının konusu, bir veya

³⁹ Yargıtay 23. HD., 14/04/2015 K.T., 2015/49 E., 2015/2562 K.; Yargıtay 23. HD., 27/01/2016 K.T., 2015/4147 E., 2016/408 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 29.07.2023.

birkaç iflâs alacaklısının alacağı veya sırasıdır (İİK m. 235 f. 1, c. 4; Coşkun, 2023: 1242). Buna karşılık (iflâsta) tasarrufun iptali davasının konusu ise borçlunun (müflisin), yapmış olduğu maddi hukuk bakımından geçerli birtakım tasarrufları oluşturmaktadır (Bakırcı, 2023: 151; Erdönmez, 2019: 29 vd.; Sertkaya-Daniş, 2023: 361 vd.; Eroğlu, 2022: 297; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 595; Muşul, 2021: 167, 257; aksi görüş için bkz. Uyar, 2011: 218; Akkaya, 2006b: 675).

Davanın niteliği bakımından da farklıklar bulunmaktadır. İflâsta sıra cetveline itiraz (kayıt terkini) davasının hukuki niteliği, öğretide, muvazaa davası olarak belirtilmektedir⁴⁰. Daha önceleri de ifade ettiğimiz üzere, iflâsta tasarrufun iptali davası ise tasarrufa konu malın aynına ilişkin olmayan bir eda davasıdır (Bkz. yuk. 3.).

Davanın açılabilmesi için Kanun'da öngörülen süre bakımından da farklıklar bulunmaktadır. İflâsta sıra cetveline itiraz davası, kural olarak, sıra cetvelinin ilanından itibaren on beş günlük hak düşürücü süre içerisinde açılması gerekmektedir⁴¹ (İİK m. 235 f. 1, c. 1; Ruhi/Ruhi, 2018: 74). Ancak, iflâs alacaklısı, iflâs masasına alacak kaydı için yapmış olduğu başvurusuna ilişkin dilekçesinde tebligata yarar adres göstermiş ve avansı da yatırmışsa o durumda sıra cetveline itiraz davasının açılabilmesi için Kanun'da öngörülen on beş günlük süre, sıra cetvelinin iflâs alacaklısına tebliğ edildiği tarihten itibaren başlamaktadır (İİK m. 223 f. 3, c. 6; Kuru/Aydın, 2023a: 489; Coşkun, 2023: 1238). Oysaki, iflâsta tasarrufun iptali davası, İİK m. 284 hükmü gereğince iptale tabi olan tasarrufun yapıldığı tarihten itibaren 5 yıllık hak düşürücü süre içerisinde açılması gerekmektedir (Muşul, 2021: 689; Sertkaya-Daniş, 2023: 325).

İspat yükü bakımından da farklıklar bulunmaktadır. İflâsta sıra cetveline itiraz (kayıt terkini) davasında ispat yükü davalı-iftlâs alacaklısındadır (Deynekli, 2008: 64). Buna göre, davalı-iftlâs alacaklısının, alacağın varlığını, miktarını ve sırasının doğru olduğunu ispat etmesi gerekmektedir (Kuru/Aydın, 2023a: 489; Ruhi/Ruhi, 2018: 74). İflâsta tasarrufun iptali davasında ise kural olarak ispat yükü, davacıdadır. Ancak, sıra cetveline itiraz davasından farklı olarak Kanun'da iflâsta tasarrufun iptali

⁴⁰Yargıtay 23. HD., 02/05/2016 K.T., 2015/5450 E., 2016/2833 K., Eroğlu, 2019: 202-203.

⁴¹ Yargıtay 23. HD., 20/05/2019 K.T., 2016/4352 E., 2019/2127 K.; Yargıtay 23. HD., 17/04/2015 K.T., 2015/262 E., 2015/2650 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 29.07.2023.

davaları bakımından davacı-alacaklı lehine aksi ispat edilemeyen (İİK m. 278 f. 2) ve aksi ispat edilebilen (İİK m. 279 f. 2 ve 280 f. 2, 3) birtakım karineler öngörülmüştür (Akkaya, 2006b: 674; Tanrıkulu-Atasoy, 2022: 924).

Davanın sonucu bakımından da farklıklar bulunmaktadır. İflâsta sıra cetveline itiraz (kayıt terkin) davasında davacının davası kabul edildiğinde, davalı-alacaklıya sıra cetveli uyarınca ödenmesi gereken pay ile, sıra gözetilmeksizin (yargılama giderleri de dahil olmak üzere) davacı alacaklının (alacak miktarı ile sınırlı olmak üzere) alacağı ödenmektedir (İİK m. 235 f. 3; Coşkun, 2023: 1248; Kuru/Aydın, 2023a: 490; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 625; Deynekli, 2008: 64; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 492). Bundan arta kalan para olması halinde söz konusu para, diğer alacaklılara sıra cetvelindeki sıra ve miktarlar dikkate alınarak ödenir (Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 625). Davacının, davasının reddine karar verilmiş olması halinde davacı, yargılama giderlerinden sorumlu olur ve karar kesinleştiğinde davalının alacağı veya sırası kesinleşir. İflâsta tasarrufun iptali davasında ise iptal sebebi sabit olduğunda, yani davanın kabulüne karar verilmiş olması halinde, tasarrufa konu mal veya hak, sanki müflisin mülkiyetindeymiş gibi tasfiyeye tabi tutulmak amacıyla iflâs masasına dahil edilir (Kuru/Aydın, 2023a: 528). İflâs masasına dahil edilen tasarrufa konu mal, paraya çevrilerek elde edilen para ile iflâs alacaklılarının alacakları ödendikten sonra arta kalan bir miktar para olması halinde, bu para, müflis ile tasarrufi işlemde bulunan üçüncü kişiye verilir. Ancak, iflâsta tasarrufun iptali davasını açan iflâs masasından dava takip yetkisini usulüne uygun şekilde devralan iflâs alacaklısı veyahut iflâs alacaklıları olmasında halinde, tasarrufa konu malın ya da hakkın paraya çevrilmesi sonucunda elde edilen para ile öncelikli olarak davayı açan iflâs alacaklısı veyahut iflâs alacaklıları tatmin edilir (Eroğlu, 2022: 211). Bu kişiler tatmin edildikten sonra arta kalan para olması halinde söz konusu para müflis ile işlemde bulunan üçüncü şahsa değil dava açmayan diğer iflâs alacaklılarına ödenmek üzere İİK m. 245 f. 1, c. 1 hükmü uyarınca iflâs masasına ödenir (Eroğlu, 2022: 211).

1.5.5 İflâs idaresinin açmış olduğu tenkis davası ile karşılaştırılması

Tenkis davası TMK m. 560 vd. düzenlenmiştir. Tenkis davası, murisin, yani mirasbırakanın tasarruf özgürlüğünü aşan tasarruflarının kanun gereği tasarruf özgürlüğü miktarına indirilmesi talebiyle kanunda öngörülen kişiler tarafından açılan

dava olarak tanımlanmaktadır (İnan/Ertaş/Albaş, 2022: 393; benzer tanım ve açıklama için ayrıca bkz. Serozan/Engin, 2022: 224-225). Tenkis davası yenilik doğurucu bir davadır (İnan/Ertaş/Albaş, 2022: 394; Serozan/Engin, 2022: 224). Tenkis davasının açılabilmesi için gerekli şartlar, tenkise tabi tasarruflar, tenkiste sıra sorunu, tenkis davasının tarafları, yetkili mahkeme ve tenkis hesabı, tenkis davasının sonuçları gibi meseleler kanunda detaylı bir şekilde düzenlenmiştir (Bu konularda ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. İnan/Ertaş/Albaş, 2022: 393-458).

Tenkis davası hakkında genel birtakım tanımlamadan sonra TMK m. 562 uyarınca iflâs idaresinin açmış olduğu tenkis davası ile iflâsta tasarrufun iptali davasının karşılaştırılmasında fayda vardır. Zira, bu davaların birbirleri bakımından birçok ortak özellikleri olduğu gibi farklı farklı özellikleri de vardır.

Saklı paya sahip mirasçı-borçlunun, mirasbırakını tarafından, mirasçı borçlunun saklı payına tecavüz edecek şekilde birtakım tasarruflarda bulunmuş olması halinde söz konusu bu tasarrufa karşı tenkis davası açmayan ve aynı zamanda iflâs etmiş borçlunun alacaklıları zarar görmekte ve bu durumdan olumsuz etkilenmektedir (Tuncer-Kazancı/Öcal-Apaydın, 2015: 778-779). Bu nedenle, kanun koyucu, TMK m. 562 hükmü uyarınca tenkis davası açmayan ve iflâs etmiş borçlunun iflâs idaresine, belirli koşullar altında tenkis davası açma imkanı tanımıştır (Tuncer-Kazancı/Öcal-Apaydın, 2015: 779; Serozan/Engin, 2022: 227). Kanun koyucu, iflâs idaresine belirli koşullarda tenkis davası açma yetkisi vermesi ile iflâs alacaklılarının koruması düşüncesiyle hareket etmiştir. Diğer bir ifade ile nasıl olsa alacaklıların eline geçeceği düşüncesi ile tenkis davası açmaktan kaçınan saklı paylı mirasçıların alacaklıları, söz konusu mirasçının bu düşüncesinden korunmak istenmiştir (Serozan/Engin, 2022: 227). İflâsta tasarrufun iptali davası ile müflisin, iflâs öncesinde iflâs alacaklılarını zarara uğratmak amacıyla yapmış olduğu birtakım tasarruflarının iflâs alacaklıları bakımından iptalini sağlayarak; iflâs alacaklılarının alacaklarının alabilmeleri amaçlanmıştır. Görüldüğü üzere, TMK m. 562 hükmüne göre, iflâs idaresi tarafından açılan tenkis davası ve İİK m. 277-284 hükümlerine göre açılan iflâsta tasarrufun iptali davası ile tamamen iflâs alacaklılarının korunması amaçlanmıştır. Bu yönüyle, iflâsta tasarrufun iptali davası ile TMK m. 562 hükmüne göre iflâs idaresi tarafından açılan tenkis davası amaç yönünden benzerlik arz etmektedir (Bkz. Tuncer-Kazancı/Öcal-Apaydın, 2015: 786).

Her iki dava arasında diğer bir benzerlik ise davacılar yönündendir. TMK m. 562'ye göre tenkis davasını açabilecek kişilerden birisi de borçlunun iflâsı halinde iflâs idaresidir (Tuncer-Kazancı/Öcal-Apaydın, 2015: 779; Serozan/Engin, 2022: 227). TMK m. 562'de yer alan "iflâs idaresi" ibaresini iflâs dairesini içerecek şekilde anlamak gerekir. Zira, iflâsın basit tasfiye usulüne göre yürütülmesi halinde iflâs dairesi iflâs masasını temsil etmekte ve tasfiyeyi yürütmektedir. Bununla birlikte, tenkis davasının iflâs masası dolayısıyla iflâs idaresi tarafından açılıp; yürütülmesinde yarar görülmez ise o durumda, iflâsta tasarrufun iptali davasında olduğu gibi tenkis davası açmak ve takip etmek üzere, talepte bulunan bir ya da birkaç iflâs alacaklısına dava takip yetkisi İİK m. 245 hükmü uyarınca devredilebilmektedir (Tuncer-Kazancı/Öcal-Apaydın, 2015: 782-783). Böylelikle, tenkis davasını İİK m. 245 hükmü uyarınca iflâs alacaklıları da açabilme yetkisine sahiptir. Öte yandan, iflâsta tasarrufun iptali davasının davacıları, kural olarak iflâsın adi tasfiyesinde iflâs idaresi; basit tasfiyesinde ise iflâs dairesi ya da duruma göre dava takip yetkisini devralmış olan iflâs alacaklısı veyahut iflâs alacaklılarıdır (İİK m. 187, 226, 277 f. 1, b. 2, 245 ve 255 f. 3; Uyar, 2014a: 3049-3050).

Görevli mahkeme bakımından da her iki dava ortak özelliğe sahiptir. Şöyle ki, TMK m. 562'ye dayalı olarak açılacak tenkis davasında görevli mahkeme, asliye hukuk mahkemesidir (İnan/Ertaş/Albaş, 2022: 401). İflâsta tasarrufun iptali davasında da görevli mahkeme, İİK m. 97 f. 17, 228 hükümleri saklı olmak üzere tasarrufa konu malın veya hakkın ya da alacağın miktar ve değerine bakılmaksızın asliye hukuk mahkemesidir (Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 601; Muşul, 2021: 292).

Her iki davada borç ödemedен aciz belgesinin ibrazının gerekip gerekmediği hususu bakımından da ortak bir özelliğe sahiptir. Şöyle ki; iflâs idaresinin (veya iflâs dairesinin) TMK m. 562 hükmüne dayalı olarak tenkis davası açabilmesi için borç ödemedен aciz belgesinin ibrazına gerek yoktur (Tuncer-Kazancı/Öcal-Apaydın, 2015: 782). Aynı şekilde, iflâs idaresi (veya iflâs dairesi) veya dava takip yetkisini devralmış olan iflâs alacaklısı/alacaklıları tarafından açılacak olan iptal davasında borç ödemedен aciz belgesi istenilmez (Bkz. Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 750-751; Kuru/Aydın, 2023a: 523; Eroğlu, 2022: 96; Akşener, 2003a: 52-53; Muşul, 2004: 2823). Çünkü, iflâs durumu borçlunun aciz halinde olduğunu göstermektedir.

Yukarıda da belirttiğimiz üzere, TMK m. 562 hükmü uyarınca iflâs idaresi tarafından açılan tenkis davası ile iflâsta tasarrufun iptali davası birçok noktada birbirleri ile ortak özelliklere sahiptir (Bkz. yuk. 5. 5.). Ancak, bu duruma rağmen, her iki davanın birbirleri bakımından belirli noktalarda ayrıldığı, bir diğer deyimle farklılaştığı hususlarda vardır. Şimdi ise bu farklılıklara yer verelim:

Davanın niteliği bakımından, her iki dava arasında farklılıklar bulunmaktadır. Tenkis davası, yenilik doğurucu bir davadır (İnan/Ertaş/Albaş, 2022: 394; Serozan/Engin, 2022: 224). Buna karşılık, daha öncede ifade ettiğimiz üzere, öğretide ağırlıklı görüş, gerek haciz gerekse iflâsta tasarrufun iptali davasının eda davası olduğu yönündedir (Bkz. yuk. 3.)

Yetkili mahkeme bakımından da, farklılıklar bulunmaktadır. TMK m. 562 hükmü uyarınca iflâs idaresi tarafından açılacak olan tenkis davasında yetkili mahkeme, TMK m. 576 f. 2 (ve HMK m. 11 f. 1-a) hükmü uyarınca mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesidir (İnan/Ertaş/Albaş, 2022: 401). HMK m. 11 f. 1-a ve TMK m. 576 f. 2 hükümlerinde yer alan yetki kuralı kamu düzenine ilişkin olup; kesin niteliktedir. Oysa, iflâsta tasarrufun iptali davasında yetki kuralı kesin olmayıp; HMK'da yer alan genel yetki kuralları uygulanmaktadır.

Davanın açılabilmesi için ihtar çekilmesinin gerekli olup olmadığı bakımından da farklılıklar bulunmaktadır. TMK m. 562 hükmüne dayalı olarak iflâs idaresinin, tenkis davası açabilmesi için saklı paylı mirasçıya tenkis davası açmak üzere ihtarında bulunması gerekmektedir (Tuncer-Kazancı/Öcal-Apaydın, 2015: 779). İflâs idaresi tarafından açılan tenkis davalarında ihtar bir dava şartı olup; eksikliği halinde mahkeme, davanın, dava şartı yokluğu nedeniyle usulden reddine karar verir (Tuncer-Kazancı/Öcal-Apaydın, 2015: 779). Buna karşılık, iflâsta tasarrufun iptali davasının açılabilmesi için tenkis davasından farklı olarak ihtar çekilmesine gerek yoktur. İhtar iflâstaki iptal davaları bakımından bir dava şartı değildir.

Davanın davalıları bakımından da farklılıklar bulunmaktadır. İflâs idaresi tarafından açılacak tenkis davasının davalıları, mirasbırakanın tasarruf oranını aşarak lehine tasarrufta bulunduğu kişi veya kişilerdir (Tuncer-Kazancı/Öcal-Apaydın, 2015: 784). Diğer bir deyişle, iflâs idaresinin, TMK m. 562'ye dayalı olarak açacağı tenkis davasının davalıları, tasarruftan yararlanan yasal veya atanmış mirasçılar ya da lehine kazandırmada bulunulan üçüncü kişilerdir (İnan/Ertaş/Albaş, 2022: 400;

benzer şekilde bkz. Serozan/Engin, 2022: 227-228). İflâsta tasarrufun iptali davasında davalı ise sadece müflis ile tasarruf işleminde bulunan üçüncü kişi veya üçüncü kişi vefat etmiş ise mirasçılardır (Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 750; Uyar, 2014a: 3065).

Davanın açılması için öngörülen süre bakımından da farklılıklar bulunmaktadır. İflâs idaresi, tenkis davasını, saklı payın ihlal edildiğinin öğrenilmesinden itibaren bir yıl ve her halde mirasın açılmasından itibaren on yıl içinde açması gerekmektedir (Tuncer-Kazancı/Öcal-Apaydın, 2015: 783; İnan/Ertaş/Albaş, 2022: 405-406). Söz konusu tenkis davasının açılabilmesi için öngörülmuş olan bir ve on yıllık süreler, hak düşürücü süre niteliğindedir (İnan/Ertaş/Albaş, 2022: 405-406). Ancak, yeri gelmişken ifade etmek gerekir ki, söz konusu bu sürelerin iflâs idaresi bakımından başlayacağı tarih öğretide tartışmalıdır (Konuya dair tartışma, görüş ve eleştiriler için ayrıca bkz. Tuncer-Kazancı/Öcal-Apaydın, 2015: 783). Buna karşılık, iflâsta tasarrufun iptali davası, İİK m. 284 hükmü uyarınca tasarrufun yapıldığı tarihten itibaren beş yıllık hak düşürücü süre içerisinde açılması gerekmektedir.

Davanın sonuçları bakımından da farklılıklar bulunmaktadır. İflâs idaresinin açmış olduğu tenkis davasının kabul edilmesi halinde, saklı payı ihlal eden kazandırmanın tenkis edilen kısmı sanki müflisin malvarlığındaymiş gibi iflâs masasına kaydedilir (Tuncer-Kazancı/Öcal-Apaydın, 2015: 786; Baygın, 2005: 167). İflâsta tasarrufun iptali davası sabit olduğunda ise yani mahkemece davanın kabulüne karar vermiş olması halinde, tasarrufa konu mal, davalı üçüncü kişi mülkiyetinde kalmaya devam etmekle birlikte iflâs tasfiyesine tabi tutulmak üzere iflâs masasına dahil edilir (Muşul, 2021: 875).

1.5.6 İflâs idaresi tarafından açılan mirasın reddinin iptali davası ile karşılaştırılması

Mirasbırakanın mirasçılarında biri ya da birkaçı ya da tamamı mirasbırakandan kendilerine geçecek olan mirası, TMK m. 605 vd. göre, kanuni süre içerisinde, kanunda yer alan şartlar dahilinde reddedebilirler (Ayrıntılı bilgi için bkz. İnan/Ertaş/Albaş, 2022: 512 vd.; Dural/Öz, 2018: 410 vd.; Serozan/Engin, 2022: 504 vd.). Ancak, kanun koyucu, TMK m. 617 hükmü ile mirası kötüniyetli bir şekilde reddeden mirasçılardan alacaklılarını korumak istemiştir (Serozan/Engin, 2022: 520).

Bu itibarla, TMK m. 617 f. 1 hükmüne göre, malvarlığı borçlarına yetmeyen mirasçının, alacaklılarına zarar verme kastı ile mirası reddetmesi halinde, iflâs idaresi, bu konuda kendilerine yeterli güvence verilmediği takdirde mirasın reddedildiği tarihten itibaren altı ay içerisinde mirasın reddinin iptali için dava açma hakkına sahiptir (Ayrıntılı bilgi için bkz. İnan/Ertaş/Albaş, 2022: 525-528; Gönen, 2022: 847-879; Şahan, 2020a: 1-40). İflâs etmiş bir mirasçı, mirası reddetmekle alacaklıları zarar göreceğinden ve alacaklarını tahsil edemeyeceğinden kanun koyucu, iflâs masasına (kanuni temsilcisi olan iflâs idaresine) TMK m. 617 hükmü uyarınca reddin iptali davası açma yetkisi tanımıştır (İnan/Ertaş/Albaş, 2022: 525-526). İflâs idaresi tarafından açılan reddin iptali davasının sonucunda, mahkeme, mirasın reddi işleminin iptaline karar verirse, o durumda, tereke resmen tasfiyeye tabi tutulur (TMK m. 617 f. 2).

Mirasın reddi işleminin iptali davasına genel hatlarıyla değindikten sonra söz konusu davanın iflâsta tasarrufun iptali davası ile aralarındaki benzerlik ve farklılıklarına yer vereceğiz.

Baştan ifade etmek gerekirse, gerek TMK m. 617 f. 1 hükmü uyarınca iflâs idaresi tarafından açılan reddin iptali davası gerekse iflâsta tasarrufun iptali davası, müflisten alacaklı olan kişileri, yani iflâs alacaklılarını korumayı amaçlamaktadır. Amaç yönünden her iki dava bünyesinde ortak bir özellik taşımaktadır.

Her iki davada görevli ve yetkili mahkeme bakımından farklılıklar bulunmaktadır. TMK m. 617 hükmü uyarınca iflâs idaresi tarafından açılacak olan mirasın reddinin iptali davasında görevli mahkeme, kanunda aksi belirtilmediği için HMK m. 2 hükmü uyarınca asliye hukuk mahkemesidir⁴² (Gönen, 2022: 869; Şahan, 2020a: 18). Yetkili mahkeme ise mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesidir (Şahan, 2020a: 19; Günay, 2019: 118). İflâsta tasarrufun iptali davasında görevli mahkeme, İİK m. 97 f. 17, 228 hükümleri saklı olmak üzere tasarrufa konu malın veya hakkın ya da alacağın miktar ve değerine bakılmaksızın asliye hukuk mahkemesidir (Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 601). İflâsta tasarrufun iptali davasında yetkili mahkeme ise HMK'da yer alan genel yetki kurallarına (HMK m. 6 ve 7 f. 1) belirlenmektedir (Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 601; Kuru/Aydın, 2023a: 524-525).

⁴² Yargıtay 2. HD., 13/10/2011 K.T., 2011/1085 E., 2011/15751 K., Günay, 2019: 118.

Davanın tarafları bakımından da farklılıklar bulunmaktadır. TMK m. 617 hükmü uyarınca mirasın reddinin iptali davasında davacı, iflâs idaresidir (Tuncer-Kazancı/Öcal-Apaydın, 2015: 788; Şahan, 2020a: 22; Gönen, 2022: 866; İnan/Ertaş/Albaş, 2022: 526). Kanaatimizce, buradaki iflâs idaresini, iflâsın basit tasfiyesi halinde iflâs dairesi şeklinde anlamak gerekir. Daha açık bir ifade ile iflâsın basit tasfiyesinde bu davayı iflâs masasının kanuni temsilcisi olan iflâs dairesi de açmaya yetkilidir. Bu davanın davalısı ise öğretideki genel kabul görüşüne göre mirası reddeden mirasçıdır (İnan/Ertaş/Albaş, 2022: 527; Günay, 2019: 119; Tuncer-Kazancı/Öcal-Apaydın, 2015: 789; ancak, mirasın reddinin iptali davasının davalısı öğretide tartışmalı olup; aksi görüş ve eleştiriler için bkz. Şahan, 2020a: 23-25; Tuncer-Kazancı/Öcal-Apaydın, 2015: 789-790; Dural/Öz, 2018: 423; Gönen, 2022: 867-868). İflâsta tasarrufun iptali davasının davacısı ise kural olarak iflâs masası adına iflâs idaresi veya iflâs dairesi ya da dava takip yetkisi devralmış olan iflâs alacaklısı veyahut iflâs alacaklılarıdır (Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 602; Uyar, 2014a: 3049-3050; Eroğlu, 2022: 113-116; Muşul, 2021: 421-428). İflâsta tasarrufun iptali davasının davalısı ise müflis ile işlemde bulunan üçüncü şahıs veya bu kişiler vefat etmişse mirasçılardır (Muşul, 2021: 506; Uyar, 2014a: 3065).

Davanın açılması için öngörülen süre bakımından da farklılıklar bulunmaktadır. İflâs idaresi, TMK m. 617 hükmüne dayalı olarak mirasın reddinin iptali davasını, reddin yapıldığı tarihten itibaren altı aylık hak düşürücü süre içerisinde açması gerekmektedir (Şahan, 2020a: 25-28; Günay, 2019: 119; Gönen, 2022: 861; İnan/Ertaş/Albaş, 2022: 527; Tuncer-Kazancı/Öcal-Apaydın, 2015: 788; söz konusu sürenin başlangıç tarihi ile ilgili olarak eleştiri ve görüşler için ayrıca bkz. Şahan, 2020a: 25-28; Gönen, 2022: 862). Buna karşılık, iflâsta tasarrufun iptali davası, İİK m. 284 hükmü uyarınca, tasarrufun yapıldığı tarihten itibaren beş yıllık hak düşürücü süre içerisinde açılması gerekmektedir.

Davanın konusu bakımından da farklılıklar bulunmaktadır. TMK m. 617'ye dayalı olarak açılan mirasın reddinin iptali davasının konusunu, mirasçı tarafından reddedilen mirasın tekrardan mirasçının malvarlığına eklenmesi oluşturmaktadır (Tuncer-Kazancı/Öcal-Apaydın, 2015: 790). Buna karşılık, iflâsta tasarrufun iptali davasının konusunu, müflisin, iflâs öncesinde kötüniyetli birtakım tasarrufları ile

iflâs masasından uzaklaştırmış olduğu tasarrufa konu malın veya hakkında iflâs masasına dahil edilmesi oluşturmaktadır.

Karineler bakımından da farklılıklar bulunmaktadır. TMK m. 617 hükmüne dayalı olarak iflâs idaresi tarafından açılan mirasın reddinin iptali davasında, mirasçının, mirasın reddi işleminde zarar verme kastı ile hareket etmiş olduğunun ispat yükü davacı iflâs idaresine aittir (Günay, 2019: 119). Bu davalarda, kanun koyucu, tasarrufun iptali davalarında olduğu gibi mirasçı-borçlunun zarar verme kastı ile hareket etmiş olduğu hususunun ispatını kolaylaştırıcı birtakım karinelere (ve dahi varsayımlara) yer vermemiştir (Tuncer-Kazancı/Öcal-Apaydın, 2015: 791). Oysa, kanun koyucu, (gerek hacizde gerekse iflâsta) tasarrufun iptali davaları bakımından alacaklı lehine aksi ispat edilemeyen (İİK m. 278 f. 2) ve aksi ispat edilebilen (İİK m. 279 f. 2 ve 280 f. 2, 3) birtakım karineler öngörmüştür (Akkaya, 2006b: 674; Tanrıkulu-Atasoy, 2022: 924).

Davanın sonuçları bakımından da farklılıklar bulunmaktadır. İflâs idaresi tarafından açılan mirasın reddinin iptali davası sonucunda mahkeme reddin iptaline karar vermesi halinde, miras, TMK m. 617 f. 2 hükmü uyarınca resmen tasfiye edilir (Günay, 2019: 121; Şahan, 2020a: 29; Tuncer-Kazancı/Öcal-Apaydın, 2015: 792-793; İnan/Ertaş/Albaş, 2022: 527). Terekenin resmen tasfiyesi sonucunda ortaya çıkan miktar ile öncelikli olarak tereke borçları ödenir (İnan/Ertaş/Albaş, 2022: 528; Gönen, 2022: 872). Bundan sonra, mirasçının payına düşen miktar iflâs masasına dahil olur ve bu miktar iflâs alacaklıları arasında sıra cetveline uygun bir şekilde paylaşılır (Şahan, 2020a :33; paylaşırmanın iflâs alacaklıları arasında orantılı şekilde yapılması gerektiğini ileri süren aksi görüş için bkz. Gönen, 2022: 873; Tuncer-Kazancı/Öcal-Apaydın, 2015: 793; Baygın, 2005: 152). Ancak, mirasın reddinin iptali davası, İİK m. 245 hükmü uyarınca dava takip yetkisini devralan iflâs alacaklısı veya alacaklıları tarafından açmış olup da mahkeme, dava sonucunda reddin iptaline karar vermesi halinde, mirasçının payına düşen miktardan tereke borçları çıkarıldıktan sonra öncelikli olarak davacı iflâs alacaklısı ya da alacaklıları tatmin edilir ve akabinde arta kalan bir miktar olması halinde bu miktar iflâs masasına iade edilir (Gönen, 2022: 874). Yukarıda belirtmiş olduğumuz sıraya göre yine arta kalan miktar olması halinde bu miktar, TMK m. 617 f. 3, c. 2 hükmü uyarınca mirasın reddi geçerli olsaydı bundan yararlanacak olan mirasçılara verilir.

İflâsta tasarrufun iptali davasında ise iptal sebebi sabit olduğunda yani davanın kabulüne karar verilmiş olması halinde, tasarrufa konu mal veya hak sanki müflisin mülkiyetindeymiş gibi tasfiyeye tabi tutulmak amacıyla iflâs masasına alınır (Kuru/Aydın, 2023a: 528). Paraya çevirme sonucunda iflâs alacaklılarından arta kalan bir miktar para olması halinde, bu para, müflis ile tasarrufi işlemde bulunan üçüncü kişiye verilir. Ancak, iflâsta tasarrufun iptali davasını açan iflâs masasından dava takip yetkisini usulüne uygun şekilde devralan iflâs alacaklısı veyahut iflâs alacaklıları olmasında halinde, davanın kabulü sonucunda, iflâs masasına dahil edilen tasarrufa konu malın ya da hakkın paraya çevrilmesi ile öncelikli olarak davayı açan iflâs alacaklısı veyahut iflâs alacaklıları tatmin edilir (Eroğlu, 2022: 211). Bu kişiler tatmin edildikten sonra, arta kalan para olması halinde, söz konusu para, müflis ile işlemde bulunan üçüncü şahsa değil, dava açmayan diğer iflâs alacaklılarına ödenmek üzere İİK m. 245 f. 1, c. 1 hükmü uyarınca iflâs masasına ödenir (Eroğlu, 2022: 211).

1.5.7 Üçüncü kişinin hükmün iptalini (iade-i muhakeme) talep etmesi kurumu (HMK m. 376) ile karşılaştırılması

HMK m. 376'da yer alan üçüncü kişinin hükmün iptalini talep etmesi kurumunu iflâsta tasarrufun iptali davası ile karşılaştırılmadan önce adı geçen kurum ile ilgili olarak birtakım genel bilgilere yer vermekte fayda vardır.

Kesinleşmiş bir mahkeme kararı ile taraflar arasındaki hukuki uyuşmazlık sonsuza kadar çözümlenmiş sayılır (Pekcanıtez/Atalay/Özekes, 2023: 522; Kuru/Aydın, 2023b: 554-556). Artık söz konusu uyuşmazlığın tekrardan mahkeme önüne getirilmesi kural olarak mümkün değildir. Zira, bu durum hukuki belirlilik ve güvenlik ilkesinin bir gereğidir (Pekcanıtez/Atalay/Özekes, 2023: 522). Ancak, uyuşmazlığı olumlu ya da olumsuz şekilde karara bağlayan kesinleşmiş mahkeme kararı, her zaman hukuka uygun şekilde tesis edilmiş olmayabilir. Bu anlamda, kesinleşmiş mahkeme kararı ağır hukuka aykırılıklar içerebilir. İşte, kanun koyucu, tamda bu noktada, ağır hukuka aykırılıklar ve hataları içeren kesinleşmiş mahkeme kararlarına karşı söz konusu hataların ve hukuka aykırılıkların giderilmesi amacıyla olağanüstü ve istisnai olarak başvurulabilen bir kanun yolu olarak “yargılamanın iadesini (HMK m. 374-381)” ihdas ve kabul etmiştir.

Yargılamanın iadesi sebepleri, HMK m. 375’de sınırlı sayıda sayılmış olup; bunun haricinde, kanun koyucu, HMK m. 376’da ise yargılamanın taraflarının alacaklarına veya yerine geçenlere (haleflerine), borçluları ya da yerine geçmiş oldukları kişilerin kendilerine karşı hile yaparak elde etmiş olduğu mahkeme kararlarına karşı yargılamanın iadesi yoluna başvuru yapabileceğine dair bir düzenleme yapmıştır.

Bahsi geçen HMK m. 376 f.1 hükmü aynen şöyledir: “*Davanın taraflarından birisinin alacaklıları veya aleyhine hüküm verilen tarafın yerine geçenler, borçluları veya yerine geçmiş oldukları kimselerin aralarında anlaşarak, kendilerine karşı hile yapmaları nedeniyle hükmün iptalini isteyebilirler*”

Böyle bir hükmün getiriliş amacı, bir davanın taraflarının, aralarında anlaşarak, alacaklılarına veya yerine geçen kişilere (mirasçılara vs.) hile yapmak suretiyle zarar vermek veya bu kişilerden mal kaçırmaya dönük olarak elde etmiş oldukları mahkeme kararlarının, alacaklılar veya yerine geçen kişiler tarafından iptalini sağlamaktır. HMK m. 376’nın amacı, kesin hükmün taraflarından ziyade yargılamanın taraflarından alacaklı olan kişileri ve/veya yargılamanın taraflarının yerine geçenleri, yani üçüncü kişileri korumaktır (Boran-Güneysu, 2016: 26; Akkuş, 2020: 247-248).

Nitekim, HMK m. 376’da yer alan “üçüncü kişilerin hükmün iptalini talep etmesi” kurumunun amacı, 1086 sayılı mülga HUMK’ın m. 446’da olduğu gibi davanın tarafı olmayan üçüncü kişilerin hükmün iptalini talep etmesinin şartlarının belirtilmiş olduğunu ve bu surette hükmün taraflarının, üçüncü kişiler aleyhine muvazaaları önlenmiş olacağı, HMK m. 376’nın madde gerekçesinde açıklanmıştır (Madde gerekçesi için bkz. <https://legalbank.net/belge/madde-376/1396881>, erişim tarihi: 30.07.2023).

Bu kısa tanımlama ve açıklamadan sonra şimdi de üçüncü kişinin hükmün iptalini talep etmesi kurumu ile iflâsta tasarrufun iptali davası karşılaştırılmasını yapacağız.

Üçüncü kişinin hükmün iptalini talep etmesi kurumu ile iflâsta tasarrufun iptali davası amaç yönünden bir benzerlik arz etmektedir (Boran-Yenisu, 2016: 28;

Akkuş, 2020: 248). Nitekim, Yargıtay kararlarında⁴³, (iflâsta) tasarrufun iptali davası ile yargılamanın yenilenmesi kurumunun (HMK m. 376) aynı amaca hizmet etmiş olduğu belirtilmektedir. Üçüncü kişinin hükmün iptalini talep etmesi kurumunun amacı, kesin hükmün taraflarından alacaklı olan kişilerin veya tarafların yerine geçen kişilerin (külli veya cüzi haleflerin), yargılamanın taraflarının, kendilerine karşı yapmış olduğu hileli davranışlarından (mal kaçırma vs.) korunmasıdır (Boran-Yenisu, 2016: 25-27; Akkuş, 2020: 248). İflâsta tasarrufun iptali davasının amacı ise müflisin, iflâs kararından önce iflâs masasından dolayısıyla iflâs alacaklılarından mal kaçırmak amacıyla iflâsı halinde iflâs masasına Kanun gereği girecek olan mal veya hakların üzerinde ivazsız, aciz halinde veya zarar verme kastı kapsamında yapmış olduğu tasarruflarının, iflâs masası yani iflâs alacaklıları bakımından geçersiz kılınarak tasarrufa konu malın veya hakkın iflâs tasfiyesine tabi tutulması amacıyla iflâs masasına dahil edilmesidir (Kuru/Aydın, 2023a: 516, 528; Akil, 2014b: 79-80).

Üçüncü kişinin hükmün iptalini talep etmesi kurumu ile (iflâsta) tasarrufun iptali davasının amacı benzerlik göstermiş ise de bu amaca ulaşmak amacıyla izlenen yol ve yöntemler birbirinden farklıdır (Boran-Yenisu, 2016: 28). Şimdi ise, adı geçen kurum ile iflâsta tasarrufun iptali davası hakkındaki farklılıklara yer vereceğiz:

Düzenlendiği kanun bakımından her iki kurum arasında farklılıklar bulunmaktadır. Üçüncü kişinin hükmün iptalini talep etmesi kurumu, HMK’da düzenlenmiştir (Kuru/Aydın, 2023b: 574; Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 522-529). İflâsta tasarrufun iptali davası ise İİK’da düzenlenmiştir (Börü, 2009: 483; Muşul, 2021: 21; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 737 vd.).

Görevli mahkeme bakımından da farklılıklar bulunmaktadır. HMK m. 378 f. 1’e göre, üçüncü kişinin hükmün iptalini talep etmesinde görevli mahkeme, kesinleşmiş hükme “karar veren mahkemedir” (Akkuş, 2020: 261). İflâsta tasarrufun iptali davasında ise görevli mahkeme, İİK m. 97 f. 17 ve 228 hükümleri saklı olmak üzere tasarrufa konu malın veya hakkın ya da alacağın miktar ve değerine bakılmaksızın asliye hukuk mahkemesidir (Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 601; Muşul, 2021:292).

⁴³ Söz konusu kararlar için bkz. Yargıtay 17. HD., 15/10/2014 K.T., 2014/9087 E., 2014/13394 K.; Yargıtay 17. HD., 11/4/2013 K.T., 2012/7947 E., 2013/5210 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 30.07.2023.

Davanın tarafları bakımından da farklılıklar bulunmaktadır. Üçüncü kişinin hükmün iptalini talep etmesi kurumunda davacı, menfaati zedelenen üçüncü kişi yani davanın taraflarından birisinin alacaklıları veya aleyhine hüküm verilen tarafın yerine geçen (küllî veya cüzi halef olan) kişilerdir (Boran-Yenisu, 2016: 35; Akkuş, 2020: 258). Davalı ise şeklî mecburî dava arkadaşı (HMK m. 59) olarak iptali istenen hükmün davacı ve davalısıdır (Boran-Yenisu, 2016: 44). Buna karşılık, iflâsta tasarrufun iptali davasında davacı, kural olarak iflâsın adi tasfiyesinde iflâs idaresi; basit tasfiye halinde iflâs dairesi ya da duruma göre dava takip yetkisini devralmış olan iflâs alacaklısı veyahut iflâs alacaklıları (İİK m. 187, 226, 277 f. 1, b. 2, 245 ve 255 f. 3; Uyar, 2014a: 3049-3050) olup; davalı ise sadece müflis ile tasarruf işleminde bulunan üçüncü kişi veya üçüncü kişi vefat etmiş ise mirasçılardır (Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 750; Uyar, 2014a: 3065).

Davanın konusu bakımından da farklılıklar bulunmaktadır. Üçüncü kişilerin hükmün iptalini talep etmesi kurumunun konusu, kesin hükümle sonuçlanmış mahkeme kararıdır (Boran-Yenisu, 2016: 28; Akkuş, 2020: 268). Buna karşılık iflâsta tasarrufun iptali davasının konusu ise müflisin (borçlunun), maddi hukuk bakımından geçerli birtakım tasarruflarıdır (Bakırcı, 2023: 151; Erdönmez, 2019: 29 vd.; Sertkaya-Daniş, 2023: 361 vd.; Eroğlu, 2022: 297; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 595; Muşul, 2021: 167, 257; aksi görüş için bkz. Uyar, 2011: 218; Akkaya, 2006b: 675). Diğer bir deyişle, (iflâsta) tasarrufun iptali davasının konusu, tasarruf işlemleridir (Akkuş, 2020: 268).

Yargılama usulü bakımından da farklılıklar bulunmaktadır. Üçüncü kişinin hükmün iptalini talep etmesi kurumunda, yargılama usulü, iptali istenen kesinleşmiş mahkeme hükmünün verildiği mahkemenin yargılama usulüne tabidir (Boran-Yenisu, 2016: 46). Örneğin, iptali istenen kesin hüküm sulh hukuk mahkemesince verilmiş ise üçüncü kişinin hükmün iptali talebi de sulh hukuk mahkemesinden isteneceğinden basit yargılama usulüne tabidir (Boran-Yenisu, 2016: 46). İflâsta tasarrufun iptali davasında ise basit yargılama usulü uygulanmaktadır (İİK m. 281 f. 1).

Dava açma süresi bakımından da farklılıklar bulunmaktadır. Üçüncü kişinin hükmün iptalini talep etmesi kurumu bakımından dava açma süresi, HMK m. 377 f. 1-b uyarınca alacaklı veya davalı yerine geçenlerin karardan usulen haberdar olduğu tarihten itibaren üç ay ve herhâlde iade talebine konu olan hükmün kesinleşmesinden

itibaren on yıldır (Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 527-528; Boran-Yenisu, 2016: 39; Akkuş, 2020: 259). Bu süre, hak düşürücü mahiyette olup; hâkim tarafından resen dikkate alınır (Kuru/Aydın, 2023b: 582). İflâsta tasarrufun iptali davasında ise dava açma süresi, İİK m. 284 hükmü gereğince iptale tabi olan tasarrufun yapıldığı tarihten itibaren beş yıldır (Muşul, 2021: 689; Sertkaya-Daniş, 2023: 325). Bununla birlikte, iflâsta tasarrufun iptali davası ile üçüncü kişinin hükmün iptalini talep etmesi kurumu için dava açma süresi birbirinden farklı ise de söz konusu dava açma süreleri hukuki anlamda hak düşürücü mahiyettedir.

Davanın sonuçları bakımından da farklılıklar bulunmaktadır. Üçüncü kişinin hükmün iptalini talep etmesi kurumunda iptali sebebi sabit olduğunda yeniden yapılacak yargılama sonucunda iptali talep edilen karar onanır veyahut kısmen ya da değiştirilir (HMK m. 380 f. 1 c. 1). Ancak, davacının açık veya zımni muvafakati olmaksızın vekil veya temsilci olmayan kimselerin huzuruyla davanın görülmüş ve karara bağlanmış olması yahut 375 inci maddenin birinci fıkrasının (1) bendine dayalı olarak yargılamanın iadesi dilekçesi kabul olunursa, başka bir inceleme yapılmaksızın hüküm iptal edilir (HMK m. 380 f. 1, c. 2). İflâsta tasarrufun iptali davası sabit olduğunda, tasarrufa konu mal, davalı üçüncü kişinin mülkiyetinde kalmaya devam etmekle birlikte iflâs tasfiyesine tabi tutulmak üzere iflâs masasına dahil edilir (Muşul, 2021: 875).

Görüldüğü üzere, üçüncü kişinin hükmün iptalini talep etmesi kurumu ile iflâsta tasarrufun iptali davası amaç bakımından bir benzerlik göstermekteyse de, her iki davanın koşulları, tarafları, görevli ve yetkili mahkeme, konusu, sonuçları gibi birçok konu bakımından farklılık arz etmektedir.

1.5.8 İnançlı işlem ve nam-ı müstear kurumları ile karşılaştırılması

İnançlı işlem kurumu, kanunda doğrudan düzenlenmemiştir (Halman-Çetin, 2022: 376; Özkaya, 2022: 33; Sapanoğlu, 2022: 527). Ancak, uygulamada ve öğretide, TBK m. 26'da yer alan "sözleşme özgürlüğü ilkesi" gereğince inanç sözleşmesinin düzenlenebileceğini ve düzenlenen bu sözleşmenin de geçerli olacağı kabul edilmektedir (Özkaya, 2022: 34).

İnançlı işlem, sözleşmenin taraflarından biri, taşınır malını, taşınmaz malını, hakkını veya alacağını diğer tarafa devretme, sözleşmenin diğer tarafı da aralarındaki anlaşmaya uygun olarak inanç konusu şeyi, kullanma, idare etme ve kararlaştırılan

süre içerisinde veya kararlaştırılan şartın gerçekleşmesi halinde inanç konusu şeyi diğer tarafa ya da üçüncü bir kişiye devretmesini içeren sözleşme veya anlaşma olarak tanımlanmaktadır (Muşul, 2021: 273; benzer tanımlamalar için bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, 2017: 380; Halman-Çetin, 2022: 375; Özkaya, 2022: 33). Yargıtay HGK ise bir kararında⁴⁴, inançlı işlemi “... *sade bir ifadeyle inanılan tarafın elde ettiği hakkı, taraflarca güdülen amaç sona erdikten veya belli bir süre geçtikten sonra inanana veya üçüncü kişiye devretmek taahhüdünü içeren anlaşma...*” şeklinde tanımlamıştır.

İnançlı işlem, karşılıklı güven esasına dayalı iki taraflı bir sözleşmedir (Sapanoğlu, 2022: 531). İnançlı işlemin “inanana” ve “inanılan” olmak üzere iki tarafı bulunmaktadır (Sapanoğlu, 2022: 531). İnanç sözleşmesi kapsamında, bir hakkı veya nesneyi diğer tarafa devreden kişiye “inanana”, kendisine devredilen hakkı veya nesneyi kendi yararına, doğrudan ya da dolaylı şekilde kazanan kişiye “inanılan” denir (Sapanoğlu, 2022: 531).

İnançlı işlemin, bir kişiye güvene dayalı olarak yapılan tasarruf işlemi ve bu tasarruf işleminden önce veya en geç tasarruf işlemi ile birlikte yapılan iade borcunun içeren borçlandırıcı işlem olmak üzere iki işlemi içermektedir (Muşul, 2021: 276; inançlı işlemin unsurları ve çeşitleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Halman-Çetin, 2022: 379 vd.; Özkaya, 2022: 37 vd.).

İnançlı işlem, özellikle uygulamada, borçluların, alacaklılarından mal kaçırmak amacıyla araç olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu anlamda, borçlu, mahkemece hakkında iflâs kararı vermeden önce, üçüncü kişi ile aralarındaki yazılı anlaşma uyarınca tasarrufa konu malını veya hakkını üçüncü bir kişiye devretmekte ve aralarındaki anlaşma uyarınca, üçüncü kişinin de tasarrufa konu malı ya da hakkı kullanma, idare etme ve şartları olduğu veyahut belirli bir sürenin geçmesi üzerine borçluya ya da bir başka kişiye devretmesi borcunu üstlenmektedir. Nitekim, öğretide de, inançlı işlemin sık olarak uygulamada karşılaşılan durumlarından birisi de, dürüst olmayan borçluların, iflâs etmeden önce mallarını, alacaklılarının cebri icra takibinden kurtarmak için anlaştığı bir dostuna veya yakınına inançlı olarak devretmesi hali olduğu belirtilmektedir (Erdönmez, 2006: 96).

⁴⁴ Bkz. Yargıtay HGK., 23/05/1990 K.T., 1990/1-202 E., 1990/315 K.; ayrıca, inançlı işlem kurumu hakkındaki tanım, unsur ve hukuki nitelik bakımından açıklama ve değerlendirmelerin yapıldığı diğer kararlar için bkz. Yargıtay 1. HD., 08/05/2006 K.T., 2006/3653 E., 2006/5292 K., Muşul, 2021: 273-274.

Öğretide, borçlunun alacaklıları, alacaklarını tahsil etmek amacıyla inançlı işleme karşı tasarrufun iptali davasının açılabileceğini belirtilmektedir (Umar, 1963a: 17-18; Oğuz, 1990: 250; Muşul, 2021: 278; Tuncer-Kazancı, 2014: 2818-2819; Erdönmez, 2006: 96-97; bu konuda detaylı bilgi için ayrıca bkz. Erdönmez, 2006: 84-105). Bu kapsamda, öğretiye göre, karma inançlı işlem kapsamında teminat amaçlı mülkiyetin veya alacağın devri ya da teminat amaçlı cirolar ile saf inançlı işlem kapsamında tahsil amacıyla yapılan ciroların iflâsta tasarrufun iptali davasına konu edilebilmesi mümkündür (Tuncer-Kazancı, 2014: 2819). Hatta öyle ki, tasarrufun iptali davalarında inançlı işlemin ispatı bakımından her türlü delilin, İİK m. 281 f. 1 hükmü uyarınca kullanılmasının ve değerlendirilmesinin mümkün olduğu, bu itibarla Yargıtay kararlarının aksine inançlı işlemin ispatında yazılı delilin aranmayacağı öğretilmektedir (Tuncer-Kazancı, 2014: 2830).

İflâsta tasarrufun iptali davası bakımından önem arz eden bir diğer kurum ise “nam-ı müsteardır”. Nam-ı müstear, sözlük anlamı itibarıyla kendini belli ettirmemek için alınan takma ad olarak ifade edilmektedir (Özkaya, 2022: 1301). Dar ve teknik anlamıyla nam-ı müstear, bir komisyoncu gibi kendi adına ve fakat müvekkili yani başkası hesabına hareket eden vekil olarak ifade edilmektedir (Postacıoğlu, 1947: 1011; benzer şekilde bkz. Erdönmez, 2006: 84).

Hukuki anlamda, nam-ı müstear, ismini herhangi bir sebeple gizli tutmak isteyen bir kişinin sözleşmeyi başkası adına ve fakat kendi hesabına yaptırmasıdır (Özkaya, 2022: 1301).

Nam-ı müstear, eski hukukumuzda yani mecelle döneminde geçerli ve bağımsız bir kurum olarak kabul edilmiştir (Özkaya, 2022: 1299; Erdönmez, 2006: 84; Halman-Çetin, 2022: 629; ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. Ayan, 1984: 379 vd.). Ancak, pozitif hukukumuzda nam-ı müstear kurumunu düzenleyen bir kurum bulunmamaktadır (Özkaya, 2022: 1300). Öte yandan, medeni kanunumuzda ve diğer kanunlarda yer almayan nam-ı müstear kurumu, öğretilerde ve yargı uygulamalarında kabul edilmektedir (Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, 2017: 387; ayrıca bkz. Özkaya, 2022: 1301 vd.; Erdönmez, 2006: 84; Uyar, 2011: 225; Halman-Çetin, 2022: 629-630; Ayan, 1984: 378 vd.).

Sosyal ve ekonomik yaşamda bazen sözleşme yapmak isteyen kişiler, çeşitli sebeplerden dolayı sözleşmenin tarafı olarak gözükmek istemezler ve bu sebepten

dolayı da çoğu kere sözleşmeyi kendisi yerine bir başkası tarafından yaptırdığı görülmektedir (Erdönmez, 2006: 84). İşte, tam bu noktada nam-ı müstear kurumu devreye girmektedir. Fransız hukukunda “prete nom” terimi ile tanımlanan nam-ı müstear, araya giren veya üçüncü kişilere karşı öne sürülen kişidir (Özkaya, 2022: 1301; ayrıca bkz. Postacıoğlu, 1947: 1011). Nam-ı müstear, sözleşmeyi kendi adına ve fakat gizlenmek istenen kişi hesabına yapmakta olup; bu surette gizlenen kişi sözleşmenin gerçek tarafı olarak görünmekten kurtulmaktadır (Erdönmez, 2006: 84).

Bununla birlikte, nam-ı müsteara hangi hükümlerin uygulanacağı, bir diğer ifade ile nam-ı müstearın bağlı olduğu hukuksal rejim öğretide tartışmalı olup; öğretide, nam-ı müstear kurumu için muvazaa hükümlerinin, dolaylı temsilin veya inançlı işleme ilişkin hükümlerin uygulanması gerektiği hususunda çeşitli görüşleri sürülmektedir (Bu konudaki görüşler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Özkaya, 2022: 1302-1309; Erdönmez, 2006: 85-88; Postacıoğlu, 1947: 1011-1087; Ayan, 1984: 377-393).

Borçlular, nam-ı müstear kurumunu, meşru amaçlar için kullanabileceği gibi alacaklılarından mal kaçırmak amacıyla da kullanabilmektedir (Erdönmez, 2006: 85). Bu cümleden olmak üzere, borçlular, nam-ı müstear kurumunu alacaklılarından mal kaçırmak amacıyla araç olarak kullanmış olması halinde tasarrufun iptali davası gündeme gelmektedir. Nam-ı müstear kurumu, hacizde tasarrufun iptal davasında olduğu gibi iflâsta tasarrufun iptal davasının da konusunu oluşturmaktadır. Öğretide, nam-ı müstear aracılığı alacaklılarından mal kaçırmak isteyen borçlunun, iflâs etmesi ile kendi adına ve fakat alacaklılarından mal kaçırmak isteyen borçlu hesabına hareket eden nam-ı müstearın iflâs etmesi bakımından ikili bir ayırım yapılmaktadır (Bkz. Erdönmez, 2006: 1052).

İlk olarak, borçlunun, iflâs etmesi bakımından ayırım yapılmaktadır. Bu ayırma göre, borçlunun, iflâsına karar verilmekle borçlu “müflis” sıfatını almakta ve müflise ait haczi mümkün olan tüm mal ve hakları iflâs masasına girmektedir (Erdönmez, 2006: 102). Fakat, borçlu, iflâs öncesinde alacaklılarını zarara uğratmak amacıyla nam-ı müstear aracılığı ile kendi adına birtakım mal veya hak edinebildiği ihtimal bulunmaktadır (Erdönmez, 2006: 102). Bu ihtimalde, gerçekte müflisin parası ile alınan mal ya da hak, nam-ı müstearın malvarlığında gözüktüğü için borçlunun iflâs masasına dahil olamamaktadır (Erdönmez, 2006: 102). Bu sebeple de, söz konusu bu tasarruf sebebiyle alacaklıların zarar görmesi halinde tasarrufun

iptal edilebilmesi için kural olarak iflâs masasının kanuni temsilcisi olan iflâs idaresi, istisnai olarak da dava takip yetkisini iflâs masasından devralan bir ya da birkaç iflâs alacaklısı tarafından nam-ı müsteara (ve varsa kötünietli sonraki kişilere) karşı iflâsta tasarrufun iptali davasının açılabilceği öğretilde belirtilmektedir (Erdönmez, 2006: 102-103). İflâs idaresi, açmış olduğu iflâsta tasarrufun iptali davasını kazanmış olması halinde, tasarrufa konu mal veya hak, müflise aitmiş gibi iflâs masasına dahil edilip paraya çevrilerek iflâs alacaklılarının alacaklarının ödenmesine tahsis edilir (Erdönmez, 2006: 102). Buna karşılık, iflâsta tasarrufun iptal davası, dava takip yetkisini iflâs masasından devralan bir ya da birkaç iflâs alacaklısı açmış olup da yapılan yargılama sonucunda davanın kabulüne karar verilmiş olması halinde, iptal edilen tasarruftan öncelikli olarak dava açan iflâs alacaklısı veya alacaklıları tatmin edilir ve akabinde artan bir miktar para olması halinde bu para diğer iflâs alacaklılarına ödenmek üzere iflâs masasına iade edilir (Erdönmez, 2006: 103).

İkinci olarak da, nam-ı müstearın, iflâs etmesi bakımından ayırım yapılmaktadır. Nam-ı müstearın kendi adına ve fakat borçlu hesabına birtakım mal veya hak edindikten sonra iflâs etmesi halinde, nam-ı müstearın bu şekilde iflâs öncesinde edinmiş olduğu mal veya hak kendi iflâs masasına dahil olacaktır (Erdönmez, 2006: 103). Bu ihtimalde, borçlunun alacaklıları, nam-ı müstearın, iflâs öncesinde yapmış olduğu tasarruftan zarar görmüş olması halinde nam-ı müstearın iflâs masasının kanuni temsilcisi olan iflâs idaresine karşı tasarrufun iptali davasının açılabilceği öğretilde belirtilmektedir (Bkz. Erdönmez, 2006: 103).

Borçlunun alacaklıları tarafından açılan iptal davasının kabulü halinde, davacı alacaklıların ne tür bir hakka sahip olacağı meselesi ise öğretilde tartışmalıdır.

Öğretilde yer alan bir görüş, iptal davasının kabulü halinde, davacı alacaklıların, tasarrufa konu malı ya da hakkı iflâs masasından çıkarma hakkının olmadığı, tasarrufun iptali davasının şahsi nitelikli bir dava olmasının sonucu olarak iflâs masasına karşı bir iflâs alacağı elde etmiş olduğunu belirtilmektedir (Bkz. Erdönmez, 2006: 103-104 ve zikredilen yazarlar).

Öğretilde yer alan diğer bir görüş ise iptal davasının kabul edilmesi halinde, tasarrufa konu mal veya hak, iflâs masasında duruyorsa o durumda davacı alacaklıların, tasarrufa konu malı veya hakkı iflâs masasından çıkartılarak aynen isteme hakkının olduğunu; bunun mümkün olmaması halinde iflâs masasına karşı

iflâs alacağı değil masa alacağı (yani borcu) olduğunu savunmaktadır (Ansay, 1956: 334).

Kanaatimizce de, bu konudaki ilk görüş isabetlidir. Zira, bir malın veya hakkın iflâs masasından çıkarılması meselesi Kanun'da (İİK m. 188, 189 ve 190 vs.) istisnai olarak düzenlenmiştir (Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Özbek, 2001: 997-1028). Buna karşılık, nam-ı müstearın iflâs masasına karşı kazanılan iptal davasında, borçlunun alacaklılarının, tasarrufa konu malı iflâs masasından çıkarılabileceği de dair İİK'da özel bir hüküm bulunmamaktadır. Ayrıca, öğretilerde de haklı olarak ifade edildiği üzere, tasarrufun iptali davası şahsi nitelikte bir davadır. Bu yüzden, borçlunun alacaklıları tarafından açılan tasarrufun iptali davasının kabulü halinde, davacı alacaklılar, nam-ı müstearın iflâs masasına karşı bir iflâs alacağına sahip olur.

Son olarak belirtmek gerekirse, Yargıtay da birçok kararında⁴⁵ nam-ı müstear aracılığı ile yapılan tasarrufların somut olayın koşulları içerisinde iptal edilebileceğini belirlemiştir.

Görüldüğü üzere, gerek inançlı işlem gerekse nam-ı müstear kurumu müflis tarafından iflâs öncesinde alacaklılarından mal kaçırmak amacıyla araç olarak kullanılmış olması halinde adı geçen kurumlar ile yapılan tasarruflar iflâsta tasarrufun iptali davasının konusunu oluşturabilmektedir. Bu açıdan her iki kurum iflâsta tasarrufun iptali davası bakımından önem arz etmektedir.

⁴⁵ Söz konusu kararlar için bkz. Yargıtay 17. HD., 25/10/2017 K.T., 2015/7282 E., 2017/9610 K.; Yargıtay 17. HD., 22/06/2015 K.T., 2015/8287 E., 2015/8983 K.; Yargıtay 4. HD., 12/10/2021 K.T., 2021/1297 E., 2021/6635 K.; Yargıtay 4. HD., 12/10/2021 K.T., 2021/1297 E., 2021/6635 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 30.07.2023.

2. İFLÂSTA TASARRUFUN İPTALİ DAVASINDA İPTAL SEBEPLERİ

2.1 Genel Olarak

İflâsta tasarrufun iptali sebepleri veya daha doğru bir ifade ile iptale tabi olacak olan tasarruflar, Kanun'da iflâs hukuku için ayrıca özel olarak düzenlenmemiş olup; hacizdeki iptal davasında olduğu gibi bu davalarda da İİK m. 277 vd. yer alan iptal sebepleri uygulanmaktadır. Buna göre, müflisin, iflâstan önce ivazsız ve olağanın dışındaki bağışlama (İİK m. 278) veya aciz halinde (İİK m. 279) ya da zarar verme kastı kapsamı (İİK m. 280) içerisinde yapmış olduğu tasarrufları iptale tabidir. Ancak, yeri gelmişken hemen ifade etmek gerekir ki, müflisin, iflâstan önce yapmış olduğu bir tasarrufunun iptal edilebilmesi için tasarrufun, iflâs masasına kabul edilmiş olan alacaklardan en eskisinin doğduğu tarihten sonra yapılmış olması gerekir (Kuru/Aydın, 2023a: 517).

Öte yandan, bahsi geçen maddelerde (İİK m. 278, 279 ve 280) yer alan iptal sebepleri veya iptale tabi tasarruflar (yakın akraba veya hısımlar ile yapılan hukuki işlemler, vadesinden önce borç ödeme, daha önceden tesis edileceği taahhüt edilen borçlar hariç olmak üzere mevcut bir borç için verilenler rehinler, alışılmışın dışındaki ödeme vasıtalar ile borç ödeme vs.) Kanun'da düzenleme şekli itibarıyla sınırlı sayıda olmayıp (numerus clausus) tamamen örnek mahiyetinde, üç grup altında düzenlenmiştir (Şimşek, 1989: 851; Börü, 2009: 484, 489; Uyar, 2011: 211; Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, 2023: 684-685; Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 734; Kuru/Aydın, 2023a: 516-517; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 740-741; Eroğlu, 2022: 154). Bu yüzden, bir tasarrufun iptale tabi olup olmadığına, hâkim, İİK m. 281 f. 1 hükmü uyarınca somut olayı, zamanı ve şartları serbestçe değerlendirerek sonuca göre karar verir (Bkz. Şimşek, 1989: 851; Börü, 2009: 489; Muşul, 2021: 531; Kuru/Aydın, 2023a: 517; Eroğlu, 2022: 154).

Davacı iflâs idaresi veya iflâs dairesi ya da dava takip yetkisini iflâs masasından devralmış olan iflâs alacaklısı veyahut iflâs alacaklıları dava dilekçesinde, bir veya birkaç iptal sebebine dayanmış olsa bile hâkim bununla bağlı

olmayıp değinilmeyen iptal sebeplerinin şartlarının oluşup oluşmadığı kendisi re'sen takdir eder.

Nitekim, Yargıtay istikrar kazanmış kararlarında⁴⁶, borçlunun, yani müflisin, iflâstan önce iptale tabi tasarruflarının üç grup altında ve İİK'nın 278., 279. ve 280. maddelerinde düzenlemiş olduğunu, ancak, bu Kanun hükümlerinde yer alan iptale tabi tasarrufların sınırlı olarak sayılmamış olduğu, Kanun'un, müflisin, iptale tabi tasarrufları için genel bir tanımlama yaparak hangi tasarrufların iptale tabi olduğu hususunun takdir ve tayinini İİK m. 281 hükmü gereğince hâkime ait olduğunu belirtmiştir.

Bu sebeple, bu bölümde, müflisin, iflâsın açılmasından önce ivazsız (ve bağışlama), aciz halinde ve zarar verme kastı kapsamında yapmış olduğu iptale tabi tasarrufları veya diğer bir deyişle iptal sebepleri üzerinde duracağız.

2.2 İvazsız Tasarruflar Bakımından İptal Sebebi

Kanun koyucu, İİK m. 278 hükmünde, müflisin, iflâsın açılmasından geriye doğru iflâs masasına kabul edilen alacaklardan en eskisinin tesis edildiği (doğduğu) tarihe kadar ve iki yılı aşamayacak bir süre zarfında ivazsız ve/veya olağanın dışındaki bağışlamalarını veyahut Kanun gereği bağışlama hükmünde sayılan belirli tarzda yapılan ya da belirli kişiler arasındaki tasarruflarını iptale tabi tutmuştur.

Bu maddeye göre, müflisin, iptale tabi tasarrufları; ivazsız veya olağanının dışındaki bağışlamaları ya da Kanun gereği bağışlama hükmünde sayılan tasarruflarıdır.

2.2.1 Bağışlama ve ivazsız tasarruflar

İİK m. 278 f. 1 hükmü, müflisin, olağanın dışındaki bağışlamaları ve ivazsız tasarruflarının iptale tabi olduğunu belirtmiştir⁴⁷.

⁴⁶ Söz konusu kararlar için bkz. Yargıtay 17. HD., 26/09/2011 K.T., 2011/3145 E., 2011/8182 K.; Yargıtay 17. HD., 4/11/2013 K.T., 2012/12941 E., 2013/14963 K.; Yargıtay 17. HD., 02/03/2015 K.T., 2013/17827 E., 2015/3682 K.; Yargıtay 17. HD., 26/11/2018 K.T., 2016/6958 E., 2018/11230 K.; Yargıtay 17. HD., 9/5/2012 K.T., 2012/687 E., 2012/5938 K.; Yargıtay 17. HD., 16/03/2015 K.T., 2014/24549 E., 2015/4292 K.; Yargıtay 17. HD., 25/4/2018 K.T., 2015/18132 E., 2018/4473 K.; Yargıtay 17. HD., 15/09/2014 K.T., 2013/3346 E., 2014/11706 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 31.07.2023.

⁴⁷ Adı geçen madde hükmü aynen şöyledir: “Mütat hediyeler müstesna olmak üzere, hacizden veya haczedilecek mal bulunmaması sebebiyle acizden yahut iflâsın açılmasından haczin veya aciz vesikası verilmesinin sebebi olan yahut masaya kabul olunan alacaklardan en eskisinin tesis edilmiş

Kanun koyucu, borçlunun, ivazsız ve olağanın dışındaki bağışlama niteliğindeki tasarruflarının iptale tabi tutmasının temel nedeni, borçludan herhangi bir edim vermeksizin kazanım elde eden kişiden ziyade borçlunun alacaklılarının korunması durumudur (Sarısözen, 1977a: 53; Gürtürk, 2021: 135; benzer şekilde bkz. Umar, 1963a: 64; Üstündağ, 2006: 291; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, 2023: 685). Buradan hareketle, iflâsta tasarrufun iptali davasına iptal sebebi teşkil edecek olan müflisin “ivazsız ve olağanın dışındaki tasarruflarının” iptal gerekçesi, müflis ile işlemde bulunarak karşılıksız (ivazsız) kazanım elde edinen kişiden ziyade iflâs alacaklılarının korunmasıdır.

Bununla birlikte, ivazsız tasarruflar, bağışlama ve bağışlama niteliğinde olan işlemleri kapsamakla birlikte “ivazsız tasarruf” kavramı “bağışlama“ kavramından daha geniş bir niteliği haizdir (Umar, 1963a: 65; Eroğlu, 2022: 156-157; Gürtürk, 2021: 135-136; Akkaya, 2006a: 25).

İvazsız tasarruf, bir malvarlığının, herhangi bir karşılık veya ivaz almaksızın devredilmesi, sınırlandırılması, feragat edilmesi veya yok edilmesi sonucunu doğuran bir hukuki işlem ya da fiildir. Örneğin, bir taşınır veya taşınmazın mülkiyetinin karşılıksız olarak devri, bağışlama vadinin yerine getirilmesi (Eren, 2019: 176; Ünlütepe, 2021: 46; Kılıçoğlu, 2016: 48) ivazsız tasarruf mahiyetindedir. Buna karşılık bağışlama ise bağışlayanın malvarlığında bulunan bir malını ivaz veya karşılık alınmaksızın bağışlanana (sağlararası hukuksal sonuç doğuran) bir kazandırmada bulunmayı üstlenmiş olduğu bir sözleşmedir (TBK m. 285 f. 1). Bağışlama sözleşmesi, tek tarafa borç yükleyen, sağlararası hukuksal sonuç doğuran, karşılıksız, ani edimli ve rizai bir sözleşmedir (Öz/Ceylan/Doğan/Öcal-Akipek/Özdemir/Şenocak/Cumalıoğlu/Sert-Sütçü, 2023: 178-179; benzer açıklamalar için bkz. Gürtürk, 2021: 137 vd.).

Müflisin, iflâstan önce yapmış olduğu tasarruflarının İİK m. 278 f. 1’e göre iptal edilebilmesi için öncelikle, yapılan tasarrufun ya ivazsız ya da bağışlama mahiyetinde olması gerekmektedir (Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 596; Muşul, 2021: 549; Eroğlu, 2022: 157; Kuru/Aydın, 2023a: 517-518). Aksi durumda, müflisin yapmış olduğu tasarruflar, iptale tabi olmaz. Bağışlamaya örnek olarak, başkasının borcu için malının teminat gösterilmesi, kooperatifteki

olduğu tarihe kadar geriye doğru olan müddet içinde yapılan bütün bağışlamalar ve ivazsız tasarruflar batıldır”.

payını devretmesi, borçlusunu ibra etmesi, borç ikrarında bulunulması, icra takibindeki sürelerden feragat edilmesi gibi tasarruflar verilebilir (Eroğlu, 2022: 159-161).

Kanun'da da yer verildiği üzere, müflisin, iflâsın açılmasından önce yapmış olduğu her türlü bağışlama niteliğindeki tasarrufu değil “mutat hediyeler” haricindeki tasarrufları iptale tabidir (Akyazan, 1963: 238). Buna göre, müflisin, düğün, nişan, doğum günü, bayram, sünnet gibi belirli zamanlarda verilmesi alışılmış olan hediyeleri veya bağışlamaları iptale tabi olmamaktadır (Bkz. Arar, 1945: 222; Yıldırım, 1995: 177; Üstündağ, 2006: 289; Karşlı, 2014: 543; Muşul, 2021: 549; Gürtürk, 2021: 81; Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, 2023: 686). Çünkü, mutat hediyeler bir cömertlik gösterisi için değil hukuki anlamda olmasa da bazı sosyal borçların yerine getirilmesi amacıyla yapılmaktadır (Umar, 1963a: 66; Akkaya, 2006a: 25). Bir hediye nin mutat olup olmadığı hususu örf adete ve tarafların sosyo-ekonomik durumuna göre belirlenir (Arar, 1945: 221; Umar, 1963a: 66; Akyazan, 1963: 238; Olgaç, 1978: 1890; Şimşek, 1989: 864; Yıldırım, 1995: 177; Ertekin/Karataş, 1998: 135). Bununla birlikte, TBK m. 285 f. 2 ve f. 3 hükümleri uyarınca, henüz elde edilmemiş bir haktan feragat veya mirasın reddi ya da ahlaki bir ödevin yerin getirilmesi bağışlama sayılmadığından iptal davasına da konu olmamaktadır (Berkin, 1972: 506; Gürtürk, 2021: 140). Bağışlama vaadi ve ifa edilmemiş bağışlama taahhüdü de iptale tabi değildir (Berkin, 1972: 508; Coşkun, 2022: 230). Çünkü, bağışlama taahhüdü ile bağışlamaya konu mal müflisin malvarlığından çıkmaz.

Öte yandan, mirastan ivazsız feragatin iptal davasına konu olup olmayacağı hususu tartışılması gereken konulardan biridir. İsviçre (İsv.) Federal Mahkemesi önüne gelen somut bir uyuşmazlıkta, mirastan ivazsız feragatin alt soy lehine yapılmış bir bağışlama olup olmadığını tartışmıştır (Tuncer-Kazancı/Öcal-Apaydın, 2015: 800). Federal Mahkeme kararında, mirastan ivazsız feragatin borçlu-mirasçının mevcut malvarlığının aktif veya pasif unsurlarında herhangi bir değişiklik yapmadığını, ivazsız feragat ile borçlu-mirasçının ileri doğacak hakkı engellendiğinden bu nitelikteki bir tasarrufun alt soy lehine borçlar hukuku anlamında bir bağışlama olarak kabul edilmeyeceği sonucuna ulaşmıştır (Tuncer-Kazancı/Öcal-Apaydın, 2015: 800). Aynı şekilde, Federal Mahkeme kararında, mirastan ivazsız feragat işleminin mirasbırakan ile mirasçı-borçlu arasında yapılmış

olduğuna yani alt soyun bu işlemin tarafı olmadığına da dikkat çekmiştir (Tuncer-Kazancı/Öcal-Apaydın, 2015: 800-801). Bu iki sebepten ötürü Federal Mahkeme, gerek konusu gerekse de tarafları itibarıyla mirastan ivazsız feragat işleminin İsviçre İcra İflâs Kanunu (İsv. İİK) m. 285 (İİK m. 278) de yer alan iptal sebebine dayalı olarak iptal edilemeyeceğini karar vermiştir (Tuncer-Kazancı/Öcal-Apaydın, 2015: 800-801; Yıldırım, 2014: 75-76). Ancak, mahkeme, şartlarının oluşması halinde mirastan ivazsız feragat ile ilgili olarak İsv. İİK m. 288 (İİK m. 280) hükmü anlamında zarar verme kastı kapsamında kalan iptal sebebine dayalı olarak tasarrufun iptaline karar verilmesinin mümkün olduğuna vurgu yapmıştır (Bkz. Tuncer-Kazancı/Öcal-Apaydın, 2015: 800-801; Yıldırım, 2014: 75-76; federal mahkeme kararı hakkında geniş bilgi için bkz. Yıldırım, 2014: 67-76).

Türk hukuk öğretisinde bizimde katılmış olduğumuz görüş de, İsv. Federal Mahkemesinin konuya dair vermiş olduğu ve yukarıda bahsi geçen kararında yer alan benzer gerekçelerle mirastan ivazsız feragat işleminin İİK m. 278’de yer alan iptal sebebine göre iptalinin istenemeyeceğini savunmaktadır (Tuncer- Kazancı/Öcal-Apaydın, 2015: 802; Yıldırım, 2014: 75-76). Bu görüş tarafından, mirastan ivazsız feragatin borçlu-mirasçının malvarlığında doğrudan doğruya bir etki yaratmadığı ve mirastan ivazsız feragatin konusunu hali hazırdaki hak değil ileride doğacak olan bir hakkın oluşturduğu belirtilmektedir (Tuncer-Kazancı/Öcal-Apaydın, 2015: 802; Yıldırım, 2014: 75-76). Mirastan feragatin mirasbırakanın vefatı halinde hüküm ve sonuçlarını doğuracağını ve ivazsız feragatten faydalanan alt soyun mirastan ivazsız feragat sözleşmesinin tarafı olmadığı hususu da bu görüş tarafından savunulmaktadır (Tuncer- Kazancı/Öcal-Apaydın, 2015: 802). Sayılan bu gerekçelerle, mirastan ivazsız feragat işleminin, ivazsız tasarrufların iptali sebebine dayalı olarak iptal davasına konu olmayacağı belirtilmektedir. Ancak, zarar verme kastı nedeniyle yapılan tasarrufların iptali sebebine dayalı olarak iptale konu olabileceği de bu görüşü savunan yazarlar tarafından ileri sürülmektedir (Tuncer- Kazancı/Öcal-Apaydın, 2015: 802; Yıldırım, 2014: 75-76).

İİK m. 278 f. 1’e göre, bir tasarrufun iptal edilebilmesi için yapılan tasarrufun ivazsız veya bağışlama mahiyetinde olması yetmez. Ayrıca, söz konusu tasarrufların müflis tarafından, iflâs masasına kabul edilen alacaklardan tarih itibarıyla en eski olan alacağın doğduğu tarihten sonra ve her halükarda iflâsın açılmasından itibaren geriye doğru iki yıllık süre içerisinde yapılması gerekmektedir (Arar, 1945: 222;

Gürdoğan, 1966: 225; Olgaç, 1978: 1890; Şimşek, 1989: 863; Yıldırım, 1995: 181; Üstündağ, 2006: 289-290; Akkaya, 2006a: 30-31; Karşlı, 2014: 543; Kuru/Aydın, 2023a: 518-519; Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, 2023: 686; Gürtürk, 2021: 113; Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 596; Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 734-735). Diğer bir ifade ile müflis, bağışlama veya ivazsız mahiyetteki tasarrufunu, Kanun'da öngörülmüş olan şüpheli dönem içerisinde yapmış olması gerekmektedir. Aksi durumda, müflisin yapmış olduğu tasarruf, Kanun'un belirtmiş olduğu süre ve dönem içerisinde gerçekleşmemiş ise o durumda, yapılan tasarrufun bağışlama veya ivazsız mahiyette olması tek başına İİK m. 278 f. 1 uyarınca iptal sebebi teşkil etmez. Aynı şekilde, ivazsız ve/veya bağışlama mahiyetindeki tasarruf iflâs masasına kaydedilmiş olan alacaklardan en eskisinin doğduğu tarihten önce yapılmış ise söz konusu tasarruf iptale tabi olmaz (Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 735-736; Eroğlu, 2022: 145-146).

İİK m. 278 f. 1 hükmü uyarınca bir bağışlamanın ya da ivazsız tasarrufun iptal edilebilmesi için müflis ile işlemde bulunan kişinin iyiniyetli olup olmaması (borçlunun alacaklılara zarar verme kastının olup olmadığı) önem arz etmez (Bkz. Arar, 1945: 223; Ansay, 1956: 326; Akyazan, 1963: 238; Akyazan, 1965: 183; Karşlı, 2014: 543; Eroğlu, 2022: 164; Bakırcı, 2023: 232; Ruhi/Ruhi, 2022: 23). Borçlunun, zarar verme kastı içerisinde, aciz halinde veya alacaklılarından bir ya da birkaçının kayırma kastının olup olmaması da iptale etkili değildir (Coşkun, 2022: 224).

Müflisin, iflâs kararından önce yapmış olduğu ivazsız veya olağanın dışındaki bağışlama niteliğindeki tasarruflarının iptale tabi olabilmesi için Kanun'daki koşul vakıaların ispat edilmesi gerekmektedir. Bağışlama ve/veya ivazsız tasarrufların, İİK m. 278 f. 1 hükmü bağlamında iptal edilebilmesi için gerekli olan ispat yükünün kime ait olacağı hususu ise öğretide tartışmalıdır (Bkz. Uyar/Uyar/Uyar, 2018: 116-117).

Öğretide yer alan bir görüşe göre, müflisin, iflâs yoluyla takipten önce üçüncü kişi ile yapmış olduğu tasarrufunun "bağışlama" veya "ivazsız tasarruf" mahiyetinde olduğu hususunun davacı tarafından ispat edilmesi, uygulamada birtakım güçlülere neden olduğundan davalı tarafından ispat edilmesi gerekmektedir (Umar, 1963a: 66'de zikredilen yazarlar; öğretide bir yazar, İİK m. 278'de bir karine olduğunu, bu sebeple de davacı (alacaklının) ispat yükü altında

olmadığı, üçüncü kişinin yapılan tasarrufun bağış olmadığını yani tasarrufun ivaz karşılığında yapılmış olduğunu ispat etmesi gerektiğini savunmaktadır: Şimşek, 1989: 862; ayrıca bkz. Uyar/Uyar/Uyar, 2018: 116-117).

Diğer bir görüşe göre ise müflisin, yani borçlunun yapmış olduğu tasarrufun ivazsız veya bağışlama mahiyetinde olduğunun ispat yükü davacı tarafa aittir (Belgesay, 1949: 267; Umar, 1963a: 66; Yıldırım, 1995: 182; Akkaya, 2006a: 31-32; Coşkun, 2022: 231). Bu görüş, davacının yapılan tasarrufun ivazsız veya bağışlama mahiyetinde olduğunu ispat etmesi durumunda kendi lehine hak çıkarmakta olduğundan ispat yükünün davacıda olması gerektiği belirtmektedir (Umar, 1963a: 66; Akkaya, 2006a: 31-32).

Kanaatimizce de, müflisin, henüz tasarruf yetkisi kısıtlanmamış olduğu bir dönemde (iflâsın açılmasından önce) yapmış olduğu tasarrufunun "bağışlama" veya "ivazsız tasarruf" mahiyetinde olduğunu davacı iflâs idaresi veya iflâs dairesi ya da dava takip yetkisini iflâs masasından devralmış olan iflâs alacaklısı veyahut iflâs alacaklıları ispat etmesi gerekmektedir. Davacılar, burada İİK m. 278 f. 1 hükmüne dayalı olarak iptalini talep ve dava etmiş olduğu vakıayı yani müflisin üçüncü kişilerce yapmış olduğu bağışlama ya da ivazsız tasarrufunu ispat etmesi gerekmektedir. Davacılar, İİK m. 278 f. 1'de yer alan karinenin temelindeki vakıayı ispat etmesi halinde, müflis ile muamelede bulunan üçüncü kişi, bunun aksini ispat imkanı bulunmamaktadır (Sertkaya-Daniş, 2023: 243-244). Çünkü, İİK m. 278 f. 1'de aksi ispat edilemeyen kanuni karine öngörülmüştür (Sezgin, 2021: 136; Serkaya-Daniş, 2023: 243-244; Gürtürk, 2021: 134).

2.2.2 Bağışlama mahiyetinde sayılan tasarruflar

Kanun koyucu, müflisin, iflâs yoluyla takipten önce yapmış olduğu ivazsız ve bağışlama (mutat olan hediyeler hariç olmak üzere) mahiyetindeki tasarruflarının dışında bazı ivazlı tasarruflarını dahi bağışlama hükmünde sayıp; iptale tabi tutmuştur. Buna göre, İİK m. 278 f. 3'deki alt bentlerde de belirtildiği üzere, müflisin, iflâstan önce, belirli yakın akraba ve hısımları ile yapmış olduğu ivazlı tasarrufları, sözleşmenin yapıldığı anda kendi verdiği şeyin değerine göre borçlunun ivaz olarak pek aşağı bir fiyat kabul ettiği sözleşmeleri ve kaydı hayat şartıyla irat veya intifa hakkı tesis edilen sözleşmeleri ile ölünceye kadar bakma sözleşmeleri bağışlama kabul edilip iptale tabi tutulmuştur. Öğretide yer alan bir görüş, bu

durumun bir “karine” değil de “varsayım” olarak kabul edilmesi gerektiğini ifade etmektedir (Yavaş/Sertkaya-Daniş, 2022: 111; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 743; Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 353-354; Direnisa, 2020: 200; Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, 2023: 686). Zira, karine, bilinen bir olaydan, bilinmeyen bir olaya sonuç çıkarmaktır. Varsayım ise karineden farklı olarak kanunun olaya doğrudan bir sonuç bağlamasıdır (Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 352-353; karine ve varsayım kavramları hakkında ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. Karakaş, 2013: 729-760). Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse, borçlunun (müflisin) gerçekte ivazlı olarak yapmış olduğu tasarrufları da aynı bağışlamada olduğu gibi bağış mahiyetinde kabul edilip; iptale tabi olmaktadır (Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 353-354; aynı şekilde bkz. Taşpınar, 1996: 535-536).

Öğretide yer alan diğer bir görüş ise kanun koyucunun, İİK m. 278 f. 3’de aksi ispat edilemeyen kesin kanuni karine öngörmüş olduğunu ifade etmektedir (Bkz. Arar, 1945: 224; Berkin, 1972: 506-507; Olgaç, 1978: 1891; Güneren, 2012: 685; Gürdoğan, 1966: 226; Ertekin/Karataş, 1998: 138; Şimşek, 1989: 862).

Ancak, uygulama itibarıyla İİK m. 278 f. 3’de yer alan hüküm ister kesin kanuni karine; isterse varsayım olarak kabul edilsin, her ikisinin de aksinin ispatı mümkün değildir (Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 353; Direnisa, 2020: 202; kesin kanuni karine ile varsayımın aksinin ispatı mümkün değildir: Karakaş, 2013: 752-753). Bununla birlikte, öğretide de, davalılar bakımından bir kurtuluş kanıtı getirilmesinin adil olacağı belirtilmektedir (Umar, 1963a: 67).

Borçlunun (yani müflisin), yapmış olduğu az yukarıda belirtmiş olduğumuz bazı ivazlı tasarruflarının bağış sayarak; iptale tabi tutulmasındaki amaç, borçluların kritik dönemlerde alacaklılarından mal kaçırmaya dönük ivazsız tasarruflarının başka isimler altında gizlenmesini önlemektir (Kuru/Aydın, 2023a: 518).

Bu yüzden, çalışmamızın bu kısmında İİK’nın, müflisin, iflâstan önce yapmış olduğu birtakım ivazlı tasarruflarının varsayımsal olarak bağışlama kabul edilmesi; dolayısıyla da iptale tabi tutulmasına dair şartları, süresi, ispat meselesi üzerinde durup; bu konudaki Anayasa Mahkemesinin (AYM) iptal kararlarına, yüksek yargı uygulamalarına ve öğretideki görüşlere yer vereceğiz.

2.2.2.1 Kanunda yer alan kişilerin arasında yapılmasından dolayı bağış sayılan tasarruflar

AYM iptal kararı öncesinde, İİK m. 278 f. 3, b. 1'e göre, eşlerin, altsoy ve üstsoyun, üçüncü derece dahil olmak üzere kan veya kayın hısımlarının veya evlat edinenle evlatlığın kendi aralarında yapmış olduğu ivazlı tasarruflar, varsayım olarak bağışlama kabul edilip; İİK m. 278 f. 1 hükmü uyarınca iptale tabiydi (Gürtürk, 2021: 154).

Söz konusu İİK m. 278 f. 3, b. 1 hükmü, AYM iptal kararı öncesinde aynen şöyleydi: “(Değişik : 9/11/1988-3494/53 md.) Karı ve koca ile usul ve fiiru, neseben veya sıhren üçüncü dereceye kadar (bu derece dahil) hısımlar, evlat edinenle evlatlık arasında yapılan ivazlı tasarruflar,” (Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 736; Yazıcı, 2023: 120).

AYM, ilk olarak, 11.07.2018 tarihinde somut norm denetimine dair yapmış olduğu yargılama sonucunda vermiş olduğu iptal kararında, İİK m. 278 f. 3, b.1'de yer alan “neseben veya” ibaresinin Anayasanın (AY) m. 13, 35 ve 36 hükümlerine aykırı olması sebebiyle iptaline karar vermiştir⁴⁸. AYM'nin söz konusu kararının gerekçesi özetle şu şekilde sıralanabilir: İptale konu Kanun hükmüne göre, borçlunun, neseben üçüncü derecede dahil olmak üzere hısımları ile yapmış olduğu ivazlı tasarrufları da başkaca koşul aranmaksızın Kanun gereği bağışlama olarak kabul edilmekte ve iptale tabi olmaktadır. Oysaki, gerçekte fazlasıyla veya tam olarak tasarrufa konu malın bedeli ödenmiş olması alacaklıları zarara uğramamakta olup; tam aksine alacaklarını, rahat bir şekilde alabilme imkanını sağlamaktadır. İptale konu Kanun hükmü, taraflara iddiada ve/veya savunmada bulunma imkanı vermemiş olmakla beraber iddia ve savunmalarının doğruluğu hususunda mahkemeye kanaat getirmeye, yani ispata yönelik olarak herhangi bir delil, bilgi veya belge sunma imkanı da vermemektedir. Böylelikle, itiraza ve iptale konu Kanun hükmü, kamu yararı ve kişisel yarar arasındaki makul dengeyi veya ölçülülük ilkesini sağlamadığından dolayı, bu durum, mülkiyet hakkının ve hak arama hürriyetinin ihlaline sebep olmaktadır (Gürtürk, 2021: 157 vd.). AYM'nin bahsi geçen iptal kararı, 15.08.2019 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 736).

⁴⁸ Bkz. AYM, 11/07/2018 K. T., 2018/9 E., 2018/84 K.: RG, T.15.11.2018, S. 30596, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/11/20181115-8.pdf>, erişim tarihi: 02.08.2023.

AYM, 16.12.2021 tarihinde somut norm denetimi sonucunda vermiş olduğu iptal kararı ile İİK m. 278 f. 3, b. 1’de yer alan “*karı ve koca ile*” ibaresini AY m.13, 35 ve 36 hükümlerine aykırı bularak iptal etmiştir⁴⁹. AYM’nin, “*karı ve koca ile*” ibaresine ilişkin vermiş olduğu iptal kararının gerekçesi özetle şu şekilde sıralanabilir: İptale konu Kanun hükmüne göre, borçlunun, karı veya kocası ile yapmış olduğu ivazlı tasarrufları, başkaca bir koşula bakılmaksızın bağışlama olarak kabul edilmekte ve iptale tabi olmaktadır. Bu hususun aksinin iddia edilmesi ya da savunulması taraflarca mümkün olmamakla birlikte bu duruma ilişkin tarafların, herhangi bir delil, bilgi, belge sunma imkanları da bulunmamaktadır. Bu sebeple de, söz konusu Kanun hükmü, bireylerin mülkiyet hakkı ile hak arama hürriyetine ölçüsüz bir şekilde müdahalede bulunmaktadır Ayrıca ifade etmek gerekir ki, AYM, söz konusu bu kararında, az yukarıda belirtmiş olduğumuz İİK m. 278 f. 3, b. 1 hükmünde yer alan “*neseben veya*” ibaresi hakkında vermiş olduğu iptal kararındaki gerekçelere atıf yapmıştır. AYM’nin, “*karı ve koca ile*” ibaresine ilişkin iptal kararı 22.12.2022 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Ve son olarak, AYM, 26.01.2022 tarihli somut norm denetimi sonucunda vermiş olduğu iptal kararında, İİK m. 278 f. 3, b. 1’de yer alan “*...usul ve...*” ve “*...sıhren üçüncü dereceye kadar (bu derece dahil) hısımlar,...*” ibaresini, AY m.13, 35 ve 36’da yer alan hükümlerine aykırı bularak iptal etmiştir⁵⁰. AYM’nin, bahsi geçen iptal kararının gerekçesi, İİK m. 278 f. 3 hakkında tarih itibarıyla daha önceki iptal kararında olduğu gibi özetle şu şekilde sıralanabilir: İptale konu Kanun hükmüne göre, borçlunun, üst soyu veya sıhren üçüncü dereceye kadar hısımlarıyla yapmış olduğu ivazlı tasarrufları, başkaca bir koşula bakılmaksızın bağışlama olarak kabul edilmekte ve iptale tabi olmaktadır. Bu hususun aksinin iddia edilmesi ya da savunulması taraflarca mümkün olmadığı gibi tarafların, bu duruma ilişkin herhangi bir delil, bilgi, belge sunma imkanları da bulunmamaktadır. Bu sebeple de, söz konusu Kanun hükmü, bireylerin mülkiyet hakkı ile hak arama hürriyetine ölçüsüz bir şekilde müdahalede bulunduğundan AY’ ya aykırılık teşkil etmektedir.

Görüldüğü üzere, AYM, İİK m. 278 f. 3, b. 1’de yer alan “*neseben veya*”, “*karı ve koca ile*”, “*...usul ve...*” ve “*...sıhren üçüncü dereceye kadar (bu derece*

⁴⁹ Bkz. AYM, 16/12/2021 K.T., 2021/52 E., 2021/97 K: RG, T. 22.3.2022, S.31786, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/03/20220322-8.pdf>, erişim tarihi: 02.08.2023.

⁵⁰ Bkz. AYM, 26/1/2022 K.T., 2021/9 E., 2022/4 K: RG, T. 12/4/2022, S.31807, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/04/20220412-3.pdf>, erişim tarihi: 02.08.2023.

dahil) hısımlar,...” ibarelerine ilişkin vermiş olduğu iptal kararının gerekçesi birbirleri ile paraleldir. Buna göre, AYM, yukarıda yer vermiş olduğumuz her üç kararında da, İİK m. 278 f. 3’de yer alan düzenlemeye göre, borçlunun, yakın hısımlar veya akrabaları ile yapmış olduğu ivazlı tasarruflarının başkaca bir koşul aranmaksızın bağışlama olarak kabul edilmiş olduğunu; gerçekte tasarrufa konu malın ivaz olarak değeri tam veya fazlasıyla borçluya verilmiş olması ihtimalinde dahi bu durumun aksinin taraflarca iddia ve ispat edilmesi veya bu konuda delil gösterilmesinin mümkün olmadığı, bu yüzden de bu durumun, mülkiyet hakkına (AY m. 35) ve hak arama hürriyetine (AY m. 36) ölçsüz (AY m. 13) bir şekilde müdahalede bulunmuş olduğuna dikkat çekmiştir.

AYM, İİK m. 278 f. 3’de birçok hükmün AY’a aykırı olduğu gerekçesi ile ileri yürürlük tarihli iptal kararı vermiş ise de yasama organı bu konu hakkında herhangi bir kanuni değişiklik yapmamıştır. Diğer bir ifade ile AYM iptal kararlarının tamamı yürürlüğe girmiş olmasına karşın İİK m. 278 f. 3’de halen daha hukuk boşluğu bulunmaktadır (Yazıcı, 2023: 124).

Öğretide, AYM’nin, İİK m. 278 f. 3, b. 1’ e yönelik olarak vermiş olduğu iptal kararlarında belirtilen gerekçeler dikkate alınarak, İİK m. 278 f. 3, b. 1 hükmünün yeni baştan (hatta İİK m. 278 f. 3’de yer alan tüm varsayımlar da dahil olmak üzere), mehz İsv. İİK’da yer alan düzenlemeleri de (örneğin İsv. İİK m. 286 vs.) dikkate alarak, anayasaya uygun, borçlu ve borçlu ile işlemde bulunan kişilere iddia ve ispat imkanı tanıyan, alacaklılara uygulamada ispat faaliyetindeki güçlükleri giderecek, aksinin ispatı mümkün karinelere yer veren, tasarruf işleminin taraflarının belirlenmesini sağlayan, taraf menfaatleri koruyacak, bu anlamda alacaklı, borçlu ve borçlu ile işlemde bulunan üçüncü kişilerin mülkiyet haklarını korunması amacını güdecek şekilde düzenlemeler yapılması gerektiği yönünde birtakım eleştiriler ve çözüm önerileri ileri sürülmektedir (Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Direnisa, 2020: 191-231; Yazıcı, 2023: 115-132; Konuralp, 2019: 497-518; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 744).

AYM’nin iptal kararları sonrasında, İİK m. 278 f. 3, b. 1’e göre, borçlu ile fûru veya evlat edinenle ya da evlatlığı arasında yapılan ivazlı tasarruflar, bağışlama olarak kabul edilmektedir (Coşkun, 2022: 234). Daha açık bir ifade ile ifade etmek gerekirse, müflisin, iflâstan önce altsoyu veya evlatlığı ya da evlat edineni ile yapmış olduğu ivazlı tasarrufları “bağışlama“ olarak kabul edilmekte ve İİK m. 278 f. 1’e

göre iptale tabi olmaktadır (Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 736; Eroğlu, 2022: 168; Coşkun, 2022: 234). Ancak, müflisin, iflâsın açılmasından önce karısı veya kocası ya da üst soyu (anne, baba, büyükbaba, büyükanne, vs.) veya üçüncü derecede dahil olmak üzere kan (teyze, hala, kardeş, amca vs.) ya da kayın hısımları (eşinin babası, amcası, kardeşi, halası vs.) ile yapmış olduğu ivazsız tasarrufları, İİK m. 278 f. 3, b. 1 hükmü bağlamında bağışlama kabul edilip; İİK m. 278 f. 1'e göre iptale tabi olması az yukarıda yer vermiş olduğumuz AYM iptal kararları ve iptal kararı sonrasında ilgili madde hükmünde kanuni değişikliğin şu ana kadar yapılmamış olması bağlamında mümkün değildir. Fakat yeri gelmişken ifade etmek gerekirse, müflisin, iflâstan önce karısı veya kocası ya da üst soyu (anne, baba, büyükbaba, büyükanne, vs.) veya üçüncü derecede dahil olmak üzere kan (teyze, hala, kardeş, amca vs.) ya da kayın hısımları (eşinin babası, amcası, kardeşi, halası vs.) ile yapmış olduğu ivazsız tasarrufları İİK m. 278 f. 3, b. 1 bağlamında bağışlama kabul edilip; İİK m.278 f. 1'e göre iptale tabi olması mümkün değilse de, somut olayın koşulları çerçevesinde müflisin bahsi geçen yakın hısım ve akrabaları ile yapmış olduğu ivazlı tasarrufları, İİK m. 278 f. 3, b. 2, b. 3, 279 ve 280 hükümlerine göre iptale tabi olması mümkündür (Benzer bir açıklama için bkz. Eroğlu, 2022: 168-169). Nitekim, Yargıtay, 2020 yılında vermiş olduğu bir kararında⁵¹, kardeşler arasındaki yapılan tasarruf işleminin, AYM'nin İİK m. 278 f. 3, b. 1'de yer alan "neseben veya" ibaresine ilişkin iptal kararı gereği İİK m. 278 f. 1 bağlamında iptal imkanının olmadığı, ancak, İİK m. 280 hükmü bağlamında iptal kararı verilmesinin mümkün olduğunu belirtmiştir.

Bununla birlikte, müflisin, iflâstan önce alt soyu (oğlu, kızı, torunu vs.) veya evlatlığı ya da evlat edineni ile birlikte yapmış olduğu ivazlı tasarrufunun İİK m. 278 f. 3, b. 1 ve 278 f. 1 uyarınca iptal edilebilmesi için söz konusu tasarrufun İİK'nın belirlemiş olduğu şüpheli dönem içerisinde yapılmış olması gerekmektedir. Buna göre, müflisin, yakın akraba ve hısımları ile yapmış olduğu ivazlı tasarruflarının iptale tabi olabilmesi için, söz konusu tasarrufların, müflis hakkında mahkemece iflâs kararı verilmesinden geriye doğru iki yıllık süre içerisinde ve iflâs masasına kabul edilmiş olan alacaklardan en eskisinin doğduğu tarihten sonra yapılmış olması gerekmektedir (Kuru/Aydın, 2023a: 519). Aksi halde, müflisin, altsoyu veya evlatlığı

⁵¹ Söz konusu karar için bkz. Yargıtay 17. HD., 13/10/2020 K.T., 2019/4719 E., 2020/5517 K., www.legalbank.net, erişim tarihi: 03.08.2023.

ya da evlat edineni ile birlikte yapmış olduğu ivazlı tasarrufları, İİK m. 278 f. 1 ve 278 f. 3, b. 1 hükmü bağlamında iptali mümkün değildir.

Müflisin, altsoyu veya evlatlığı ya da evlat edineni ile birlikte yapmış olduğu ivazlı tasarrufunun, İİK m. 278 f. 1 ve 278 f. 3, b. 1 hükmü bağlamında iptal edilebilmesi için, müflis ile işlemde bulunan altsoyunun ya da evlat edinenin veyahut evlatlığının, müflisin, alacaklılarından mal kaçırmak, iflâsın tasfiyesini sonuç bırakmak ya da alacaklılara zarar verme kastını veyahut müflisin içinde bulunmuş olduğu mali durumu bilip bilmemesine gerek yoktur. Diğer bir deyişle, müflis (borçlu) ile işlemde bulunan altsoyunun ya da evlat edinenin veyahut evlatlığının iyiniyetli olup olmaması tasarrufun iptali için önem arz etmez⁵² (Eroğlu, 2022: 170-171; Coşkun, 2022: 234). Aynı şekilde, Yargıtay da, temyiz incelemesi sonucunda vermiş olduğu bir kararında⁵³: İİK m. 278 hükmü kapsamında borçlunun, yakın hısım ve akrabaları ile yapmış olduğu satış işleminin Kanun gereği bağışlama sayıldığını, bunun haricinde satışların hangi saikle yapılmış olduğunun veya satışın bir bedel yani ivaz karşılığında olup olmadığına önemli olmadığına dikkat çekmiştir.

Bununla birlikte, öğretide, İİK m. 278 f. 3, b. 1’de yer alan hükümlerin borçlunun (müflisin), belirli yakın hısım veya akrabaları ile arasındaki ivazlı tasarruflarının “bağışlama” olarak nitelendirerek “varsayım” öngörmüş olduğunu, yani bu durumun aksinin ispatı mümkün olmadığına dikkat çekilmiştir (Yazıcı, 2023: 124; Direnisa, 2020: 200).

Müflisin, İİK m. 278 f. 3, b. 1 kapsamında yapmış olduğu tasarruflarının iptal edilebilmesi için davacı tarafından, tasarrufun, müflisin Kanun’da yer alan belirli yakın akraba ve hısımları arasında yapılmış olduğunun ispatı gerekli ve yeterlidir (Akyazan, 1963: 239; Sertkaya-Daniş, 2023: 257-258). Davacının, bunun haricinde başka bir hususu ispat etmesine gerek yoktur (Akyazan, 1963: 239).

2.2.2.2 Müflisin ivaz olarak pek aşağı bir fiyat kabul ettiği tasarruflar

Kanun koyucu, İİK m. 278 f. 3, b. 2’de yer alan hükmüne göre, müflisin (borçlunun), iflâs yoluyla takipten önce ivaz olarak pek aşağı bir fiyat karşılığında kabul etmiş olduğu tasarruflarını bağışlama olarak kabul edip iptale tabi tutmuştur.

⁵² Nitekim Yargıtay kararları da bu yöndedir: Yargıtay 17. HD., 17/04/2019 K.T., 2016/17241 E., 2019/4972 K.; Yargıtay 17. HD., 14/11/2017 K.T., 2015/9261 E., 2017/10479 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 03.08.2023.

⁵³ Yargıtay 17. HD., 08/11/2010 K.T., 2010/4524 E., 2010/9553 K., Muşul, 2021: 559.

Bahsi geçen, İİK m. 278 f. 3, b. 2 hükmü aynen şöyledir: “*Akdin yapıldığı sırada, kendi verdiği şeyin değerine göre borçlunun ivaz olarak pek aşağı bir fiyat kabul ettiği akitler,*”

Kanun koyucu, bahsi geçen hükümde “akitler” veya “akit” ibarelerine yer vermiş ise de akit kavramından anlaşılması gereken “tasarruf” yani kazandırıcı işlemdir (Olgaç, 1978: 1891; Güneren, 2012: 718). Zira, tasarrufun iptali davasının konusu borçlandırıcı işlemler değil tasarruf işlemleri oluşturmaktadır. Nitekim, öğretilerdeki yazarlar da, gerek dolaylı gerekse doğrudan, İİK m. 278 f. 3, b. 2’de yer alan akit kavramından anlaşılması gerekenin “tasarruf” kavramı olduğunu vurgulamakla birlikte kanun koyucunun burada terminoloji hatası yapmış olduğunu belirtmektedir (Kuru/Aydın, 2023a: 518; Coşkun, 2022: 237; Eroğlu, 2022: 171; Sezgin, 2021: 138).

Bununla birlikte, kanun koyucu, İİK m. 278 f. 3, b. 2’de yer alan “pek aşağı fiyat” kavramından ne anlaşılması gerektiği hususuna dair herhangi bir düzenlemeye yer vermemiştir. Yargıtay, edimler arasındaki farkın bir misli veya daha fazla olması halinde bu durumu pek aşağı fiyat yani fahiş fark olarak kabul etmektedir (Güneren, 2012: 718; Coşkun, 2022: 237; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 744-745; Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 737). Nitekim, Yargıtay HGK’nın konuya dair vermiş olduğu bir kararı⁵⁴ özetle şöyledir: “*278. maddenin 3. fıkrasının 2. bendinde yer alan düzenleme irdelendiğinde, görülmektedir ki; Yasa koyucu sözleşmenin yapıldığı sırada kendi verdiği şeyin değerine göre borçlunun ivaz olarak pek aşağı fiyat kabul ettiği akitleri de bağışlama gibi saymıştır. Tarafların edimlerinin değeri saptanırken taşınmazın gerçek değerinin araştırılıp tespit edilmesi gerekir. Mahallinde bu konuda uzman bilirkişiler aracılığıyla keşif yapılarak taşınmaz veya taşınmazların satış tarihindeki gerçek değeri belirlenir. Bu surette ivazlar arasında önemli ölçüde farklılık olup olmadığı ve dolayısıyla pek düşük bedelin söz konusu olup olmadığı saptanır. Pek aşağı bir bedelin varlığının kabul edilebilmesi için taşınmazın satış tarihindeki gerçek değeri ile satış bedeli arasında en az bir misli fark olması gerekir. Eğer fark %30 veya %50 ya da %70 gibi ise, bu takdirde pek aşağı bedel söz konusu olmamalıdır*”. Buna karşın, öğretilerde, İİK m. 278 f. 3, b. 2 kapsamında borçlunun yapmış olduğu tasarruflarının iptal edilebilmesi için edimler arasında bir oransızlık veya ölçsüzlük olması gerektiği belirtilmektedir (Eroğlu, 2022: 172-173;

⁵⁴ Yargıtay HGK, 02/02/2005 K.T., 2004/15-666 E., 2005/1 K., Muşul, 2022: 582.

Ruhi/Ruhi, 2022: 28; Gürtürk, 2021: 164). Bu ölçüsüzlüğün ya da oransızlığın tespiti için bilirkişi incelemesi yapılması gerekmektedir (Eroğlu, 2022: 173; Güneren, 2012: 719)

Müflisin, iflâs öncesinde yapmış olduğu tasarrufunda ivaz bakımından bir misli ya da daha fazla fark olduğu hususunun tespiti için tasarrufa konu malın tasarruf tarihindeki rayiç piyasa değerinin esas alınması gerekmektedir (Coşkun, 2022: 237; aynı şekilde bkz. Eroğlu, 2022: 175; Ruhi/Ruhi, 2022: 28). Nitekim, Yargıtay içtihatları da bu yöndedir⁵⁵.

Tasarrufa konu mal, taşınmaz ise o durumda ivazlar arasında fahiş fark olup olmadığı veya diğer bir deyişle tapuda resmi satış senedinde gösterilen satış bedeli ile tasarruf tarihindeki gerçek satış değeri arasında bir misli veyahut daha fazla farkın olup olmadığının belirlenmesinde Yargıtay bazı kriterler belirlemiştir. Buna göre, Yargıtay, borçlu (müflis) ile işlemde bulunan üçüncü şahsın, resmi satış senedinde belirtilen miktardan başka borçluya (müflise) haricen ödemede bulunup bulunmadığının araştırılması gerektiğini belirtmektedir⁵⁶. Aynı şekilde, Yargıtay, tasarrufa konu taşınmazın tapu kayıtlarında haciz ve/veya ipotek mahiyetinde takyidatların bulunması halinde bu takyidatların satış bedelini ilave edilebilmesi için ipoteye ve/veya hacze konu borcun ödenip ödenmediği, ödenmiş ise kim tarafından ödendiği hususunun yasal ve geçerli deliller ile incelenmesi ve araştırılması gerektiğini belirtmektedir⁵⁷ (Muşul, 2021: 564-574). Ancak, hemen ifade etmek gerekir ki, tasarrufa konu taşınmazın tapu kayıtlarında haciz ve ipotek gibi takyidatların bulunması halinde, söz konusu takyidatlara esas borç miktarlarının bir misli farkın hesaplanmasında (satış bedeline ilavesi hususunda) dikkate alınabilmesi için borçların alıcı yani müflis ile işlemde bulunan üçüncü kişi tarafından ödenmesi gerekmektedir⁵⁸.

⁵⁵ Söz konusu karar için bkz. Yargıtay 15. HD., 08/11/2004 K.T., 2004/3336 E., 2004/5690 K., Muşul, 2022: 582.

⁵⁶ Yargıtay 17. HD., 02/03/2020 K.T., 2018/2883 E., 2020/2389 K., <http://www.legalbank.net/>, erişim tarihi: 25.05.2024.

⁵⁷ Yargıtay 17. HD., 19/02/2020 K.T., 2018/3194 E., 2020/1692 K.; Yargıtay HGK, 20/11/2018 K.T., 2018/141 E., 2018/1747 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 03.08.2023.

⁵⁸ Yargıtay 17 HD., 05/06/2012 K.T., 2012/6395 E., 2012/7369 K., Muşul, 2021: 585.

Yargıtay son dönemde vermiş olduğu kararlarında⁵⁹, borçlu ile işlemde bulunan üçüncü kişinin, tasarrufa konu taşınmazın tapu devrinin yapıldığı tarihte veya yakın tarihte banka aracılığı ile ödemelerde bulunması ya da kredi kullanması durumunu, borçlu ile üçüncü kişi arasında başkaca bir ticari ilişki bulunmaması halinde tasarrufa konu taşınmazın satış bedeline mahsuben yapmış olduğu ödemeler olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir (Gürtürk, 2021: 172-173).

Öğretide, borçlu ile işlemde bulunan üçüncü kişinin, ödeme dışında söz konusu takyidata esas borçları üstlenmesi durumunda, bu miktarların, satış bedeline ilave edilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Eroğlu, 2022: 176).

Aynı şekilde, Yargıtay bir kararında⁶⁰, tasarrufa konu malın hasarlı olması halinde, borçlu (müflis) ile işlemde bulunan üçüncü kişinin, tasarrufa konu hasarlı mala ilişkin yapmış olduğu tamirat masraflarının da edimler arasında oransızlığın olup olmadığı; ivazlar arasında bir misli ya da daha fazla bir farkın hesaplanmasında dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir (Bkz. Ruhi/Ruhi, 2022: 27).

Müflisin, sözleşmenin yapıldığı sırada ivaz olarak pek aşağı bir fiyata kabul ettiği tasarruflarının bağış olarak kabul edilip; İİK m. 278 f. 1 hükmü uyarınca iptale tabi olabilmesi için tek başına yeterli değildir. Bunun yanında söz konusu tasarrufun, müflis tarafından, iflâsın açılmasından önce geriye doğru iki yıllık süre içerisinde ve iflâs masasına kabul edilmiş alacaklardan en eskisinin doğduğu tarihten sonra yapılmış olması gerekmektedir (Kuru/Aydın, 2023a: 518-519).

Buna göre, İİK m. 278 f. 3, b. 2 hükmü kapsamında, müflisin, Kanun'un belirlemiş olduğu şüpheli dönem içerisinde ivaz olarak pek aşağı bir fiyata kabul etmiş olduğu tasarruf işlemi bulunması halinde; davacı taraf, müflisin, üçüncü kişi ile iflâs öncesinde Kanun'un belirlemiş olduğu süre içerisinde ivaz olarak bir misli ya da daha fazla farkla ivazlı bir tasarruf işlemi bulunduğu varsayımını iddia ve ispat ederek söz konusu tasarrufun iptalini sağlayabilir (Sertkaya-Daniş, 2023: 259). Davacı tarafın, bunun haricinde başkaca bir hususu ispat etmesine gerek yoktur. Davalı üçüncü kişi ise aleyhine açılan (iflâsta) tasarrufun iptali davasında davanın reddini sağlamak için davaya ve iptale konu tasarrufun gerçek değeri üzerinden yapıldığını ispat etmesi gerekir (Muşul, 2021: 595; Sertkaya-Daniş, 2023:

⁵⁹ Yargıtay 17.HD., 11/10/2016 K.T., 2014/17818 E., 2016/8783 K., Muşul, 2021: 602-603; Yargıtay 17. HD., 07/05/2019 K.T., 2016/8009 E., 2019/5605 K., Muşul, 2021: 599-600.

⁶⁰ Yargıtay 17. HD., 13/12/2016 K.T., 2014/20410 E., 2016/11530 K., Muşul, 2021: 583.

259; Gürtürk, 2021: 165; Coşkun, 2022: 237). Bu itibarla, tasarrufa konu malın ya da hakkın gerçek değeri üzerinden işlem yapıldığının ispat yükü üçüncü kişiye aittir (Ruhi/Ruhi, 2022: 27). Nitekim, Yargıtay da kararlarında, tasarruf konu malın taşınmaz olması halinde, taşınmazın, resmi satış senedindeki satış bedeli dışında borçluya başkaca ödemedede bulunduğunu üçüncü kişinin, banka havalesi, EFT, banka hesap ekstresi, PTT havalesi gibi yasal ve geçerli belgelerle ispat edilebileceğini içtihat altına almıştır⁶¹. Buna karşılık, Yargıtay bir kararında⁶², her zaman düzenlenmesi mümkün olan adi yazılı belge ile üçüncü kişinin tasarrufa konu mal için ödemiş olduğu bedeli ispatlamasının mümkün olmadığına dikkat çekmiştir.

İİK m. 278 f. 3, b. 2 hükmü bağlamında tasarrufun iptal edilebilmesi için, Kanun'da yer alan diğer süre ve şartlar hariç, söz konusu tasarrufun pek aşağı bir fiyat üzerinden yapılmış olması yeterli ve gereklidir. Bunun haricinde, borçlu (müflis) ile işlemde bulunan kişinin, iyiniyetli olup olmadığı; borçlunun mali durumunu bilip bilmediği; alacaklılara zarar verme kastı ile hareket etmiş olup olmadığının önemi olmadığı gibi müflisin de tasarrufun yapıldığı tarihte, tasarrufun ivaz olarak pek aşağı bir fiyattan yapıldığını da bilip bilmemesi önem arz etmez⁶³ (Bkz. Güneren, 2012: 723; Sertkaya/Kul, 2016: 310; Ertekin/Karataş, 1998: 142; Coşkun, 2022: 237; Ruhi/Ruhi, 2022: 27; Muşul, 2021: 603-608).

Yeri gelmişken ifade etmek gerekirse, İİK m. 278 f. 3, b. 2'de yer alan hükmün, tasarrufa konu malı ya da hakkı üçüncü kişiden devralan dördüncü kişi veya beşinci kişiler hakkında uygulanması mümkün değildir (Sertkaya/Kul, 2016: 310; Güneren, 2012: 718, 723). Bu konuya dair, Yargıtay HGK 20.11.2018 tarihinde vermiş olduğu bir kararında⁶⁴, İİK m. 278 f. 3, b. 2 hükmünde yer alan "tasarrufun ivaz olarak pek aşağı fiyat üzerinden yapılması" konulu iptal sebebinin sadece borçlu (müflis) ile üçüncü kişi arasında yapılan tasarruflara uygulanabileceği, bunun haricinde malı üçüncü kişiden satın alan dördüncü kişi veya varsa beşinci kişiler hakkında uygulanamayacağını belirtmiştir.

⁶¹ Söz konusu karar için bkz. Yargıtay 17. HD., 15/01/2008 K.T., 2007/5611 E., 2008/75 K., Gürtürk, 2021: 166; Yargıtay HGK, 20/11/2018 K.T., 2018/17-141 E., 2018/1747 K., Muşul, 2021: 568-570; Yargıtay 17. HD., 18/01/2021 K.T., 2019/4232 E., 2021/53 K.; Yargıtay 17. HD., 13/12/2016 K.T., 2014/19360 E., 2016/11505 K., Coşkun, 2022: 251-252.

⁶² Yargıtay HGK, 19/03/2008 K.T., 2008/15-244 E., 2008/252 K., Sertkaya-Daniş, 2023: 260-261.

⁶³ Yargıtay 17. HD., 24/2/2014 K.T., 2014/1621 E., 2014/2409 K.; Yargıtay 17.HD., 18/10/2010 K.T., 2010/3842 E., 2010/8422 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 04.08.2023.

⁶⁴ Yargıtay HGK., 20/11/2018 K.T., 2018/17-141 E., 2018/1747 K., Muşul, 2021: 568-570.

2.2.2.3 Kaydı hayat şartıyla irat veya intifa hakkı tesis edilen sözleşmeler ile ölünceye kadar bakma sözleşmeleri

İİK m. 278 f. 3, b. 3’de yer alan “*Borçlunun kendisine yahut üçüncü bir şahıs menfaatine kaydı hayat şartıyla irat ve intifa hakkı tesis ettiği akitler ve ölünceye kadar bakma akitleri,*” şeklindeki hüküm, müflisin, iflâs kararı öncesinde gerek kendisi gerekse üçüncü bir kişi lehine ömür boyu gelir sözleşmesi veya intifa hakkı sözleşmesi ya da ölünceye kadar bakma sözleşmesi yapmasına ilişkin tasarruflarını bağışlama olarak kabul etmiş ve İİK m. 278 f. 1 uyarınca iptale tabi tutmuştur.

Borçlu (müflis), İİK m. 278 f. 3, b. 3’de yer alan sözleşmeler ile malvarlığı değerlerini alacaklıları tarafından paraya çevrilmesini zor ve uzun bir süreç bir değere dönüştürerek alacaklılarına zarar vermek istemektedir (Gürtürk, 2021: 176). İşte bu yüzden, kanun koyucu, borçlunun bu nitelikteki tasarruflarını iptale tabi tutmuştur.

Ölünceye kadar bakma sözleşmesi, TBK m. 611 vd. hükümlerinde düzenlenmiştir⁶⁵. Ölünceye kadar bakma sözleşmesinin taraflarını, bakım borçlusu ve bakım alacaklısı oluşturmaktadır (Kayacan-Aksu, 2019: 357). Bakım borçlusunun, bakım alacaklısına ömür boyu bakmayı üstlenmiş olduğu; bakım alacaklısının da sözleşmenin türüne göre bakım borçlusuna bir malvarlığını ya da bazı malvarlığını sağlararası tasarrufla devretmeyi üstlenmiş veya bu konuda bakım borçlusu lehine maddi anlamda ölüme bağlı tasarrufta bulunmayı üstlenmiş olduğu sözleşme, ölünceye kadar bakma sözleşmesidir (Kayacan-Aksu, 2019: 357; benzer tanımlar için bkz. Ruhi/Ruhi, 2022: 29).

Ömür boyu gelir sözleşmesi ise TBK m. 607-610 hükümleri arasında düzenlenmiştir⁶⁶. Ömür boyu gelir sözleşmesi, kişilerin bir ivaz karşılığında veya ivazsız olarak, taraflardan birinin ya da üçüncü bir kişinin ömrü boyunca gelir sağlamayı vaat etmiş oldukları sözleşmedir (Şahin, 2022: 369).

⁶⁵ TBK m. 611 hükmü şöyledir: “*Ölünceye kadar bakma sözleşmesi, bakım borçlusunun bakım alacaklısını ölünceye kadar bakıp gözetmeyi, bakım alacaklısının da bir malvarlığını veya bazı malvarlığı değerlerini ona devretme borcunu üstlendiği sözleşmedir. Bakım borçlusu, bakım alacaklısı tarafından mirasçı atanmışsa, ölünceye kadar bakma sözleşmesine miras sözleşmesine ilişkin hükümler uygulanır*”.

⁶⁶ Ömür boyu gelir sözleşmesi veya eski tabir ile “kayıtlı hayat şartı ile irat sözleşmesi”, TBK m. 607’de “*Ömür boyu gelir sözleşmesi, gelir borçlusunun gelir alacaklısına, içlerinden birinin veya üçüncü bir kişinin ömrü boyunca belirli dönemsel edimlerde bulunmayı üstlendiği sözleşmedir. Sözleşme, aksine açık bir hüküm yoksa, gelir alacaklısının ömrü boyunca yapılmış sayılır. Gelir borçlusunun veya üçüncü bir kişinin ömrüyle sınırlı olarak bağlanmış olan gelir, aksi kararlaştırılmamışsa gelir alacaklısının mirasçılara geçer.*” şeklinde düzenlenmiştir.

İntifa hakkı ise ömür boyu gelir sözleşmesi ve ölünceye kadar bakma sözleşmesinden farklı olarak TMK'nın 794 vd. hükümlerinde düzenlenmiştir. İntifa hakkı, hak sahibine konusu olan taşınır, taşınmaz veya hak ve alacaklar üzerinde kullanma ve/veya yararlanma yetkisi veren, miras yoluyla geçmeyen, şahsa bağlı bir irtifaktır (Ayrıntılı bilgi için bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, 2017: 827 vd.; Ayan, 2017: 68 vd.).

İntifa hakkı, TMK m. 794 f. 1 hükmü bağlamında, taşınır, taşınmaz, haklar veya bir malvarlığı üzerinde kurulabilir (Ayan, 2017: 70; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, 2017: 830).

Burada bir hususa dikkat çekmekte fayda vardır ki oda şudur: Şahsa bağlı intifa hakkının haczi mümkün değildir (Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 180; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 222; Gürtürk, 2021: 180). Ancak, devir kabiliyeti olan intifa haklarının haczi mümkündür. Bunlarda, ancak, kısmen haczedilebilirler (İİK m. 83). Ayrıca, haczin konusunu, intifaya konu malın mülkiyeti değil, hasılat, temettü, semere ve kira oluşturmaktadır (Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 180). Buradan hareketle, İİK m. 278 f. 3, b. 3 hükmü kapsamında iptale tabi olacak olan intifa hakkı devredilebilen veya miras yoluyla mirasçılara geçebilen şahsa bağlı olmayan bir intifa hakkıdır. Diğer bir ifade ile İİK m. 278 f. 3, b. 3 hükmünün konusunu “haczi caiz olmayan şahsa bağlı intifa hakkı” değil, haciz caiz olan intifa hakkı oluşturmaktadır.

İİK m. 278 f. 3, b. 3 hükmü bağlamında, müflisin, yapmış olduğu tasarruflarının (intifa hakkının vs.) iptal edilebilmesi için, söz konusu tasarruflarının iflâs kararından geriye doğru iki yıllık süre içerisinde ve iflâs masasına kabul edilmiş olan alacaklardan tarih itibarıyla en eskisinin doğduğu tarihten sonra yapılmış olması gerekmektedir (Kuru/Aydın, 2023a: 518-519). Davacı iflâs idaresi (veya duruma göre iflâs dairesi) veya dava takip yetkisini devralmış olan iflâs alacaklısı veyahut alacaklıları, müflisin, iflâstan önce Kanun'da öngörülen süre içerisinde gerek kendi lehine gerekse üçüncü kişi lehine ölünceye kadar bakma sözleşmesi, ömür boyu gelir sözleşmesi veya intifa hakkı tesis etmiş olduğunu ispat ederek söz konusu tasarruflarının iptalini sağlayabilir. Davacı tarafın, bunun dışında başkaca bir hususu ispat etmesine gerek yoktur. Nitekim, İİK m. 278 f. 3, b. 3'de kanun koyucu “varsayım” öngörmüştür. Bahsi geçen tasarrufların iptal edilmesi bakımından borçlu

(müflis) ile işlemde bulunan üçüncü kişinin iyiniyetli olup olmaması önem arz etmemektedir (Gürtürk, 2021: 181). Aynı şekilde, bu nitelikteki tasarrufların iptali için edimler arasında aşırı oransızlığın olup olmaması önem taşımadığı gibi tasarrufların gerçek değeri üzerinden yapılması da koşulların sağlanması halinde tasarrufun iptaline engel değildir (Gürtürk, 2021: 180).

2.3 Aciz Halinde Yapılan Tasarruflar Bakımından İptal Sebebi

2.3.1 Genel olarak

İİK m. 278’de düzenlenen ivazsız, bağışlama ve Kanun gereği bağışlama sayılan tasarrufların iptali sebebi dışında bir diğer iptal sebebi de “*acizden dolayı butlan*” kenar başlıklı İİK m. 279’da düzenlenen aciz halinde yapılan tasarrufların iptali sebebidir⁶⁷.

Konuya dair genel açıklamalarda bulunmadan önce bir hususa dikkat çekmekte fayda vardır: İİK m. 279’da her ne kadar müflisin (borçlunun), “*aciz halinde*” ve “*borçlarının ödeyememesi*” gibi kavramlarından bahsedilmekteyse de, bu kavramlardan anlaşılması gereken; müflisin (borçlunun), borca batık olduğu yani müflisin (borçlunun) pasifinin (borcunun) aktifinden (mal ve alacaklarından) çok olması durumudur (Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 597; Uyar, 2018a: 115; Eroğlu, 2022: 178; Umar, 2004: 318; Üstündağ, 2006: 291; Yıldırım, 1995: 196, 202; Gürdoğan, 1966: 227-228; Sertkaya/Kul, 2016: 336; Güneren, 2012: 786; Umar, 1963a: 70-72). Zira, aciz hali, borca batıklıktan farklı bir anlama sahiptir (Türk, 2016: 9). Aciz hali, bir kimsenin muaccel borçlarının önemli bir kısmını ödeyebilme iktidarını görünüşe göre sürekli olarak kaybetmesi halidir (Türk, 2016: 9; ayrıca benzer tanım için bkz. Umar, 2004: 320; Börü, 2009: 504). Bu yüzden, öğretilde, İİK m. 279’da yer alan “*borcunu ödemeyen borçlu*” sözcüklerinin, İİK’nın kaynağı yani mehası olan İsv. İİK’ dan yanlış çevrilmiş olduğu, kaynak Kanun’un

⁶⁷ İİK m. 279’da düzenlenen iptal sebebi şöyledir: “*Aşağıdaki tasarruflar borcunu ödemiye bir borçlu tarafından hacizden veya mal bulunmaması sebeble acizden yahut iflâsın açılmasından evvelki bir sene içinde yapılmışsa yine batıldır:*

1 – Borçlunun teminat göstermeği evvelce taahhüt etmiş olduğu haller müstesna olmak üzere borçlu tarafından mevcut bir borcu temin için yapılan rehinler;

2 – Para veya mutat ödeme vasıtalarından gayri bir suretle yapılan ödemeler;

3 – Vadesi gelmemiş borç için yapılan ödemeler.

4. (Ek : 9/11/1988-3494/54 md.) *Kişisel hakların kuvvetlendirilmesi için tapuya verilen şerhler.*

Bu tasarruflardan istifade eden kimse borçlunun hal ve vaziyetini bilmediğini ispat eylerse iptal davası dinlenmez”

madde metninde “...daha fiilin yapıldığı anda borca batık olan...” ibaresinin geçmiş olduğu ifade edilmektedir (Eroğlu, 2022: 178; Uyar, 2018a: 115; benzer şekilde bkz. Kale, 2003: 191-192; ayrıca bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Umar, 2004: 317-324; Akkaya, 2006a: 32). Bu sebeple, kanaatimizce de, İİK m. 279’da yer alan iptal sebebi, aslında aciz halinde değil borca batık durumda olan borçlu (müflis) tarafından yapılan tasarruf şeklinde anlaşılması gerekmektedir (Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 597; Filiz, 2017: 80; Sezgin, 2021: 140; Umar, 1963a: 71-72).

Kanun koyucunun, İİK m. 279’da öngörmüş olduğu iptal sebebinin gerekçesi, öğretide, borçlunun (müflisin), alacaklıları arasındaki eşitliği bozan veya bir kısım alacaklılarını diğerlerine göre kayırması sonucunu doğuran olumsuz birtakım fiillerini önlemek olduğu belirtilmektedir (Akkaya, 2006a: 33; Uyar, 2018a: 112; Eroğlu, 2022: 178; Kale, 2003: 191; benzer şekildeki açıklamalar için bkz. Yıldırım, 1995: 202; Ertekin/Karataş, 1998: 189; Umar, 1963a: 71).

Aciz halinde yapılan tasarrufların iptali, İİK m. 279’da düzenlenmiş olup; hangi tasarrufların adı geçen iptal sebebine vücut vereceği hususu da aynı maddede dört bent halinde sayılmıştır. Bu maddeye göre, borçlunun, iflâsın açılması tarihinden geriye doğru bir yıllık süre içerisinde, daha önceden vermeyi taahhüt etmiş olduğu rehinler istisna olmak üzere mevcut bir borç için vermiş olduğu rehinler, para veya mutat (olağan) ödeme araçları dışında yapmış olduğu ödemeler, vadesi gelmeyen bir borç için yapmış olduğu ödemeler, kişisel hakları kuvvetlendirmek amacıyla tapu siciline vermiş olduğu şerhler İİK m. 279 uyarınca iptale tabidir. Öğretide, İİK m. 279’da dört bent halinde belirtilen tasarrufların sınırlı sayıda (numerus clausus) olduğu, dolayısıyla bahsi geçen maddede yer almayan bir tasarrufun İİK m. 279’a göre iptale tabi olamayacağı belirtilmektedir (Eroğlu, 2022: 178; benzer şekilde açıklama için bkz. Akkaya, 2006a: 33).

İİK m. 279’da yer alan iptal sebebine göre, borçlunun yapmış olduğu tasarrufun iptal edilebilmesi için, söz konusu tasarrufun, İİK m. 279’da dört bent halinde belirtilen bir tasarrufa tekabül etmesi gerekir (Muşul, 2021: 615; Kale, 2003: 192; Ruhi/Ruhi, 2022: 31). Bunun haricinde, bahsi geçen tasarrufun iptal edilebilmesi için, tasarrufun, iflâsın açılmasından geriye doğru bir yıllık süre içerisinde yapılıp; borçlu (müflis) ile işlemde bulunan üçüncü kişinin, borçlunun malvarlığını durumunu ve alacaklılarından mal kaçırma kastı içerisinde bulunduğunu

bilmediğini ya da gerekli dikkat ve özeni göstermesi halinde bilebilecek durumda olmadığını ispat edemeyerek ispat yükünü yerine getirmemiş olması gerekir (Ertekin/Karataş, 1998: 187-188; Muşul, 2021: 615; Kale, 2003: 192; Ruhi/Ruhi, 2022: 31). Bununla birlikte, öğretide, İİK m. 279’da, İİK m. 278’de olduğu gibi “...hacizden veya haczedilecek mal bulunmaması sebebiyle acizden yahut iflâsın açılmasından haczin veya aciz vesikası verilmesinin sebebi olan yahut masaya kabul olunan alacaklardan en eskisinin tesis edilmiş olduğu tarihe kadar geriye doğru olan müddet içinde...” gibi bir şart öngörülmediğinden dolayı, alacağın tasarruftan önce doğması şartı aranmamakta olduğunu, bu sebeple alacaklıların kendi alacaklarının doğduğu tarih öncesinde borçlu tarafından yapılan tasarruflarında diğer şartları taşınması halinde İİK m. 279’a göre iptal edilebileceğini belirtmektedir (Kale, 2003: 193; Uyar, 2018a: 117; Albayrak, 2015: 966; Akkaya, 2006a: 38; alacağın tasarruftan önce doğması şartının aranması gerektiği yönündeki aksi görüş için bkz. Şimşek, 1989: 864, 875). Ancak, öğretideki bu görüşe rağmen Yargıtay yerleşik içtihadını sürdürerek, tasarrufun iptali davasının dinlenilebilmesi için iptali istenen tasarrufun alacağın doğum tarihinden sonra yapılmasını aramaktadır⁶⁸ (Uyar, 2018a: 117; Akşener, 2008: 4007 vd.).

Kanaatimizce de, İİK m. 279 hükmü uyarınca, müflisin yapmış olduğu tasarrufun iptali için, tasarrufun, iflâs masasına kabul edilmiş olan alacaklardan en eskisinin doğduğu tarihten sonra yapılmış olması şartı aranmalıdır. Çünkü diğer türlü, bu durumun müflisin malvarlığı üzerinde ciddi bir cebri icra tehdidi oluşturacağı gibi müflisin ve onunla ticari ilişki içerisinde olan kişilerin/tacirlerin ticaret hayatını, hukuki güvenliğini olumsuz yönde etkileyebilir. Bu yüzden, olması gereken hukuk (de lede ferenda) bakımından bahsi geçen şartın yargı içtihatları ile değil de Kanun’la öngörülmesi gerektiğini ifade ederek, iflâsta tasarrufun iptali davası bağlamında müflisin yapmış olduğu iptale tabi tasarruflarının İİK m. 279 hükmü uyarınca iptal edilebilmesi için söz konusu tasarrufun, iflâs masasına kabul edilmiş olan alacaklardan en eskisinin doğduğu tarihten sonra yapılması gerektiği şartı gözetilmelidir.

Öte yandan, İİK m. 279 hükmü kapsamında yer alan tasarrufların iptal edilebilmesi için davacının, borçlunun (yani müflisin), tasarrufu yapmış olduğu

⁶⁸ Bkz. Yargıtay 17. HD., 03/03/2020 K.T., 2018/5743 E., 2020/2452 K.; Yargıtay 17. HD., 09/04/2019 K.T., 2019/457 E., 2019/4362 K.; Yargıtay 17. HD., 16/01/2017 K.T., 2014/22908 E., 2017/49 K., Muşul, 2021: 81-83.

tarihte borca batık olduğunu ve yapmış olduğu tasarrufunun bahsi geçen Kanun maddesinde yer alan dört bent halinde belirtilen tasarrufların birine tekabül etmiş olduğunu ispat etmesi gerekmektedir (Akkaya, 2006a: 39). Diğer bir ifade ile bu konudaki ispat yükü davacıdadır (Akkaya, 2006a: 39). Buna karşılık, davalı üçüncü kişi, İİK m. 279 f. 2 hükmü uyarınca, borçlunun, tasarrufta bulunduğu tarihte borca batık olduğunu bilmediğini ispat etmek suretiyle aleyhine açılan davanın reddini sağlayabilir (Ansay, 1956: 329; Umar, 1963a: 78-79; Berkin, 1972: 510; Olgaç, 1978: 1898-1899; Akkaya, 2006a: 39; benzer şekilde açıklama için bkz. Sarısözen, 1977a: 54; Üstündağ, 2006: 293-294; Yıldırım, 1995: 202-203; Gürdoğan, 1966: 228; Ertekin/Karataş, 1998: 191; Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, 2023: 687). Kanun koyucu, bu noktada, davalı üçüncü kişi yararına aksi ispat edilebilir nitelikte kanuni karine öngörmüştür (Sarısözen, 1977a: 54; Yıldırım, 1995: 202; aksi görüş için bkz. Umar, 1963a: 79).

İşte, bu kısımda, müflisin, iflâs öncesinde “aciz halinde” veya daha doğru bir ifade ile borca batık olduğu bir halde yapmış olduğu İİK m. 279’da dört bent halinde sayılan tasarrufları üzerinde duracağız.

2.3.2 Müflisin (borçlunun) teminat göstermeyi daha önceki bir zamanda taahhüt etmiş olduğu hal saklı olmak üzere mevcut bir borcun güvencesi için vermiş olduğu rehinler

İİK m. 279 f. 1, b. 1’de müflisin, iflâsın açılmasından geriye doğru bir yıllık süre içerisinde daha önceki bir vakitte tesis etmeyi taahhüt etmiş olmadıkça mevcut bir borç için tesis etmiş olduğu rehinlerinin iptale tabi olacağı düzenlenmiştir⁶⁹.

Kanun koyucu, borçlunun (müflisin), daha önce tesis etmeyi vaat etmiş olduğu haller istisna olmak üzere mevcut bir borç için tesis etmiş olduğu rehinleri iptale tabi tutmasını nedeni, alacağı teminatsız olan bir alacaklının alacağını teminatl hale getirerek, diğer alacaklılara nazaran avantajlı konuma getirmesini önlemektir (Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 597-598; benzer şekilde bkz. Üstündağ, 2006: 291-292).

⁶⁹ Bahsi geçen hüküm şöyledir: “Aşağıdaki tasarruflar borcunu ödemiyen bir borçlu tarafından hacizden veya mal bulunmaması sebeble acizden yahut iflâsın açılmasından evvelki bir sene içinde yapılmışsa yine batıldır:

Borçlunun teminat göstermeği evvelce taahhüt etmiş olduğu haller müstesna olmak üzere borçlu tarafından mevcut bir borcu temin için yapılan rehinler;”

İİK m. 279 f. 1, b. 1’de geçen “*rehin*” terimin teknik anlamda anlaşılması ve kapsamının “*kanundaki istilahlar*” kenar başlıklı İİK m. 23’de yer alan düzenlemeye göre geniş yorumlanması gerekir (Bkz. Umar, 1963a: 73-74; Yıldırım, 1995: 204; Akkaya, 2006a: 34-35; Uyar, 2018a: 118; Coşkun, 2022: 266; Sertkaya-Daniş, 2023: 274; Sezgin, 2021: 141; Kale, 2003: 196; Eroğlu, 2022: 181; Güneren, 2012: 788). Buna göre, İİK m. 279 f. 1, b. 1’deki “*rehin*” kavramından, taşınır rehni, ticari işletme üzerindeki rehin, alacak ve sair haklar üzerindeki rehin, hapis hakkı, ipotek, ipotekli borç senedi, irat senedi vs. anlaşılması gerekmektedir (İİK m. 23). Öğretide, İİK m. 279 f. 1, b. 1’de yer alan “*rehin*” tabirinin dar yorumlanmaması gerektiği, aksi durumun bu Kanun’un amacı ile bağdaşmayacağı gibi bazı alacaklıların haksız kazanç elde etmesinin önüne geçilebileceğini, bu yüzden “*rehin*” tabirinin kapsamına teminat amaçlı inanca temlik, alacağın teminat amacıyla temlik ve alacaklı lehine hapis hakkı ile sicilli veya teslimi şart menkul rehinlerinin de girmiş olduğu belirtilmektedir (Kale, 2003: 196-197; Eroğlu, 2022: 182-174).

Müflisin yapmış olduğu tasarrufunun, İİK m. 279 f. 1, b. 1 bağlamında iptal edilebilmesi için müflis, “mevcut bir borç için rehin tesis etmiş” ve bu rehin tesisine ilişkin tasarrufu “daha önceki bir zamanda taahhüt etmemiş” olması gerekmektedir. Buradan hareketle, müflis, mevcut bir borcu için daha önceden rehin tesis etmeyi taahhüt edipte iflâsın açılmasından geriye doğru bir yıllık süre içerisinde bu taahhüdün gereği olarak rehin tesisine dair tasarrufta bulunmuş ise söz konusu bu rehin tesisine dair tasarruf iptale tabi olması mümkün değildir (Benzer şekilde bkz. Kale, 2003: 195). Çünkü, kanun koyucu, İİK m. 279 f. 1, b. 1’de borçlunun, “teminat göstermeği evvelce taahhüt etmiş olduğu haller(i) müstesna (istisna)” tutmuştur. Aynı şekilde, borçlu (müflis), mevcut bir borç için değil de “*yeni bir borç için*” rehin tesis etmiş ise o durumda, söz konusu bu rehinde, İİK m. 279 f. 1, b. 1 kapsamında iptale tabi olmaz (Arar, 1945: 229; Kale, 2003: 197; Uyar, 2018a: 118; Coşkun, 2022: 266).

Yeri gelmişken ifade etmek gerekirse, müflis, iflâsın açılmasından önce veya sonrasında mevcut bir borcu için rehin vermeyi taahhüt edipte iflâsın açılmasından sonra söz konusu bu taahhüdün gereği olarak rehin tesisinde bulunmuş ise bu tasarruf iptale tabi olması mümkün değildir. Çünkü, iflâsın açılması ile müflisin iflâs masasına girecek malları ve hakları üzerindeki tasarruf yetkisi kalkar ve bu yetki iflâs masasına geçer (İİK m. 165 ve 184; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-

Özkan/Özekes, 2023: 450). Dolayısıyla müflisin, iflâsın açılmasından sonra kural olarak yapacağı her türlü tasarruf işlemi, bu anlamda rehin tesisi işlemi, alacaklılara karşı hükümsüzdür (İİK m. 191 f.1; Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin- Özkan/Özekes, 2019: 412-413). Bu yüzden, müflisin, mevcut bir borcu için gerek iflâsın açılmasından önce gerekse iflâsın açılmasından sonra vermeyi taahhüt etmiş olduğu rehinler, müflis tarafından iflâsın açılmasından sonra taahhüt gereği rehin tesis edilmiş ise söz konu rehne ilişkin tasarruf işlemi, İİK m. 191 f. 1 hükmü gereğince “alacaklılara karşı hükümsüz” olacağından İİK m. 279 f. 1, b. 1 hükmü kapsamında tasarrufun iptali davası açılmasına gerek yoktur. Zira, genel kabule göre hacizde ve iflâsta tasarrufun iptali davasının konusunu maddi hukuk bakımından geçerli tasarruflar oluşturmaktadır.

Bununla birlikte, kural olarak, taşınmaz üzerinde ipotek tesisi taahhüdünü içeren sözleşmenin, TMK m. 856 f. 2 hükmü uyarınca resmi şekilde yani tapu müdürlüğünde yapılması gerekmektedir. Ancak, istisnai olarak 2644 sayılı Tapu Kanunu’nun (TK) 15/2/2018 tarihli 7099 sayılı Kanunu’nun m. 1 ile değişik m. 26 f. 10’da yer alan “*Kamu kurum ve kuruluşları, kredi kuruluşları, bankalar, esnaf ve sanatkârlar kredi ve kefalet kooperatifleri ile tarım kredi kooperatiflerince açılmış veya açılacak tüm borç ve kredilere karşılık teminat gösterilen taşınmazların ipotek işlemleri, tarafların istemi halinde, taraflarınca imzalanan kredi veya borç sözleşmesine istinaden tapu müdürlüklerinde tapuya tescil olunur* “ şeklindeki hüküm uyarınca, ipotek işlemleri, resmi şekil aranmaksızın da yazılı şekilde yapıp; akabinde tapu kütüğüne tescil edilebilmektedir. Öğretide, bu şekilde yani 2644 sayılı TK m. 26 f. 10 hükmü uyarınca resmi senet tanzim edilmeksizin, taraflarca imzalanan kredi veya borç sözleşmesine istinaden ipotek tesis edilmesinin borçlu (müflis) açısından İİK m. 279 f. 1 kapsamında iptal edilebilecek bir tasarrufun olmadığını belirtmektedir⁷⁰ (Muşul, 2021: 617-620).

⁷⁰ Nitekim, Yargıtay kararları da bu yöndedir: “*Hükmüne uyulan Dairemizin bozma ilamında özetle; davanın İİK’nun 277 vd. maddelerine dayalı tasarrufun iptali istemine ilişkin olduğu, mahkemece davalı banka lehine verilen ipoteklere ilişkin tasarrufların iptaline verilmiş ise de yapılan inceleme ve araştırmanın hüküm kurmaya yeterli olmadığı, davalı banka tarafından borçludan alınan ve dava konusu edilen ipoteklerin, davalı ... tarafından verilen kredilerin dayanağı olarak alınmış olup kredi sözleşmeleri ile kullandırma tarihlerinin de dosyaya sunulduğu, kredi sözleşmelerinin 31.2 ve 31.4 maddelerinde belirtilen hükümlerin ipotek verme taahhüdünü kapsar nitelikte olduğu, bunun yanında 2644 sayılı Tapu Kanunu’nun 26/LX. fıkrasında kamu kurum ve kuruluşları (... dahil), bankalar, esnaf ve sanatkârlar kredi ve kefalet kooperatiflerince açılacak tüm kredilere karşılık teminat gösterilen gayrimenkullerin ipotek işlemleri, tarafların istemi halinde resmi senet tanzim edilmeksizin alacaklı ile borçlu ve varsa kefilleri arasında yapılan kredi veya borç sözleşmelerine*

Kanaatimizce, öğretide ve Yargıtay kararlarında belirtilenin aksine ipotek verme taahhütlerinin veya daha doğru bir deyişle TK m. 26 f. 10 hükmü uyarınca resmi senet tanzim edilmeksizin tarafların (müflis ile banka veya kanunda belirtilen sair kişiler/kurumlar) kredi veya borç sözleşmelerine istinaden taşınmaz üzerinde tapuda ipotek tesisi işlemine karşı da sair şartları taşınması halinde İİK m. 279 f. 1, b. 1 hükmü kapsamında iptale tabi olması gerekmektedir. Şöyle ki, TK m. 26 f. 10 hükmü bağlamında resmi senet tanzim edilmeksizin tapuda ipotek tesisi işlemi yapılmaktaysa da, müflis, banka veya bahsi geçen Kanun hükmünde yer alan diğer kişi ya da kurumlar ile aralarında yapmış olduğu borç veyahut kredi sözleşmelerinde ipotek vaadinde bulunmaktadır. Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse, müflis banka veya sair kredi kuruluşları ile aralarındaki borç ya da kredi sözleşmesindeki “ipotek kurma vaatlerini” kabul etmekle yani sözleşmeyi imzalamakla ileride sözleşmenin diğer tarafı lehine resmi senet tanzimine gerek kalmadan malvarlığı üzerinde tapuda ipotek tesisi işlemini gerçekleştirebileceğini öngörmektedir veya en azından basiretli bir tacir gibi öngörmesi gerekmektedir. Aksi durumun kabulü, İİK m. 279 hükmünün amacını daraltmış olacağı gibi kötüniyetli tasarrufların önünü açacak ve bir kısım iflâs alacaklılarına diğer iflâs alacaklılarına nazaran öncelik tanınmış olabilecektir. Gerçekten de, böyle bir durumda iflâs tasfiyesi bakımından alacağı rehinle teminat altına alınan iflâs alacaklıları adi alacaklılara nazaran birçok imtiyaz elde eder. Bu anlamda, iflâsın açılmasına rağmen rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip başlatılabilir veya iflâs öncesinde başlatılmış ise takibe devam edebilir. Ayrıca iflâs öncesindeki faiz oranı ve türü iflâs sonrasında da aynı şekilde işlemeye devam eder ve sıra cetvelinde öncelikli olur. Bu tarz örnek çoğaltılabilir. Kaldı ki,

istinaden, tapu sicil müdürlüklerince tapuya tescil edileceğine ilişkin hükmü karşısında ipotek tesisinin kredi sözleşmelerine istinaden doğrudan tapuya tescil edilmelerinin de mümkün olduğu, açıklanan bu maddi ve hukuksal olgulara göre davalı bankanın ipotek tesisinin borçlu açısından İİK'nin 279/1 kapsamında iptal edilebilecek bir tasarruf olarak değerlendirilmesi yönündeki Mahkemenin gerekçesine katılma imkanı bulunmadığından davanın yazılı gerekçe ile kabulüne vermesinin doğru olmadığı gerekçesine değinilmiştir. Mahkemece iddia, savunma, toplanan deliller ve bozma ilamı doğrultusunda davalı banka ile diğer davalı arasında yapılan kredi sözleşmelerinde ipotek verme taahhüdünü içeren hükümlerin yer aldığı, Tapulama Kanunu'nun 26/IX maddesi uyarınca ipotek tesisi işlemlerinin resmi şekilde yapılmasına gerek olmadığı, dava konusu ipotek tesis işleminin İİK 279/1 madde kapsamında iptale tabi olmadığı gerekçesiyle davanın reddine verilmiş; hüküm davacı banka vekili tarafından temyiz edilmiştir. Dosyadaki yazılara, mahkemece uyulan bozma kararı gereğince hüküm verilmiş olmasına ve bozmanın kapsamı dışında kesinleşmiş olan yönlere ilişkin temyiz itirazları incelenemeyeceğine göre, davacı vekilinin yerinde görülmeyen bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA...” (Yargıtay 17. HD., 24/02/2015 K.T., 2014/13889 E., 2015/3323 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 07.08.2023; ayrıca benzer kararlar için bkz. Yargıtay 17. HD., 04/02/2013 K.T., 2012/15037 E., 2013/937 K.; Yargıtay 17. HD., 03/05/2017 K.T., 2014/13890 E., 2017/4957 K., Muşul, 2021: 617-619).

İİK m. 279 f. 1, b. 1 hükmünde, tesis edilen rehinin, iptale tabi olabilmesi için tapu sicilinde resmi şekilde yapılması veya resmi senet tanzimine gerek olmaksızın TK m. 26 f. 10 hükmü bağlamında yapılması hususunda herhangi bir şart öngörülmemiştir. Kanun koyucu, bu konuda bir ayırım yapmak istemiş olsaydı İİK m. 279 f. 1, b. 1'e açıkça hangi surette tesis edilen rehlinin iptale tabi olacağını veyahut olmayacağını düzenleyebilirdi. Hacizde ve iflâsta tasarrufun iptali davalarının bir arada düzenlenmiş olduğu İİK m. 277 vd. hükümleri, iflâs hukuku ilişkilerine ilişkin norm mahiyetindedir. İflâs hukuku ilişkilerini düzenleyen normlar bünyesinde maddi hukuka ilişkin hükümleri içerse de ya da bununla bağlantılı olsa bile, söz konusu bu normların iflâsın ve iflâs tasfiyesinin amacına uygun şekilde yorumlanması gerekmektedir (Bkz. Başözen, 2005a: 329). Öte yandan, kanun koyucu, İİK m. 277 vd. hükümleri ile bu kapsamda İİK m. 279 f. 1, b. 1 hükmü ile iflâs alacaklıları arasında eşitsizliği bozan birtakım mal kaçırmaya dönük rehin tesisine dair tasarrufların taraflarından ziyade iflâs alacaklılarını korumayı amaçlamıştır. Bu sebeple, tesis edilen ipotek, TK m. 26 f. 10 hükmü bağlamında yapılsa bile somut olayın özellikleri de dikkate alınarak şartlarını sağlaması halinde İİK m. 279 f. 1, b. 1 hükmü uyarınca iptale tabi olması gerekmektedir.

Borçlunun, aciz halinde yani borca batık olduğu halde daha önceden rehin tesis etmeyi vaat etmiş olduğu haller istisna olmak üzere mevcut bir borç için rehin tesis etmesi tek başına tasarrufun iptaline sebep vermez. Bunun yanında, borçlu (müflis), rehin tesisine dair tasarrufu, iflâsın açılmasından geriye doğru bir yıllık süre içerisinde yapmış olması gerekmektedir (Eroğlu, 2022: 147-148). Aksi durumda, tasarrufun iptali davası reddolunur⁷¹.

Kanun koyucu, İİK m. 279'da davacılar lehine "adi kanuni karine" öngörmüştür (Sertkaya-Daniş, 2023: 269). Bu yüzden, davacı iflâs idaresi veya iflâs dairesi ya da dava takip yetkisinin iflâs masasından devralmış olan iflâs alacaklısı veyahut iflâs alacaklıları, İİK m. 279 f. 1, b. 1 kapsamında kanun koyucu tarafından öngörülen adi kanuni karinenin temelini, yani borçlunun (müflisin), borca batık haldeyken daha önceden tesisini taahhüt etmemiş olduğu mevcut bir borç için iflâsın açılmasından geriye doğru bir yıl içerisinde rehin tesis etmiş olduğunu ispat etmesi

⁷¹ Nitekim, Yargıtay kararları da bu yöndedir: "...Davalı G. Su Ürünleri Üretim İth.İhr.AŞ. Vekili, Milas Mahkemelerinin yetkili olduğunu, iflâs tarihi ile rehin sözleşmesi arasında bir yıldan fazla süre geçtiğinden İİK'nun 279 madde gereğince iptal koşullarının bulunmadığını..." (Yargıtay 17. HD., 08/12/2015 K.T., 2014/6300 E., 2015/13567 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 26.05.2024).

gerekmektedir. Borçlu ile rehin tesisinde bulunan üçüncü kişi ise İİK m. 279 f. 1, b. 1’de yer alan adi kanuni karinenin aksini, İİK m. 279 f. 2 hükmü kapsamında ispat edilebilir. Bu anlamda, borçlu ile muamelede bulunan üçüncü kişi, borçlunun, malvarlığının durumunu veya diğer bir deyişle borca batık olduğunu bilmiyor veya bilebilecek bir durumda olmadığını yaklaşık ispat ölçüsünde ispat edebilir (Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 598). Eğer, üçüncü kişi bu şekilde iyiniyetli olduğunu ispatlarsa, o durumda, mahkeme, iptal davasının reddine karar verir.

İptal davasının sabit olması halinde, sadece, borçlunun üçüncü kişi ile yapmış olduğu rehlin iptaline karar verilir ve buna karşılık üçüncü kişinin, borçludan (müflisten) olan alacağı geçerli kalmaya devam eder (Sertkaya-Daniş, 2023: 277; Coşkun, 2022: 266). Diğer bir deyişle, üçüncü kişi, müflisten olan alacağını teminatsız bir şekilde iflâs masasından talep edebilir (Sertkaya-Daniş, 2023: 277).

2.3.3 Müflisin (borçlunun) para veya olağan (mutat) ödeme vasıtalarından başka bir şekilde yaptığı ödemeler

İİK m. 279’da yer alan bir diğer iptal sebebi de, müflisin, borca batık yani Kanun’un deyimi ile “aciz halindeyken” hakkında verilen iflâs kararından geriye doğru bir yıllık süre içerisinde para veya mutat yani alışılmış bir ödeme vasıtası dışında yapmış olduğu borç ödemeleridir. Örneğin, borçlunun (müflisin), borcuna karşılık olmak üzere alacaklısına bir malını (taşınmazını) devretmesi iptale tabidir (Kuru/Aydın, 2023a: 519; Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin- Özkan/Özekes, 2019: 555; Muşul, 2021: 621). Yargıtay bir kararında⁷², müflisin, borcuna karşılık balıkların devretmesi durumunu mutat ödeme aracı olarak kabul etmemiştir.

⁷² “Mahkemece, İİK'nun 279/2 maddesi gereğince para veya mutat ödeme vasıtalarından gayri bir suret ile yapılan ödemelere ilişkin yapılan tasarrufların iptali gerekeceği, davalı alacaklı tarafından alacağa mahsuben davaya konu balıkların davalıya verildiği, alacağın mutat ödeme vasıtaları ile ödenmediği anlaşıldığı ve balıklarda elden çıkartılmış olduğundan İİK'nun 283/2 maddesi gereğince elden çıkartıldığı tarihteki değeri olan 1.013.070,24 TL'nin davalıdan tahsiline bu miktar yönünden davanın kabulüne, bedele dönüştürülen alacaklarda faiz yürütülemeyeceğinden faiz taleplerinin reddine karar verilmiştir. Karar davacı ve davalı vekili tarafından faiz yönünden davalı vekili tarafından esastan istinaf edilmiştir.

İstinaf mahkemesi de, tasarrufa konu edilen canlı balıkların alacağa mahsuben davalı şirkete devredildiği, her iki taraf vekiline de beyan edildiği, alacağa mahsuben yapılan tasarruflar anılan yasanın 279 maddesinin 2.fikrası uyarınca mutat (olağan) ödeme vasıtası kabul edilmediği,... 5. Asliye Ticaret Mahkemesinin 2013/36 esas 2014/65 karar sayılı ilamına göre, davacı ... Balıkçılık Tic. Ltd. Şti.'nin 01/04/2014 tarihi itibarıyla iflâsının açılmasına karar verildiği bu tarihten geriye doğru 1 yıllık süre içinde 05/05/2013 tarihinde tasarrufa konu edilen malın devredildiği, bilahare aynı bedelle dava dışı ... Su Ür. Ltd. Şti. ne devredildiği dolayısıyla davalı şirketin İİK 283/2 maddesi gereğince

Öğretide, İİK m. 279 f. 1, b. 2 hükmünde yer alan “ödeme” teriminden anlaşılması gereken para borçları olduğu, bunun dışındaki borçların para veya alışılmışın dışındaki vasıtalarla yapılan ödemelerin şartları varsa İİK m. 280’de yer alan “zarar verme kastı kapsamında yapılan tasarruflar” başlıklı iptal sebebi kapsamında değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Umar, 1963a: 76; Akkaya, 2006a: 35-36; Kale, 2003: 198; Eroğlu, 2022: 186; Filiz, 2017: 82; Sertkaya/Kul, 2016: 343; Güneren, 2012: 791). Eş deyimle, öğretide, İİK m. 279 f. 1, b. 2 hükmünde yer alan “ödemeler” ibaresini dar anlamda (yani para borçları açısından) anlamak gerektiği belirtilmektedir (Arar, 1945: 233; Akkaya, 2006a: 35-36; Ertekin/Karataş, 1998: 190). Kanaatimizce de, söz konusu ibareyi para borçları için anlamak gerekir. Zira, “ifa” kavramı “ödeme” kavramından daha geniş bir anlama sahiptir. İfa, verme, yapma veya yapmama borçlarının yerine getirilmesi anlamında kullanılırken; ödeme, sadece para borçlarının yerine getirilmesi anlamında kullanılmaktadır (Bkz. Eren, 2019: 1020-1022).

Ayrıca, İİK m. 279 f. 1, b. 2 hükmü bakımından öğretide tartışma konusu yapılan diğer bir husus da, ödemesi yapılan para borcunun muaccel olup olmamasıdır. Bir görüş, İİK m. 279 f. 1, b. 2 kapsamında yer alan ödemesi yapılan para borcunun muaccel olması gerektiği, zira, muaccel olmayan para borçları için İİK m. 279 f. 1, b. 3 hükmü kapsamında özel bir düzenlemenin yer aldığını savunmaktadır (Kale, 2003: 198). Bu görüşe göre, söz konusu hükümden anlaşılması gereken sadece muaccel para borçlarıdır.

Diğer bir görüşe göre ise İİK m. 279 f. 1, b. 2 hükmünün para borcunun muaccel olup olmaması gibi ayırım yapmadığı, ayırımın sadece, İİK m. 279 f. 1, b. 2’nin para borçları, İİK m. 279 f. 1, b. 3’in ise her türlü borca ilişkin olduğu yönünden yapılmış olduğunu savunmaktadır (Yıldırım, 1995: 212; Umar, 1963a: 76). Bu sebeple, bu görüşü savunan yazarlar, İİK m. 279 f. 1, b. 2 kapsamında hem

tazmin ile sorumlu olduğu anlaşıldığı, mahkeme kararı doğru olup, davalının istinaf istemi yerinde bulunmadığı, ayrıca 3.kişinin elden çıkardığı malın bedeli oranında tazminata mahkum edilmesi halinde hükmedilen tazminata faiz işletilemeyeceğinden bahisle davacı tarafın istinaf isteminin de yerinde bulunmadığı gerekçesi ile davalı ve davacı vekillerinin istinaf istemi esastan red edilmiş, anılan karar davacı ve davalı vekili tarafından temyiz edilmiştir.

İlk derece mahkemesince verilen karara yönelik olarak davalı vekilince yapılan istinaf başvurusu üzerine HMK’nın 355 vd. maddeleri kapsamında yöntemince yapılan inceleme sonucunda Bölge Adliye Mahkemesince verilen kararın, dosya kapsamına göre saptanan somut uyumsuzluk bakımından uygulanması gereken hukuk kurallarına aykırı bir yön bulunmamasına göre usul ve yasaya uygun Bölge Adliye Mahkemesi kararının onanmasına karar vermek gerekmiştir.” (Yargıtay 17. HD., 25/02/2020 K.T., 2018/1569 E., 2020/2061 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 09.08.2023).

muaccel hem de muaccel olmayan para borcu için yapılan ödemelerin iptale tabi olduğunu belirtmektedir (Yıldırım, 1995: 212; Umar, 1963a: 76).

Öğretide, İİK m. 279 f. 1, b. 2 kapsamında açıklığa kavuşturulmak istenen diğer bir husus ise “*mutat ödeme*” kavramıdır. Öğretide, mutat ödeme kavramının kesin bir tanımının yapılmasının mümkün olmadığı, bu yüzden somut olayın özellikleri, tarafların durumu ve ödemenin yapıldığı yerin örf ve adetleri dikkate alınarak borçlunun (müflisin) yapmış olduğu ödemenin mutat ödeme vasıtası olup olmadığını takdir ve tayin edilmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir (Bkz. Umar, 1963a: 77; Berkin, 1972: 509; Ertekin/Karataş, 1998: 190; Gürtürk, 2021: 86; Ruhi/Ruhi, 2022: 33; Uyar, 2018a: 120; Kale, 2003: 199; Sezgin, 2021: 142; Üstündağ, 2006: 293; Yıldırım, 1995: 212; öğretide birkaç yazar hangi tür ödemenin mutat ödeme olduğu hususunu mahkemenin atamış olduğu bilirkişilerce belirleneceğini belirtmektedir: Filiz, 2017: 82; Coşkun, 2022: 268). Çünkü, ödemenin mutat ödeme araçları ile yapılıp yapılmadığı meselesi, hukuki değil fiili bir meseledir (Gürtürk, 2021: 86; Kale, 2003: 199; Uyar, 2018a: 131).

Bununla birlikte, Yargıtay, belirli şartlar dahilinde para alacağı temlikinin mutat bir ödeme aracı olacağını kararlarında belirtmiştir. Söz konusu kararlarda, para borcu nedeniyle yapılacak veya yapılan temlik işleminin geçerli yani mutat bir ödeme vasıtası olabilmesi; temlik alacaklısı ile temlik borçlusunun (en azından temlik öncesinde) devam eden bir ticari ilişkisinin olması, temlik edilecek miktar ile temlik alacaklısının alacağı orantılı olması, taraflar tacirse bu durumun ticari defter veya banka hesap hareketleri gibi resmi belgelerle ispatlanması gerektiği ifade edilmiştir⁷³. Yargıtay başkaca kararlarında⁷⁴, gerçek bir alacağı bulunduğu sabit olan alacaklıya, borçlunun, bir başkasından olan para alacağını borcu için temlik etmesini ticari örfeye dayalı geçerli bir ödeme aracı olduğunu, bu yüzden söz konusu alacağın temlikine dair tasarrufun, İİK m. 279 f. 1, b. 2 kapsamında iptale tabi olmayacağını belirtilmiştir. Nitekim, öğretide de, borçlunun (müflisin), üçüncü bir kişide olan alacağını kendi borcu için alacaklısına temlik etmesi veya borcu için kambiyo senedi

⁷³ Bkz. Yargıtay 17. HD., 14/01/2019 K.T., 2017/3841 E., 2019/11462 K., Muşul, 2021:630; benzer kararlar için bkz. Yargıtay 17. HD., 17/04/2019 K.T., 2016/8097 E., 2019/4909 K.; Yargıtay 17. HD., 25/11/2014 K.T., 2013/6331 E., 2014/16831 K.; Yargıtay 17. HD., 17/12/2019 K.T., 2017/5464 E., 2019/12063 K.; Yargıtay 17. HD., 20/06/2017 K.T., 2017/639 E., 2017/6993 K.; Yargıtay 17. HD., 29/5/2018 K.T., 2016/13030 E., 2018/5612 K.; Yargıtay 17. HD., 06/06/2017 K.T., 2016/18425 E., 2017/6992 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 09.08.2023.

⁷⁴ Yargıtay 17. HD., 13/10/2015 K.T., 2013/1313 E., 2015/10510 K., Muşul, 2021: 631.

düzenlemesi mutat yani olağan ödeme aracı olarak kabul edilmektedir (Coşkun, 2022: 269; Ruhi/Ruhi, 2022: 33).

Öğretide, mutat ödeme vasıtalarından birisi de; borçlunun (müflisin), ipotekli taşınmazını ipotek alacaklısına borca mahsuben devretmesi olarak kabul edilmektedir (Bakırcı, 2023: 253; Ruhi/Ruhi, 2022: 33). Buna gerekçe olarak da ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla satış sonucunda da ipotek alacaklısı, alacağını borca mahsuben alma imkanı sahip olduğundan, söz konusu tasarruf, İİK m. 279 f. 1, b. 2 kapsamında iptale tabi olmadığı hususu gösterilmektedir (Bakırcı, 2023: 253; Ruhi/Ruhi, 2022: 33). Ancak, müflisin (borçlunun), borcuna karşılık ipoteksiz taşınmazını alacaklısına devretmesi ise mutat ödeme aracı olarak kabul edilmemektedir⁷⁵.

Müflisin, para borcunu para veya mutat ödeme vasıtaları dışında bir ödeme aracı ile ödenmesi tek başına söz konusu tasarrufun iptaline vücut vermez. Ayrıca, söz konusu tasarrufun, borçlunun hakkında ticaret mahkemesince iflâs karar verildiği yani iflâsın açıldığı tarihten itibaren geriye doğru bir yıl içerisinde yapılmış olması gerekmektedir (Eroğlu, 2022: 147-148; Muşul, 2021: 633).

Son olarak belirtmek gerekir ki, borçlu (müflis) ile işlemde bulunan üçüncü kişinin, borçlunun malvarlığı durumunu ve borca batık olduğunu bilmiyor veya bilebilecek bir durumda olmadığını ispat etmek suretiyle iflâsta tasarrufun iptali davasının reddini sağlayabilir (Kale, 2003: 201).

2.3.4 Vadesi gelmemiş bir borç için yapılan ödemeler

İİK m. 279 f. 1, b. 3 kapsamında yer alan bir diğer iptal sebebi ise borçlunun, borca batık bir haldeyken yani malvarlığı borçlarına yetmeyecek bir haldeyken, hakkında mahkemece iflâsına karar verildiği tarihten itibaren geriye doğru bir yıllık süre içerisinde “vadesi gelmemiş bir borcu için yapmış olduğu yapmış olduğu ödemelerdir” (Kuru/Aydın, 2023a: 519). Zira, borçlunun, muaccel bir borcu için ödemede bulunmak yerine, muaccel olmayan bir borcu için ödemede bulunması halinde, alacağı daha evvel muaccel hale gelmiş olan alacaklılar zarara uğramış olmaktadır (Bakırcı, 2023: 254).

⁷⁵ Yargıtay 17. HD., 29/09/2015 K.T., 2014/978 E., 2015/9814 K., Coşkun, 2022: 272.

Bahsi geçen Kanun metninde “borç” ibaresi İİK m. 279 f. 1, b. 2’den farklı olarak her türlü borç şeklinde anlaşılması gerekmektedir (Umar, 1963a: 78; Güneren, 2012: 813; Sertkaya/Kul, 2016: 348; Ertekin/Karataş, 1998: 190; Yıldırım, 1995: 212; Akkaya, 2006a: 37; Uyar, 2018a: 131; Kale, 2003: 199; Sezgin, 2021: 143; Eroğlu, 2022: 186; Coşkun, 2022: 275; Ruhi/Ruhi, 2022: 33; Gürtürk, 2021: 87). Diğer bir deyişle, İİK m. 279 f. 1, b. 3’ün kapsamına hem para borçları hem de diğer borçlar girmektedir. Bu sebeple, borçlu, vadesi gelmeyen para borcunu mutad ödeme vasıtaları dışındaki başkaca bir ödeme vasıtası ile ödemiş ise o durumda söz konusu bu ödeme işlemi (tasarrufu), hem İİK m. 279 f. 1, b. 2 hem de İİK m. 279 f. 1, b. 3 kapsamında iptale tabi olur (Uyar, 2018a: 131; Eroğlu, 2022: 187; Akkaya, 2006a: 37). Ancak, borçlu, muaccel olmayan para borcunu, mutad ödeme vasıtaları aracılığı ile ödemiş ise o durumda diğer şartları var ise söz konusu ödeme tasarrufu, İİK m. 280 hükmü saklı olmak üzere sadece İİK m. 279 f. 1, b. 3 kapsamında iptale tabi olur (Uyar, 2018a: 131; benzer şekilde açıklama için bkz. Akkaya, 2006a: 37).

Muaccel olmayan yani vadesi gelmemiş (müeccel) borç, ister ifa yerine, isterse ifa uğruna ödenmiş olsun söz konusu ödeme tasarrufu adı geçen bent kapsamında iptale tabi olmaktadır (Yıldırım, 1995: 213; Kale, 2018a: 200). Aynı şekilde, geciktirici şarta bağlanan borç da şart gerçekleşmeden borçlu (müflis) tarafından yapılan ödeme de iptale tabi olmaktadır (Kale, 2003: 200; Coşkun, 2022: 275; Ruhi/Ruhi, 2022: 33).

İİK m. 279 f. 1, b. 3 hükmü bağlamında borçlunun vadesinden önce borç ödemesine dair tasarrufunun iptal edilebilmesi için söz konusu tasarrufun, borçlunun iflâsın açılmasından geriye doğru bir yıllık süre içerisinde yapılmış olması gerekmektedir.

Bununla birlikte, müflis ile işlemde bulunan üçüncü kişi, müflisin malvarlığı durumunu ve borca batık olup olmadığını bilmiyor veya bilebilecek durumda olmadığını yaklaşık olarak ispat etmek suretiyle aleyhine açılan iflâsta tasarrufun iptali davasının reddini sağlayabilir.

2.3.5 Kişisel nitelikteki hakların kuvvetlendirilmesi için tapu kütüğüne işlenen şerhler

İİK m. 279 f. 1, b. 4'de düzenlenen iptal sebebi, müflisin, borca batık olduğu bir durumdayken ve iflâsın açılmasından geriye doğru bir yıllık süre içerisinde kişisel hakların kuvvetlendirilmesine yönelik olarak tapu sicilinde vermiş olduğu şerhlerdir.

Bahsi geçen hüküm, 9/11/1988 T., 3494 S. Kanunu'nun m. 34 ile İİK m. 279 f. 1 b. 4'e eklenmiştir. Böyle bir hükmün kabul ediliş nedeni, hükümet tasarısında özetle şöyle ifade edilmiştir: İİK m. 279'da iflâsın açılmasında önceki bir yıl içerisinde verilen rehinlerin iptale tabi olduğu öngörülmüşken, bir aynı hak oluşturmeyen şerhlerin ise iptale tabi olmadığı; uygulamada, borçlular özellikle iflâstan kısa bir süre içerisinde taşınmazlarını bu anlamda fabrikalarını tapu siciline şerh verilmek suretiyle kira vermiş olduğu görülmekle beraber, bu durum iflâsı etkisiz hale getirmekte olup; bu sebeple de böyle bir düzenleme yapılmasının gerekli olduğuna dikkat çekilmiştir (Uyar, 2018a: 132; Kale, 2003: 201; Ertekin/Karataş, 1998: 190; Sertkaya/Kul, 2016: 348-349; Güneren, 2012: 814). Öğretide ise hükmün getiriliş gerekçesi; borçlunun (müflisin), maliki olduğu taşınmazlardaki kişisel (kiracı gibi) hak sahiplerinin, söz konusu taşınmazın satışını icra yoluyla güçleştirecek bir biçimde herkese karşı ileri sürülebilecek bir hakkın sahibi olmasının önlenmesi olduğu belirtilmektedir (Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin- Özkan/ Özekes, 2019: 555; Coşkun, 2022: 276).

Bilindiği üzere, kişisel haklar adından anlaşılacağı üzere nispi karakterli olup; kural olarak aynı haklardan farklı olarak borç ilişkisinin tarafı dışındaki üçüncü bir kişiye karşı ileri sürülmesi mümkün değildir (Ayan, 2016: 89; Eren, 2019: 18; Reisoğlu, 2013: 34). Bu itibarla, kişisel haklar yalnızca sözleşmenin tarafına karşı ileri sürülebilir (Antalya, 2019: 69).

Ancak, kanun koyucu, kişisel hakların nisbiliği ilkesinin kesin olarak uygulanması halinde, bu durumun, özellikle taşınmazlar için uygulamada sakıncalar doğurması sebebiyle kişisel hakların üçüncü kişilere karşı ileri sürülmesi imkanını şerh ile sağlanması amacını gütmüş ve konuda gerekli düzenlemeleri yapmıştır (Reisoğlu, 2013: 36). Bu anlamda, kanun koyucu, TMK m. 1009'da arsa payı karşılığı inşaat, taşınmaz satış vaadi, kira, alım, önalım, gerialım sözleşmelerinden doğan haklar ile şerh edilebileceği kanunlarda açıkça öngörülen diğer hakların tapu

kütüğüne şerh edilebileceği ve bu surette şerhin tapu siciline tesisi sonrasında kazanılan hak sahiplerine karşı ileri sürülebileceğini düzenlenmiştir (Uyar, 2018a: 132; Eren, 2019: 58; Coşkun, 2022: 276). Bu surette, bir kişisel hakkın şerh edilmesi sonucunda şerhin iki etkisi olduğu öğretide genel kabul görüşmüştür. Şerhin birinci etkisi ile şerh edilen kişisel hak, eşyaya bağlı borç haline gelir (Kale, 2003: 200-201; Reisoğlu, 2013: 36; ayrıntılı bilgi için bkz. Eren, 2019: 58 vd.; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, 2017: 249-250). Daha açık bir ifade ile bir kişisel hak şerh edilmiş ise söz konusu taşınmaz üzerinde sonradan hak sahibi olan üçüncü kişiler bu şerhe katlanmakla yükümlüdürler (Reisoğlu, 2013: 36). Şerhin ikinci etkisi ise munzam etkidir (Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, 2017: 250). Yani, tapu siciline şerh edilmiş bir kişisel haktan sonra o taşınmaz üzerinde aynı veya sınırlı aynı hak kazanan hak sahipleri ile şerh edilmiş diğer kişisel hak sahiplerine karşı, tarih itibarıyla öncelikli olarak şerh edilmiş kişisel hak öncelikli olup; hak sahibi bu hak ile bağdaşmayan birtakım hakların (aynı, sınırlı aynı hak veya şerh edilmiş kişisel hakların) terkinini talep edebilme yetkisine sahiptir (Reisoğlu, 2013: 36; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, 2017: 250).

Kişisel haklar, şerh edilmekle aynı hak derecesine yükseltilmemekle birlikte kuvvetlendirilmiş nispi hak olarak kabul edilmektedir (Kale, 2003: 200).

Kişisel hakların şerhi, sınırlı sayıda olma ilkesine (numerus clausus) tabidir (Eren, 2019: 59-60). Yani, her kişisel hakla ilgili olarak tapu siciline şerh verilmesi mümkün değildir. Ancak, kanunun (hukuk düzeninin) açık bir şekilde düzenlemiş ve izin vermiş olduğu kişisel haklar ile ilgili olarak şerh verilmesi mümkündür (Şahan, 2020b: 30; Ayan, 2016: 89; Eren, 2019: 60; Reisoğlu, 2013: 36). Bunun haricinde, kanunda açık bir düzenleme olmayan bir kişisel hakkın tapu siciline şerh verilmesi mümkün değildir.

Hukukumuzda yukarıda belirtmiş olduğumuz kişisel hakların dışında, rehinli alacaklının boş dereceye ilerleme hakkı (TMK m. 871); paylı taşınmazlardan yararlanma, kullanma ve yönetime ilişkin sözleşmeler ve kararlar (TMK m. 695); paylı taşınmazlarda paylı mülkiyetin devamına dair sözleşme (TMK m. 695); taşınmaz mülkiyetinin kanundan doğan kısıtlamalarının ortadan kaldırılması veya değiştirilmesine ilişkin sözleşmeler (TMK m. 731); yasal ön alım hakkından feragat sözleşmesi (TMK m. 733); bağışlamadan rücu hakkı (TBK m. 292 f. 2); adi kira (TBK m. 312); ürün kirası (TBK m. 358 atfı uyarınca TBK m. 312); taşınmaz satış

sözleşmesinden kaynaklanan kişisel haklar (TK m. 26 f. 7) vs. tapu siciline şerh verilebilir (Ruhi/Ruhi, 2022: 34; Kale, 2003: 200, Antalya, 2019: 74 vd.; bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Şahan, 2020b: 49 vd.).

Daha öncede çeşitli vesilelerde ifade ettiğimiz üzere, iflâsta tasarrufun iptali davasının konusunu borçlandırıcı işlem oluşturmaz (Bkz. yuk. 4. 4.). Çünkü, borçlandırıcı işlem ile müflis ile işlemde bulunan üçüncü kişi bir aynı hak elde etmez. Sadece, sözleşmeye konu borcun kendisine ifa edilmesi bakımından bir kişisel hak elde eder. Ancak, ne zaman ki kişisel hak, müflis tarafından tapu sicilinde şerh edilmiş ise o durumda söz konusu şerh iflâsta tasarrufun iptali davasının konusu oluşturur.

Müflisin, kişisel bir hakkı kuvvetlendirmek amacıyla tapu siciline vermiş olduğu şerh tek başına iflâsta iptal sebebi değildir. Bunun yanında, müflis, şerh tesisine dair tasarrufunun iptal edilebilmesi için söz konusu şerhe dair tasarruf, müflisin (yani borçlunun), borca batık olduğu bir durumdayken ve iflâsın açılmasından geriye doğru bir yıllık süre içerisinde yapmış olması gerekmektedir. Dolayısıyla da, karinenin temelindeki vakiayı, yani müflisin borca batık bir haldeyken şerh'e dair tasarrufunu davacı taraf ispat etmesi gerekmektedir. Ancak, müflis ile tasarruf işleminde bulunan üçüncü kişi, müflisin mali durumunu veya borca batık olduğunu bilmiyor ya da gerekli özeni göstermiş olmasına karşın bilebilecek durumda olmadığını emareler, belirtiler veya karineler ile yaklaşık olarak ispat etmesi halinde aleyhine açılan iflâsta tasarrufun iptali davasının reddini İİK m. 279 f. 2 hükmü uyarınca sağlayabilir.

2.4 Zarar Verme Kastı Bakımından İptal Sebebi

2.4.1 Genel olarak

“Zarar verme kastından dolayı iptal” kenar başlıklı İİK m. 280 hükmünde, tasarrufi işlemin gerçekleşmiş olduğu tarihten itibaren beş yıl içerisinde borçlu aleyhine iflâs (veya haciz) yoluyla takip yapılmış olmak kaydı ile malvarlığı borçlarına yetmeyen bir borçlunun (müflisin) alacaklılarına zarar verme kastı kapsamı içerisinde yapmış olduğu tüm işlemleri yani hukuki fiilleri, borçlu ile işlemde bulunan üçüncü kişinin, borçlunun içinde bulunduğu mali durumunu ve alacaklılara zarar verme kastını bilmesi veya bilebilecek durumda olması ya da

karine olarak bilindiği kabul olunması halinde söz konusu tasarruf iptale tabi olacağını düzenlemiştir.

Az önce bahsetmiş olduğumuz iptal sebebi, 17.7.2003 T. 4949 S. Kanunu'nun m. 66'sı ile değişik İİK m. 280 f. 1 hükmünde aynen şu şekilde düzenlenmiştir: “*Malvarlığı borçlarına yetmeyen bir borçlunun, alacaklılarına zarar verme kastıyla yaptığı tüm işlemler, borçlunun içinde bulunduğu malî durumun ve zarar verme kastının, işlemin diğer tarafınca bilindiği veya bilinmesini gerektiren açık emarelerin bulunduğu hâllerde iptal edilebilir. Şu kadar ki, işlemin gerçekleştiği tarihten itibaren beş yıl içinde borçlu aleyhine haciz veya iflâs yoluyla takipte bulunmuş olmalıdır.*”

Zarar verme kastı kapsamı içerisinde yapılan tasarrufların iptalini düzenleyen İİK m. 280 hükmü, birkaç kez değişikliğe uğramıştır (Börü, 2009: 484). Maddenin 538 S. Kanun ile değişiklik yapılmadan önceki ilk halinde kenar başlığı “hile sebebiyle butlan” olarak düzenlenmiş olup; İİK m. 280 hükmü bağlamında iptale tabi olan tasarruflar hileli tasarruflar da olarak anılmaktaydı (Börü, 2009: 484). 538 S. Kanun ile İİK m. 280 hükmünün kapsamı genişletilmiştir (Börü, 2009: 484; Akşener, 2003b: 2210). Akabinde, İİK'nın birçok maddesinde köklü değişiklik yapan 17.07.2003 tarihinde TBMM'de kabul edilen 30.07.2003 T. ve 25184 S. ile RG'de yayımlanan 4949 S. Kanunu'nun m. 66 ile İİK m. 280 f. 1 hükmünde değişiklik yapılmış ve bahsi geçen Kanun'un m. 103 ile İİK m. 280 f. 2 hükmü ilga edilmiştir (Madde değişikliği ve ilga edilen maddeler ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Börü, 2009: 484, 498 vd.; Akşener, 2003b: 2209-2212; Yıldırım, 2005: 471 vd.).

4949 S. Kanun ile İİK m. 280 f. 1'de yapılan değişikliğin gerekçeleri şu şekilde sıralanmaktadır: Uygulamada, özellikle ekonomik kriz dönemlerinde borçlarını ödeyebilmek için mallarını paraya çevirmek isteyen borçlular sayı itibarıyla çok olduğu ve bu borçluların mallarını piyasa değerinden aşağıda paraya çevirdiği hususu bilinen bir gerçektir (Akşener, 2003b: 2211). Bu gibi durumlarda, Kanun'da yer alan “*iyi niyetli bir şahıstan veya basiretli bir tacirden beklenilmeyecek tasarruflarla mevcudun eksiltilmesi*” şeklindeki ölçütler, objektif bir kriter olmaktan uzak olmakla beraber birçok alıcının mağdur olmasına sebep olmaktadır (Akşener, 2003b: 2211). Bu sebeplerden ötürü, kaynak İsv. İİK'da ifadesini bulan “*alacaklılara zarar verme kastı*” kriterinin maddenin gerçek anlamına

daha uygun olması nedeniyle değişiklik yapılmıştır (Bkz. Akşener, 2003b: 2211; Yıldırım, 2005: 472-473; Güneren, 2012: 817).

4949 S. Kanun ile ilga edilen İİK m. 280 f. 2 hükmünün ilga gerekçesi de şu şekilde sıralanabilir: İİK m. 280 f. 1’de yapılan değişiklik öncesinde, İİK m. 280 f. 1’de yer alan “iyi niyetli bir şahıstan veya basiretli bir tacirden beklenilmeyecek tasarruf” şeklindeki şart ile İİK m. 280 f. 2’de yer alan “alacaklıları ızrar kastı” şart ayrı ayrı fıkralarda düzenlenmişti (Akşener, 2003b: 2211). Yapılan değişiklikle, İİK m. 280 f. 1 ve f. 2 hükümleri birleştirilmiş ve İİK m. 280 f. 2 hükmü iptal edilerek “alacaklıları ızrar kastı” şeklindeki şart maddenin ana unsuru haline dönüştürülmüştür (Akşener, 2003b: 2211). Bu surette yapılan değişiklik ile İİK m. 280 f. 2’de tekrar niteliğindeki hükümlerden kaçınmak, daha sade bir düzenleme yapmak ve kaynak İsv. İİK ile paralellik sağlanmak istenmiştir (Ayrıntılı bilgi için bkz. Akşener, 2003b: 2210-2212; Yıldırım, 2013: 477).

4949 S. Kanun ile İİK m. 280’de yapılan değişiklikler ve ilga edilen maddeler sonucunda, söz konusu bu madde hükmü, değişiklik ve ilga öncesinde yaşanan problemlerden, uygulamadaki sıkıntılardan ve karmaşalardan arındırılmıştır (Eroğlu, 2022:189). Yapılan bu değişiklik sonucunda, İİK m. 280 hükmü içerisinde değişik sınıflandırılmalar yapmaya gerek kalmamış olup; bu surette, İİK m. 280 hükmü, daha sade bir hale gelmiştir (Eroğlu, 2022: 189; Börü, 2009: 502).

Öğretide, İİK m. 280’in kenar başlığında veya hükmün içeriğinde “hileli tasarruflar” ibaresine yer verilmemiş olsa da söz konusu hükmün içeriğinden bir bütün olarak anlaşılan husus; borçlunun (yani müflisin), geniş anlamdaki hileli tasarruflarıdır (Kuru/Aydın, 2023a: 520). Eş deyişle, İİK m. 280’in konusunu, borçlunun, geniş anlamdaki hileli tasarrufları oluşturmaktadır. Örnek vermek gerekirse, alacaklılarından mal kaçırmak amacıyla borçlunun, maliki olduğu taşınırını, taşınmazını ya da hakkını üçüncü bir kişiye devretmesi gibi tasarruflarıdır (Kuru/Aydın, 2023a: 520; Yıldırım, 2013: 478).

Zarar verme kastı kapsamı içerisinde yapılan tasarrufun iptali sebebi (İİK m. 280), İİK m. 278 ve 279’da düzenlenen iptal sebeplerine göre daha genel nitelikte bir özelliği haizdir (Sezgin, 2021: 144; Akşener, 2003b: 2211; Coşkun, 2022: 277-278; Aşık/Oruç/ Tok/Saçar, 2022: 738; Yıldırım, 2013: 476-477; Doğru, 2015: 129). Zira, İİK m. 280’de yer alan hükme göre, İİK m. 278 ve 279’da öngörülen iptal

sebeplerinden farklı olarak, borçlunun (müflisin), alacaklılara zarar verme kastı kapsamı içerisinde yapmış olduğu her türlü hukuki fiilleri iptale tabi olmakta ve böylelikle, İİK m .280 hükmü diğer iptal sebeplerini düzenleyen İİK m. 278 ve 279 hükümlerinden daha geniş bir uygulama alanı bulmaktadır (Erdönmez, 2019: 8; benzer açıklama için bkz. Ruhi/Ruhi, 2022: 36; Gürtürk, 2021: 90). Aynı şekilde, bu durum, İİK'nın mehazı yani kaynağı olan İsv. İİK'nda da aynıdır.

Bununla birlikte, alacaklılara zarar verme kastı kapsamı içerisinde gerçekleşen iptal sebebi, İİK m. 278 ve 279'da öngörülen iptal sebeplerinden sadece iptal sebebinin genişliği bakımından ayrılmamakta aynı zamanda borçlunun (müflisin), alacaklılarından mal kaçırmaya ve onları zarara uğratmaya dönük olarak yapmış olduğu tasarrufların iptale tabi olduğu süre bakımından da farklılık arz etmektedir (Erdönmez, 2019: 9). Bu anlamda, alacaklılara zarar verme kastı kapsamı içerisinde yapılmış olan tasarrufların iptal edilmesi beş yıllık (İİK m. 280 f. 1, c. 2) hak düşürücü süreye tabi iken; bu süre, ivazsız ve bağışlama niteliğindeki tasarruflarda iki yıl (İİK m. 278 f. 1); aciz (borca batık) halinde yapılan tasarruflarda ise bir yıldır (İİK m. 279 f. 1).

Alacaklılara zarar verme kastı kapsamı içerisinde yapılan tasarrufun iptali sebebi ile İİK m. 278 ve 279'da yer iptal sebepleri arasında bir diğer fark ise şudur: İİK m. 278 ve 279'da öngörülen iptal sebeplerinde, tasarrufun iptali için Kanun'da aranan diğer şartların yanında alacaklıların, tasarruftan zarar görmesine ilişkin objektif şart yeterli iken; İİK m. 280'deki iptal sebebinde ise objektif şartın yanında borçlu (müflis) ile işlemde bulunan üçüncü kişinin, borçlunun (müflisin), mali durumunu ve alacaklılara zarar verme kastını biliyor veya bilmesi gerektiğine dair subjektif şartın da olması gerekmektedir (Erdönmez, 2019: 9-10).

Yukarıda belirttiğimiz üzere, malvarlığı borçlarına yetmeyen (borca batık olduğu halde olan) bir borçlunun (müflisin), alacaklılarına zarar verme kastı ile yapmış olduğu birtakım tasarruflarının iptal edilebilmesi için, tasarrufun yapıldığı tarihten itibaren beş yıl içerisinde borçlu hakkında iflâs yoluyla takip yapılmasının yanında müflis ile tasarrufi işlemde bulunan üçüncü kişinin, müflisin mali durumunu ve alacaklılara zarar verme kastı içerisinde olduğunu biliyor veya bilmesi gerekmektedir. Tasarrufun, İİK m. 280 hükmüne göre iptal edilebilmesi için, davacı iflâs idaresi ya da iflâs dairesinin veya dava takip yetkisini iflâs masasından devralmış olan iflâs alacaklısı/alacaklıları tarafından, borçlunun, borca batık bir

haldeyken (iflâs) alacaklılarına zarar verme kastı ile tasarrufta bulunmuş olduğunu ve borçlu ile tasarrufta bulunan üçüncü kişinin ise borçlunun mali durumu ile (iflâs) alacaklılarına zarar verme kastını biliyor veya bilebilecek durumda olduğunu her türlü delille, bu anlamda karine, belirti veya emare gibi deliller ile yaklaşık olarak ispatlaması gerekmektedir (Bkz. Kuru/Aydın, 2023a: 520; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 747; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 598-599). Ancak, kanun koyucu, ispat bakımından yaşanacak zorluklar sebebiyle davacılar lehine, İİK m. 280 f. 2 (yakın hısımlar ve akrabalarla yapılan işlem) ve 280 f. 3'de (ticari işletme devri) hükümlerinde karine öngörmüştür (Kuru/Aydın, 2023a: 521; Sertkaya-Daniş, 2023: 304 vd.).

Konuya ilişkin açıklamaları bitirmeden önce son bir hususa da dikkat çekmekte fayda vardır. Şöyle ki, öğretide, İİK m. 280 hükmü bağlamında borçlunun, yapmış olduğu tasarrufu, iptale tabi olabilmesi için alacağın tasarruftan önce doğup doğmadığı hususunda çeşitli birtakım görüşler ileri sürülmektedir.

Öğretide bu konuda ileri sürülen bir görüşe göre, borçlunun (müflisin), bir tasarrufunun İİK m. 280 hükmü bağlamında iptal edilebilmesi için alacağın tasarruftan önce doğması gerekmektedir (Akşener, 2008: 4007; Muşul, 2021: 95; Erdönmez, 2019: 91'de zikredilen yazarlar). Bu görüşü savunan yazarlara göre, borçlu ile işlemde bulunan üçüncü kişilerin, borçlunun (müflisin), borca batık olduğu bir haldeyken borçluya borç verirken veya onunla bir borç ilişkisine girerken borçlunun (müflisin) mali durumunu (veya bu konudaki riski) göze almalı ya da en azından bu konuda gerekli araştırmayı kendilerinin yapmaları gerekmektedir (Akşener, 2008: 4007; Muşul, 2021: 95; Erdönmez, 2019: 91'de zikredilen yazarlar). Bu sebeple de, borçlunun, mali durumu hakkında gerekli araştırmayı yapmadan ya da risk alarak borçlu ile borç ilişkisine giren veya ona borç veren üçüncü kişinin buna katlanması gerektiğini belirtmektedirler (Akşener, 2008: 4007; Muşul, 2021: 95; Erdönmez, 2019: 91'de zikredilen yazarlar). Aynı şekilde bu görüş, tasarrufun iptali davasının alacaklıları korumuş olduğunu, tasarrufun yapıldığı tarihte ve öncesinde borçludan alacaklı sıfatını haiz olmayan bir kimsenin tasarrufun iptali davasından yararlanamayacağını belirtmektedir.

Diğer bir görüşü savunan yazarlar (Erdönmez, 2019: 92'de zikredilen yazarlar) ise İİK m. 280'de tasarrufun iptali için alacağın tasarruftan önce ya da sonra doğup doğmaması hususunda herhangi bir düzenleme yer almadığını ve

tasarrufun iptalini alacağın tasarruftan önceki bir tarihte doğması durumu arandığı takdirde kötü niyetli borçlulara korunmuş olacağını belirtmektedir. Bu görüşün savunucuları, borçlu (müflis) ile işlemde bulunan üçüncü kişilerin, isteseler de borçlunun mali durumu hakkında resmi kurum ve kuruluşlardan bilgi edinemeyeceğini; bu sebeplerle de alacağın tasarruftan önce doğup doğmaması bakımından bir ayırım yapılmadan söz konusu tasarrufun şartları varsa iptale tabi olacağını belirtmektedir.

Öğretide yer alan bir diğer görüşü savunan yazarın konuya dair görüşleri de şu şekilde sıralanabilir: İİK m. 280’de tasarrufun iptali için alacağın tasarruftan önce doğması hususunda herhangi bir düzenleme yer almamaktadır (Erdönmez, 2019:97-98). Bir tasarrufun, İİK m. 280 hükmü bağlamında iptal edilebilmesi için Kanun’da yer alan birkaç şartın yanında alacaklıların, borçlunun (müflisin), yapmış olduğu tasarruf nedeniyle zarara uğramış olduğuna dair objektif şartın gerçekleşmesi gerekir (Erdönmez, 2019: 98). Alacak, ister tasarruftan önce isterse sonra doğsun her iki şekilde de alacaklılar, doğrudan veya dolaylı bir şekilde söz konusu tasarruftan zarar görmekte ve bu durumda da objektif şart gerçekleşmektedir (Erdönmez, 2019: 98). Tasarrufun, alacağın doğumundan önce gerçekleştirilmiş olmasının paraların paylaşılması safhasında iflâs tasfiyesini olumsuz etkilemeyeceği gerçeğini ortadan kaldırmamaktadır (Erdönmez, 2019: 98). Kanun’da yer alan bütün şartlar, alacaklı tarafından ispat edilmiş olmasına karşın sırf alacağın tasarruftan sonra doğmuş olması nedeniyle tasarrufun iptaline karar vermemenin İİK m. 280 hükmünün lafzı ve amacı ile bağdaşması mümkün değildir (Erdönmez, 2019: 101). Zira, İİK m. 280 hükmünde genel bir iptal sebebinin öngörülmesinin nedeni; borçluların, İİK m. 278 ve 279’da yer alan tahdidi nitelikteki iptal tabi tasarruflarının haricinde kötüniyetli tüm tasarruflarının iptalini sağlamak veya diğer bir deyişle diğer iptal sebeplerindeki (İİK m. 278 ve 279) boşlukların giderilmesi sağlamaktır (Erdönmez, 2019: 101). Bu sayılan sebeplerle, alacağın doğum tarihinden önce yapılan tasarrufların da iptal davasına konu olabileceğinin kural olarak kabul edilmesi ve tasarrufun iptal edilip edilmeyeceği hususunun mahkeme tarafından takdir edilmesi gerektiği belirtilmektedir (Erdönmez, 2019: 98-104).

Yargıtay yerleşik içtihatlarında⁷⁶ ise genel olarak, İİK m. 278-280 arasında düzenlene iptal sebepleri bakımından bir ayırım yapılmaksızın, borçlunun yapmış

⁷⁶ Söz konusu kararlar için bkz. Yargıtay 17. HD., 03/03/2020 K.T., 2018/5743 E., 2020/2452 K.; Yargıtay 17. HD., 09/04/2019 K.T., 2019/457 E., 2019/4362 K.; Yargıtay 17. HD.,

olduğu tasarrufunun iptal edilebilmesi için alacağın tasarruftan önce doğması (veya farklı bir deyişle) tasarrufun alacaktan sonra yapılması gerektiği belirtilmektedir.

Kanaatimiz de, müflisin yapmış olduğu bir tasarrufun, İİK m. 280 hükmü bağlamında iptale tabi olabilmesi için Kanun'da yer alan şartların yanında tasarrufun iflâs masasına kabul edilmiş olan alacaklardan tarih itibarıyla en eskisinin tesis edilmiş olduğu tarihten sonra yapılmış olması gerekmektedir. Zira, bu durum, hukuk ve işlem güvenliğinin korunması, müflis ile işlemde bulunan üçüncü kişilerin tasarrufa konu malvarlığının korunması, mülkiyet hakkı ve ölçülülük ilkesine uygun düşecektir. Aksi durum, müflis ve müflis ile işlemde bulunan üçüncü kişinin ciddi manada cebri icra tehdidi altında kalmasına neden olur.

2.4.2 Zarar verme kastından dolayı açılacak iptal davasının şartları

İİK m. 280 hükmü bağlamında iflâsta tasarrufun iptali davasının açılabilmesi için birtakım şartların bir arada bulunması gerekmektedir. Buna göre, borçlunun, yapmış olduğu tasarrufunun İİK m. 280 bağlamında iptal edilebilmesi için, *“borçlunun borca batık olması”, “borçlunun borca batık bir haldeyken iflâs alacaklılarına zarar verme kastı ile tasarrufta bulunmuş olması”, “borçlu ile işlemde bulunan üçüncü kişinin borçlunun mali durumunu ve iflâs alacaklılarına zarar verme kastının olduğunu biliyor veya bilebilecek bir durumda olması” ve “borçlunun tasarrufu yaptığı tarihten itibaren beş yıl içerisinde borçlu hakkında iflâs yoluyla takipte bulunulmuş olması”,* gerekmektedir.

2.4.2.1 Borçlunun malvarlığı borçlarına yetmemiş olması

Borçlunun (müflisin), yapmış olduğu bir tasarrufunun, İİK m. 280'de yer alan *“zarar verme kastından dolayı”* başlıklı iptal sebebine dayalı olarak iptal edilebilmesi için malvarlığının borçlarına yetmemesi gerekir (Güneren, 2012: 817; Akkaya, 2006a: 40; Muşul, 2021: 642; Sertkaya-Daniş, 2023: 291-292; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 598).

İİK m. 280'de yapılan değişiklik öncesinde, tasarrufun, bu maddeye göre iptal edilebilmesi için borçlunun, *“ödeme gücünü kısmen ya da tamamen kaybetmiş olması”* veya *“hakkında İİK m. 178 f. 3'de yer alan şartların gerçekleşmiş olması”* gibi şartlar aranmaktaydı (Börü, 2009: 503; Yıldırım, 2005: 474). Ancak, bu şartlar

16/01/2017 K.T., 2014/22908 E., 2017/49 K.; Yargıtay 17 HD., 13/12/2016 K.T., 2014/17402 E., 2016/11522 K., Muşul, 2021: 81-84.

öğretide, haliyle çeşitli tartışmalara yol açmış, bu manada bahsi geçen şartlardan aciz hâli, borca batıklık, ödemelerin tatili ve ödemelerin kesilmesi gibi haller anlaşılması gerektiği hususunda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür (konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Börü, 2009: 503-507; Eroğlu, 191-193; Akkaya, 2006a: 40-41).

Bugün gelinen noktada ise İİK m. 280’de yapılan değişiklik ile birlikte borçlunun, tasarruflarının iptali için “*malvarlığı borçlarına yetmeyen*” şeklindeki bir şart öngörülmüştür (Gürtürk, 2021: 91; Yıldırım, 2005: 474). Yani, tasarrufun, İİK m. 280 hükmü bağlamında iptali için, borçlunun, borca batıklık hali aranmıştır (Börü, 2009: 505; Eroğlu, 2022: 192; Coşkun, 2022: 278; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 598; Gürtürk, 2021: 91). Borca batıklık durumu, kişinin aktif malvarlığı değerlerinin toplamının, pasif değerler toplamını karşılayamaması durumudur (Umar, 2004: 317; Börü, 2009: 505; Erdönmez, 2019: 77). Ancak, borca batıklık hali, borçlu hakkında aciz belgesi alındığı anlamına gelmediği gibi borçlunun muaccel borçlarının ödeyememesi veya ödemelerin tatili anlamına da gelmemektedir (Börü, 2009: 505; ayrıntılı bilgi için bkz. Umar, 2004: 317-324). Nitekim, aciz, borçlunun, malvarlığı durumuna bakılmaksızın muaccel borçlarını ödeme araçlarındaki geçici olmayan nedenlerden ödeyememe halini; borca batıklık ise tüm aktif değerlerinin muaccel olsun veya olmasın tüm borçlarına yani pasiflerinin ödenmesine yetmemesi halini ifade etmektedir (Börü, 2009: 504-505; Eroğlu, 2022: 191; benzer açıklamalar için bkz. Türk, 2016: 9).

Borçlunun (müflisin), borca batıklığının tespitinin yapılması gerekmektedir. Borca batıklık durumunun tespitinde borçlunun gerçek ya da tüzelkişi olması bakımından bir ayırım yapılması gerektiği öğretide ifade edilmektedir (Erdönmez, 2019: 78-79). Buna göre, gerçek kişi borçlunun, borca batık olup olmadığının tespiti için mahkeme, pasiflerinin yani borçlarının haczi kabil tüm malvarlığını aşp aşmadığını yöntemince araştırması gerekmektedir (Erdönmez, 2019: 78-79). Ancak, gerçek kişi borçluların, çoğu kere defter tutma yükümlülüğü olmadığı için bu kişilerin borca batık olup olmadığının tespiti zor olmaktadır (Erdönmez, 2019: 78-79). Bu yüzden, İsv. öğretisinde de kabul görüldüğü üzere, bu konularda emarelerden yararlanabilmesi gerekir (Erdönmez, 2019: 78-79). Ayrıca, bazı durumlarda özellikle borçlunun finans kuruluşlarından kredi kullanılmış olması halinde kredi borçları ve borçlunun aktif değerleri dikkate alınarak borca batık olup olmadığı hususunun kolayca tespit edilebilmesi mümkündür (Erdönmez, 2019: 78-79).

Öğretide, tüzelkişiler yani sermaye şirketleri bakımından borca batıklık durumunun tespiti için bilançolara bakılması gerektiği ifade edilmektedir (Erdönmez, 2019: 79). Ancak bilançoların hazırlanmasında ise aktif değerlerin nasıl hesap edileceği hususunda belirleyici bir kriter olmamakla birlikte bu konuda birkaç görüş ileri sürülmüştür (Erdönmez, 2019: 79). Bu anlamda, bilançoların, devam eden aktif değerler veya devam eden aktif değerlerin haricindeki kaynakların ya da her ikisinin de dikkate alınarak hazırlanması gerektiği hususunda çeşitli birtakım görüşler ileri sürülmüştür (Bkz. Erdönmez, 2019: 79). Ancak, bu konudaki tartışmaların veya görüşlerin bir noktaya bağlanması durumu sermaye şirketinin hangi hallerde borca batık olduğunun tespiti için yeterli sayılmamaktadır (Erdönmez, 2019: 79). Zira, iptal davasına konu tasarruf, her zaman bilanço hazırlaması gereken ticaret şirketleri tarafından yapılmamaktadır (Erdönmez, 2019: 79). Bu sebeple, böyle bir durumda mahkeme, aynı gerçek kişi borçluda olduğu gibi bazı emarelerden, borçlunun finansal durumundan yola çıkarak borca batıklığın tespit edilmesi gerektiğini öğretide bu görüş tarafından belirtilmektedir (Erdönmez, 2019: 79-81).

Öğretide, borçlunun alacaklılarından kaçması, borçlu hakkında borç ödemedi aciz belgesinin alınması, ödemelerin durdurulması, borçlu hakkında birden fazla alacaklısı tarafından yapılan takiplerin sonuçsuz kalması, çeklerin karşılıksız çıkması, borçlunun düzenlemiş olduğu kambiyo senetlerinin protesto edilmesi, ödemelerin ertelenmesi, borçlunun konkordato ilan etmesi gibi durumların borçlunun borca batıklığı konusunda emare teşkil edilebileceği belirtilmektedir (Erdönmez, 2019: 80; Eroğlu, 2022: 192).

Tasarrufun İİK m. 280 hükmü gereğince iptali için Kanun'a göre, borçlunun, iptale tabi olan tasarrufun yapıldığı tarih itibarıyla ya da en geç davaya ve iptale konu tasarrufun yapılması ile borca batık olması gerekmektedir (Erdönmez, 2019: 77-78). Ancak, öğretide, Kanun'un borçlunun tasarruf tarihi itibarıyla borca batık olması gerektiği yönündeki şartının mevcut haliyle isabetli olmadığı belirtilerek eleştirilmektedir (Bkz. Erdönmez, 2019: 82 vd.). Öğretide bu konu hakkındaki yapılan eleştiriler ve olması gereken hukuk bakımından yapılan değerlendirmeler şu şekilde sıralanabilir: İİK m. 280 hükmüne göre, borçlunun sadece borca batık haldeyken yapmış olduğu tasarrufların iptale tabi tutulması, bunun yanında borçlunun aciz halinde yapmış olduğu tasarruflarının iptal dışı bırakılması doğru değildir (Erdönmez, 2019: 82). Pekala, borçlu, aciz halindeyken de alacaklılarına

zarar verme kastı ile tasarrufta bulunabilir (Erdönmez, 2019: 82). Aksi durumun kabulü, yani borçlunun tasarrufun yapıldığı tarih itibarıyla borca batık olmadığı için yapmış olduğu tasarrufların iptal dışı bırakılması, kötüniyetli tasarrufların önünü açacaktır (Erdönmez, 2019: 82). Mehz İsv. İİK’da (m. 288) alacaklılara zarar verme kastı ile gerçekleştirilen tasarrufların iptal edilebilmesi için borçlunun tasarrufun yapıldığı tarihte borca batık olması şeklinde objektif bir şart aranmamıştır (Erdönmez, 2019: 83). Kanun koyucunun İİK m. 280 hükmü ile genel bir iptal sebebi öngörmüş olmasına karşın; borçlunun sadece borca batıklık hali için iptal davası açılabileceğini kabul etmek açık bir çelişki oluşturmaktadır (Erdönmez, 2019: 88). Olması gereken hukuk bakımından davacıların, borçlunun tasarrufu sebebiyle zarara uğramış olduğunu ve borçlunun tasarrufu yaparken zarar verme kastı ile hareket etmiş olduğunu ispat etmek suretiyle İİK m. 280 hükmü uyarınca borçlunun mali açıdan güç durumda bulunduğu bütün hallerde iptal davası açılabilmelidir (Erdönmez, 2019: 87-88). Bu yüzden, İİK m. 280’de borca batıklık objektif bir şart olmaktan çıkarılması ve borçlunun tasarruf tarihindeki mali durumu hakkında tanıma yer vermektan kaçınılması gerekmektedir (Erdönmez, 2019: 88-89). Öte yandan, borçlunun borca batık olması veya mali durumunun kötü olması durumu İİK m. 280 hükmü anlamında işlevsiz olarak algılanmamalıdır (Erdönmez, 2019: 83). Esasında bu durum, borçlunun alacaklılarına zarar verme kastı ile hareket etmiş olduğuna ilişkin önemli bir emare teşkil etmektedir (Erdönmez, 2019: 83). Bu sebeplerle, borçlunun gerek aciz halinde gerekse borca batık durumda iken alacaklılarına karşı zarar verme kastı ile hareket etmiş olduğunun doğrudan veya emarelerle ispat edilmesi halinde söz konusu tasarruflar hakkında İİK m. 280 hükmü anlamında iptal davasının açılabilmesi gerekmektedir (Erdönmez, 2019: 89).

Bununla birlikte, Yargıtay, borca batıklığın tespitini gerek gerçek kişi gerekse tüzel kişiler bakımından dava dosya içerisindeki bilgi ve belgeler ışığında takdir etmektedir (Erdönmez, 2019: 80). Türk hukuk uygulamasında, dava dosya içerisindeki aciz belgeleri, borçlu hakkındaki birden fazla takip yapılmış olması, borçlunun malvarlığı üzerindeki hacizler ve ipoteklerin bulunması gibi durumlar, borçlunun, borca batık tespiti hususunda dikkate almakta ve bunun haricinde borca batıklığın tespiti için özel bir araştırma yapılması gerek görülmemektedir (Erdönmez, 2019: 80). Aynı şekilde, Yargıtay da, borçlunun, borca batıklığının tespiti hususunda

özel bir araştırma yapılmasını gerek görmemektedir⁷⁷. Yargıtay'ın bu tutumu haliyle öğretide eleştirilmektedir (Bkz. Erdönmez, 2019: 80-81).

2.4.2.2 Borçlunun (müflisin) alacaklılara zarar verme kastı ile işlem yapmış olması

Borçlunun (müflisin), iflâs alacaklılarına zarar vermek ya da iflâs tasfiyesini sonuçsuz bırakmak amacıyla borca batık bir haldeyken yapmış olduğu tasarruflarının iptal edilebilmesi için borçlunun, tasarrufun yapıldığı anda “zarar verme kastı ile” hareket etmiş olması gerekmektedir.

İİK m. 280'de yasal değişiklik yapılmadan önce, borçlunun yapmış olduğu tasarrufunun iptale tabi olması bakımından borçlunun zarar verme kastı ile hareket edip etmediğine göre ikili bir ayırım yapılmaktaydı (Börü, 2009: 508). Buna göre, borçlu, tasarrufunu zarar verme kastı kapsamı içerisinde yapmış olması halinde söz konusu tasarruf, borçlunun ödeme gücünü kısmen ya da tamamen kaybetmiş olduğu bir dönemde iyiniyetli bir kişiden veya basiretli bir tacirden beklenilmeyecek tasarruflarla malvarlığının azaltılması ve üçüncü kişinin, borçlunun zarar verme kastını biliyor olması halinde bu tasarrufların süresi ne olursa olsun iptale tabi olacağını düzenleyen değişiklik öncesindeki İİK m. 280 f. 2 hükmüne tabi olmaktadır (Börü, 2009: 508). Ancak, borçlu, zarar verme kastı kapsamında içerisinde tasarrufta bulunmaması veya bulunmuş olup da ispatlanamamış olması halinde söz konusu tasarrufun iptali, değişiklik öncesindeki İİK m.280 f. 1'e göre, tasarrufun yapıldığı tarihten iki yıl içerisinde borçlu hakkında haciz veya iflâs yoluyla takip yapılmış olması halinde mümkündür (Börü, 2009: 508).

Yapılan yasal değişiklik ile değişiklik öncesinde İİK m. 280 f. 1'de yer alan “*iyiniyetli bir şahıstan veya basiretli bir tacirden beklenilmeyecek tasarruflar*” ibaresi çıkartılarak yerine “*alacaklılarına zarar verme kastıyla*” ibaresi eklenmiş ve akabinde İİK m. 280 f. 1 ve f. 2 birleştirilmiştir (Börü, 2009: 508-509; Akşener, 2003b: 2211). Diğer bir ifade ile “*alacaklılara zarar verme kastı*” ibaresi, tasarrufların İİK m. 280 hükmü bağlamında iptal edilebilmesi için bir önemli unsur haline getirilerek kaynak İsv. İİK'ya da uyum sağlanmıştır (Börü, 2009: 508-509; Akşener, 2003b: 2211).

⁷⁷ Yargıtay 17. HD, 13/06/2013 K.T, 2012/11651 E., 2013/9005 K., Erdönmez, 2019: 80-81.

Hukuka aykırı bir sonucun fail tarafından, bilerek istenilmesine “kast” denir (Börü, 2009: 507; Reisoğlu, 2013: 172; Erdönmez, 2019: 175). Hukuka aykırı bir sonucu öngörerek ve bu sonucu isteyerek hareket eden bir kimse, kasten hareket etmiş sayılır (Reisoğlu, 2013: 172). Kastta zarar veren failin iradesi, hukuka aykırı nitelikteki sonuca yönelmiştir (Eren, 2019: 647; Eroğlu, 2022: 193). Kastın, doğrudan ve dolaylı olmak üzere, iki türü bulunmaktadır (Eren, 2019: 648). Doğrudan kastta, zarar veren fail, hukuka aykırı sonucu istemekteyken; dolaylı kastta, doğrudan doğruya istememekle birlikte öngörmektedir (Eren, 2019: 648).

Bu tanımlama ve açıklamalardan hareketle, borçlunun, (iflâs) alacaklılarına zarar vermek amacıyla yapmış olduğu tasarruflarının İİK m. 280 hükmü uyarınca iptal edilebilmesi için borçlunun zarar verme kastı ile hareket etmiş olması gerekmektedir (Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 738; Güneren, 2012: 817-818). Borçlunun, zarar verme kastı, tasarrufun yapıldığı anda aranmaktadır (Börü, 2009: 509; Coşkun, 2022: 278; Eroğlu, 2022: 194). Borçlunun, zarar verme kastı içerisindeki tasarrufu, (iflâs) alacaklılarının alacaklarını alabilmelerini doğrudan veya dolaylı olarak zorlaştırmış olması gerekmektedir (Gürtürk, 2021: 92). Borçlunun, zarar verme kastı ile yapmış olduğu birtakım tasarruflarına rağmen iflâs masası veya iflâs alacaklıları alacaklarını alabiliyorlarsa o durumda zarar unsuru gerçekleşmediğinden söz konusu tasarrufa karşı iflâsta tasarrufun iptali davasının açılabilmesi imkanı yoktur.

Bununla birlikte, Kanun, dolaylı kasta dayalı olarak borçlu tarafından yapılan tasarrufların iptal edilip edilmeyeceği hususunda açık bir düzenlemeye yer vermemiştir (Erdönmez, 2019: 175). Öğretide, borçlunun, doğrudan kast dahilinde yapmış olduğu tasarruflarının yanında dolaylı kast dahilinde yapılmış tasarruflarının da iptale tabi olduğu savunulmaktadır (Börü, 2009: 509; Erdönmez, 2019: 183-187; Coşkun, 2022: 278; benzer açıklama için bkz. Akkaya, 2006a: 41). Zira, İİK m. 280 hükmünün lafzında dolaylı kasttan bahsedilmemiş ise de borçlunun, dolaylı kast kapsamında yapmış olduğu alacaklılara zarar veren tasarruflarının iptal edilmemesi sonucunu doğurmaz (Erdönmez, 2019: 186-187). Bununla birlikte, borçlunun (müflisin), gerek doğrudan gerekse dolaylı kastla alacaklılarına zarar vermek amacıyla yapmış olduğu tasarrufları arasında sonuç itibarıyla bir fark yoktur (Erdönmez, 2019: 186-187).

Davacının, borçlunun borca batık olduğunu ve alacaklılara zarar verme kastı içerisinde üçüncü bir kişi ile tasarrufta bulunmuş olduğunu yaklaşık olarak ispat etmesi gerekmektedir (Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 599). Borçlunun, zarar verme kastı, deruni yani içsel bir vakıa olduğu için ispatı zordur (Erdönmez, 2019: 188; Yıldırım, 2005: 477). Bu hususta her türlü delil, emare, hayatın olağan akışı gibi fiili karineler ispat aracı olarak kabul edilir⁷⁸ (Yıldırım, 2013: 478; Yıldırım, 2005: 477; Uyar, 2017: 310; Kuru/Aydın, 2023a: 520). İspatın zorluğu karşısında kanun koyucu, davacıdan tam ispat değil yaklaşık ispat aranmıştır (Yıldırım, 2013: 480; Uyar, 2017: 310; yaklaşık ispat, hâkimin acele bir şekilde karar vermesi gereken haller ile delil gösterilmesinin zor olduğu ve bu sebeple de kesin ispatın aranmayacağı hallerde başvuru ispat ölçüsüdür: Bkz. Başözen, 2010: 19; ayrıca yaklaşık ispat kavramı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Başözen, 2015: 653-694). Bu yüzden, davacı tarafından, kastın varlığını doğrudan ispatı zor olduğu için emarelerden yararlanarak kastın varlığını ispat etmesi gerekmektedir (Erdönmez, 2019: 189; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 599). Bu anlamda, borçlunun, aktif malvarlığı değerleri ile pasif malvarlığı unsurları arasında olumsuz yönde büyük farkların olması, borca batık olması, aciz halinde düşmesi, bir ya da birkaç alacaklısını kayırması, işlemin hayatın olağan akışına aykırı olması veya karşılıksız kazandırmalarda bulunması gibi hususlar borçlunun zarar verme kastı kapsamı içerisinde olduğuna dair emare niteliğindedir (Erdönmez, 2019: 192-194). Borçlunun, mallarını ucuz fiyatlardan satışa çıkarması, hakkında birden çok ve önemli miktarlarda icra takibinin başlatılmış olması, evinde ya da işyerinde hacizlerin uygulanması gibi hususlarda emare mahiyetindedir (Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 599).

Uygulamada, davacıların, borçlunun zarar verme kastının ispatında yaşanacak zorluklar sebebiyle, kanun koyucu, İİK m. 280 f. 2 ve f. 3'de alacaklılar lehine yakın hısım veya akraba ile yapılan işlemler (İİK m. 280 f. 2) ve ticari işletme devrine (İİK m. 280 f. 3) ilişkin aksi ispat edilebilen iki farklı kanuni karineye yer vermiştir (Gürtürk, 2021: 92-93; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2019: 556-557; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 747-748; Kuru/Aydın, 2023a: 521; Eroğlu, 2022: 195; Bakırcı, 2023: 262; Güneren, 2012: 818-820). Bu karineler sayesinde davacılar, hem borçlunun zarar verme kastını hem de borçlu ile işlemde bulunan

⁷⁸ Yargıtay kararları da bu yöndedir: Yargıtay 17. HD., 17/5/2011 K.T., 2010/9509 E., 2011/4909 K.; Yargıtay 17. HD., 14/5/2009 K.T., 2009/1293 E., 2009/3131 K, Uyar, 2017: 310.

üçüncü kişinin borçlunun mali durumunu ve alacaklılara zarar verme kastını ispat etmiş sayılabilmektedir. Bahsi geçen karineler ile ilgili olarak aşağıda ayrı bir başlık altında her biri için ayrıca açıklamalarda ve değerlendirmelerde bulunacağımızdan dolayı bu kısımda açıklama yapmaktan kaçınmaktayız (Bkz. aşa. 9. 3.).

2.4.2.3 Borçlu (müflis) ile hukuki işlemde bulunan işlemin diğer tarafı borçlunun mali durumunu ve alacaklılara zarar verme kastını biliyor veya gerekli dikkat ve özeni göstermesi halinde bilebilecek durumda olması

Borçlunun (müflisin), iflâsın açılmasından önce iflâs masasını dolasıyla da iflâs alacaklılarını zarara uğratmak amacıyla iyiniyet kuralları ile bağdaşmayan tasarruflarının İİK m. 280 hükmü bağlamında iptali için borçlu ile işlemde bulunan üçüncü kişinin, borçlunun, tasarruf işleminin yaptığı anda borca batık olduğunu ve iflâs alacaklılarına zarar verme kastı içerisinde hareket etmiş olduğu biliyor veya gerekli dikkat ve özeni göstermiş olması halinde bilebilecek durumda olması gerekmektedir. Daha açık bir ifade ile borçlunun, yapmış olduğu birtakım tasarruflarının İİK m. 280 hükmü uyarınca iptali için borçlu ile işlemde bulunan üçüncü kişinin kötünietli olması şartı aranmaktadır (Akkaya, 2006a: 41; Güneren, 2012: 820). Öğretide, bu şart “subjektif şart” olarak da adlandırılmaktadır (Erdönmez, 2019: 202-203).

Bu konuda, kanun koyucu, borçlu ile işlemde bulunan üçüncü kişinin, borçlunun, mali durumunu ve zarar verme kastını bilmesi ya da bilinmesini gerektirecek emarelerin olmasını aramaktadır (Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 739; Gürtürk, 2021: 94; Güneren, 2012: 820). Emareden kasıt ise yaşam deneyimleri ve hayatın olağan akışına aykırı durumlardır (Eroğlu, 2022: 203; Sertkaya/Kul, 2016: 352; emare, öğretide, tecrübe kuralları aracılığı ile uyumsuzluğa uygulanacak olan koşul olay hakkında sonuç çıkarmaya yaran diğer olaylar olarak tanımlanmaktadır: Başözen, 2010: 58).

Borçlu (müflis) ile işlemde bulunan üçüncü kişinin, borçlunun, borca batık olduğunu ve alacaklılara zarar verme kastını bildiği veya bilmesi gerektiğinin emarelerle ispat edilmesine dair ispat yükü davacıdadır (yani iflâs idaresindedir) (Erdönmez, 2019: 202-203, 207; Coşkun, 2022: 280; Akkaya, 2006a: 43). Kanun koyucu, burada davacıdan, borçlu ile işlemde bulunan üçüncü kişinin, borçlunun, borca batık olduğunu ve alacaklılara zarar verme kastını bildiğini veya bilebilecek

durumda olduğuna dair iki koşul vakıanın ispatını aramıştır (Erdönmez, 2019: 202-203). Davacı, bu iki koşul vakıayı İİK m. 281 f. 1 hükmü uyarınca her türlü delil ile ve fiili karinelerle ispat edebilir (Kuru/Aydın, 2023a: 520).

Buna karşılık, mehaz İsv. İİK m. 288’de davacının, sadece üçüncü kişinin, borçlunun alacaklılarına zarar verme kastı içerisinde hareket etmiş olduğunu bilmesine dair koşul vakıanın ispatı hususu şart koşulmuştur (Erdönmez, 2019: 202-203). İİK m. 280’de, 4949 S. Kanun’la yapılan yasal değişiklik ile davacı alacaklının ispat yükü mehaz Kanun’a göre daha ağırlaştırılmıştır (Erdönmez, 2019: 202-203).

Borçlu ile işlemde bulunan üçüncü kişinin, borçlunun, borca batık olduğunu ve alacaklılara zarar verme kastı kapsamında içerisinde hareket etmiş olduğunun davacı tarafından ispatı hususunda ispat ölçüsü düşük tutulmuş olup; İİK m. 280 f. 1’e göre, bu husus emarelerle ispat edilebilir (Erdönmez, 2019: 212-213; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 599; Ruhi/Ruhi, 2022: 37; ispat ölçüsü ve ispat ölçüsünün düşürülmesi kavramları hakkında ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. Atalay, 2001: 37-46). Kanun koyucu burada dolaylı veya emare ispatın varlığını aramıştır (Dolaylı ispat, iddia edilen olay gösteren doğrudan kanaat getirilecek delillerden ziyade, komşu olaylardan yola çıkarak çekişme konusu olay hakkında hâkim tarafından sonuç çıkarmaya ilişkin gerçekleştirilen ispat faaliyetidir: Başözen, 2010: 17; emare ispatı ise tecrübe kurallarından hareketle uyuşmazlık bakımından uygulanacak normdaki koşul olaya yabancı olayların ispatı suretiyle asıl olayın ispatlanması faaliyetidir: Başözen, 2010: 58; ayrıca bkz. Atalay, 2001: 7-8). Nitekim, Yargıtay da yerleşik içtihatlarında⁷⁹ davacıların, üçüncü kişinin, borçlunun

⁷⁹ “Mahkemece iddia, savunma toplanan delillere göre davalı Gülnur aleyhine açılan dava yönünden dava konusu araçların satış bedelleri ile gerçek bedeli arasında misli fark bulunmadığı, davalı G... dava konusu araçların satış bedeli olan 34.000 TL’yi müflis şirkete ödediği gerekçesiyle davalı G.. O.. hakkındaki davanın reddine, davalı S... dava konusu aracı alacağına mahsuben almış olması nedeniyle borçlu ile davalı S... arasındaki tasarrufun İİK hükümleri gereğince iptale tabi olduğu, davalı borçlunun iflâs etmiş olması nedeniyle bu tasarrufun İflâs masası yönünden iptaline, dava konusu .. plakalı araç davalı S... tarafından elden çıkarıldığından satış bedeli olan 24.018 TL’nin davalı S.. B..’ dan alınarak iflâs masasına verilmesine, davacı vekilinin faiz ve fer’ilerine ilişkin isteminin reddine karar verilmiş; hüküm, davalı G.. O.. ve borçlu Müflis T. Isıtma Soğutma Klima Teknolojileri San ve Tic. AŞ. İflâs İdaresi Memurluğu vekilleri tarafından temyiz edilmiştir. 2- Dava İİK 277 ve devamı maddeleri gereğince açılmış tasarrufun iptali istemine ilişkindir. Aynı Yasanın 280.maddesinde malvarlığı borçlarına yetmeyen bir borçlunun alacaklılarına zarar vermek kastıyla yaptığı tüm işlemler, borçlunun içinde bulunduğu mali durumu ve zarar verme kastının işlemin diğer tarafınca bilindiği veya bilinmesini gerektiren açık emarelerin bulunduğu hallerde tasarrufun iptal edileceği, 279/2.maddesinde de para veya mutat ödeme vasıtalarından gayri bir suretle yapılan ödemelerin de iptale tabi olduğu belirtilmiştir.” (Yargıtay 17. HD., 1/4/2014 K.T., 2012/13974 E., 2014/4770 K; benzer kararlar için bkz. Yargıtay 17. HD., 05/03/2019 K.T., 2016/3011 E., 2019/2449 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 16.08.2023; Yargıtay 17. HD., 17/12/2019 K.T., 2017/5140 E., 2019/12061 K., Muşul, 2021: 644).

borca batık olduğunu ve alacaklılara zarar verme kastını biliyor veya bilebilecek durumda olduğunun ispatını emarelerle yerine getirebileceğini belirtmiştir.

Ancak daha önce de çeşitli vesilelerle ifade ettiğimiz üzere, kanun koyucu, davacı tarafın bu konudaki ispatını kolaylaştırmak amacıyla davacı lehine İİK m. 280 f. 2 (yakın hısım veya akraba ile yapılan tasarruflar) ve İİK m. 280 f. 3’de (ticari işletme devri) aksi ispat edilebilen kanuni karineler öngörmüştür (Erdönmez, 2019: 207-208; Akkaya, 2006a: 42; Üstündağ, 2006: 295-296; Güneren, 2012: 822-823).

Davacı taraf, Kanun’da kendi lehine öngörülmüş olan karinelerin temelindeki vakıaları yani borçlunun, yakın hısım veya akrabası ile tasarrufta bulunmuş olduğunu veya ticari işletmesini ya da ticari emtiasının önemli bir bölümünü üçüncü bir kişiye devretmiş olduğunu ispat etmek suretiyle söz konusu tasarrufun iptali sağlayabilir (Erdönmez, 2019: 207-208).

Bununla birlikte, Yargıtay bir kararında⁸⁰, davalı üçüncü kişinin, borçlunun hem iş arkadaşı hem de iptal davasını açan alacaklı bankanın borçluya vermiş olduğu kredinin kefili olması durumunu, borçlunun mali durumunu ve alacaklılara zarar verme kastını bilebilecek kişilerden olduğuna hükmetmiştir. Benzer şekilde, tasarrufa konu aracın veya evin borçlu tarafından üçüncü kişilere satılıp devredilmiş olmasına rağmen bunların borçlu tarafından kullanılıp veya elinde bulundurulması⁸¹; davaya ve tasarrufa konu malların kısa aralıklarla ve düşük bedelle birden çok kez devrinin yapılması⁸²; davalı üçüncü kişinin, borçlu ile aralarında ticari ilişkisinin olması⁸³; borçludan taşınmaz satın alan üçüncü kişinin, borçlunun, dükkan komşusu olması ve ticari ilişkisinin bulunması⁸⁴; borçluya aynı sektörde faaliyette bulunan üçüncü kişinin, borcun doğumundan sonra borçluya ait birçok aracı satın alması⁸⁵; üçüncü kişinin “yakın ilişki, akrabalık, arkadaşlık, komşuluk, iş ortaklığı” gibi nedenlerle borçlu arasında bir yakınlığının bulunması⁸⁶; üçüncü kişinin, borçlunun yakını olması, borçlunun tüm satışlarını kısa zaman aralıklarıyla yapmış olması ve taşınmazlar üzerinde çok sayıda ipotek ve hacizlerin bulunması (Coşkun, 2022: 311-312) gibi durumlarda Yargıtay, borçlu ile işlemde bulunan üçüncü kişilerin, borçlunun, borca

⁸⁰ Yargıtay 17. HD., 06/04/2010 K.T., 2010/1702 E., 2010/3164 K., Muşul, 2021: 648.

⁸¹ Yargıtay 17. HD., 10/07/2007 K.T., 2007/3405 E., 2007/2424 K., Coşkun, 2022: 279.

⁸² Yargıtay 17. HD., 18/2/2010 K.T., 2009/10567 E., 2010/1315 K., Coşkun, 2022: 279-278.

⁸³ Yargıtay 17. HD., 20/01/2021 K.T., 2019/493 E., 2021/181 K., Coşkun, 2022: 299-300.

⁸⁴ Yargıtay 17. HD., 26/06/2018 K.T., 2017/1597 E., 2018/6431 K., Coşkun, 2022: 300-301.

⁸⁵ Yargıtay 17. HD., 27/6/2013 K.T., 2013/3575 E., 2013/10099 K., Coşkun, 2022: 306-307.

⁸⁶ Yargıtay 17. HD., 8/7/2010 K.T., 2010/3653 E., 2010/6631 K., Coşkun, 2022: 308.

batık olduğunu ve alacaklılara zarar verme kastı olduğunu biliyor veya bilebilecek durumda olduğunu kabul etmiştir.

2.4.2.4 Borçlu hakkında tasarrufi işlemin yapıldığı tarihten itibaren 5 yıl içerisinde iflâs yoluyla takip başlatmış olması

Borçlunun (müflisin), alacaklılarından mal kaçırmak amacıyla yapmış olduğu tasarruflarının İİK m. 280 hükmü uyarınca iptal edilebilmesi için yukarıda belirtmiş olduğumuz şartların haricinde borçlu hakkında tasarrufun yapıldığı tarihten itibaren beş yıl içerisinde İİK m. 280 f. 1, c. 2 hükmü uyarınca iflâs yoluyla takip yapılmış olması gerekmektedir (Börü, 2009: 515; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 600; Yıldırım, 2013: 477; Muşul, 2021: 654; Erdönmez, 2019: 47; Akkaya, 2006a: 43).

Borçlu hakkında tasarrufun yapıldığı tarihten itibaren belirli bir süre içerisinde iflâs yoluyla takip yapma şartı 538 S. Kanun’la getirilmiştir (Erdönmez, 2019: 47; Akşener, 2003b: 2209; Yıldırım, 2005: 473-474). 538 S. Kanun değişikliği ile 4949 S. Kanun değişikliği arasında iflâs yoluyla takip başlatma süresi tasarrufun yapıldığı tarihten itibaren iki yıl iken; 4949 S. Kanun değişikliği sonrasında bu süre beş yıla çıkarılmıştır (Akşener, 2003b: 2209-2212).

Ancak, mehz İsv. İİK’da zarar verme kastından dolayı tasarrufun iptali davası açabilmek için belirli bir süre içerisinde borçlu hakkında haciz veya iflâs yoluyla takip başlatma zorunluluğu öngörülmemiştir (Erdönmez, 2019: 47). Mehz Kanun’da, sadece, tasarrufun iptali davası açılabilmesi için hak düşürücü süre ile tasarrufun iptale tabi olduğu şüpheli döneme yer verilmiştir (Erdönmez, 2019: 47-48). Yine, mehz Kanun’da, şüpheli dönemin hesabı ise acizden veya iflâstan geriye doğru beş yıllık süre olarak düzenlenmiştir (Erdönmez, 2019: 47-48).

İİK m. 280 f. 1, c. 2’de yer alan “iflâs yoluyla takip” ibaresinden borçlunun iflâsına neden olan tüm hallerin anlaşılması gerekmektedir (Erdönmez, 2019: 50). Bu anlamda, “iflâs yoluyla takip” ibaresi, alacaklıların, borçlu hakkında takip yapmadan doğrudan doğruya iflâs davası açmış olduğu (İİK m. 177 ve 179) veya borçlunun, kendisi hakkında ihtiyari (İİK m. 178 f. 3) ya da zorunlu (İİK m. 179) iflâs talebinde bulunması hallerini de kapsamaktadır (Erdönmez, 2019: 50). Bu yüzden Kanun metninde geçen “iflâs yoluyla takipte” ibaresini iflâs davasını kapsayacak şekilde anlamak gerekir (Erdönmez, 2019: 50).

Türk hukuku bakımından tasarrufun yapıldığı andan itibaren belirli bir süre içerisinde borçlu hakkında iflâs yoluyla takip başlatılmasının nedenlerinden birisi de, borç ödemedен aciz belgesinin alınması veya ibrazı şartını yerine getirmek olduğu öğretide ifade edilmektedir (Erdönmez, 2019: 48-50). Zira, Kanun'da belirli haller dışında tasarrufun iptali davasının açılabilmesi için borç ödemedен aciz belgesinin ibrazı gerekmekte olup; aciz vesikası olmadan ancak borçlunun, iflâsı halinde dolayısıyla da iflâs yoluyla takip başlatılmış olması halinde tasarrufun iptali davası açılabilmektedir (Bkz. Erdönmez, 2019: 48-50). İşte bu sebeple de, bu şartın tamamlanması için İİK m. 280 f. 1, c. 2'de böyle bir takip şartı öngörülmüştür (Erdönmez, 2019: 48-49).

İflâs yoluyla takip başlatılmasının borç ödemedен aciz belgesinin ibrazı şartını yerine getirmesinin işlevi yanında diğer bir işlevi de, (iflâsta) tasarrufun iptali davasının açılabilmesi için kalan süreyi belirlemektir (Erdönmez, 2019: 50). Buna göre, öğretide, alacaklıların, borçlu hakkında tasarruf tarihinden itibaren beş yıl içerisinde hem iflâs yoluyla takip yapması hem de beş yıllık süre içerisinde (iflâsta) tasarrufun iptali davasının açılmasını öngören Kanun hükümlerinin birbirleri ile bağlantılı olduğu ifade edilmektedir (Erdönmez, 2019: 50). Çünkü, tasarrufun yapıldığı tarihten itibaren beş yıllık hak düşürücü süre içerisinde, (iflâsta) tasarrufun iptali davasının açılabilmesi için borçlu hakkında takipli ya da takipsiz iflâs yoluyla takip başlatılarak borçlu hakkında iflâs kararı alınması gerekmekte olup; bu durum haliyle (iflâsta) tasarrufun iptali davasının açılması için Kanun'da öngörülen beş yıllık hak düşürücü süreyi fiilen kısaltmaktadır (Erdönmez, 2019: 50). Dolayısıyla da, fiilen (iflâsta) tasarrufun iptali davası açma süresi, borçlu hakkında İİK m. 280 f. 1, c. 2 hükmü uyarınca gerek takipli iflâs yoluyla gerekse doğrudan doğruya iflâs yoluyla başlatılan takip sonucunda borçlu hakkında alınan iflâs kararı tarihinden İİK m. 284'de yer alan sürenin sonuna kadardır (Erdönmez, 2019: 50-51). Bu süre, borçlu hakkında iflâs kararının alındığı tarihin uzunluğuna göre değişebilmekte olup; bu anlamda borçlu hakkında ne kadar geç bir tarihte iflâs kararı alınırsa o durumda (iflâsta) tasarrufun iptali davası açma süresinin fiilen o kadar kısalabilmektedir (Erdönmez, 2019: 50-51).

Kanaatimizce de, iflâs yoluyla takip yapma şartını öngören İİK m. 280 f. 1, c. 2 'de yer alan düzenleme ile İİK m. 284'de yer alan süre birlikte değerlendirildiğinde davacılar bakımından tasarrufun iptali davası açma süresi, görünenin aksine fiilen

kısaltmakta ve de uygulama birtakım karışıklıklara sebep olmaktadır. O yüzden, az yukarıda yer vermiş olduğumuz öğretideki olması gereken hukuk bakımından ileri sürülen çözüm önerileri ışığında, davacıların dava açma sürelerini korumak, mehz Kanun ve İİK'da yer alan diğer iptal sebepleri arasında uyum sağlamak açısından İİK m. 280 f. 1, c. 2'de öngörülen takip yapma şartı kaldırılarak bunun yerine aciz, haciz veya iflâsın açılması tarihinden itibaren geriye doğru beş yıl içerisindeki tasarrufların diğer şartlar dahilinde iptale tabi olduğu hususunda düzenleme yapılması gerekmektedir.

2.4.3 Zarar verme kastından dolayı açılacak iptal davasında İİK m. 280'de öngörülmüş olan karineler

2.4.4 Genel olarak

Bilindiği üzere, malvarlığı borçlarına yetmeyen (borca batık halde olan) bir borçlunun (müflisin), iflâs alacaklılarına zarar verme kastı ile yapmış olduğu iyiniyet kurallarıyla bağdaşmayan birtakım tasarruflarının İİK m. 280'de düzenlenen iptal sebeplerine dayalı olarak iptal edilebilmesi için, Kanun'da yer alan sair şartların haricinde davacı iflâs idaresi (basit tasfiyede iflâs dairesi) veya dava takip yetkisini iflâs masasından devralmış olan iflâs alacaklısı ya da alacaklıları, müflisin, iflâs alacaklılarına zarar verme kastı ile hareket etmiş olduğunu ve müflis ile tasarrufi işlemde bulunan üçüncü kişinin, tasarruf anında müflisin iflâs alacaklılarına zarar verme kastı ile hareket etmiş olduğunu ve borca batık olduğunu bildiğini ya da bilmesi gerektiği hususunu yaklaşık olarak emarelerle ispat etmesi gerekmektedir.

Ancak, müflis, yapmış olduğu tasarruf işlemi ile iflâs alacaklılarına zarar verme kastı ile hareket etmiş olduğunu ve müflis ile işlemde bulunan üçüncü kişinin, müflisin iflâs alacaklılarını zarar uğratma kastını ve borca batık olduğunu bildiğini ya da bilmesi gerektiği hususunun ispatı her zaman kolay değildir. İşte bu yüzden, kanun koyucu, İİK m. 280'de iki ayrı aksi ispat edilebilecek nitelikte davacılar lehine kanuni karine öngörmüştür. Bu karineler, müflisin, yakın hısım ve akrabaları ile yapmış olduğu tasarrufları (İİK m. 280 f. 2) ve ticari işletmesini veya ticari emtiasının tamamını ya da önemli bir kısmını üçüncü bir kişiye devretmesidir (İİK m.280 f. 3).

Buna göre, müflisin, karısı veya kocası, usul veya fûru ile üçüncü dereceye kadar (bu derecede dahil olmak üzere) kan veya kayın hısımları ya da evlatlığı

veyahut evlat edineni ile yapmış olduğu tasarruflarda, alacaklılarına zarar verme kastı ile hareket etmiş olduğunu, müflis ile işlemde bulunan az önce belirtmiş olduğumuz kişilerce, müflisin borca batık olduğunu ve alacaklılara zarar vermiş olduğunu İİK m. 280 f. 2 hükmü uyarınca bildiği karine olarak kabul edilmektedir. Bu karinenin aksinin ispatı, üçüncü kişi (müflisin Kanun'da yer alan yakın hısımlar ve akrabaları) tarafından, İİK m. 280 f. 2, c. 2 hükmü atfıyla İİK m. 279 f. 2 hükmü uyarınca mümkündür.

Müflisin, ticari işletmesini veya ticari emtiasının tamamını ya da önemli bir kısmını üçüncü bir kişiye devretmesi ve akabinde ticari işletmeyi ya da ticari emtiasının önemli bir kısmını devir veya satın alan kimsenin işyerini işgal etmesi durumunda da söz konusu kişi, müflisin borca batık olduğunu ve alacaklılarına zarar verme kastının olduğunu karine olarak bildiği kabul olunmaktadır. Bu karinenin de aksinin ispatı, İİK m. 280 f. 3, c. 2 uyarınca üçüncü kişi tarafından mümkündür.

İşte, bu kısımda, kanun koyucu tarafından davacılar lehine tanınmış olan karineler ve karinelerin aksinin ispatı hakkında öğreti ve yargı kararları ışığında değerlendirip açıklamalarda bulunacağız.

2.4.4.1 Borçlunun (müflisin) kanunda belirtilen yakın akraba ve hısımları ile yapmış olduğu tasarruf işlemleri

İİK m. 280 f. 2, c. 1 hükmü, borçlunun, karısı veya kocası, usul veya füru ya da üçüncü dereceye kadar (bu derecede dahil olmak üzere) kan veya kayın hısımları ile veyahut evlat edineni ya da evlatlığı ile yapmış olduğu tasarruf işleminde, bu kişilerin, borçlunun borca batık olduğunu ve alacaklılara zarar verme kastı ile hareket etmiş olduğunu biliyor olduğunu kabul etmiştir (Akkaya, 2006a: 42; Güneren, 2012: 822; Üstündağ, 2006: 295; Börü, 2009: 511; Eroğlu, 2022: 195-196; Muşul, 2021: 655; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 599; Kuru/Aydın, 2023a: 521; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 747; Uyar, 2017: 337; Erdönmez, 2019: 215; Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 739; Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, 2023: 688; Gürtürk, 2021: 93; Bakırcı, 2023: 263-264; Coşkun, 2022: 321). Nitekim, Yargıtay da vermiş olduğu birçok kararında, borçlu ile annesi arasında yapılan tasarruf işleminde işlemin diğer tarafı olan borçlunun annesinin, borçlunun alacaklılara zarar verme kastını bilebilecek kişilerden olduğuna⁸⁷; borçlunun

⁸⁷ Yargıtay 17. HD., 29/04/2013 K.T., 2012/9644 E., 2013/5808 K., Uyar, 2017: 337.

taşınmazlarını satın ve devralan üçüncü kişinin, borçlunun eşinin kardeşi oğlu olduğunu, bu kişinin borçlunun saikini ve mali durumunu bilebilecek kişilerden olduğunu dolayısıyla da tasarrufun iptal edilmesi gerektiğine⁸⁸; borçlunun, kardeşinin eşi ile tasarruf işlemde bulunması halinde söz konusu tasarrufun iptale tabi olduğuna⁸⁹; borçlu ile eşi arasında yapılan tasarruf işleminde üçüncü kişinin yani borçlunun eşinin, borçlunun mali durumunu ve alacaklılara zarar verme kastını bilebilecek kişilerden olduğuna⁹⁰ karar vermiştir. Benzer kararlar için bkz. Uyar, 2017: 337-343; Coşkun, 2022: 322-328; Bakırcı, 2023: 263-267.

Kanun koyucu, burada davacılar lehine, borçlu ile işlemde bulunan yakın hısım ve akrabaları aleyhine aksi ispat edilebilen bir kanuni karine getirmiştir (Akkaya, 2006a: 42; Uyar, 2017: 337; Muşul, 2021: 655; Kuru/Aydın, 2023a: 521). Öğretide, bu karine “kötüniyet karinesi” olarak da adlandırılmaktadır (Gürtürk, 2021: 93; Muşul, 2021: 655).

Davacıların, söz konusu karineden yararlanabilmesi için karinenin temelindeki vakıayı yani borçlu ve borçlu ile işlemde bulunan üçüncü kişiler arasında İİK m. 280 f. 2, c. 1’de belirtilen yakınlıkta bir hısımlığın olduğunu ve tasarrufun borçlu ile bu kişiler arasında yapılmış olduğunu HMK m. 190 f. 2 hükmü uyarınca ispat etmesi gerekmektedir (Erdönmez, 2019: 215). Davacı iflâs idaresi veya iflâs alacaklısı, müflis ve müflis ile işlemde bulunan üçüncü kişi arasında Kanun’un belirtmiş olduğu derecede hısımlığı veya akrabası olduğunu, tasarruf işleminin müflis ile bu kişiler arasında yapılmış olmasını ispat etmesi durumunda söz konusu tasarrufun iptalini sağlayabilir.

Buna karşılık, borçlu ile işlemde bulunan ve Kanun’un tarif etmiş olduğu hısım veya akrabası olan üçüncü kişiler, İİK m. 280 f. 2, c. 2 atfı ile İİK m. 279 f. 2 hükmü uyarınca İİK m. 280 f. 2, c. 1’de yer alan karinenin aksini ispat edebilir (Akkaya, 2006a: 45; Börü, 2009: 511; Muşul, 2021: 655-656; Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, 2023: 688). Daha açık bir ifade ile borçlu ile işlemde bulunan ve İİK m. 280 f. 2, c. 1’de belirtilmiş olan yakın hısım akrabası, borçlunun, mali durumunu (borca batık olduğunu) ve alacaklılara zarar verme kastının varlığını bilmiyor veya gerekli dikkat ve özeni göstermiş olmasına karşın

⁸⁸ Yargıtay 17. HD., 2/4/2013 K.T., 2012/7518 E., 2013/4620 K., Uyar, 2017: 338.

⁸⁹ Yargıtay 17. HD., 18/03/2013 K.T., 2012/5485 E., 2013/3517 K., Uyar, 2017: 338.

⁹⁰ Yargıtay 17. HD., 15/3/2011 K.T., 2010/11574 E., 2011/2277 K., Uyar, 2017: 339.

bilebilecek durumda olmadığını yaklaşık olarak ispat etmek kaydı ile aleyhine açılan tasarrufun iptali davasının reddini sağlayabilir (Muşul, 2021: 655-656; Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 739; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 599; Gürtürk, 2021: 93; Uyar, 2017: 337; Sertkaya-Daniş, 2023: 308-309; Güneren, 2012: 822).

Yeri gelmişken ifade etmek gerekirse, davacı alacaklılar (yani iflâs idaresi ya da iflâs alacaklıları), İİK m. 280 f. 2, c. 1’de yer alan karineden, ancak, Kanun’da geçen yakın hısım veya akrabalar arasında yapılan tasarruflar bakımından yararlanabilir. Bunun haricinde, borçlu, zarar verme kastı ile yapmış olduğu tasarrufu İİK m. 280 f. 2, c. 1’de yer alan hısım veya akrabaların dışındaki bir akrabası ile yapmış ise o durumda davacılar bu karineden yararlanması mümkün değildir (Sertkaya-Daniş, 2023: 307). Öğretide, bu durum haliyle eleştirilmektedir. Şöyle ki, mehaz İsv.İİK’ da, borçlu yakınlarının tahdidi olarak sayılmamış olup; bu konuda takdir mahkemeye bırakılmıştır (Erdönmez, 2019: 218). Oysa, İİK m. 280 f. 2, c. 1’de kanun koyucu, borçlunun yakınlarını tahdidi olarak saymıştır (Erdönmez, 2019: 218). Bu durum haliyle, karinenin kapsamını daraltmıştır (Erdönmez, 2019: 218-219). Bununla birlikte, gerek İİK’da gerekse mehaz Kanun’da, Alman Aciz Kanunu’nda olduğu gibi tüzelkişiler hakkında herhangi bir karineye yer verilmemiştir (Erdönmez, 2019: 219). Ancak, buna rağmen, Yargıtay’ın kararlarında hem borçlunun hem de üçüncü kişinin tüzelkişi olması halinde organik bağ ve aynı sektörden olması gibi kriterler kullanarak çözüm arayışı içerisinde girdiği görülmektedir (Erdönmez, 2019: 219). Bu yüzden, Alman Aciz Kanunu’nda olduğu gibi tüzelkişiler hakkında karine öngörülmesi, İİK m. 280 f. 2, c. 1’deki yakın akrabaların kapsamını Alman Aciz Kanunu’nda olduğu gibi genişletilmesi ve Kanun’da belirtilmeyen kişilerle yapılan tasarrufların iptal edilebilmesi hususunu somut olayın özellikleri de dikkate alınarak takdirin hâkime bırakılması gerektiği hususu öğretide belirtilmektedir (Ayrıntılı bilgi için bkz. Erdönmez, 2019: 215-221).

2.4.4.2 Borçlunun (müflisin) ticari işletmesini ve/veya ticari emtianlarının tamamını ya da önemli bir kısmını devretmesi

Davacılar lehine tanınmış olan bir diğer karine ise İİK m. 280 f. 3, c. 1’de düzenlenmiştir. Bahsi geçen karine Kanun metninde aynen şu şekilde düzenlenmiştir: “*Ticari işletmenin veya işyerindeki mevcut ticari emtianın tamamını*

veya mühim bir kısmını devir veya satın alan yahut bir kısmını iktisapla beraber işyerini sonradan işgal eden şahsın, borçlunun alacaklılarını ızzar kasdını bildiği ve borçlunun da bu hallerde ızzar kastiyle hareket ettiği kabul olunur”.

Kanuni düzenlemeden hareketle, borçlunun (müflisin), ticari işletmesini veya iş yerindeki ticari malların tamamını ya da önemli bir kısmını üçüncü bir kişiye satması, devretmesi veyahut üçüncü bir kişinin, borçlunun işyerindeki ticari mallarının bir kısmını devraldıktan sonra borçlunun işyerini işgal etmesi halinde borçlunun alacaklılara zarar verme kastı ile hareket etmiş olduğunu, borçlu ile işlemde bulunan üçüncü kişinin ise borçlunun alacaklılara zarar verme kastı ile hareket etmiş olduğunu bildiği kabul olunur (Akyazan, 1965: 188; Güneren, 2012: 823; Yıldırım, 1995: 174; Akkaya, 2006a: 46; Börü, 2009: 511-512; Yıldırım, 2013: 481-482; Uyar, 2014b: 641; Uyar, 2016: 370; Uyar, 2017: 343; Kayar, 2022: 74; Bakırcı, 2023: 267; Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 739; Gürtürk, 2021: 93-94; Ruhi/Ruhi, 2022: 38; Coşkun, 2022: 328; Muşul, 2021: 663; Eroğlu, 2022: 197; Uyar, 2021a: 2240-2241; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 600; Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, 2023: 688; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 748; Kuru/Aydın, 2023a: 521; Erdönmez, 2019: 221-222).

Kanun koyucu, İİK m. 280 f. 3’de mehz Kanun’da olmayan bir karineye yer vermiştir (Yıldırım, 2013: 481; söz konusu karine mehz Kanun dışında Alman Aciz Kanunu’nda da düzenlenmemiştir: Erdönmez, 2019:221-222.).

Ancak, bahsi geçen karine öğretide eleştirilmektedir. Şöyle ki, borçlunun, ticari işletmesini veya ticari mallarının tamamını veyahut önemli bir kısmını kötüniyetli bir şekilde üçüncü bir kişiye devretmesi durumu uygulamada alışıldık bir hal aldığı ve bu durumla çokça karşılaşıldığı bilinmektedir (Erdönmez, 2019: 229). Ancak, her türlü devir alacaklılara zarar verme saikiyle yapılmamakta, bu anlamda borçluların, mevcut borçlarını kapatmak veya onları yapılandırmak ya da konkordatoya başvurmak amacıyla işletmesini ya da ticari mallarının bir kısmını veya tamamını devredebilmektedir (Erdönmez, 2019: 229-230). Bu yüzden, her durumda ticari işletme veya ticari malların önemli bir kısmını veyahut tamamını devretme olayı/olgusu borçlunun, alacaklılara zarar verme kastı ile hareket etmiş olduğu şeklinde Kanun’da kanuni karine olarak kabul edilmesi ticari hayatı olumsuz surette etkilemekte ve de borca batık bir işletmeyi devralıp yeniden yapılandırmak isteyen iyiniyetli üçüncü kişilere zarar verebilmektedir (Erdönmez, 2019: 230). Bu

yüzden, söz konusu hükmün olması gereken hukuk (de lege ferenda) bakımından Kanun'dan kanuni karine olarak çıkartılması bunun yerine takdiri mahkemeye ait olmak üzere fiili bir karine olarak kabul edilmesinin gerektiği görüşü öğretilerde ileri sürülmektedir (Erdönmez, 2019: 229-231; benzer görüş için bkz. Yıldırım, 2013: 482).

Kanaatimizce de, hemen her durumda ticari işletme veya ticari mallarının tamamını ya da önemli bir kısmının kanuni karine olarak zarar verme kastı ile yapılmış olduğunun kabul edilmesi iyiniyetli borçlular ve borçludan işletmeyi veya ticari malların devralan üçüncü kişiler ile ekonomiyi olumsuz etkilemektedir. Zira, öğretilerde de, haklı olarak ifade edildiği üzere, uygulamada, çoğu kere borçlular tarafından, ticari işletmeler ve/veya ticari mallar (iflâs) alacaklılarından mal kaçırmak amacıyla üçüncü kişilere devredilmekteyse de, bazen devletin izlemiş olduğu olumsuz, istikrarsız, geçici veya kısa vadeli ekonomi politikaları ve sair sebeplerden dolayı yapılmış olan işletme borçlarının ödenebilmesi veya işletmelerin (şirketlerin) yeniden yapılandırılması ya da muhtemel bir iflâstan kurtulmak amacıyla iyiniyetli, dürüst ve makul borçlular tarafından ticari işletmesinin bir kısmını ya da birkaçını veyahut ticari malların önemli bir kısmını üçüncü bir kişiye devretmektedirler. Ayrıca söz konusu devirler yapılırken İİK m. 280 f. 3'de yer alan gerekli devri bildirim veya ilanına ilişkin prosedürlerde yerine getirilmemiş ise (ki uygulama çoğu kere bu prosedürler işletilmemektedir) o durumda borçlunun devir amacı gerçekte alacaklılarına zarar verme kastı olmamasına rağmen Kanun gereği bu kasıtlı hareket etmiş olduğu kabul edilmekte ve sair şartlarda var ise devirler hakkında İİK m. 280 hükümleri uyarınca iptal kararı verilmektedir. Bu durum haliyle, işletmede çalışan işçileri, işletmeyi veya malları devreden borçluyu, işletmeyi devralan üçüncü kişiyi, işletme sahibi borçlular ile ticari ilişkide olan diğer işletme sahiplerini ve daha da önemlisi ekonomiyi olumsuz yönde etkilemektedir. Bu yüzden, öğretilerde de savunulduğu üzere, ticari işletme veya ticari malların devrine dair alacaklılar lehine tanınmış olan ve İİK m. 280 f. 3'de düzenlenen kanuni karine kaldırılarak, bunun yerine İİK m. 280'de yeniden düzenleme yapılması gerekmektedir. Söz konusu düzenleme, ticari işletmeyi devreden tacir-borçlunun, işletmeyi devralan üçüncü kişinin, alacaklıların menfaatleri dengeli koruyacak, özellikle işletme ekonomisinin devamını sağlayacak ve ekonominin kurallarını gözetecek nitelikte olması gerekmektedir. Nitekim, icra ve iflâs hukuku kuralları

ekonomi ve ekonominin kurallar ile yakından ilgilidir (Başözen, 2006: 929). Bu sebeple, kanun koyucu, bu konuda olması gereken hukuk (de lege ferenda) bakımından bir değişiklik yapacak ise yapılacak değişiklikte taraf menfaatlerinin yanında değişikliğin makro ekonomi ve dolayısıyla işletme ekonomisi boyutunu da gözetmesi gerekecektir. Kanun koyucu, yapacağı değişiklikte ekonominin kurallarına gözünü kapatmadan, ticari işletmelerin dolayısıyla da tacirlerin ekonomik platformdan silinmesinden ziyade işletmelerin olağanca devamı sağlamayı da amaç edinmesi gerekmektedir (İflâs kurallarının ekonomi ile olan yakın ilişkisi bakımından ayrıntılı bilgi için bkz. Başözen, 2006: 929-942). Aksi durumda, bir yandan alacaklıların bireysel menfaatlerinin korunmuş olurken bir yandan da makro ekonomik boyutta birtakım olumsuz sonuçlar meydana gelecektir.

Kanun koyucu, mehz Kanun'da olmayan karineye iki taraflı bir sonuç bağlamıştır. Şöyle ki, söz konusu karine ile borçlunun alacaklılara zarar verme kastı ile hareket etmiş olduğunu ve borçlu ile işlemde bulunan üçüncü kişinin de borçlunun alacaklılarına zarar verme kastını ile hareket etmiş bildiğini kabul edilmiştir (Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 739; Börü, 2009: 511-512; Uyar, 2017: 347; Akkaya, 2006a: 45-46). Nitekim, Yargıtay da bir kararında⁹¹ İİK m. 280 f. 3'de yer alan karinenin iki yanlı olduğuna dikkat çekmiştir.

Davacı alacaklı (yani iflâs idaresi veya iflâs alacaklıları), söz konusu karineye bağlanan hukuki sonuçtan yararlanabilmesi için karinenin temelindeki vakıayı yani borçlunun ticari işletmesini veya ticari mallarının tamamını ya da önemli bir kısmını üçüncü bir kişiye devretmiş olduğunu veya satmış olduğunu ya da borçlunun işyerindeki ticari mallarının bir kısmını devraldıktan sonra borçlunun işyerini devralan üçüncü bir kişinin işgal etmesi durumunu ispat etmesi gerekli ve yeterlidir (Muşul, 2021: 664; Erdönmez, 2019: 221-222). Davacılar, bahsedilen ve karinenin temelini teşkil eden vakıaları ispat etmek suretiyle borçlunun, iflâs alacaklılarını zarara uğratmak amacıyla ticari işletmesinin veya ticari mallarının tamamı ya da önemli bir kısmının devrini veyahut satışını içeren tasarruf işleminin iptalini sağlayabilirler.

⁹¹ “İİK’ nın 280. maddesinin 4.fıkrası uyarınca ticari işletmenin ya da işyerindeki mevcut ticari emtianın tamamının veya önemli bir kısmının devri halinde satın alan kişinin borçlunun alacaklılarını ızzar kastı ile hareket ettiğini bildiği kabul olunur. Yasa koyucu bu hüküm ile alacaklı yararına iki yanlı bir karine getirmiş olup, bir taraftan borçlunun alacaklılarını ızzar kastı ile hareket ettiğini diğer taraftan da üçüncü kişinin bu kastı bildiğini kabul ederek alacaklıyı ispat külfetinden kurtarmıştır. “ (Yargıtay 15. HD., 02/12/2003 K.T., 2003/5803 E., 2003/5683 K., Uyar, 2014b: 646).

Borçlu ile tasarrufi işlemde bulunan üçüncü kişi, aleyhine olan İİK m. 280 f. 3, c. 1’de ki adi kanuni karineyi İİK m. 280 f. 3, c. 2 hükmü uyarınca çürütebilme imkanını haizdir (Kayar, 2022: 74; Muşul, 2021: 665; Börü, 2009: 512; Yıldırım, 2013: 482; Eroğlu, 2022: 198; Akkaya, 2006a: 46; Güneren, 2012: 823). İİK m. 280 f. 3, c. 2’de yer alan düzenlemeye göre, borçlu ile işlemde bulunan üçüncü kişi, ticari işletmenin ya da ticari malların bir kısmı veya tamamını içeren devir, satış ya da terk işleminden itibaren en az üç ay önce durumu iptal davası açan alacaklıya yazılı olarak bildirildiği veya ticari işletmenin bulunduğu yerde görülebilir levhalar asmakla birlikte Ticaret Sicil Gazetesi ile ya da bunun mümkün olmaması halinde bütün alacaklıların öğrenmelerini sağlayacak uygun vasıtalarla ilan edildiğini ispat etmek suretiyle aleyhine açılan (iflâsta) tasarrufun iptali davasının reddini sağlayabilir⁹² (Akyazan, 1965: 188-189; Güneren, 2012: 823; Gürdoğan, 1966: 235-236; Yıldırım, 1995: 174; Akkaya, 2006a: 46; Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 739; Ruhi/Ruhi, 2022: 38-39; Coşkun, 2022: 329; Erkalın-Coşkunsu, 2019: 1943-1944; Muşul, 2021: 665; Börü, 2009: 512; Uyar, 2014b: 641; Uyar, 2017:344; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 599; Kuru/Aydın, 2023a: 521; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 748; Uyar, 2020: 3949-3951).

Bununla birlikte, İİK m. 280 f. 3’de geçen “ticari işletme” kavramı İİK’da tanımlanmamıştır. Öğretide de, ticari işletme kavramını ve ticari işletmenin devrine dair bir kısım kuralların 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda (TTK) belirlenmiş olduğu; bu sebeple de tasarrufa konu mal veya hakkın ticari işletme kavramı içerisine girip girmediği TTK hükümlerine göre belirlenmesi gerektiği ifade edilmiştir (Erdönmez, 2019: 224-225). Ticari işletme kavramı, TTK m. 11 f. 1’de şu şekilde tanımlanmıştır: “*Ticari işletme, esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşan düzeyde gelir sağlamayı hedef tutan faaliyetlerin devamlı ve bağımsız şekilde yürütüldüğü işletmedir.*” (Çetiner/Bozkurt-Yüksel, 2021: 54; Kayar, 2022: 43-44; Kayıhan, 2021: 56-57; ayrıca ticari işletmenin tanım ve unsurları hakkında detaylı bilgi için bkz. Arkan, 2018: 26 vd.; Poroy/Yasaman, 2022: 51 vd.).

Borçlunun, borca batık olduğu bir halde alacaklılarına zarar verme kastı ile üçüncü kişiye devretmiş olduğu mal veya haklarının İİK m. 280 f. 3 hükmü bakımından ticari işletme olup olmadığı veya ticari mallarının tamamı veyahut

⁹² Yargıtay 17. HD., 01/10/2018 K.T., 2016/4224 E., 2018/8406 K.; Yargıtay 17. HD., 27/10/2020 K.T., 2019/2246 E., 2020/6313 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 18.08.2023.

önemli bir kısmını oluşturup oluşturmadığının tespiti bakımından somut olayın özellikleri de dikkate alınmak suretiyle mahkemece, borçluların işletmesinde, mallarının bulunduğu mahalde, ticari defterlerinde ve de sair bilgi, belgelerinde keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılması gerekmektedir (Erdönmez, 2019: 222-226). Nitekim, Yargıtay da yerleşik içtihatlarında⁹³, tasarrufa konu malın ya da hakkın, tasarruf tarihindeki değeri belirlenerek; ticari işletme sayılıp sayılmadığı veya ticari malların tamamını ya da önemli bir kısmını oluşturup oluşturmadığı hususunun araştırılması gerektiğini belirtmiştir.

Yargıtay konuya dair vermiş olduğu kararlarında, borçlu şirketin, tek malvarlığı olan üçüncü kişilerdeki alacağının temlik işleminin ticari işletmenin devri mahiyetinde olduğuna⁹⁴; şirket paylarının satışının ticari işletme devri mahiyetinde olabileceğine⁹⁵; ticari nitelikteki araçların devrinin ticari işletme devri mahiyetinde olabileceğine⁹⁶; “müflis şirketin, çalışır durumda ve ticari işletmesine dahil fabrikasını, bütün makine, alet, edavat, teferruat ve bütünleyici parçaları ile birlikte, üç yıllık kira bedelini peşin alarak kiraya verip fabrikanın zilyetliğini devretmesinin” ticari işletme devri mahiyetinde olduğuna⁹⁷; müflisin satın aldıktan kısa bir süre sonra ve hakkındaki iflâs davası devam ederken elden çıkardığı işyerleri 51 tane olup, bu miktardaki işyerinin satış ve devri ticari emtiasının önemli bir kısmını oluşturmakta olduğuna⁹⁸, hükmetmiştir. Bu konuda benzer içtihatları için ayrıca bkz. Uyar, 2014b: 642-647.

Bundan başka, konu ile bağlantılı olarak İİK'nın “*ticareti terk edenler*” kenar başlıklı m. 44'deki hükümler üzerinde de durmakta fayda vardır. Zira, İİK m. 44 ile İİK m. 280 f. 3'de yer alan hükümlerin birlikte uygulanması bakımından öğretide birçok tartışmalar bulunmakla birlikte bu konu Yargıtay kararlarına da konu olmuştur.

Ticari işletmenin devri ticaretin terki sonucunu doğurmaktadır (Erişir, 2008: 280; benzer şekilde bkz. Erkalın-Coşkunsu, 2019: 1943-1944; Kuru, 1970: 110).

⁹³ Söz konusu kararlar için bkz. Yargıtay 17. HD., 26/4/2012 K.T., 2012/2021 E., 2012/5218 K., Uyar, 2014b: 643; Yargıtay 17. HD., 18/4/2012 K.T., 2012/2671 E., 2012/4847 K., Uyar, 2014b: 643; Yargıtay 17. HD., 15/02/2011 K.T., 2010/8496 E., 2011/1207 K., Uyar, 2014b: 644; Yargıtay 17. HD., 10/5/2011 K.T., 2010/11572 E., 2011/4547 K., Uyar, 2014b: 644; Yargıtay 17. HD., 20/05/2014 K.T., 2013/3480 E., 2014/7870 K., Erdönmez, 2019: 222-224.

⁹⁴ Yargıtay 17. HD., 01/12/2015 K.T., 2014/6314 E., 2015/13079 K., Uyar, 2017: 346.

⁹⁵ Yargıtay 17. HD., 12/11/2009 K.T., 2009/8068 E., 2009/7497 K., Uyar, 2014b: 644.

⁹⁶ Yargıtay 17. HD., 17/11/2009 K.T., 2009/6263 E., 2009/7590 K., Uyar, 2014b: 644.

⁹⁷ Yargıtay 15. HD., 20/06/2006 K.T., 2006/1170 E., 2006/3740 K., Uyar, 2014b: 645.

⁹⁸ Yargıtay 15. HD., 04/07/2005 K.T., 2005/3690 E., 2005/3985 K., Uyar, 2014b: 645.

Tacir, ticari işletmesini devretmesi halinde ticareti kısmen veya tamamen terk etmiş olur (Erişir, 2008: 280; benzer şekilde bkz. Kuru, 1970: 110). İİK m. 44 f. 1'e göre, ticareti terk eden bir tacir, durumu on beş gün içerisinde kayıtlı olduğu ticaret sicil müdürlüğüne bildirmeye, bütün malvarlığının aktif ve pasif unsurları ile alacaklıların isim ve adreslerini gösterir şekilde bir mal beyanında bulunmaya ve nihayetinde bu durumu ticaret sicil memurluğunca ticari sicil ilanlarının yapıldığı gazetede ve alacaklıların bulunduğu yerlerde mutad ve uygun vasıtalarla masraflarını vererek ilan ettirmesi gerekmektedir (Bkz. Kuru, 1970: 110-112; Çetiner/Bozkurt-Yüksel, 2021: 151; Kayar, 2022: 153; Kayıhan, 2021: 141; Uyar, 2017: 347; Erişir, 2008: 280; Coşkun, 2022: 330). İİK m. 44 f. 3'e göre ise ticareti terk eden tacirin, mal beyanının tevdi tarihinden itibaren iki ay süre ile haczi kabil malları üzerinde tasarrufta bulunamayacağını; ancak, İİK m. 44 f. 4'e göre ticareti terk eden tacirin, karısı, kocası veya alt soyu ve üst soyu ya da ikinci derece kadar dahil kan veya kayın hısımlarının veyahut evlat edinenle evlatlığı arasında yapılan kazanımlar hariç olmak üzere, üçüncü kişilerin, zilyetlik ve tapu sicili hükümlerine göre iyiniyetle elde etmiş olduğu kazanımların korunacağı husus düzenlenmiştir (Uyar, 2017: 347-348).

İİK m. 44'de yer alan ticareti terk edenlere dair hüküm İİK'ya 18/2/1965 T. 538 S. Kanunu'nun m. 22'si ile ihdas edilmiştir (Kuru, 1970: 109). Böyle bir hükmün getiriliş gerekçeleri, özetle, şu şekilde sıralanabilir: Uygulamada, özellikle alacaklılarının takibinden kurtulmak amacıyla kötüniyetli borçlular, işyerlerini ve işyerindeki mallarını üçüncü kişilere devrederek alacaklılarına zarar vermiş olduğu hususu bilinen bir gerçektir (Uyar, 2017: 347). Bu surette alacaklılarının takibinden kurtulmak isteyen kötüniyetli borçlularla etkili bir şekilde mücadele etmek için böyle bir hükmün sevk edilmiştir (Uyar, 2017: 347; Erişir, 2008: 284). Ayrıca bu hükme riayet etmeyen borçlular hakkında, İİK m. 337/a hükmü uyarınca cezai nitelikte bir yaptırım uygulanacağı hususu da düzenlenmiştir (Uyar, 2017: 347; Erişir, 2008: 284).

İİK m. 44 ve 280 f.3 hükümlerinin uyumsuzluklar bakımından uygulanması hususunda öğretideki tartışmalara ve görüşlere yer vermeden önce başta Yargıtay'ın konuya dair yerleşik içtihatlarına yer vermek yerinde olacaktır. Nitekim, öğretideki tartışmalarda Yargıtay'ın konuya dair bu içtihatları üzerinden doğmaktadır.

Yargıtay konuya dair vermiş olduğu kararlarında⁹⁹, İİK m. 44 ve 280 f. 3 hükümlerinin birlikte uygulanması gerektiğini, ticari işletmenin devri/terki prosedürünün bu iki hükme uygun şekilde yapılması gerektiğini, ticari işletme İİK m. 44'e aykırı şekilde devrilmiş olması halinde söz konusu devrin geçersiz olduğu, bu devrin alacaklılara karşı geçerli olmayacağını, dolayısıyla da devre konu işletmedeki malların haczedebileceğini belirtmiştir (Coşkun, 2022: 330; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 599-600; Erişir, 2008: 281)

Öğretide bir görüş tarafından, ticari işletme devrinin genel olarak 818 S. Borçlar Kanunu (BK) m.179'da (Yeni TBK'nın m.202'sinde); ticareti terk edenlerin yükümlülüğü olduğu bazı prosedürler, İİK m. 44'de; tasarrufun iptali davalarında ticari işletmeyi devralan üçüncü kişinin, borçlunun alacaklılara zarar verme kastı ile hareket etmiş olduğunu düzenleyen aksi ispat edilebilir karinenin de, İİK m. 280'de düzenlenmiş olduğunu belirtmektedir (Erişir, 2008: 274). Bu görüşü savunan yazarlar, bahsi geçen her üç düzenlemenin de amaçlarının birbirinden farklı olduğunu belirtmektedir (Erişir, 2008: 275; Erdönmez, 2019: 228-229). Bu anlamda, ticari işletmenin devrini öngören kuralların, borçlar hukuku anlamında birtakım hüküm ve sonuçlara ilişkin hükümler getirmiş olduğu; İİK m. 44'ün, ticareti terk edenler için şekli birtakım yükümlülükler getirmiş olduğu; İİK m. 280 f. 3'deki düzenlemenin ise ticari işletmenin devrinin geçerliliğine ilişkin birtakım yükümlülükler değil tamamen aksi ispatlanabilir bir karine ve bu karinenin aksinin ispatının nasıl yapılacağına dair hükümler getirmiş olduğu bu görüş tarafından savunulmaktadır (Bkz. Erişir, 2008: 274-276; Erdönmez, 2019: 228-229; Türkmen, 2020: 36-37).

Bu görüş tarafından, İİK m. 280 f. 3'de yer alan düzenlemenin ticari işletmenin terkine dair yeni bir düzenleme olmadığı, tamamen alacaklılar lehine getirilmiş bir karineden ibaret olduğu belirtilmektedir (Erişir, 2008: 274-276). Bununla birlikte, ticaretin terki, ticari işletmenin devri şekilde yapılmış olması halinde ticari işletme, İİK m. 44'de yer alan kurallara uymadan yapılmış olsa bile yapılan devir Yargıtay kararlarının aksine geçerli olmakta olup; geçersizlik yaptırımını

⁹⁹ Söz konusu kararlar için bkz. Yargıtay 17. HD., 3/5/2011 K.T., 2010/11548 E., 2011/4255 K.; Yargıtay 17. HD., 10/5/2011 K.T., 2010/12500 E., 2011/4591 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 18.08.2023; Yargıtay 21. HD., 10/04/2007 K.T., 2006/12344 E., 2007/6279 K., Erdönmez, 2019: 228; Yargıtay 15 HD., 28/02/1994 K.T., 1993/5796 E., 1994/1128 K.; Yargıtay 21. HD., 11/09/1997 K.T., 1997/4917 E., 1997/4989 K., Eroğlu, 2022: 199; ayrıca benzer nitelikteki kararlar için bkz. Uyar, 2017: 349-350'de zikredilen kararlar.

söz konusu olmamaktadır (Erişir, 2008: 285-287). Zira, bu konuda Kanun, kurallara riayet etmeden yapılan devre ilişkin maddi hukuk veya takip hukuku anlamında bir geçersizlik yaptırımını öngörmemiştir (Erişir, 2008: 284, 285, 287). Kanun koyucu tarafından istenilmesi halinde İİK m. 86 ve 191’de olduğu gibi bir yaptırım ihdas edebilecekken etmemiştir (Erişir, 2008: 284-285). İİK m. 44’de yer alan kurallara uyulmadan yapılan ticari işletme devrinin, sadece, İİK m. 337/a hükmü uyarınca cezai yaptırımını bulunmaktadır (Erişir, 2008: 285). Bunun haricinde, özel hukuk anlamında başkaca bir yaptırımını bulunmamaktadır. Dolayısıyla da, İİK m. 44 ve 280 f. 3’de öngörülen kurallara uyulmadan gerçekleşen ticari işletme devri, geçerli bir devir olup; alacaklılar, söz konusu devir nedeniyle zarar görmüş olduğunu düşünüyorlarsa o durumda tasarrufun iptali davası açıp; İİK m. 280 f. 3’de öngörülmüş olan karineden yararlanabilecektir (Erişir, 2008: 287). Bunun haricinde, devrin muvazaalı olması halinde alacaklıların, devre konu işletmedeki malların haczini talep edebilecek olup; haciz sırasında üçüncü kişi istihkak iddiasında bulunması durumunda alacaklıların istihkak davası açarak devrin muvazaalı nedeniyle geçersiz olduğunu dolayısıyla da işletme ve işletmedeki malların mülkiyetinin devreden borçluda olduğunu iddia ve ispat ederek haczin devamını ve akabinde söz konusu malların satışını talep edebilme imkanına sahiptir (Bkz. Erişir, 2008: 277 vd.). Ancak, bu görüşe göre, devir muvazaalı değilse o durumda ticari işletmenin terki ya da devri, İİK m. 44’de yer alan kurallara uyulmadan yapılsa bile devir geçerli olmakta ve istihkak davasına konu olmamaktadır (Erişir, 2008: 285 vd.). Son olarak, bu görüş, İİK m. 44 ve 280 hükümlerinin birbirlerini tamamlar şekilde yorumlanması gerektiğini, bu yorumun ise İİK m. 44’ün, alacaklıları koruduğu, borçlular hakkında cezai bir yaptırım öngörmüş olduğu ve söz konusu hükümde yer alan kurallara uyulmadan yapılan devrin “muvazaalı” hariç geçerli olduğu şeklinde olması gerektiğini belirtmektedir (Erişir, 2008: 286).

Öğretide diğer bir görüş ise ticareti terk eden tacirin, İİK m. 44’de yer alan hükümlerdeki kurallara riayet etmesi gerektiğini, adı geçen hükme riayet edilmeden ticaretin terki halinde, şikayet üzerine İİK m.337/a hükmüne göre cezalandırılacağını ve devrin/terkin ticari işletmesini terk eden/devreden tacirin alacaklılarına karşı hüküm ifade etmeyeceğini belirtmektedir (Uyar, 2017: 348; Ertekin/Karataş, 1998: 205-209; Kuru, 1970: 112; Güneren, 2012: 920; bu görüş hakkındaki eleştiriler ve açıklamalar için bkz. Yıldırım, 1995: 174-176). Bu görüş, İİK m. 44 hükmüne aykırı

yapılan ticari işletme terki veya devrini yapan tacirin yani borçlunun alacaklılarına hüküm ifade etmediğinden, devreden-borçlunun alacaklıları devrin geçersiz olduğunu, dolayısıyla da söz konusu işletmeyi/işletmedeki malları haczettirebileceğini belirtmektedir (Uyar, 2017: 348). Ancak, bu görüşü savunanlar, İİK m. 44'e aykırı olarak işletme devrinin ya da ticaretin terkinin yapılmış olduğu daha önceden veya işletmede haciz esnasında öğrenilmiş olmasına karşılık işletmeyi devralan üçüncü kişinin iyiniyetli olup olmamasına karşın alacaklıların iki şekilde hareket etmesinde pratik anlamda fayda olacağı belirtmektedir (Uyar, 2017: 350). Buna göre, İİK m. 44 hükmüne aykırı olarak borçlu tarafından yapılan işletme devrinde, işletmeyi devralan üçüncü kişiler, İİK m. 44 f. 4, c. 2'de yer alan borçlunun karısı, kocası, ikinci dereceye kadar (bu derece de dahil) kan veya kayın hısımları, evlatlığı ya da evlat edineni ise ya da Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulunun (YİBGK) kararı¹⁰⁰ uyarınca vakia ve karinelerden olayda iyiniyet iddiasında bulunamayacak durumda olan, örneğin; borçlunun iş ortağı, kalfası, işçisi vb. gibi- bir kişi ise o durumda alacaklılar, devredilen işletmede haciz uygulaması yaptırıp, İİK m. 99 hükmü uyarınca istihkak davası açarak devrin İİK m. 44'e aykırı yapılmış olduğunu; dolayısıyla devrin geçersizliğini iddia ve ispat ederek haczin devamını ile haczedilen malların satışını talep edebilir (Uyar, 2017: 350). Ancak, işletmeyi ya da işyerin devralan üçüncü kişi yukarıda belirtilen kişiler dışındaki bir kişi ise o durumda, alacaklılar, devredilen işyerinde ya da işletmede haciz uygulatmadan doğrudan doğruya İİK m. 280 hükmünden ve bu hükümde yer alan karineden yararlanmak suretiyle devrin hileli ve kendilerine zarar verme kastı ile hareket edilmiş olduğunu belirterek işletme devrine karşı tasarrufun iptali davası açılmasının gerektiği hususu bu görüşçe ileri sürülmektedir (Uyar, 2017: 350).

Kanaatimizce de, İİK m. 44 ve 280 f. 3'de yer alan hükümlere uyulmaksızın yapılan ticari işletme veya ticari malların devri, muvazaa hali hariç olmak üzere geçerli bir şekilde hüküm ve sonuç doğuracaktır. Zira, İİK m. 44 hükmünde, ticaretin terki için kurallara uyulmaksızın gerçekleşen terk ve devir işlemleri hakkında gerek takip hukuku gerekse maddi hukuk bakımından herhangi bir hukuki yaptırım öngörülmemiştir. İİK m. 44'e aykırı yapılan terk işlemleri için sadece, İİK m.337/a hükmü uyarınca cezai bir yaptırım öngörülmüştür. İİK m. 280 f. 3'de ise ticaretin terkinin veya ticari işletmenin devri için yeni bir geçerlilik şartı getirmemekte; sadece,

¹⁰⁰ YİBGK., 14/02/1951 K.T., 1949/17 E., 1951/1 K. S. Kararı, <https://legalbank.net/arama/mahkeme-kararlari>, erişim tarihi: 19.08.2023.

alacaklılar, lehine aksi ispat edilebilir bir adi kanuni karine getirmektedir. Buradan hareketle ifade etmek gerekir ki, İİK m. 44 ve 280 f. 3 hükümlerinin uygulama alanı ve amaçları birbirinden farklıdır. Dolayısıyla da, borçlu-tacir, ticari işletmesini veya ticari mallarını, İİK m. 44’de yer alan kurallara uymadan üçüncü bir kişiye devretmiş olsa bile bu devir geçersiz olmayacak olup; bu devirden zarar gören alacaklılar yani iflâs idaresi veya iflâs alacaklıları, devralan üçüncü bir kişiye karşı iflâsta tasarrufun iptali davası açabilir. Ancak, ticari işletme devrinin muvazaalı olması halinde yapılan devir işlemi muvazaa nedeniyle kesin hükümsüz olacağından dolayı söz konusu işletme veya malların mülkiyeti halen daha müflis de kalmaya devam eder. Böyle bir ihtimalde devre konu mallar veya işletme, İİK m. 212 hükmü uyarınca deftere yazılır. Akabinde malların veya işletmenin tasfiye edilebilmesi için iflâs idaresi, işletmeyi ya da ticari malları devralan üçüncü kişiye karşı asliye hukuk mahkemesinde TMK m. 683 hükmü uyarınca normal bir istihkak davası açması gerekmektedir.

3. İFLÂSTA TASARRUFUN İPTALİ DAVASINDA TARAFLAR, GÖREV, YETKİ, YARGILAMA USULÜ, SÜRELER, DAVA TAKİP YETKİSİNİN DEVRİ VE ÖZEL DAVA ŞARTLARI

3.1 İflâsta Tasarrufun İptali Davasının Tarafları

3.1.1 Genel olarak

İflâsta tasarrufun iptali davasının tarafları, hacizde tasarrufun iptali davasının tarafları ile farklılık arz etmektedir. İflâsta tasarrufun iptali davasının davacıları, İİK m. 277 f. 1, b. 2’de düzenlenmiştir. Buna göre, davacı kural olarak iflâs idaresi istisnai olarak da İİK m. 245 veya 255 f. 3 hükmü uyarınca dava takip yetkisini iflâs masasından devralan iflâs alacaklısı ya da iflâs alacaklılarıdır (Uyar, 1986: 140; Üstündağ, 2006: 283-284).

İİK m. 277 f. 1, b. 2’de, alacaklılar dışında sadece iflâs idaresi anılmış ise de bu kavramın kapsamına iflâs dairesinin de girmiş olduğu hususu dikkate alınmalıdır. Zira, iflâs dairesince tutulan deftere göre, müflise ait olan mallar, tasfiye giderlerini karşılamaya yetmeyecek ise o durumda tasfiye basit tasfiye usulüne göre yürütülüp sonuçlandırılır (İİK m. 218 f. 1). Dolayısıyla da, iflâsın tasfiyesi, basit tasfiye usulünde iflâs masasını iflâs dairesi temsil eder ve tasfiyeyi yürütür. Böyle bir durumda iflâsta tasarrufun iptali davasını iflâs dairesi açar.

Bununla birlikte, borçlunun, iflâsından önce haciz alacaklıları tarafından borçlu aleyhine açılan tasarrufun iptali davası devam ederken borçlunun iflâs etmesi halinde de haciz (yani iflâs) alacaklısı söz konusu davaya devam edemez. Böyle bir durumda iptal davasını yürütme hakkı, İİK m. 187 hükmü uyarınca iflâs masasına intikal eder. İflâsın açılması ile iflâs masasına giren mal veya haklar ile ilgili olarak müflisin tarafı olduğu hukuk davaları, bu anlamda müflisin davacı veya davalı olduğu tasarrufun iptali davası ikinci alacaklılar toplanmasından on gün sonraya kadar durur. İflâs masası da, borçlunun, davacı veya davalı olduğu iflâsın açılmakla duran tasarrufun iptali davasını yürütme yetkisini kanuni temsilcisi aracılığı ile yani iflâsın basit tasfiyesinde (İİK m. 218 f. 1) iflâs dairesi; adi tasfiyesinde (İİK m. 219) ise iflâs idaresi aracılığı kullanır. Ancak, iflâs idaresi veya iflâs dairesi bu yetkisini

kullanıp kullanmayacağını ya da diğer bir deyişle davayı takip edip etmeyeceğine, ancak, ikinci alacaklılar toplantısında karar verilir. İkinci alacaklılar toplantısında, iflâs idaresinin ya da iflâs dairesinin davayı takip etmeyeceği yönünde karar verilirse, davayı takip etmek isteyen iflâs alacaklısına veya iflâs alacaklılarına dava takip yetkisini devredilir. Böyle bir durumda, tasarrufun iptali davasına dava takip yetkisini iflâs masasından devralmış olan iflâs alacaklısı ya da alacaklıları devam eder.

İflâs idaresi veya iflâs dairesi dışında iflâs alacaklısı ya da iflâs alacaklıları ise istisnai olarak iflâsta tasarrufun iptali davasını açabilir. Şöyle ki, iflâsın açılması ile iflâs idaresi ya da iflâs dairesi iptal davası açma hakkını kullanmak istememesi üzerine, ikinci alacaklılar toplanması tarafından alınacak karar ile iptal davası açmak isteyen iflâs alacaklısına veyahut iflâs alacaklılarına dava takip yetkisi devredilir. İflâsın kapmasından sonra ise müflisin, iflâs öncesinden iflâs alacaklılarını zarara uğratmak amacıyla iptale tabi birtakım tasarruflarda bulunmuş olduğunu öğrenilmesinden sonra iflâs dairesi, tasarruf hakkında dava açma hakkını kullanmak istememesi üzerine, bu durumu iflâs alacaklılarına ilan ederek veya mektupla bildirir. Akabinde, iptal davası açmak isteyen iflâs alacaklısına veyahut iflâs alacaklılarına dava takip yetkisini devreder. Bu surette, dava takip yetkisini devralan iflâs alacaklısı ya da iflâs alacaklıları, iflâsta tasarrufun iptali davasını açma hakkını elde eder.

İflâs idaresi ve iflâs alacaklıları haricinde iflâsta tasarrufun iptali davasını açabilecek diğer organ veya kurumlar ise konkordato komiseri (İİK m. 308 f. 2) ile Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'dur (TMSF) (BanK. m. 106 f. 5, c. 2)

İflâsta tasarrufun iptali davasının davalısı ise müflis ile işlemde bulunan üçüncü kişi ve varsa üçüncü kişiden tasarrufa konu malı devralan kötüniyetli sonraki (dördüncü, beşinci vs.) kişilerdir. Eğer bu kişiler vefat etmişlerse o takdirde davalı, bu kişilerin yasal ve varsa atanmış mirasçısıdır.

İş bu sebeple, çalışmamızın bu kısmında iflâsta tasarrufun iptali davasının gerek davacıları bakımından gerekse davalıları bakımından açıklamalarda bulunacağız.

3.1.2 İflâsta tasarrufun iptali davasında davacılar

3.1.2.1 İflâs idaresi veya iflâs dairesi

İflâsta tasarrufun iptali davasının davacıları, İİK m. 277 f. 1, b. 2’de şu şekilde düzenlenmiştir: “İptal davasından maksat 278, 279 ve 280 inci maddelerde yazılı tasarrufların butlanına hükmettirmektir. Bu davayı aşağıdaki şahıslar açabilirler:

– İflâs idaresi yahut 245 inci maddede ve 255 inci maddenin 3 üncü fıkrasında yazılı hallerde alacaklıların kendileri.”

Görüldüğü üzere, iptal davasını açacak kişilerin kimler olduğu hususu, İİK m. 277’de sınırlı sayıda olma prensibine (numerus clausus) bağlı kalınarak belirlenmiştir (Ruhi/Ruhi, 2022: 54; ayrıca bkz. Sarısözen, 1977b: 282; Uyar, 1986: 136). İİK m. 277’de belirtilen kişilerin dışındaki kimselerin dava açma hakları bulunmamaktadır (Ruhi/Ruhi, 2022: 54). Kanun koyucu, İİK m. 277’de iptal davasının davacıları bakımından; iflâs içi ve iflâs dışı olmak üzere ikili bir ayırım yapmıştır (Umar, 1963a: 35vd.; Ansay, 1956: 330).

Söz konusu hükümlerle iflâsta tasarrufun iptali davasını açabilme yetkisinin kural olarak iflâs idaresine ait olduğunu düzenlemiştir. Bu hükümden hareketle, borçlunun, iflâs öncesinde iflâs tasfiyesini semeresiz bırakmak veya iflâs masasını zarara uğratmak ya da bir kısım iflâs alacaklılarına imtiyaz tanımak için yapmış olduğu tasarruflarının iptali için davayı, borçlunun iflâsından sonra ancak iflâsın adi tasfiyesinde iflâs idaresi (İİK m. 226 f. 1); iflâsın basit tasfiyesinde iflâs dairesi (İİK m. 218 f. 2) açmaktadır (Benzer açıklamalar için bkz. Toraman/Kartoğlu, 2022: 104; Ertekin/Karataş, 1998: 268).

İflâs idaresi veya iflâs dairesinin iflâsta tasarrufun iptali davasında davacı olma meselesinin detaylarına girmeden önce bu konu ile bağlantılı olan ve aynı zamanda konunun daha iyi anlaşılabilmesi için borçlu hakkındaki iflâsın açılması, iflâsın açılmasının müflisin tasarruf yetkisine etkisi, iflâsın açılmasının müflisin tarafı olduğu hukuk davalarına etkisi, tasfiye ve iflâs idaresinin veya iflâs dairesinin teşekkülü, yetki ve görevi gibi meseleleri üzerinde genel birtakım açıklamalara yer verilmesi isabetli olacaktır.

Asliye ticaret mahkemesince, borçlunun iflâsın karar verilmekle iflâs açılmış olur (İİK m. 165 f. 1; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 441; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 573). İflâsın açılması ile borçlu “müflis” sıfatını alır (Başözen, 2005a: 189; Gürdoğan, 1966: 68; Kuru/Aydın, 2023a: 436; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 441; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 574). İflâsın açılması gerek müflis bakımından gerekse alacaklılar bakımından birtakım hukuki sonuçlar doğmaktadır. İlk olarak, iflâsın açılması ile müflisin, haczi kabil tüm malvarlığı bu anlamda taşınırları, taşınmazları, hak ve alacakları, mevduatı veya hisseleri nerede olursan olsun (evinde, ticarethanesinde, bankalarda, gümrüklerde, noterde, postanelerde vs.) İİK m. 184 f. 1, c. 1 hükmü uyarınca alacaklıların alacaklarının ödenmesine tahsis edilmesi için iflâs masasına girer (Ertekin/Karataş, 1998: 266; Gürdoğan, 1966: 78-79; Başözen, 2005a: 194-195; Başözen, 2005b: 267 vd.; Kuru/Aydın, 2023a: 437-438; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 574; iflâs masası kavramı hakkında bilgi için bkz. Kuru/Aydın, 2023a: 437). Aynı şekilde, müflisin, iflâsın açılmasından kapanmasına kadar uhdesine geçen mallar da iflâs masasına İİK m. 184 f. 1, c. 2 hükmü uyarınca girer (Ertekin/Karataş, 1998: 266; Gürdoğan, 1966: 80; Başözen, 2005b: 268; bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Başözen, 2005b: 267-297).

İflâsın açılmasının müflis bakımından en önemli hukuki sonuçlarından birisi de tasarruf yetkisi kısıtlamasıdır. İflâsın açılması ile müflisin, iflâs masasına giren malvarlığı üzerindeki tasarruf yetkisi kısıtlanmış olur (Ertekin/Karataş, 1998: 266; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 441, 450). Bu anlamda, müflisin iflâsının açılmasından sonra iflâs masasına giren malları (veya hakları) üzerindeki her türlü tasarrufu Kanun’da belirtilen istisnai haller saklı kalmak kaydı ile alacaklılara karşı İİK m. 191 f. 1 hükmü uyarınca hükümsüzdür (Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 450; Kuru/Aydın, 2023a: 444-445 ; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 579-580). Ancak, müflisin, iflâsın açılması ile iflâs masasına giren malları veya hakları ya da alacakları üzerinde tasarruf yetkisi kısıtlanmış ise de söz konusu mallar veya haklar ya da alacaklar üzerindeki mülkiyet hakkı kendisinde kalmaya devam eder (Gürdoğan, 1966: 88; Kuru/Aydın, 2023a: 444). Bununla birlikte, iflâs masasına giren malları üzerindeki tasarruf yetkisi, iflâs masasına ait olmakla birlikte, iflâs masası bu yetkisini kanuni temsilci olan iflâs idaresi vasıtasıyla kullanır (Kuru/Aydın, 2023a: 444).

Bununla bağlantılı olarak iflâsın açılması ile iflâs masasına giren mallar veya haklar ile ilgili olarak dava takip yetkisi iflâs masasına aittir (Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 586 vd.). İflâs masası bu yetkisini, kanuni temsilcisi mahiyetinde olan (adi tasfiyede) iflâs idaresi veya (basit tasfiyede) iflâs dairesi aracılığı ile kullanır.

İflâs idaresi, müflis veya iflâs alacaklılarının değil tamamen tüzelkişiliği olmayan bir iflâs organı olan iflâs masasının kanuni temsilcisidir (İİK m. 226 f. 1, c. 1; Kuru/Aydın, 2023a: 478; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 613-614). İflâs idaresi de tüzelkişiliği olmayan ve tasfiyeyi yapmakla yükümlü olan bir iflâs özel organıdır (Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özkes, 2023: 485). İflâs idaresinin Kanun'da belirtilen görev ve yetkilerinin (ikinci alacaklılar toplanmasını toplantıya çağırmak (İİK m. 237 vd.), masa mallarını satmak (İİK m. 241), sıra cetveli hazırlamak (İİK m. 232 vd.), pay cetveli ve son hesabı yapmak (İİK m. 247), istihkak iddialarını değerlendirip karar almak (İİK m. 228), vs.) haricinde en önemli görevi, iflâs dairesi ve icra mahkemesinin gözetimi altında tasfiye işlemlerini yürütmektir (Kuru/Aydın, 2023a: 479). Eş deyişle, iflâs idaresi, esas itibarıyla iflâsın tasfiyesinin kendisine havale edildiği tarihten iflâsın kapanmasına kadar olan süreçte masanın menfaatlerini gözeterek tasfiyeyi yürütüp sonuçlandırmakla yükümlüdür (Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 615; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özkes, 2023: 485-486).

İflâs masası ile ilgili davalar ve iflâsın açılmasından önce müflis tarafından açılan veya müflise karşı açılmış olan davaları takip etmek yetkisi, iflâs idaresine aittir (Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 615). Farklı bir deyişle, bu tarz davalarda dava takip yetkisi (HMK m. 53) iflâs idaresine aittir (Kuru/Aydın, 2023a: 448).

Bu genel nitelikteki açıklamalardan sonra tekrardan konumuza dönecek olursak; borçlunun, iflâsına karar verilmeden önce yani henüz iflâs masasına girecek olan mal veya hakları üzerindeki tasarruf yetkisi kısıtlanmadan önceki bir dönemde iflâs alacaklılarını zarara uğratmak amacıyla üçüncü kişiler ile yapmış olduğu tasarruflar hakkında borçlunun iflâsından sonraki dönemde iflâsta tasarrufun iptali davası açma hakkı İİK m. 187 hükmü uyarınca iflâs masasına geçmektedir (Ansay, 1956: 330; Gürtürk, 2021: 47; Güneren, 2012: 1153). İflâs masası da bu dava hakkını adi tasfiyede kanuni temsilcisi olan iflâs idaresi aracılığı ile kullanır (Kuru/Aydın, 2023a: 441, 523). Borçlunun iflâsı ile tasarrufun iptali davasının davacısı kural

olarak İİK m. 187 ve 277 f. 1, b. 2 hükümleri uyarınca iflâs masası, dolayısıyla da iflâs masasını kanuni temsilcisi olan iflâs idaresidir (Bkz. Arar, 1945: 220; Belgesay, 1949: 264-265; Ansay, 1956: 330; Umar, 1963a: 44; Güneren, 2012: 1153; Gürdoğan, 1966: 248; Yıldırım, 1995: 254; Muşul, 2021: 423; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 602; Uyar, 2014a: 3049; Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 741; Gürtürk, 2021: 47; Coşkun, 2021: 391; Ruhi/Ruhi, 2022: 55; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 750; Özkan, 2014a: 15; Kaplan, 2006: 87; Taze, 2007: 110; Sertkaya/Kul, 2016: 458). Eğer, iflâs tasfiyesi, basit tasfiye prosedürüne göre yapılacaksa iflâs masası iptal davası açma hakkını kanuni temsilcisi olan iflâs dairesi (İİK m. 218 f. 1) aracı ile kullanır.

İflâs idaresi veya dava takip yetkisini İİK m. 245 ve 255 f. 3 hükümleri uyarınca iflâs masasından devralmış olan iflâs alacaklılarının açacağı iflâsta tasarrufun iptali davasında, borç ödemededen aciz belgesinin ibrazı şartı aranmaz¹⁰¹ (Uyar, 1986: 140; Muşul, 2021: 421, 427; Gürtürk, 2021: 48; Coşkun, 2022: 391; Ruhi/Ruhi, 2022: 56; Sarısözen, 1977b: 287). Çünkü, borçlunun iflâsı sonrasında iptal davası iflâs idaresi (veya dava takip yetkisini iflâs masasından devralan iflâs alacaklısı) tarafından açılacağından, müflisin yani borçlunun aciz hali sabit olacaktır¹⁰² (Uyar, 2014a: 3049).

Bununla birlikte, uygulamada, özellikle elinde kesin veya geçici nitelikte borç ödemededen aciz belgesi olan haciz alacaklıları, borçlu ve borçlu ile işlemde bulunan üçüncü (ve varsa kötüniyetli dördüncü) kişiye karşı tasarrufun iptali davası açmakta ve yargılama devam ederken davalı-borçlunun iflâsına karar verildiği hususu çokça karşımıza çıkmaktadır. Böyle bir durumda açılmış olan tasarrufun iptali davasına kimin ya da kimlerin devam edeceği sorunu karşımıza çıkmaktadır (Bu konu hakkındaki tartışma ve görüşler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Yıldırım, 1995: 260-261).

İflâsın açılması ile acil görülmesi gereken davalar ve İİK m. 194 f. 1, c. 2'de yer alan davalar hariç olmak üzere müflisin tarafı olduğu davalar, ikinci alacaklılar toplanmasından sonraki on güne kadar durur (İİK m. 194 f. 1, c. 1; Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 591; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes,

¹⁰¹ Yargıtay 17. HD., 10/03/2015 K.T., 2013/15953 E., 2015/4093 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 21.08.2023.

¹⁰² Yargıtay 17. HD., 05/03/2019 K.T., 2016/3011 E., 2019/2449 K., Muşul, 2021: 421-423.

2023: 453 vd.; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 586-587). Müflisin, gerek davacısı gerekse davalısı olarak bulunduğu, iflâs kararından önce açılmış ve iflâs kararının verildiği tarihte derdest olan, iflâs masasına giren mal veya haklar ile ilgili olan hukuk davaları iflâsın açılması ile durur (Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 453).

Müflisin tarafı olduğu masaya giren malları ile ilgili hukuk davalarının, iflâsın açılması ile ikinci alacaklılar toplanmasından on gün sonraya kadar durmasının sebebi, iflâsın açılması ile müflisin iflâs masasına giren mal ve hakları üzerindeki tasarruf yetkisi kısıtlamasından kaynaklanmaktadır (Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 592; benzer görüş için bkz. Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 586). Zira, borçlu, hakkında iflâs kararı verilmekle “müflis” sıfatını almakta ve iflâs masasına dahil olan mal ve hakları üzerindeki tasarruf yetkisi kısıtlandığından, masayı ilgilendiren mallar ile ilgili hukuk davalarında dava takip yetkisi: İflâs masasına dolayısıyla da iflâs masasının kanuni temsilcisi olan adi tasfiyede iflâs idaresine, basit tasfiyede iflâs dairesine ait olmaktadır.

İflâsın açılmasından önce elinde kesin veya geçici borç ödemedi aciz belgesi olan haciz alacaklısı tarafından, müflis yani borçlu ve borçlu ile işlemde bulunan üçüncü kişiye karşı açmış olduğu tasarrufun iptali davası devam ederken davalı borçlunun iflâsına karar verilmekle iptal davası, İİK m. 194 f. 1, c. 1 hükmü uyarınca, ikinci alacaklılar toplanmasından on gün sonraya kadar durur (Aksi görüş yani iptal davasının acele davalardan olduğu bu sebeple iflâsın açılması ile davanın durmayacağı yönündeki görüş için bkz. Muşul, 2021: 423).

İptal davası açma hakkı daha önceden haciz alacaklısı tarafından açılıp da borçlu hakkında iflâs kararı verilmekle duran iptal davasına davacı sıfatıyla devam etme hakkı, İİK m. 187 f. 1 ve 277 f. 1, b. 2 hükümleri uyarınca iflâs masasına, dolayısıyla da iflâs idaresine aittir¹⁰³ (Bkz. Ansay, 1956: 330; Güneren, 2012: 1154; Gürdoğan, 1966: 248; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 577; Uyar, 2014a: 3049). Haciz alacaklısı, elinde borç ödemedi aciz belgesi olsa dahi davalı-borçlunun iflâsına karar verildikten sonra iflâstan önce açılmış olup da iflâsın açılmasında derdest olan iptal davasına, İİK m. 245 hükmü uyarınca dava takip yetkisini iflâs

¹⁰³ “Dava, İİK.nın 277 ve devamı maddeleri uyarınca açılan tasarrufun iptali isteğine ilişkindir. İİK.nun 187 ve 194. maddeleri uyarınca iflâs tarihinden sonra dava açma veya açılmış davayı takip yetkisi iflâs idaresine geçer.” (Yargıtay 17. HD., 18/1/2016 K.T., 2015/14747 E., 2016/412 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 21.08.2023)

masasından devralmadan devam edemez. Böyle bir durumda, iflâstan önce borçlu hakkında iptal davası açan alacaklı alacağını İİK m. 219 hükümleri uyarınca iflâs masasına yazdırması gerekmektedir (Muşul, 2021: 423).

Haciz alacaklısı tarafından, borçlunun iflâsından önce, borçlu hakkında açılmış olup da iflâsın açılması anında derdest olan ve iflâsın açılması ile İİK m. 194 f. 1, c. 1 hükmü uyarınca, duran tasarrufun iptali davasına davacı sıfatıyla iflâs idaresince devam edilmesinde yarar görülür ve bu konuda ikinci alacaklılar toplantısında karar alınır, iflâs idaresi, ikinci alacaklılar toplanmasından onuncu günün sonrasında davaya davacı sıfatıyla devam eder (Muşul, 2021: 423). İptal davasına bakan mahkemede yapılan yargılama sonucunda iptal davası sabit görürse o durumda hükmü, davacı sıfatıyla iflâs alacaklısı (yani davayı iflâstan önce açan haciz alacaklısı) adına değil davayı takip etme yönünde karar aldırır iflâs idaresi hakkında vermesi gerekmektedir (Muşul, 2021: 423).

Nitekim, Yargıtay da yerleşik içtihatlarında¹⁰⁴, iflâs açılmasından önce alacaklılar tarafından açılan tasarrufun iptali davası devam ederken davalı-borçlunun iflâsı halinde iptal davası açma hakkının iflâs idaresine ait olduğu, iflâs idaresi bu yetkisini kullanması halinde, davanın davacı sıfatıyla iflâs idaresi tarafından yürütülüp sonuca göre iptal kararı verilmesi halinde hükmün (vekalet ücreti de dahil olmak üzere) davacı iflâs idaresi lehine kurulması gerektiğini belirtmektedir. Yargıtay bir kararında¹⁰⁵, borçlunun iflâsından önce borçlunun alacaklılarının, borçlu

¹⁰⁴ Söz konusu karar için bkz. Yargıtay 17. HD., 15/12/2011 K.T., 2010/10591 E., 2011/12332 K.; Yargıtay 17. HD., 19/06/2017 K.T., 2014/10247 E., 2017/6954 K.; Yargıtay 17. HD., 27/9/2016 K.T., 2015/7983 E., 2016/8284 K.; Yargıtay 17. HD., 27/9/2016 K.T., 2015/18051 E., 2016/8290 K.; <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 21.08.2023.

¹⁰⁵ Söz konusu karar şöyledir: “Dava, İİK’ nun 277 ve devamı maddelerine dayalı olarak açılan tasarrufun iptali davasıdır. İİK’ nun 282. maddesi hükmü gereğince bu tür davalarda, davalı olarak borçlu ve borçlu ile hukuki muamelede bulunan kişiler arasında mecburi dava arkadaşlığı vardır. Buna göre davalı olarak borçlu ile birlikte lehine tasarrufla bulunan üçüncü kişi ve bunlar tarafından devir halinde diğer üçüncü kişilerin yasal hasım olmaları gereği açıktır. Taraf ehliyeti dava koşullarından olup mahkemece öncelikle ve resen incelenmesi gereken hususlardandır. Yargılama devam ederken borçlunun iflâs etmesi halinde, İİK’ nun 191. maddesine göre masadaki mallar üzerindeki her türlü tasarruf alacaklılara karşı hükümsüz olacağından İİK’ nun 245. maddesi gereğince 1. ve 2. alacaklılar toplantısının yapıp yapılmadığı, davacı alacaklıya davanın devamı için yetki verilip verilmediği yoksa masa tarafından mı devam edeceği netleştirildikten ve buna göre taraf teşekkülü sağlanması gerekmektedir. Öte yandan, İİK’ nun 226/1. maddesi gereğince, iflâsta adi tasfiyenin uygulanması halinde ise temsil yetkisi Kanun’ un 218. maddesi gereğince iflâs dairesine aittir. UYAP kayıtlarından davalı şirketin Bakırköy 17. Asliye Ticaret Mahkemesinin 27/06/2014 tarih, 2013/248 Esas 2014/240 Karar sayılı ilamı ile iflâsına karar verildiği ve Yargıtay 23. Hukuk Dairesinin 15/05/2015 tarih 2014/9067 Esas, 2015/3767 Karar sayılı ilamı ile onandığı ve yine aynı Dairenin 2015/7867 Esas, 2017/3190 Karar sayılı 13/11/2017 tarihli ilamı ile karar düzeltme isteminin reddine karar verilerek hükmün 13/11/2017’ de kesinleştiği anlaşılmaktadır.

aleyhine açmış olduğu tasarrufun iptali davası devam ederken davalı-borçlunun iflâsı halinde, iflâs kararının kesinleşip kesinleşmediği; mahkemenin birinci ve ikinci alacaklılar toplantısının yapıp yapılmadığı; tasfiyenin adi tasfiye usulüne göre mi yoksa basit tasfiye usulüne göre mi yapılmasına karar verilip verilmediği; davacı alacaklıya İİK m. 245 hükmü uyarınca davayı takip için yetki verilip verilmediği; davayı davacı alacaklı mı yoksa iflâs dairesi mi yoksa iflâs idaresi mi takip edileceği hususunun ilgili yerlerden sorulması gerektiğini; davanın iflâs masasının kanuni temsilcisi mahiyetinde olan iflâs idaresi veya iflâs dairesi tarafından takip edilmesi halinde hükmün davacı sıfatıyla adı geçen organlar adına kurulması gerektiğine hükmetmiştir.

Görüldüğü üzere, genel kuralın aksine, borçlu hakkındaki iflâs kararından önce borçlu hakkında alacaklıları tarafından açılan ve borçlu hakkındaki iflâs kararının verildiği tarihte derdest olan tasarrufun iptali davasına takip etme yönünde ikinci alacaklılar toplantısında karar aldırması halinde iflâs idaresi, ikinci alacaklılar toplanmasının onuncu günün sonrasında iflâsın açılması ile duran söz konusu iptal davasına davacı sıfatıyla devam etmektedir.

Ayrıca bu durum, borçlu tarafından, kendi alacağının tahsili amacıyla kendisinin alacaklısı olduğu borçlularının yapmış olduğu iptale tabi olan birtakım tasarrufları hakkında açılmış tasarrufun iptali davası devam ederken davacı-borçlunun iflâs etmesi halinde de geçerlidir. Yani bir alacaklının, borçluları hakkında açmış olduğu tasarrufun iptali davası devam ederken davacı-alacaklının iflâsı

TBK'nun 513. maddesi hükümleri gereğince iflâsın açılması ile vekilin temsil ve vekalet görevi sona ermiştir. Mahkemece iflâs idaresinden İİK'nun 245. maddesine göre davayı takip için davacı alacaklıya yetki verilip verilmediği sorulmuş, iflâs idaresi iflâsın basit tasfiye ile yapılacağı davayı kendisinin takip edeceğini bildirmesi üzerine, mahkemece iflâs idaresine davetiye çıkarılmış ve iflâs idaresi davayı takip etmiştir. Bu halde, davacı ... Kimya Sanayi ve Tic. A.Ş. yönünden davanın aktif husumet yokluğundan reddine, dava kabul edildiğinden haciz ve satış isteme yetkisinin iflâs idaresine verilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olmuştur.” (Yargıtay 17. HD., 21/10/2020 K.T., 2019/2507 E., 2020/5996 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 21.08.2023; ayrıca benzer yöndeki yerleşik Yargıtay kararları için bkz. Yargıtay 17. HD., 04/11/2020 K.T., 2019/6006 E., 2020/6484 K.; Yargıtay 17. HD., 10/03/2015 K.T., 2013/15953 E., 2015/4093 K.; Yargıtay 17. HD., 27/01/2020 K.T., 2018/2070 E., 2020/49 K.; Yargıtay 17. HD., 09/06/2020 K.T., 2018/4363 E., 2020/3266 K.; Yargıtay 17. HD., 18/1/2016 K.T., 2015/14747 E., 2016/412 K.; Yargıtay 17. HD., 17/10/2017 K.T., 2016/601 E., 2017/9172 K.; Yargıtay 17. HD., 23/11/2015 K.T., 2015/10850 E., 2015/12511 K.; Yargıtay 17. HD., 1/4/2014 K.T., 2012/16338 E., 2014/4778 K.; Yargıtay 17. HD., 02/11/2020 K.T., 2019/6599 E., 2020/6359 K.; Yargıtay 17. HD., 17/12/2019 K.T., 2017/5464 E., 2019/12063 K.; Yargıtay 17. HD., 20/03/2018 K.T., 2015/17827 E., 2018/2759 K., Yargıtay 17. HD., 19/11/2019 K.T., 2017/5571 E., 2019/10792 K.; Yargıtay 17. HD., 25/11/2020 K.T., 2018/5783 E., 2020/7666 K.; Yargıtay 17. HD., 25/09/2019 K.T., 2016/18708 E., 2019/8478 K.; Yargıtay 17. HD., 30/04/2014 K.T., 2013/20226 E., 2014/6598 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 21.08.2023).

halinde, söz konusu bu iptal davasını takip etme yetkisi, kural olarak İİK m. 187, 191, 194 ve 277 f. 1, b. 2 hükümleri uyarınca iflâs idaresine aittir (Güneren, 2012: 1154; Sarısözen, 1977b: 287). İflâs idaresi, bu yetkisini kullanmak istememesi halinde talep olması durumunda bu yetki İİK m. 245 uyarınca iflâs alacaklılarına devredilebilir (Güneren, 2012: 1154). Ancak, iflâs idaresi dışında iflâs alacaklıları da dava takip yetkisini devralmak istememesi halinde davacı-alacaklı iflâsın kapsamını beklemeden söz konusu iptal davasını davacı olarak yürütme yetkisini haizdir¹⁰⁶.

3.1.2.2 İİK m. 277 f. 1, b. 2 hükmü uyarınca İİK m. 245 ve İİK m. 255 f. 3 hükümlerine yapılan atıf sonucu alacaklı veya alacaklılar

3.1.2.2.1 İİK m. 277 f. 1, b. 2 hükmü uyarınca İİK m. 245'e yapılan atıf sonucu alacaklı veya alacaklılar

Kural olarak, borçlunun, iflâsına karar verilmeden önce üçüncü kişilerle yapılan iptale tabi olan birtakım tasarrufları hakkında tasarrufun iptali davası açma hakkı ve iflâs öncesinde borçlunun alacaklıları tarafından borçlu hakkında açılmış olan tasarrufun iptali davasının iflâstan sonra takip etme yetkisi, İİK m. 187 ve 277 f. 1, b. 2 hükümleri kapsamında iflâs masasına, dolayısıyla da masanın kanuni temsilci niteliğinde olan iflâs idaresine (basit tasfiyede iflâs dairesine) ait olduğunu yukarıda detaylıca izah edilmiştir (Bkz. yuk. 10. 2. 1.).

Kural bu olmakla birlikte, kanun koyucu, İİK m. 277 f. 1, b. 2 hükmünün İİK m. 245'e yapmış olduğu atfı ile iflâsta tasarrufun iptali davasını açma veya iflâs öncesinde açılmış olan tasarrufun iptali davasına iflâstan sonra devam etme yetkisini belirli şartlar dahilinde iflâs alacaklılarına tanımıştır. Bahsi geçen İİK m. 245 f. 1 hükmü aynen şöyledir: *“Alacaklıların masa tarafından neticelendirilmesine lüzum görmedikleri bir iddianın takibi hakkı istiyen alacaklıya devrolunur. Hasıl olan neticeden masraflar çıkarıldıktan sonra devralanın alacağı verilir ve artanı masaya yatırılır.”*

İkinci alacaklılar toplantısının yapılabilmesi için iflâs kararının kesinleşmiş olması gerekli ve yeterli olup; ayrıca sıra cetvelinin kesinleşmesine gerek yoktur (Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 626; Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 654; Erdönmez, 2005: 42).

¹⁰⁶ Bkz. Yargıtay 17. HD., 12/11/2020 K.T., 2019/3730 E., 2020/7033 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 21.08.2023.

İkinci alacaklılar toplantısına, alacağı kısmen ya da tamamen kabul edilen alacaklılar ve alacağı kabul edilmemesinin akabinde sıra cetveline itiraz (kayıt kabul) davası açıp da ikinci alacaklılar toplantısına katılma hususunda mahkemeden karar getiren alacaklılar katılma hakkını haizdir (Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 626-627; bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Erdönmez, 2005: 130-148).

İkinci alacaklılar toplanmasına iflâs müdürü veya yardımcısı, başkanlık eder (İİK m. 237 f. 4, c. 1). İkinci alacaklılar toplanmasında, toplantı ve karar yeter sayısı aynı birinci alacaklılar toplanmasında olduğu gibidir (İİK m. 221 f. 2, 221 f. 3 ve 237 f. 4, c. 2).

İkinci alacaklılar toplanmasına alacakları iflâs idaresi tarafından incelenip sıra cetveline geçirildiğinden dolayı, ikinci alacaklılar toplanmasının yetkileri birinci alacaklılar toplanmasına göre daha geniştir (Kuru/Aydın, 2023a: 493). İkinci alacaklılar toplantısında, önemli birtakım kararlar alınmaktadır. Bu anlamda, ikinci alacaklılar toplantısında, konusu mülkiyet hakkını teşkil eden istihkak iddiaları ile ilgili olarak iflâs idaresince verilen kararları nihai olarak sonuçlandırılmakta, iflâsın açılmasıyla duran ve müflisin tarafı olduğu hukuk davalarının takip edilip edilmeyeceği hususunda kararlar alınmakta, masa mallarının pazarlık usulü ile paraya çevrilmesine dair kararlar alınmakta, müflisin konkordato talebi değerlendirilmekte, konusu Kanun’unda belirtilen miktar üzerindeki alacaklar hakkında iflâs idaresine sulh, tahkim, kabul ve feragat yetkisi verilmektedir (Kuru/Aydın, 2023a: 493; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 494-496; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 626-628; Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 655-657; ayrıca bu konuda detaylı bilgi için bkz. Erdönmez, 2005: 63-95).

İkinci alacaklılar toplantısında, bir davanın iflâs masası tarafından açılıp açılmayacağı veyahut iflâs öncesinden açılmış olup da; iflâsın açılması ile duran ve müflisin tarafı olduğu davaya iflâs masa tarafından devam edilip edilmeyeceği hususunda çeşitli kararlar alınmaktadır (Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 627). Bu anlamda, ikinci alacaklılar toplantısında, masayı ilgilendiren bir davanın iflâs idaresi tarafından açılmasında ya da iflâstan önce açılmış olup da iflâsın açılması ile duran ve müflisin tarafı olduğu davalara iflâs idaresi tarafından devam edilmeyeceği yarar görülmez ise o durumda, davayı açmak veya açılmış davayı takip etmek isteyen bir ya da birkaç iflâs alacaklısına talep halinde dava takip yetkisinin devrine dair kararlar alınmaktadır (Kuru/Aydın, 2023a: 497-498; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 627;

Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 495; Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 661-662; Erdönmez, 2005: 83-87).

Usulüne uygun şekilde yapılan ikinci alacaklılar toplantısında, müflisin, iflâstan önce yapmış olduğu birtakım iptale tabi tasarrufları hakkında tasarrufun iptali davasının iflâs idaresi bakımından açılmasında menfaat görülmez ise veya iflâstan önce borçlunun alacaklıları tarafından açılan ve iflâsın açılması ile duran tasarrufun iptali davasının, iflâs idaresi tarafından takip edilmesinde yarar görülmez ise o durumda, söz konusu iptal davasını açmak veya açılmış olan iptal davasını takip etmek isteyen ve talepte bulunan iflâs alacaklısına veya iflâs alacaklarına bu hususta dava takip yetkisinin devri hakkında karar verilebilir (Muşul, 2021: 426; Sarısözen, 1977b: 288).

Böyle bir kararının verilmesi için öncelikli olarak, iflâs masasının, davanın açılmasından ya da açılmış davanın takip edilmesinde bir yarar olmadığı yönünde bir karar vererek dava takip yetkisinden vazgeçmesi gerekmekte ve çekişme konusu dava veya hakla ilgili olarak iflâs alacaklılarının bilgilendirilmiş olması gerekmektedir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 112-113). Bununla birlikte, dava takip yetkisinin devrine dair karar alma prosedürü iflâsın tasfiyesi türüne göre değişmektedir.

Adi tasfiye halinde, dava takip yetkisinin bir ya da birkaç iflâs alacaklısına devri, alacağı sıra cetvelinde kabul edilerek toplantıya katılma hakkını elde eden iflâs alacaklıları (ve varsa sıra cetveline itiraz (kayıt kabul) davası açıp da ikinci alacaklılar toplanmasına katılmaya yönelik mahkemeden tedbir kararı alan alacaklılar) tarafından, ikinci alacaklılar toplantısında kanuni çoğunluk sağlanması ile karar verilir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 113-114).

Acaba, adi tasfiye halinde birinci alacaklılar toplantısında tasarrufun iptali davasının açılabilmesi yönünde karar alınabilir mi? Öğretide, tasarrufun iptali davası açma süresinin dolmaya yakın bir süre kalmış olması veya iptal hakkının teminat altına alınması konusunda ihtiyati haciz talep edilmesi gerekiyorsa, birinci alacaklılar toplantısında iptal davası açmak üzere karar alınabileceği belirtilmektedir (Erdönmez, 2005: 55). Yargıtay da konuya ilişkin olarak vermiş olduğu bir

kararında¹⁰⁷, tasarrufun iptali davasının iflâsın açılması ile durmayacak nitelikteki acele (müstacel) davalarından olduğu, bu sebeple de davanın iflâs masası adına takip edilip edilmeyeceği hususunda karar alınmak üzere birinci alacaklılar toplantısı sonrasına kadar makul bir süre verilip; sonuca göre karar verilebileceğini belirtmiştir. Kanaatimizce de, somut olayın koşulları ivedilik gerektiriyorsa tasarrufun iptali davası açılması veya açılmış olan davaya devam edilmesi hususunda birinci alacaklılar toplantısında karar alınabilmesi gerekmektedir. Birinci alacaklılar toplanmasının yetkileri ikinci alacaklılar toplanmasının yetkilerinden oldukça az ve dar kapsamlıdır. Bu kapsamda, ivedilik arz eden bir durumun dışında birinci alacaklılar toplantısında iptal davası açmak veya açılmış olan iptal davasına devam yönünde karar alması mümkün değildir. Ancak, masa menfaatlerinin gerektirmesi halinde veya gecikmesinde telafisi güç ya da imkansız birtakım zararların ortaya çıkacağı görülüyorsa o durumda bu hususta birinci alacaklılar toplanması karar alabilmelidir.

İflâsın basit tasfiyesinde ise iflâs dairesi tarafından, Kanun'da belirtilen alacak veya istihkak iddialarının bildirilmesi süresi bittikten sonra hazırlanan sıra cetvelinin ilanı ile birlikte iflâs alacaklılarını çekişmeli haklar ile ilgili veya müflisin tarafı olduğu davalar hakkında bilgilendirilmiş olması gerekmektedir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 117-118). Basit tasfiye usulünde, alacaklılar toplantısı yapılmadığından iflâs dairesi çekişmeli bir hak ile ilgili olarak dava açılması veya açılmış olan davanın takibinden vazgeçmiş olduğunu sirküler veya ilan yoluyla alacaklılara bildirmiş olması gerekir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 118). Akabinde, dava takip yetkisini talep eden iflâs alacaklısına veya alacaklılarına devrinin yapılmasına karar verilebilir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 117-118). Bununla birlikte, öğretide, dava takip yetisinin devrine dair kararın, basit tasfiye usulünde yapılacak olan alacaklılar toplantısında alınmasının mümkün olduğu belirtilmektedir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 118).

Bunun yanında, dava takip yetkisi, kural olarak alacağı sıra cetveline kabul edilen bir ya da birkaç iflâs alacaklısına devredilebilir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 119). Kural bu olmakla birlikte, öğretide, iflâs açıldığı anda müflis ile arasında davası olan veya alacağı çekişmeli alacak olarak iflâs idaresince sıra cetveline

¹⁰⁷ Bkz. Yargıtay 15. HD., 07/12/2006 K.T., 2006/7005 E., 2006/7169 K., Muşul, 2021: 426; benzer yöndeki bir karar için bkz. Yargıtay 17. HD., 03/06/2010 K.T., 2010/3693 E., 2010/5106 K., Muşul, 2021: 708.

geçirilip ve akabinde söz konusu alacağı iflâs masası tarafından reddedilip de masa aleyhine kayıt kabul davası açan ya da alacağı sıra cetveline geçirilip de başka bir alacaklı tarafından aleyhine kayıt terkinin davası açılan bir ya da birkaç iflâs alacaklısına da dava takip yetkisinin devredileceği belirtilmektedir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 119).

Yeri gelmişken ifade etmek gerekir ki, iflâstan önce haciz alacaklısı tarafından borçlu hakkında açmış olan ve iflâsın açılması tarihinde derdest olup da iflâsın açılması ile duran tasarrufun iptali davasını takip etme yönündeki dava takip yetkisi, söz konusu bu davacı-alacaklıya devri mümkündür (Toraman/Kartoğlu, 2022: 120). Nitekim, Yargıtay kararları da bu yöndedir¹⁰⁸. Ancak, iflâstan önce haciz alacaklısı tarafından, borçlu hakkında açılmış olan ve borçlunun iflâsına karar verilmesi ile duran tasarrufun iptali davasına devam etmek için dava takip yetkisinin devri bakımından söz konusu davacı-iftlâs alacaklısının davayı iflâstan önce kendisinin açmış olması kendisine bir öncelik hakkı bahşetmez (Toraman/Kartoğlu, 2022: 121). Pekala, dava açmayan diğer iflâs alacaklısı veya iflâs alacaklıları da tasarrufun iptali davasını takip etmek için dava takip yetkisinin kendilerine devrini talep etme hakkını haizdir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 121).

Gerek adi gerekse basit tasfiye sonucunda dava takip yetkisinin talep eden bir ya da birkaç iflâs alacaklısına devri yönündeki karar sonrasında buna dair karardaki süre içerisinde söz konusu iflâs alacaklısının veya iflâs alacaklılarının yetki belgesini almak üzere iflâs organına başvuru yapması gerekmektedir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 121; Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 662).

Yukarıda belirtilen prosedüre dayalı olarak, dava takip yetkisini devralan iflâs alacaklıları, tasarrufun iptali davası açabilir veya açılmış olan iptal davasına devam edebilir (Bkz. Ertekin/Karataş, 1998: 273; Muşul, 2021: 426; Uyar, 2014a: 3049; Gürtürk, 2021: 47-48; Sertkaya/Kul, 2016: 458; Umar, 1963a: 44-45). Söz konusu iflâs alacaklısı ya da iflâs alacaklıları, yeni bir iptal davası açarken veya açılmış olan iptal davasını takip ederken elinde usulüne uygun surette alınmış olan dava takip yetkisine dair bir belge olduğundan ayrıca ellerinde borç ödemedi aciz belgesi bulunmasına gerek yoktur (Muşul, 2021: 427; Gürtürk, 2021: 48; Sertkaya/Kul, 2016: 458). Öte yandan, dava takip yetkisinin devri ile iflâsın adi tasfiyesinde, iflâs

¹⁰⁸ Bkz. Yargıtay 17. HD., 11/02/2019 K.T., 2016/7130 E., 2019/1201 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 22.08.2023.

idaresinin; basit tasfiyede ise iflâs dairesinin dava takip yetkisi sona ermektedir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 125).

Yargıtay da yerleşik içtihatlarında, borçlunun iflâsı ile iptal davası açma hakkının veya daha önceden alacaklılar tarafından açılmış olan iptal davasını devam ettirme hakkının kural olarak iflâs idaresine ait olduğu; alacaklıların, bu davaları açabilmeleri veya açılmış olan davaları takip edebilmeleri için alacaklılar toplantısında, İİK m. 245 hükümleri uyarınca alınacak kararlar kendilerine dava takip yetkisinin devredilmesinin gerektiğine dikkat çekmektedir. Yargıtay aynı kararlarında, mahkemelerin, borçlu hakkındaki iflâs kararının kesinleşip kesinleşmediğini; kesinleşmiş ise ikinci alacaklılar toplantısının yapılıp yapılmadığını; iflâs idaresinin iptal davası açma hakkını veya açılmış olan davaya takip etme hakkını kullanıp kullanmayacağını; iflâs idaresi bu hakkının kullanmayacaksa alacaklılara İİK m. 245 hükmü uyarınca dava takip yetkisinin devredilip devredilmediği hususlarını ilgili yerlerden sorarak sonuca göre karar verilmesi gerektiğini belirtmektedir¹⁰⁹

Buraya kadar yapmış olduğumuz açıklamalar, aynı zamanda, müflisin, iflâs öncesinde kendi borçlularına karşı açmış olduğu tasarrufun iptali davaları için de geçerlidir. Böyle bir durumda da, açılmış olan iptal davasına İİK m. 245 hükmü

¹⁰⁹ Söz konusu kararlar için bkz. “Davacı vekili davalı ... İnş. ve Teks. San. Tic. ...nin müvekkiline olan borcu nedeniyle hakkında yaptıkları icra takibi sırasında borcuna yetecek haczi kabil malının bulunmadığını ancak alacaklılardan mal kaçırmak amacı ile kendisine ait taşınmaz üzerine diğer davalı lehine ipotek tesis ettirdiğini öne sürerek yapılan tasarrufların iptalini talep etmiştir. Davalı ... İnş. ve Teks. San. Tic. A.Ş. cevap vermemiş, diğer davalılar davanın reddini savunmuşlardır. Mahkemece, iptali istenilen ipotegün davalılar arasındaki ticari ilişkiye dayalı olduğunun anlaşıldığından bahisle davanın reddine karar verilmiş; hüküm, davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir. Dava İİK'nın 277 ve devamı maddeleri uyarınca açılan tasarrufun iptali isteğine ilişkindir. Davacının aynı borçlu ancak farklı üçüncü kişiler aleyhine açtığı dairemizin 2013/20226 Esas ve 2014/6598 sayılı dosyasından, yargılama sırasında, borçlu davalı ... İnş. ve Teks. San. Tic. A.Ş'nin ... Asliye Ticaret Mahkemesinin 2011/374 – 2012/288 sayılı kararı ile iflâsına karar verildiği ve iflâs işlemlerinin ... İcra İflâs Dairesince yapılmakta olduğu anlaşılmıştır. İİK'nın 187 ve 194. maddeleri uyarınca iflâsın açılmasından sonra dava açma ve açılmış davayı takip yetkisi iflâs idaresine geçer. Somut olayda davacıya davayı takip yetkisi verilip verilmediği anlaşılamamıştır. Bu durumda mahkemece İİK'nın 245-277 maddeleri uyarınca ikinci alacaklılar toplantısının yapılıp yapılmadığı, yapılmış ise dava takip yetkisinin davacı alacaklıya devredilip devredilmediğinin araştırılması, dava takip yetkisi alacaklı davacıya devredilmemiş ise iflâs idaresinin usulüne uygun biçimde davaya dahil edilmesi, ondan sonra oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken taraf teşkili sağlanmadan davanın kabulüne karar verilmesi doğru bulunmamıştır.” Aynı şekilde bkz. Yargıtay 17. HD., 20/03/2018 K.T., 2015/17827 E., 2018/2759 K.; Yargıtay 17. HD., 15/12/2011 K.T., 2010/10591 E., 2011/12332 K.; Yargıtay 17. HD., 11/02/2019 K.T., 2016/7130 E., 2019/1201 K.; Yargıtay 17. HD., 21/10/2020 K.T., 2019/2507 E., 2020/5996 K.; Yargıtay 17. HD., 11/03/2019 K.T., 2016/2628 E., 2019/2740 K.; Yargıtay 17. HD., 19/06/2017 K.T., 2014/10247 E., 2017/6954 K.; Yargıtay 17. HD., 10/03/2015 K.T., 2013/15953 E., 2015/4093 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 22.08.2023).

uyarınca iflâs organlarından dava takip yetkisini devralmış iflâs alacaklısı veya iflâs alacaklıları devam edebilir.

Konu ile ilgili olarak bir hususu ifade etmek gerekirse, iflâs alacaklıları, İİK m. 245 ve 255 f. 3 hükümlerine uygun şekilde dava takip yetkisini devralmadan iptal davasını iflâsta sıra cetveline itiraz davası şekilde de açabilme imkanına sahiptir (Umar, 1963a: 45; iflasta iptal davasının iflasta sıra cetveline itiraz davası şeklinde açılabileceğine dair açıklamalar için bkz. yuk. 5. 4). Böyle bir durumda, az öncede ifade ettiğimiz gibi dava takip yetkisinin devrine ihtiyaç olmayıp; iflâs alacaklısı, davasını münferiden açabilme imkanına sahiptir.

Son olarak ifade etmek gerekirse, iflâsın kaldırılması kararının kesinleşmesi ile bir ya da birkaç iflâs alacaklısına devredilen dava takip yetkisi kendiliğinden sona erer (Toraman/Kartoğlu, 2022: 127-128; Albayrak, 2007: 135). İflâs alacaklıları iflâsın kaldırılması kararının kesinleşmesi ile kendilerine usulüne uygun şekilde devredilen dava takip yetkisine dayalı olarak iptal davasını açamaz veya açmış olduğu iptal davasına devam edemez. Çünkü, iflâsın kaldırılması kararının kesinleşmesi ile müflis, tasarruf yetkisini tekrardan kazanmaktadır (Bkz. Başözen, 2005a: 230 vd.). İflâsın kaldırılması kararının kesinleşmesi ile tasarruf yetkisine kavuşan müflis, bununla bağlantılı olarak dava takip yetkisine de tekrardan kavuşmaktadır (Albayrak, 2007: 135). Böyle bir durumda, müflis, davalarını kendisi kaldığı yerden takip edebilme hakkına kavuşur (Toraman/Kartoğlu, 2022: 128). Bu bakımdan, müflis, iflâs öncesinde davacısı olduğu iptal davasını iflâsın kaldırılması kararının kesinleşmesi ile kendisi kaldığı yerden takip edebilir. Aynı şekilde, iflâsın açılması öncesinde, müflisin davalı olarak bulunduğu iptal davalarına ilgilileri yani davacıları müflis aleyhine devam ettirilebilir. Bununla birlikte, iflâs kararını kesinleşmesi ile devredilen dava takip yetkisi hükümsüz olacak ise de iflâs alacaklılarının, iflâs hali devam ederken usulüne uygun şekilde kendilerine devredilen dava takip yetkisine dayalı olarak açmış olduğu veya daha önceden açılan iptal davalarında yapmış olduğu birtakım usul işlemleri, iflâsın kaldırılması kararının kesinleşmesi ile hükümsüz hale gelmeyip; geçerliliğini sürdürür (Toraman/Kartoğlu, 2022: 128).

3.1.2.2.2 İİK m. 277 f. 1, b. 2 hükmü uyarınca İİK m.255 f.3'e yapılan atıf sonucunda alacaklı veya alacaklılar

İflâs alacaklısı veya iflâs alacaklılarının tasarrufun iptali davasının davacısı olabilme hallerinden bir diğeri ise İİK m. 255 f. 3 hükmünde düzenlenmiştir. İİK m. 255 f. 3'e göre, iflâsın kapanmasından sonra iflâs dairesi, müflisin, iptale tabi olacak şekilde yapmış olduğu birtakım tasarruflarını öğrenmesi halinde, durumu iflâs alacaklılarına ilan yoluyla veya mektupla bildirir (Muşul, 2021: 427). İflâs dairesi, tasarrufun iptali davasını açmada bir fayda görmez ise talepte bulunan iflâs alacaklısına ya da alacaklılarına iptal davası açmak üzere dava takip yetkisini devredebilir (Muşul, 2021: 427).

İflâsın kapanmasından sonra şüpheli bir hakkın ortaya çıkması uygulamada olağan bir durumdur. Eğer, iflâsın kapanmasından sonra ortaya şüpheli bir hak çıkarsa, daha öncede ifade ettiğimiz üzere, iflâs dairesi, bu durumu alacaklılara ilan yoluyla veya mektupla ya da bir alacaklılar toplantısı düzenlemekle bildirmesi gerekmektedir (Kale, 2015: 139). Nitekim, bu husus İİK m. 255 f. 3'de şu şekilde düzenlenmiştir: “*Şüpheli bir hak mevzuubahis oldukça iflâs dairesi alacaklılara keyfiyeti ilan eder yahut mektupla bildirir ve 245 inci madde mucibince muamele yapılır*”

Söz konusu Kanun hükmünde geçen “şüpheli bir hak” kavramından anlaşılması gereken ise hak üzerindeki ihtilaflar yani üçüncü kişilerin, masaya ait mal veya hak üzerinde talepte bulunmasıdır (Kale, 2015: 139). Böylelikle, İİK m. 255 f. 3'de de yer verildiği üzere, iflâsın kapanmasından sonra ortaya çıkan şüpheli hakkın ya da farklı bir deyişle çekişmeli hak veya alacak üzerindeki uyuşmazlığın çözümlenmesi gerekmektedir (Kuru/Aydın, 2023a: 506). Bu anlamda, iflâsın kapanmasından sonra müflisin, iflâstan önce iflâs alacaklılarını zarar uğratmak amacıyla, iflâs halinde iflâs masasına girecek olan malları veya hakları üzerinde birtakım iptale tabi tasarruflarda bulunduğu hususunu iflâs dairesi öğrenince İİK m. 245 ve 255 f. 3 hükümlerine uygun şekilde hareket etmesi gerekmektedir.

İflâs dairesi, iflâsın kapsanmasından sonra öğrenmiş olduğu iptale tabi tasarrufları ilan yoluyla veya mektupla iflâs alacaklılarına bildirir (Hasırcı, 2021: 252). Eğer, iflâs dairesi, iflâsın kapanmasından sonra öğrenmiş olduğu çekişmeli hak (iptal tabi tasarruflar vs.) ile ilgili olarak dava açma ve davayı takip etme noktasında

bir fayda görürse, o durumda, ayrıca iflâs idaresi teşekkül ettirilmeden iflâs alacaklılarının talimatları doğrultusunda söz konusu şüpheli (çekişmeli) hak (iptale tabi tasarruf) ile ilgili davaları kendisi açar ve yürütür (Kale, 2015: 140).

Ancak, iflâs dairesi, iflâsın kapanmasından sonra öğrenilen şüpheli hak ile ilgili olarak dava açmasında yarar olmadığı yönünde karar verirse o durumda talepte bulunulması ve giderleri kendilerine ait olmak koşuluyla şüpheli hak ile ilgili olarak dava açmak üzere dava takip yetkisini, İİK m. 245 hükmü uyarınca talepte bulunan iflâs alacaklısına veya iflâs alacaklılarına devredilebilir (Berkin, 1972: 500 vd.; Ertekin/Karataş, 1998: 274; Kale, 2015: 140; Kuru/Aydın, 2023a: 506). İflâs dairesi, iflâsın kapanmasından sonra öğrenmiş olduğu iptale tabi tasarruf işlemleri hakkında iptal davası açmada yarar görmez ise, dava takip yetkisini talepte bulunan bir ya da birkaç iflâs alacaklısına devredilebilir (Muşul, 2021: 427). Kural olarak, dava takip yetkisinin devri için ikinci alacaklılar toplantısının yapılması gerekmekte olup; bu toplantı yapılmadan çekişmeli hakka ilişkin olarak iflâs idaresinin isteyen iflâs alacaklılarına dava takip yetkisini devretmesi mümkün değildir (Hasırcı, 2021: 252; Toraman/Kartoğlu, 2022: 113-115). Ancak, İİK m. 255 f. 3 hükmünün uygulamasında ise iflâs dairesinin, bir toplantı yapmak suretiyle çekişmeli hakkın takibine ilişkin dava takip yetkisini alınacak karar ile devredilebilecek olup; bu toplantının yapılamaması halinde sirküler yoluyla da karar alınmasının mümkün olduğu öğretide ifade edilmektedir (Hasırcı, 2021: 252-253; benzer açıklamalar için bkz. Toraman/Kartoğlu, 2022: 111-112, 118).

İflâs dairesinden İİK m. 245 ve 255 f. 3 hükümleri uyarınca, iflâsın kapanmasından sonra öğrenilen iptale tabi tasarruf ile ilgili olarak dava takip yetkisini devralan iflâs alacaklısı ya da iflâs alacaklıları, borç ödemedен aciz belgesini mahkemeye ibraz etmeden söz konusu tasarruflar hakkında iptal davası açabilir (Muşul, 2021: 427; Güneren, 2012: 1154). İflâs alacaklısı veya alacaklıları, İİK m. 277 f. 1, b. 2, 245 ve 255 f. 3 hükümleri uyarınca dava takip yetkisini iflâs dairesinden devralmadan tasfiye sonunda kendilerine verilmiş borç ödemedен aciz belgesi olsa dahi, söz konusu çekişmeli hak (iptale tabi tasarruf) ile ilgili olarak iptal davası açması mümkün değildir (Berkin, 1972: 499-500; Muşul, 2021: 427; benzer açıklama için bkz. Eroğlu, 2022: 114; Güneren, 2012: 1154).

Dava takip yetkisini devralan iflâs alacaklısı veya alacaklıları, şüpheli hak (yani iptale tabi tasarruf) ile ilgili iptal davasını açar ve kazanırsa, masraflar

çıkarıldıktan sonra öncelikle kendileri tatmin edilir (Kuru/Aydın, 2023a: 506; Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 676; Hasırcı, 2021: 252). Ancak, artan bir miktar para olursa o durumda söz konusu para, alacaklarını kısmen ya da tamamen alamayan diğer iflâs alacaklılar arasında paylaşılır (Kuru/Aydın, 2023a: 506; Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 676; Hasırcı, 2021: 252).

3.1.2.3 İİK m. 308 f. 2 hükmü uyarınca konkordato komiseri

İflâsta tasarrufun iptali davasını açmaya ya da iflâstan önce açılmış davayı takip etmeye yetkili diğer bir organ ise konkordato komiseridir. Konkordato komiseri, bu yetkisini İİK m.308 f.2 hükmünden almaktadır. Bununla birlikte, İİK m. 308 f. 2’de konkordato komiserinin tasarrufun iptali davası açma yetkisi ya da açılmış olan iptal davasını yürütme yetkisi doğrudan doğruya düzenlenmemiştir.

Bahsi geçen, İİK m. 308 f. 2 hükmü şu şekildedir: “*Konkordato süreci iflâsla sonuçlandığı takdirde, iflâs kararını veren mahkeme tasfiyenin basit veya adi tasfiye usulüne göre yapılmasına ve gerektiğinde adi tasfiyenin komiserler tarafından yerine getirilmesine karar verir. Bu hâlde iflâs idaresine ait görev ve yetkiler komiserler tarafından kullanılır.*” Bu hüküm, 7327 sayılı İcra ve İflâs Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun m. 6 ile İİK’ya eklenmiştir (RG. 19.06.2021 T., 31516 S.).

Böyle bir hükmün getiriliş gerekçeleri ise özetle şu şekilde sıralanabilir: 28.02.2018 tarihli 7101 sayılı Kanun ile İİK’da yapılan değişiklik ile konkordatonun tasdiki sürecine kadar geçici ve kesin mühlet aşamalarının kabul edilmiş olup; geçici ve kesin mühlet aşamalarında Kanun’un vermiş olduğu görevleri mahkemenin atamış olduğu konkordato komiserlerinin yürüteceği hususu düzenlenmiştir. İİK’nın ilgili maddelerine göre, konkordato talep eden borçlu, işlemlerini konkordato komiserinin nezaretinde yürütmekte, bir kısım işlemlerini ise konkordato komiserinin izni ile gerçekleştirmekte ve duruma göre işletmesinin faaliyetlerini konkordato komiseri yerine getirmektedir. Böylelikle, konkordato komiseri, borçlunun alacaklılarını, mal varlığının aktif ve pasif kısımlarını en iyi şekilde bilmektedir. Anılan düzenleme ile konkordato sürecinin iflâs ile sonuçlanması halinde iflâsa karar veren mahkeme, iflâsın tasfiyesinin basit veya adi tasfiye usulüne göre yürütülüp yürütülmeyeceğine karar verebilecektir. Mahkemenin, iflâsın adi tasfiye usulüne göre yürütüleceğine karar vermesi halinde borçlunun hukuki ve ekonomik durumunu en iyi bilen

konkordato komiserleri, iflâsın tasfiyesini iflâs idaresini oluşturmada, iflâs idaresine ait görev ve yetkiler kapsamında yerine getirmekte imkanına sahip olmakta; böylelikle de tasfiye sağlıklı bir şekilde yerine getirilecektir (İİK m. 308 f. 2 hükmünün gerekçesi için bkz. TBMM <https://mevzuat.tbmm.gov.tr/Kanun/KanunDetay?YasamaKanunId=f72877c1-8896-037b-e050-007f01005610&kanunNumarasi=7327#step-2>, erişim tarihi: 25.08.2023).

Görüldüğü üzere, İİK m. 308 f. 2 hükmüne göre, konkordato sürecinin iflâs ile sonuçlanması halinde, iflâsa karar veren mahkeme, aynı zamanda taraf menfaatlerinin korunması, tasfiyenin sağlıklı ve etkili bir şekilde yürütülmesi için iflâsın tasfiye türüne karar verebilmektedir. Mahkemece, iflâsın adi tasfiye usulüne göre tasfiye edilmesine ve tasfiyenin konkordato komiserleri tarafından yürütülmesine karar verilmiş olması halinde, konkordato komiserleri, iflâs idaresine ait görev ve yetkileri kullanabilme imkanına sahip olmaktadır (Bilgi için bkz. Toraman/Kartoğlu, 2022: 95; Eroğlu, 2023: 167).

Borçlunun, konkordato talebi sonrasında mahkemece, konkordato talebinin reddi ile resen iflâsına karar verilmiş olmasının yanında ayrıca iflâsın adi tasfiye prosedürüne göre tasfiye edilmesini ve konkordato komiserlerinin tasfiyeyi yürütmesine karar verilmiş olabilir. Böyle bir ihtimalde, borçlunun, iflâs öncesinde iflâs masasını zarara uğratmak amacıyla yapmış olduğu birtakım tasarruflarının iptali ile tasarrufa konu malın iflâs tasfiyesine tabi tutulmak üzere iflâs masasına iadesi için tasarrufun iptali davası açma yetkisi konkordato komiserine aittir. Aynı şekilde konkordato sürecinden önce ya da konkordato sürecinde müflis hakkında haciz alacaklıları tarafından açılan iptal davasına iflâstan sonra devam etme hakkı ve yetkisi kural olarak tasfiyeyi yürütecek olan konkordato komiserlerine aittir. Zira, İİK m. 308 f. 2, c. 2 hükmü konkordato komiserlerinin iflâs idaresine ait yetki ve görevlerine sahip olduğu belirtmiştir. Bu sebeple, konkordato komiseri/komiserleri, İİK m. 187, 227 f.1, b.2, 191, 194 ve 308 f. 2 hükümleri uyarınca kural olarak iptal davası açma veya daha önceden açılmış olup da iflâsın açılmasıyla duran iptal davasına iflâstan sonra devam etme yetkisini haizdir.

Konkordato komiserleri, müflisin, iflâs masasını zarara uğratmak amacıyla yapmış olduğu şüpheli tasarrufları hakkında iptal davası açılması ya da açılmış olan iptal davasına devam etme noktasında yarar görmez ise dava takip yetkisini talep

eden iflâs alacaklıları veya iflâs alacaklısına ikinci alacaklılar toplantısında alınacak karar ile devredilebilir.

Konkordato komiserleri iflâs idaresinin yetkilerini kullanacağından yukarıda iflâs idaresi ve iflâs alacaklılarının davacı olabilme meselesine dair yapmış olduğumuz açıklamalar burada da geçerlidir (Bkz. yuk. 10. 2. 1.; 10. 2. 2.).

3.1.2.4 Tasarruf mevduatı sigorta fonu

İflâsta tasarrufun iptali davasını açabilecek olan kurumlardan birisi de TMSF'dir

Bir bankanın 5411 S. Bankacılık Kanunu'na (BanK) göre faaliyet izninin kaldırılması halinde, yönetimi ve denetimi TMSF'ye intikal eder (BanK. m. 106 f. 1). Bunun üzerine TMSF, yönetimi ve denetimi kendisine intikal eden bankanın sigortalı mevduatını ve sigortalı katılım fonunu, doğrudan doğruya veya kendisinin ilan edeceği başka bir banka aracılığı ile ödeyerek, mevduat sahipleri yerine, bankanın doğrudan doğruya iflâsını ister (BanK. m. 106 f. 3, c. 1). Buradan hareketle, bankanın iflâsını isteme yetkisi, BanK. m. 106 f. 3, c. 2 hükmü uyarınca münhasıran TMSF'ye aittir. TMSF'nin iflâs isteminden sonra, mahkeme, bankanın iflâsına karar vermişse, o durumda TMSF, iflâs masasına İİK'nın 206. maddesinin üçüncü sırasında yer alan tüm alacaklılardan önce ve fakat Devletin ve sosyal güvenlik kurumlarının 6183 S. K. kapsamındaki tüm alacaklarından sonra olmak üzere imtiyazlı alacaklı olarak iştirak eder (BanK. m. 106 f. 5, c. 2; Albayrak, 2008: 79-80).

TMSF, bankanın iflâsından sonra, İİK m. 166, 218, 219, 223, 234, 236, 249, 251 ve 254 hükümleri hariç olmak üzere, iflâs dairesi, iflâs idaresi ve alacaklılar toplanmasına ait görev ve yetkiler kapsamında BanK'nun uygulanması ile sınırlı olarak bankanın iflâs tasfiyesini yürütme yetkisini haizdir (BanK. m. 106 f. 5, c. 2; Tunç-Yücel; Kale, 2016: 73). Böyle bir hükmün getiriliş sebebi ise faaliyet izni kaldırılarak TMSF'ye intikal eden bankanın, bankadaki sigortalı mevduat ve katılım fonlarının ödeyerek söz konusu bankanın iflâsını istemesi sistemidir (Albayrak, 2008: 81). Çünkü, TMSF, mevduat sahiplerinin mevduatlarını veya katılım fonlarını ödemek suretiyle en büyük alacaklı grubunu ve alacak çoğunluğunu oluşturmaktadır (Albayrak, 2008: 81). Böylelikle de kanun koyucu, kanunda öngörülen saklı haller

dışında iflâs idaresi, iflâs dairesi veya alacaklılar toplanmasına ait olan görev ve yetkilerin münhasıran TMSF'ye ait olacağı hususunda düzenleme yapmıştır.

Bu açıklamalardan hareketle, TMSF, BanK. m. 106 f. 5, c. 2 ile İİK m. 226 ve 277 f. 1, b. 1 hükümleri uyarınca iflâs masasının kanuni temsilcisi sıfatıyla, müflis bankanın, iflâs öncesinde iflâs alacaklılarından mal kaçırmak amacıyla yapmış olduğu tasarrufları hakkında iflâsta tasarrufun iptali davasını açabilir veya iflâstan önce müflis banka hakkında açılmış olan tasarrufun iptali davasına, iflâstan sonra devam edebilir. TMSF, müflis bankanın borçlularının (bu kapsamda kredi borçlularının vs.), müflisten mal kaçırmak amacıyla yapmış olduğu tasarruflar hakkında da iflâsta tasarrufun iptali davası açabilir veyahut iflâs öncesinde müflis bankanın bahsi geçen borçlularına karşı açmış olduğu tasarrufun iptali davasına, iflâstan sonra devam edebilir.

TMSF, müflisin veya müflisin borçlularının, iflâs öncesinde alacaklılarından mal kaçırmak amacıyla yapmış olduğu tasarruflar hakkında iflâsta tasarrufun iptali davasını açmak istemesi halinde, bu tasarruflar hakkında dava açmak isteyen bir ya da birkaç iflâs alacaklısına, dava takip yetkisini, BanK. m. 106 f. 5, c. 2 ve İİK m. 245 hükümleri uyarınca alacaklılar toplaması sıfatıyla devredebilir. TMSF, müflisin alacaklılarının, müflis hakkında veya müflisin, kendi borçluları hakkında iflâs öncesinde açmış olduğu tasarrufun iptali davasını, iflâstan sonra takip etmek istemezse, o durumda bu davaları takip etmek isteyen bir ya da birkaç iflâs alacaklısına bu konuda dava takip yetkisini devredebilir.

3.1.3 İflâsta tasarrufun iptali davasında davahlar

Davacılar tarafından açılacak olan tasarrufun iptali davasında davalı, borçlu ile işlemde bulunan ya da borçlu tarafından kendisine ödeme yapılan üçüncü kişiler ve varsa kötünietli dördüncü (bazı yazarlar tarafından “üçüncü kişi” olarak ifade edilmektedir) kişilerdir (Gürdoğan, 1966: 249; Berkin, 1972: 500-501; Olgaç, 1978: 1920; Şimşek, 1989: 224, 888; Uyar, 2014a: 3065; Kuru/Aydın, 2023a: 524; benzer açıklama için bkz. Umar, 1963a: 48-49; Sarısözen, 1977b: 291; Ertekin/Karataş, 1998: 272; Güneren, 2012: 1155; Özkan, 2014a: 15; Sertkaya/Kul, 2016: 463; Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz//Hanağası, 2023: 689-690; Muşul, 2021: 506; Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 742; Ruhi/Ruhi, 2022: 59). Eğer, borçlu ile işlemde bulunan üçüncü kişi ve varsa kötünietli kişiler vefat etmiş bu kişilerin külli halefleri

yani mirasçılarını iptal davasının davalısı olur (Gürdoğan, 1966: 249; Sarısözen, 1977b: 291; Güneren, 2012: 1155; Uyar, 2014a: 3065; Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, 2023: 690; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 750; Coşkun, 2022: 406; Ruhi/Ruhi, 2022: 59).

İflâta iptal davasında, borçlu (müflis) ile işlemde bulunan üçüncü kişinin gösterilmesi zorunlu ise de dördüncü kişinin davalı olarak gösterilip gösterilmeyeceği tercihi davacıya aittir. Çünkü üçüncü kişi ile dördüncü kişi arasında zorunlu dava arkadaşlığı yoktur. Üçüncü kişi ile dördüncü kişi arasında ihtiyari dava arkadaşlığı vardır¹¹⁰ (Sarısözen, 2016: 235; Coşkun, 2022: 410; Bakırcı, 2023: 179). Davacı, tasarrufa konu malı, üçüncü kişiden devralan dördüncü kişinin kötünietli olduğunu ispat edebilirse, o durumda dördüncü kişiye de üçüncü kişi ile birlikte dava açabilir (Sarısözen, 2016: 235; Pekcanitez/Atalay/SungurtekinÖzkan/Özekes, 2019: 560; Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 742). Aynı şekilde, dördüncü kişide, tasarrufa konu malı beşinci kişiye; beşinci kişide, altıncı kişiye devretmiş ise davacı, bu kişilerin kötünietli olduğunu ispat edebilirse bu kişilere karşı da iptal davası açabilir (Sarısözen, 2016: 244-245). Eğer, davacı, dördüncü veya beşinci kişilere dava açmaz ya da açıp da kötünietlerini ispat edemez ise, davacının davası İİK m. 283 f. 2 hükmü uyarınca bedele dönüşür (Bakırcı, 2023: 180-181).

Bununla birlikte, iflâta tasarrufun iptali davasında, borçlu, iflâs etmiş olduğu için davalı gösterilmesi mümkün değildir (Olgaç, 1978: 1920; Ertekin/Karataş, 1998: 272; Gürdoğan, 1966: 249; Eroğlu, 2022: 211; Coşkun, 2022: 399; Kuru/Aydın, 2023a: 524; Uyar, 2014a: 3065; benzer açıklama için bkz. Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 750; Muşul, 2021: 506; Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 742; Ruhi/Ruhi, 2022: 59; Taze, 2007: 114; Sarısözen, 1977b: 291; Sertkaya/Kul, 2016: 463).

Yargıtay bir kararında¹¹¹, İİK m. 282 hükmü uyarınca iptal davasının, borçlu ve borçlu ile işlemde bulunan veya borçlu tarafından kendilerine ödeme yapılan üçüncü kişilere karşı açılması gerektiği ve bu kişiler arasında zorunlu dava arkadaşlığı olduğunu belirtmiştir. Akabinde, İİK m. 245 uyarınca dava takip

¹¹⁰ Nitekim, Yargıtay kararı da bu yöndedir: “Borçlu ile hukuki işlemde bulunan üçüncü kişi arasında zorunlu dava arkadaşlığı olmasına rağmen borçlu ile dördüncü kişi arasında ihtiyari dava arkadaşlığı bulunduğu bulduğundan, davacının takibi olmadığı halde, mahkemece kendiliğinden dördüncü kişinin de davaya dahil edilmesi konusunda davaya süre verilmeyeceği ...” (Yargıtay 17.HD, 5/11/2007 K.T., 2007/3606 E., 2007/3386 K., Sarısözen, 2016: 235).

¹¹¹ Söz konusu karar için bkz. Yargıtay 17. HD., 11/11/2008 K.T., 2008/2109 E., 2008/5231 K., Muşul, 2021: 506.

yetkisinin bir iflâs alacaklısına devredilmiş olmasının davada taraf olma yetkisinin devri anlamına gelemeyeceği ve iflâs idaresinin davada taraf olma zorunluluğunu ortadan kaldırmayacağını, bu sebeple dava takip yetkisinin devralan iflâs alacaklısı tarafından açılan iptal davasında, iflâs idaresi yönünden davalı sıfatıyla yargılamaya devam edilip sonuca göre karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir

Kanaatimizce, Yargıtay'ın bu kararı usul ve yasaya uygun değildir. Zira, iptal davasının açılabilmesi için dava takip yetkisi bir ya da birkaç iflâs alacaklısına devredilmesi halinde, iflâs idaresinin veya duruma göre iflâs dairesinin söz konusu dava ile ilgili olarak lehe veya aleyhe hüküm alabilme yetkisi kalmamaktadır. Diğer bir deyişle, iflâs idaresinin (veya iflâs dairesinin) dava takip yetkisi ortadan kalkmaktadır (Toraman/Kartoğlu, 2022: 125). Bilindiği üzere, dava takip yetkisi bir dava şartı olup; mahkeme tarafından her zaman gözetilir (HMK m.53, 11 f.1-e ve 115 f.1). Dava takip yetkisinin olmaması durumunda mahkeme söz konusu yetkisi olmayan kişi ya da kurum yönünden davanın dava şartı yokluğu nedeniyle usulden reddine karar vermektedir (HMK m. 115 f. 2). Böyle bir durumda dava takip yetkisi olmayan kişi veya kurum hakkında esasa yönelik olumlu veyahut olumsuz surette bir hüküm kurulması mümkün değildir. Bu yüzden Yargıtay'ın söz konusu kararı usul hukuku ve icra-iftlâs hukuku kuralları ile bağdaşmamaktadır.

Borçlu, hakkında iflâs kararı verilmeden önce borçlunun alacaklıları tarafından, borçluya karşı açılan tasarrufun iptali davası devam ederken borçlunun iflâsına karar verilmiş olması halinde mevcut iptal davasına iflâs idaresi (veya iflâs dairesi) veya dava takip yetkisini devralmış olan iflâs alacaklıları devam etmesi halinde davalı, sadece borçlu (müflis) ile işlemde bulunan üçüncü kişi veya daha sonraki kötünietli kişiler ya da bu kişiler vefat etmiş ise o durumda bu kişilerin mirası kabul eden yasal mirasçılardır. Borçlunun iflâsı ile masaya giren malları üzerindeki tasarruf yetkisi kısıtlanacağından ve böylelikle de borçlu dava takip yetkisini kaybedeceğinden ötürü derdest iptal davasını, müflis bakımından sürdürülmesi mümkün değildir.

İflâsta tasarrufun iptali davası, üçüncü kişinin iflâs masasına karşı açmış olduğu istihkak davasına karşı dava olarak açılacaksa o durumda davalı, istihkak davasının davacısıdır. İflâsta tasarrufun iptali davası iflâs idaresi tarafından iflâsta sıra cetveline itiraz davasına karşı dava olarak açılacaksa davalı, asıl davanın davacısıdır.

İflâsta tasarrufun iptali davası, iflâsta sıra cetveline itiraz davası şeklinde açılacaksa o durumda davalı, sırasına ve/veya alacağına itiraz edilen alacaktır.

3.2 İflâsta Tasarrufun İptali Davasında Görevli ve Yetkili Mahkeme

3.2.1 İflâsta tasarrufun iptali davasında görevli mahkeme

Görev, bir uyuşmazlık hakkında o yerdeki hukuk mahkemelerinden hangisinin bakacağını belirtir (Kuru/Aydın, 2023b: 44-45). Mahkemelerin görevi, ancak, kanunla düzenlenir ve göreve ilişkin kurallar kamu düzenindedir (Kuru/Aydın, 2023b: 45; Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 63). Görev, HMK m. 114 f. 1-c hükmü gereğince bir dava şartıdır (Kuru/Aydın, 2023b: 54). Görev meselesi, bir dava şartı ve kamu düzenine ilişkin olduğu için mahkeme, görevli olup olmadığını davanın her aşamasında re'sen gözetir (Kuru/Aydın, 2023b: 54-55; Eroğlu, 2022: 128).

Mahkeme, yapmış olduğu inceleme sonucunda kendisinin görevli olmadığına kanaat getirirse görevsizlik kararı verir (Kuru/Aydın, 2023b: 56).

Hacizde tasarrufun iptali davasında olduğu gibi iflâsta tasarrufun iptali davasında da, dava konusunun miktar ve değerine bakılmaksızın görevli mahkeme, kural olarak, asliye hukuk mahkemesidir (Güneren, 2012: 1155; Coşkun, 2022: 565; Ruhi/Ruhi, 2022: 60; Muşul, 2021: 292; Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, 2023: 690; Kuru/Aydın, 2023a: 525; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 601; Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 743). Zira, Kanun'da tasarrufun iptali davalarına bakmakla görevli mahkeme bakımından açık bir düzenlemeye yer verilmemiştir (Sertkaya-Daniş, 2023: 151; Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 742; Bakırcı, 2023: 198).

Buna karşılık, uygulamada, özellikle, gerek tarafların tacir olması gerekse alacağın ticari ilişkiden kaynaklanmış olması nedeniyle iptal davaları ticaret mahkemelerinde açılmakta veya asliye hukuk mahkemesinde açılan iptal davalarında yukarıda yer vermiş olduğumuz benzer gerekçelerle ilk derece mahkemeleri tarafından davanın ticari dava niteliğinden olduğundan bahisle görevsizlik kararları verildiği görülmektedir.

İflâsta tasarrufun iptali davası, ticari nitelikte bir dava değildir. Zira, gerek hacizde gerekse iflâsta tasarrufun iptali davasının mutlak ticari dava olduğuna dair ne

TTK’da ne de diğerk kanunlarda hüküm vardır. İflâsta iptal davasının nispi ticari dava olmasının da imkanı yoktur. Çünkü, iflâsta iptal davasının taraflarının tacir olup olmadığı ya da uyuşmazlığın ticari işletmeden kaynaklanıp kaynaklanmadığı önem arz etmez (Sertkaya-Daniş, 2023: 153). Bu yüzden, bu davanın nispi ticari dava olarak da kabul edilmesi mümkün değildir. Örneğin, müflisin, iflâstan önce iflâs masasından mal kaçırmak amacıyla ticari işletmesini ya da ticari emtiasının önemli bir kısmını ya da taşınırlarını, taşınmazlarını ya da üçüncü kişilerdeki hak ve alacağını bir üçüncü kişiye bağışlamış veyahut ivaz karşılığında devretmiş olması halinde, iflâstan sonra, iflâs idaresi ya da iflâs alacaklıları, iptal davasını genel mahkemede yani asliye hukuk mahkemesinde açması gerekmektedir. Çünkü, bu davanın amacı, aşağıda da yer vereceğimiz Yargıtay’ın konuya dair içtihatlarından da görüleceği üzere, müflisin, yani borçlunun, iflâstan önce alacaklılardan mal kaçırmak amacıyla üçüncü bir kişi ile yapmış olduğu ivazsız ve bağışlama ya da borca batık haldeyken veya alacaklılara zarar verme kastı kapsamı içerisinde yapmış olduğu tasarrufları, cebri icra hukuku anlamında iptal ettirmek olup; davanın taraflarının sıfatı ya da alacağı doğuran hukuki ilişkinin niteliği önem arz etmemektedir. Bu yüzden iflâsta iptali davası ticaret mahkemesinin görev alanına girmemektedir (Sarısozen, 1977c: 451).

Nitekim, Bölge Adliye Mahkemeleri (BAM) ve Yargıtay genel olarak, tasarrufun iptali davasında, borçlunun (yani müflisin) yapmış olduğu tasarruflarının İİK m.277-284 hükümleri bağlamında iptal tabi olup olmadığını incelenmesini gerektirdiğinden, görevli mahkemenin belirlenmesinde alacağın kaynağına (ticari ilişki, haksız fiil, kira sözleşmesi vs.) bakılamayacağı, bu yüzden de bu tür davalarda görevli mahkeme, genel mahkemeler dolasıyla da asliye hukuk mahkemesi olduğuna dikkat çekmektedir¹¹²

¹¹² Söz konusu kararlar için bkz. İzmir BAM. 5. HD., 18/04/2018 K.T., 2018/55 E., 2018/585 K.: “İptal davasının malvarlığına ilişkin davalardan olduğu, bu yüzden dava konusunun değer ve miktarına bakılmaksızın bu konuda görevli mahkemenin asliye hukuk mahkemesi olduğu”: Konya BAM. 3. HD., 13/06/2019 K.T., 2019/528 E., 2019/554 K.; Yargıtay 17. HD., 30/01/2017 K.T., 2014/24358 E., 2017/742 K.; Yargıtay 17. HD., 29/12/2016 K.T., 2016/18013 E., 2016/12190 K.; Yargıtay 17. HD., 01/11/2016 K.T., 2016/11588 E., 2016/9686 K.; Yargıtay 20. HD., 08/06/2016 K.T., 2016/4126 E., 2016/6482 K., Muşul, 2021: 302-308; Yargıtay HGK. 10/02/2016 K.T., 2014/2389 E., 2016/129 K., Atalı/ErmeneK/Erdoğan, 2023: 749).

HGK bir kararında¹¹³, muvazaa nedeniyle tasarrufun iptali davalarının, nispi veya mutlak ticari davalardan olmadığı, bu yüzden de bu davalarda görevli mahkemenin, asliye hukuk mahkemesi olduğunu belirtmiştir.

6102 sayılı TTK'nın m. 5/a f. 1 ve 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun (HUAK) m. 18 f. 1 hükümlerine göre, ticari davalardan konusu bir miktar paranın ödenmesi ve tazminat taleplerini içeren alacaklar bakımından dava açılmadan önce arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır (Poroy/Yasaman, 2022: 135; Narbay/Akkuş, 2020: 325; Muşul, 2021: 79). Ancak, kural bu olduğu halde, (iflâsta) tasarrufun iptali davasının konusu, bir miktar paranın veya tazminat alacağına tahsili istemi olmayıp, borçlunun (müflisin), yapmış olduğu birtakım tasarruflarının İİK m. 277 vd. göre iptali gerekip gerekmediği olduğundan ticari dava değildir (Muşul, 2021: 79). Dolayısıyla da, tasarrufun iptali davası, ticari dava olmadığından bu dava için arabuluculuk dava şartı değildir¹¹⁴ (Eroğlu, 2022: 132). Aynı şekilde, öğretide, tasarrufun iptali davasının konusu dikkate alındığında tasarrufun iptali davasının açılabilmesi için iş ve tüketici hukuku kapsamında da arabulucuya başvuru dava şartı olmadığı hususu belirtilmektedir (Eroğlu, 2022: 132).

Kural olarak, gerek hacizde gerekse iflâsta tasarrufun iptali davasında görevli mahkeme, asliye hukuk mahkemesi olmakla birlikte istisnai olarak, istihkak davasına karşı karşılık dava olarak iflâsta tasarrufun iptali davası açılacaksa, görevli mahkeme istihkak davasına bakmaya görevli icra mahkemesidir (Sarısözen, 1977c: 451-452; Coşkun, 2022: 374, 565; Kuru/Aydın, 2023a: 525; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 749; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 601; Bakırcı, 2023: 203; Güneren, 2012: 1156).

İflâsta tasarrufun iptali davası, sıra cetveline itiraz davası şeklinde açılacaksa ise o durumda, görevli mahkeme, iflâsa karar veren yerdeki asliye ticaret mahkemesidir (Güneren, 2012: 1156; Sarısözen, 1977c: 451; Coşkun, 2022: 374, 565; Eroğlu, 2022: 129; Bakırcı, 2023: 202). İflâsta tasarrufun iptali davası, iflâsta sıra cetveline itiraz davasına karşı dava şeklinde açılacaksa görevli mahkeme, asıl davada görevli olan iflâsa karar veren yerdeki asliye ticaret mahkemesidir.

¹¹³ Yargıtay HGK., 10/02/2016 K.T., 2014/2389 E., 2016/129 K; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 749.

¹¹⁴ Konya BAM. 3. HD., 13/06/2019 K.T., 2019/528 E., 2019/554 K., Muşul, 2021: 79-80.

3.2.2 İflâsta tasarrufun iptali davasında yetkili mahkeme

Kanun koyucu, iflâsta tasarrufun iptali davasında, yetkiye ilişkin herhangi bir hükme yer vermemiştir (Güneren, 2012: 1156; benzer şekilde bkz. Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 743; Kuru/Aydın, 2023a: 524; Muşul, 2021: 281; Ruhi/Ruhi, 2022: 62; Bakırcı, 2023: 184; Uyar/Uyar, 2019: 50; ayrıca tasarrufun iptali davalarında yetkili mahkemenin belirlenmesine dair İİK'da yasal değişiklik önerileri için bkz. Uyar/Uyar, 2019: 69-70). Kanun'da, iflâsta tasarrufun iptali davası için özel ve/veya kesin yetki kuralı öngörülmediğinden bu davada, 6100 sayılı HMK'daki genel yetki kuralları uygulanmaktadır (Benzer açıklama için bkz. Sarıözen, 1977c: 449; Güneren, 2012: 1156; Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, 2023: 690; Coşkun, 2022: 565). Buna göre, iflâsta tasarrufun iptali davasında yetkili mahkeme, HMK m. 6 f. 1 hükmü uyarınca davalı gerçek ya da tüzelkişinin dava açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir. Burada bahsi geçen yerleşim yeri kavramı, HMK m. 6 f. 2 hükmü atfı uyarınca 4721 S. TMK'nın ilgili maddelerindeki hükümlere göre belirlenmektedir.

İflâsta tasarrufun iptali davasında davalı, müflis ile işlemde bulunan üçüncü kişi ve varsa üçüncü kişiden tasarrufa konu malı ya da hakkı devralan kötüniyetli sonraki kişilerdir (dördüncü, beşinci, altıncı vs.). Ancak, üçüncü kişi ve sonraki kişiler arasında zorunlu dava arkadaşlığı değil ihtiyari dava arkadaşlığı vardır (Uyar/Uyar, 2019: 67). O yüzden, iflâsta tasarrufun iptali davası, kural olarak, müflis ile işlemde bulunan üçüncü kişiye karşı, davanın açıldığı tarihte üçüncü kişinin yerleşim yerindeki asliye hukuk mahkemesinde açılması gerekmektedir.

Fakat, davacı iflâs idaresi (iflâs dairesi) ya da iflâs alacaklısı, müflis ile işlemde bulunan üçüncü kişinin dışında sonraki kişileri de (dördüncü, beşinci, altıncı vs.) davalı göstererek dava açmak istiyorsa o durumda yetkili mahkeme, HMK m. 7 f. 1, c. 1'e göre, davalı üçüncü veya sonraki kişilerden birisinin yerleşim yeri mahkemesidir (Benzer açıklamalar için bkz. Coşkun, 2022: 367; Uyar/Uyar, 2019: 51).

Tasarrufa konu mal bir taşınmaz dahi olsa, (iflâsta) tasarrufun iptali davası, taşınmazın aynı ilişkin bir dava olmadığından ve iptal davası sonucunda taşınmaz malın tapu sicilinde herhangi bir değişikliğe yol açmayacağından ve iptal davası aynı değil kişisel nitelikte bir dava olduğundan dolayı bu davada, HMK m. 12'de yer alan

taşınmazın bulunduğu yer mahkemesinin kesin yetkili olduğuna dair kesin yetki kuralı uygulanmaz (Bkz. Umar, 1963a: 91; Üstündağ, 2006: 299-300; Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 743; Muşul, 2021: 281; Kuru/Aydın, 2023a: 525; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 601; Ruhi/Ruhi, 2022: 62; Bakırcı, 2023: 184; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 749; Sarısözen, 1977c: 449). Dolayısıyla davada yetkili mahkeme, taşınmaz malın bulunduğu yer mahkemesi değil; HMK m. 6 vd. hükümleri uyarınca davalının ya da davalı birden fazla kişiye bunlardan birinin dava açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir.

Nitekim, Yargıtay da vermiş olduğu birçok kararında¹¹⁵, tasarrufa konu malın taşınmaz olması halinde yetkili mahkemenin, taşınmaz malın bulunduğu yer mahkemesinin kesin yetkisini içeren HMK m. 12 hükmüne göre değil, genel yetki kurallarını içeren HMK m. 6 vd. hükümlerine göre belirlenmesi gerektiğini belirtmiştir.

Buna karşılık, iflâsta tasarrufun iptali davası, sıra cetveline itiraz davası şeklinde açılacaksa o durumda yetkili mahkeme, İİK m. 235 f. 1, c. 1 hükmü uyarınca iflâsa karar veren yer mahkemesidir (Umar, 1963a: 92; Sarısözen, 1977c: 450). İflâsta tasarrufun iptali davası, iflâsta sıra cetveline itiraz davasına karşı dava şeklinde açılacaksa, o durumda yetkili mahkeme, HMK m.13 ve İİK m. 235 f. 1, c. 1 hükümleri uyarınca asıl davada yetkili olan iflâsa karar veren yer mahkemesidir.

İptal davası istihkak davasına karşı dava şeklinde açılacak o durumda yetkili mahkeme, HMK m. 13 f. 1 hükmü gereğince karşı davaya bakan mahkemenin olduğu yerdir (Eroğlu, 2022: 124; Coşkun, 2022: 565; Sarısözen, 1977c: 450). Buna göre, üçüncü kişi, iflâs masasına karşı iflâsta istihkak davası açmış ise o durumda iflâs idaresi ya da iflâs alacaklılarının karşı dava olarak açacakları tasarrufun iptali davasında yetkili mahkeme, iflâsta istihkak davasına bakan yer mahkemesidir (Sarısözen, 1977c: 450).

Yargıtay vermiş olduğu kararlarında, muvazaa nedenine dayalı olarak açılan tasarrufun iptali davalarında, muvazaanın, haksız fiil mahiyetinde olduğu, bu sebeple bu davalarda HMK m.16 f.1 hükmü gereğince, haksız fiilin işlendiği veya zararın

¹¹⁵ Bkz. Yargıtay 17. HD., 11/3/2014 K.T., 2014/3466 E., 2014/3391 K.; Yargıtay 17. HD., 01/04/2013 K.T., 2013/1244 E., 2013/4588 K.; Yargıtay 17. HD., 19/1/2016 K.T., 2016/396 E., 2016/603 K.; Yargıtay 17. HD., 31/10/2011 K.T., 2011/9487 E., 2011/10064 K.; Yargıtay 17. HD., 9/5/2012 K.T., 2012/1609 E., 2012/5943 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 29.08.2023.

meydana geldiği yahut gelme ihtimalinin bulunduğu ya da zarar görenin yerleşim yeri mahkemesi de yetkili olduğuna dair içtihat oluşturmuştur¹¹⁶. Böylelikle, iflâsta tasarrufun iptali davası, muvazaa hukuksal nedenine dayalı olarak açılacak olması halinde dava, davalıların yerleşim yerlerinde açılabileceği gibi haksız fiilin işlendiği, zararın meydana geldiği veya gelme tehlikesinin olduğu ya da zarar görenin (iflâs alacaklısının ya da alacaklılarının vs.) yerleşim yerinde de açılabilecektir. Ancak, öğretide, iptal davası haksız fiilden kaynaklanan bir dava olmadığından bahisle haksız fiilin işlendiği yer mahkemesinin yetkili olamayacağı da belirtilmektedir (Bkz. Umar, 1963a: 91).

Acaba, borçlunun haciz alacaklıları tarafından borçlu aleyhine açılan tasarrufun iptali davası devam ederken borçlunun iflâsına karar verilmiş olması durumunun iptal davasına bakan mahkemenin yetkisine bir etkisi olacak mıdır? Yargıtay bu konuya/soruna ilişkin somut bir uyuşmazlık bakımından temyizen yapmış olduğu inceleme sonucunda vermiş olduğu bir kararında¹¹⁷, haciz alacaklıları tarafından borçlu hakkında açılan tasarrufun iptali davası devam ederken borçlunun mahkemece iflâsına karar verildikten sonra söz konusu iptal davasına iflâs masasının kanuni temsilci olan iflâs idaresi (veya iflâs dairesi) devam etmesi halinde, sıra cetveline itiraz davasında yetkili mahkemeyi düzenleyen İİK m. 235 f. 1, c. 1’de yer alan hükmün, İİK m. 277 vd’na göre açılan tasarrufun iptali davalarında uygulanmayacağına, dolayısıyla iptal davası, davanın açıldığı mahkemede devam edeceğine dikkat çekmiştir.

Bilindiği üzere, tasarrufun iptali davaları basit yargılama usulüne tabidir (İİK m. 281 f. 1). Bu yüzden, davalının, mahkemenin yetkili olmadığına yönelik itirazını dava dilekçesinin kendilerine tebliğ edildiği tarihten itibaren iki haftalık süre içerisinde HMK m. 19 f. 2 hükmüne uygun şekilde ileri sürmesi gerekir (Muşul, 2021: 289-290; Eroğlu, 2022: 127). Aksi halde, yetki itirazı dinlenilmez. Yani, yetki itirazı süresinde yapılmazsa veya cevap dilekçesi ile yapılmazsa ya da süresinde ve cevap dilekçesi ile yetki itirazında bulunmakla birlikte yetkili mahkeme gösterilmezse ise yetki itirazı geçersiz olup; iptal davası yetkisiz mahkemede görülmeye devam eder. Tasarrufun iptali davalarında yetki kesin olmadığı ve kamu

¹¹⁶ Yargıtay 5. HD., 05/04/2021 K.T., 2021/1492 E., 2021/4814 K., Bakırcı, 2023: 188; benzer kararlar için bkz. Yargıtay 17. HD., 22/10/2015 K.T., 2015/11966 E., 2015/11029 K.; Yargıtay 17. HD., 12/11/2018 K.T., 2015/13170 E., 2018/10431 K., Bakırcı, 2023: 189-190.

¹¹⁷ Yargıtay 15. HD., 13/12/2004 K.T., 2004/4138/E., 2004/6456 K., Muşul, 2021: 284.

düzenine ilişkin sayılmadığı için mahkemenin de yetki konusunu re'sen dikkate alması mümkün değildir (Sertkaya-Daniş, 2023: 162).

Bununla birlikte, davalı üçüncü kişi ile üçüncü kişiden tasarrufa konu malı ya da hakkı devralan sonraki kötünietli kişiler arasında ihtiyari dava arkadaşlığı olduğundan dolayı her biri diğerinden bağımsız olarak yetki itirazında bulunabilme imkanına sahiptir (Benzer şekilde açıklamalar için bkz. Eroğlu, 2022: 126). Eğer, davalı üçüncü kişi dışındaki kötünietli sonraki kişiler (dördüncü, beşinci vs.) yetki itirazında bulunmuş ise o durumda mahkeme, bu kişi yönünden yetki itirazını kabul ederse dosyanın bu kişi yönünden ayrılmasına karar vermesi gerekir¹¹⁸ (Muşul, 2021: 291; Eroğlu, 2022: 126-127).

3.3 İflâsta Tasarrufun İptali Davasında Yargılama Usulü

3.3.1 Genel olarak yargılama usulü

Tasarrufun iptali davaları, İİK m. 281 f. 1 ve HMK m. 316 f. 1-g hükümleri uyarınca basit yargılama usulüne tabidir (Yıldırım, 1995: 233; Üstündağ, 2006: 301; Uyar, 1986: 134; Sarısözen, 1977c: 452; Uyar, 2008: 3004; Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 744; Ruhi/Ruhi, 2022: 78; Coşkun, 2022: 432; Muşul, 2021: 711; Kuru/Aydın, 2023a: 526; Pekcanitez/Atalay/Sungutekin-Özkan/Özekes, 2019: 560; Eroğlu, 2022: 132, 234; Börü, 2009: 517; Yıldırım, 2013: 479; Bakırcı, 2023: 208; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 752-753). Böylelikle, hacizde olduğu gibi iflâsta tasarrufun iptali davalarında da basit yargılama usulü uygulanmaktadır.

(İflâsta) tasarrufun iptali davası, basit yargılama usulüne tabi olduğu için, dilekçeler aşaması, sadece, dava ve cevap dilekçesinden oluşmakta olup; bunun haricinde davanın tarafları, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçeleri vermesi mümkün değildir (Muşul, 2021: 714-717). Davalı taraf, dava dilekçesinin tebliğ edildiği tarihten itibaren iki haftalık süre içerisinde cevap dilekçesini ibraz etmek zorunda olup; istisnai olarak cevap dilekçesinin bu süre zarfında hazırlanması zor veya imkansız ise o durumda yasal süre içerisinde davalı tarafın talebi üzere mahkeme ek iki haftalık süre verebilir (Muşul, 2021: 716-717; Ruhi/Ruhi, 2022: 80).

¹¹⁸ Nitekim, Yargıtay kararları da bu yöndedir: Yargıtay 17. HD., 26/02/2019 K.T., 2017/2742 E., 2019/2042 K.; Yargıtay 17. HD., 27/11/2019 K.T., 2017/2745 E., 2019/11166 K.; Yargıtay 17. HD., 25/2/2016 K.T., 2015/18639 E., 2016/2242 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 29.08.2023.

Bunun haricinde, davanın her iki tarafı da dilekçelerinde, hangi delilin hangi vakianın ispatında kullanılacağını açıklamak, ellerinde bulunan delilleri dilekçelerine eklemek ve başkaca yerden getirilecek delil varsa onlar hakkında dilekçelerinde açıklamalarda bulunmakla yükümlüdürler (HMK m. 318 f. 1; Muşul, 2021: 717; Bakırcı, 2023: 208)

(İflâsta) tasarrufun iptali davası basit yargılama usulüne tabi olduğu için iddianın ve/veya savunmanın genişletilmesi ya da değiştirilmesi yasağı, davacı bakımından, dava dilekçesinin verildiği; davalı bakımından ise cevap dilekçesinin verildiği anda başlamaktadır (Eroğlu, 2022: 132-133; Muşul, 2021: 717; Ruhi/Ruhi, 2022: 80).

Bununla birlikte, acaba, (iflâsta) tasarrufun iptali davaları, adli tatil görülebilecek davalardan sayılır mı? Hemen ifade etmek gerekirse, bu sorunun cevabı öğretide tartışmalıdır.

Öğretide bir görüş, HUMK' un yürürlükte olduğu dönemde tasarrufun iptali davaları da İİK m. 281 f. 1'e göre, basit yargılama usulüne tabi olduğundan Mülga HUMK m. 176 f. 1, b. 11'in "*Kanunlarda ivedi olduğu veya adli ara vermede de bakılabileceği belirtilen veya basit yargılama usulüne bağlı tutulan başka dava ve işler,*" şeklindeki hükmü uyarınca, tasarrufun iptali davaları adli tatilde görülen ve sürelerin adli tatilde uzamayıp işlemeye devam eden davalardan olduğunu belirtmektedir (Muşul, 2021: 713-714). Bu görüş tarafından, HMK m. 103'de adli tatilde görülecek dava ve işleri sayma suretiyle belirtmiş olduğu, bunun haricinde HMK m. 103 f. 1-h'da "*Kanunlarda ivedi olduğu belirtilen veya taraflardan birinin talebi üzerine, mahkemece ivedi görülmesine karar verilen dava ve işler*" şeklindeki bir düzenlemeye yer vermiş olduğunu, söz konusu hükmünde basit yargılama usulüne tabi davalardan bahsedilmemişse de ve İİK m. 281 f. 1'de de "ivedi" ibaresine yer verilmemişse de, tasarrufun iptali davalarının ivedi davalardan olduğu savunulmaktadır (Muşul, 2021: 713-714). Zira, kanun koyucu, tasarrufun iptali davalarının ivedi davalardan olduğu için bu davalarda basit yargılama usulünün uygulanmasına dair düzenleme yapmış olduğunu, bunun haricinde, bu davalara adli tatilde bakılmasında bir yasal engel olmadığı hususları gerekçe gösterilerek tasarrufun iptali davalarının adli tatil hükümlerine tabi olmadığı belirtilmektedir (Muşul, 2021: 713-714; benzer görüş için bkz. Ruhi/Ruhi, 2022: 78; Özkan, 2014a: 153).

Buna karşılık, öğretide yer alan diğer bir görüş, HUMK'un yürürlükte olduğu dönemde, Mülga HUMK m. 176 f. 1, b. 11'de yer alan hükme göre, basit yargılama usulüne tabi olan tasarrufun iptali davalarının, adli tatilde görülmeye devam edilip; sürelerin de işlemeye devam eden davalardan olduğunu belirtmektedir (Eroğlu, 2022: 133). Ancak, hemen devamında bu görüşü savunanlar, HMK'nın yürürlüğe girmesi ile basit yargılama usulüne tabi davaların adli tatilde görülebilecek davalar arasında sayılmadığından, basit yargılama usulüne tabi olan tasarrufun iptali davalarının adli tatilde görülmeyeceğini ve sürenin son günü adli tatil içerisindeki bir güne denk gelmiş olması halinde süre, HMK m. 104 f. 1 hükmü uyarınca adli tatilin bitiminden itibaren bir hafta uzamış sayılacağını, belirtmektedir (Eroğlu, 2022: 133; aynı şekilde bkz. Coşkun, 2022: 432; Sertkaya/Kul, 2016: 249).

Yargıtay ise konuya dair vermiş olduğu birkaç kararında¹¹⁹, HMK m. 103'de, mülga HUMK m. 176 f. 1, b. 11'de yer alan hükümden farklı olarak, basit yargılama usulüne tabi davaların adli tatilde görülebileceğine dair hükme yer verilmemiş olduğu, bu yüzden, tasarrufun iptali davalarının adli tatil hükümlerine tabi olduğuna dikkat çekmiştir.

Kanaatimizce de, iflâsta tasarrufun iptali davası, adli tatil hükümlerine tabidir. Çünkü, öğretide de ifade edildiği üzere, HUMK'dan farklı olarak HMK basit yargılama usulüne tabi davaların adli tatile görülebileceğine dair bir düzenleme yapmamıştır. HMK m. 103 f. 1-h'da ivedi davalardan bahsedilmişse de Kanun'da tasarrufun iptali davalarının ivedi olduğuna dair bir düzenleme de yoktur. Bu yüzden, iflâsta tasarrufun iptali davaları, adli tatilde görülebilecek davalarından olmamakla birlikte süreler adli tatilin içindeki bir günde bitmesi halinde söz konusu süre, adli tatilin bitiminden itibaren bir hafta uzamış sayılmalıdır.

3.3.2 Hâkimin delilleri serbestçe değerlendirip takdir etmesi

Kanun koyucu, İİK'da iflâsta tasarrufun iptali davalarının basit yargılama usulünün uygulanacağı dışında, ayrıca, davaya bakan mahkemeye birtakım takdir yetkisi de tanımıştır. İİK m. 281 f. 1'de mahkemenin takdir yetkisi şu şekilde

¹¹⁹ Söz konusu kararlar için bkz. Yargıtay 17. HD., 07/06/2016 K.T., 2014/20994 E., 2016/6940 K.; Yargıtay 17. HD., 19/02/2015 K.T., 2014/19310 E., 2015/2984 K.; Yargıtay 17. HD., 03/04/2014 K.T., 2012/15075 E., 2014/4888 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 30.08.2023.

düzenlenmiştir: “...ve bu davalara mütaallik ihtilafları hal ve şartları gözönünde tutarak serbestçe takdir ve halleder.”

İİK m. 281 f. 1’de takdir yetkisine dair hüküm, öğretide, tartışılmalı olmakla beraber bu hükmün niteliği ve hükümden kastedilen husus bakımından çeşitli görüşler ileri sürülmüştür (Söz konusu tartışma ve görüşler hakkındaki bilgiler için bkz. Umar, 1963a: 96-97; Sarısözen, 1977c: 453-454; Uyar, 1986: 135; Şimşek, 1989: 885; Yıldırım, 1995: 165; Üstündağ, 2006: 301; Uyar, 2008: 3004-3005; Sertkaya-Daniş, 2023: 189-191).

İİK m. 281 f. 1’e göre, hâkim, delilleri serbestçe değerlendirip takdir eder (Berkin, 1972: 502; Sarısözen, 1977c: 453; Eroğlu, 2022: 133-134; Uyar, 2008: 3004; Özkan, 2014a: 153; Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, 2023: 690-691). Kanun koyucu, İİK m. 281 f. 1’de böyle bir ilkeyi kabul etmesinin sebebi ise tasarrufun iptali davalarında iddianın ispatında yaşanan zorluklardır (Eroğlu, 2022: 134; Uyar, 2008: 3005). Diğer bir ifade ile kanun koyucu, borçlu (müflis) ile üçüncü kişi arasındaki hukuki ilişkiye yabancı olan alacaklının (iflâsta iflâs idaresinin ya da iflâs alacaklısının vs.) ispat faaliyetinde özellikle yaşayacağı güçlükleri bertaraf etmek amacıyla mahkeme hâkimine çok geniş bir takdir yetkisi tanımıştır (Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 752; Yıldırım, 1995: 166; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 603-604). Takdir yetkisi sadece ispatın ölçüsü ve sonucu ile sınırlı değil her türlü delilin kullanılması özerkliğini de kapsamaktadır (Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 604). Buna göre, iptal davalarına bakan mahkeme, tanık delili dahil her türlü delile dayalı olarak serbestçe karar verebilir (Sarısözen, 1977c: 454; Uyar, 2008: 3005; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 604; Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, 2023: 691; Kuru/Aydın, 2023a: 526; Coşkun, 2022: 432; Ruhi/Ruhi, 2022: 78; aksi görüş için bkz. Şimşek, 1989: 885). Senetle ispat kuralı, bu davalarda uygulanmaz (Şimşek, 1989: 885; Uyar, 2008: 3005; Coşkun, 2022: 432).

İptal davasına bakan mahkeme, İİK m. 281 f. 1 uyarınca, tasarrufun İİK m. 277 vd. göre iptale tabi olup olmadığını serbestçe değerlendirir ve her türlü delile dayalı olarak karar verebilir (Uyar, 2008: 3005; Börü, 2009: 521; Kuru/Aydın, 2023a: 526; Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 744; Coşkun, 2022: 432; Ruhi/Ruhi, 2022: 79). Nitekim, Yargıtay da, temyiz incelemesi sonucunda vermiş olduğu birçok

kararında ¹²⁰, tasarrufun iptali davaları tanık delili dahil her türlü delille ispatlanabileceğini belirtmiştir.

Tasarrufun iptali davalarında, her türlü delil kullanılması veya ileri sürülmesi bakımından bir serbesti var ise de bu serbesti sınırsız değildir. Bunun sınırı ise hukuka uygunluk şartıdır (HMK m. 189 f. 2). Yani, hukuka uygun surette elde edilmiş her türlü delil, iflâsta tasarrufun iptali davasının ispatında ve mahkeme tarafından değerlendirilmesinde kullanılabilir. Eğer, söz konusu delil hukuka aykırı olarak elde edilmiş ise o durumda, bu delil, HMK m. 189 f. 2 hükmü uyarınca iptal davasında hükme esas alınamaz.

3.3.3 Mahkemenin davacının dava dilekçesinde belirtmiş olduğu İİK m. 277 ve devamı maddelerinde yer alan iptal sebepleri ile bağlı olmaması

İptal davasına ilişkin (hem hacizde hem de iflâsta) iptal sebepleri, Kanun'da üç grup altında düzenlenmiştir (Akil, 2014b: 87; Börü, 2009: 525; Muşul, 2021: 531; Eroğlu, 2022: 154; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 740). Bu iptal sebepleri, ivazsız ve bağışlama niteliğinde tasarruflar (İİK m. 278), aciz halinde yani borca batık halde yapılan tasarruflar (İİK m. 279), zarar verme kastı kapsamı içerisinde yapılan tasarruflardır (İİK m. 280).

İptal sebepleri, kanun koyucu tarafından, İİK m. 278, 279 ve 280 hükümlerinde genel olarak düzenlenmiş olup; bu düzenleme tüketici (yani sınırlı sayıda) değildir (Akkaya, 2006a: 13; Akkaya, 2006b: 671; Akşener, 2007: 118-119; Akil, 2014b: 87; Muşul, 2021: 545; Eroğlu, 2022: 154; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 740; Sarısözen, 1977a: 52; Sertkaya/Kul, 2016: 252). Diğer bir ifade ile bir tasarruf işleminin, iptale tabi olup olmadığını, mahkeme, İİK m. 281 f. 1 hükmü uyarınca kendisi serbestçe takdir eder ve sonuca göre karar verir (Muşul, 2021: 531; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 740; Akil, 2014b: 87).

Bununla birlikte, davacı, dava dilekçesinde İİK m. 278 vd. yer alan bir ya da birkaç iptal sebebine dayanmış olsa bile, mahkeme, davacının bu nitelendirmesi ya da talebi bağlı olmayıp; dava dilekçesinde dayanılmayan diğer bir iptal sebebine dayalı olarak da iptal davasını karara bağlayabilir (Muşul, 2021: 531; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 740-741). Aynı şekilde, davacı, dava dilekçesinde

¹²⁰ Bkz. Yargıtay 17. HD., 26/3/2013 K.T., 2012/7206 E., 2013/4179 K.; Yargıtay 17. HD., 9/9/2014 K.T., 2014/8258 E., 2014/11331 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi:30.08.2023.

borçlunun (müflisin) yapmış olduğu tasarrufunun İİK’da düzenlenen hangi iptal sebebine göre iptal edilmesine dair talepte veya açıklamada bulunmamış olsa dahi, mahkeme kendisi re’sen iptal sebebini (yani maddi vakiya uygulanacak olan hukuki sebebi bulup) uygular (Muşul, 2021: 543). Nitekim, bu husus, HMK m. 33’de düzenlenen “hâkimin Türk hukukunu re’sen uygular ilkesinin” doğal bir sonucudur (Muşul, 2021: 547).

Nitekim, Yargıtay da içtihatlarında¹²¹ bahsi geçen maddelerde iptal edilebilecek tasarrufların sınırlı olarak sayılmamış olduğu, söz konusu maddelerde iptale tabi bazı tasarrufların genel olarak düzenlenmiş olduğu, bununla birlikte, hangi tasarrufların iptale tabi olduğunu mahkemenin İİK m. 281 f. 1 hükmü uyarınca serbestçe takdir edeceği belirtmektedir. Söz konusu içtihatlarda, davacının, dava dilekçesinde iptal sebebi olarak İİK m. 278, 279 ve 280 hükümlerinden birine dayanmış olsa bile, mahkemenin bu nitelendirme ve taleple bağlı olmadığı, duruma göre dava dilekçesinde belirtilmeyen iptal sebeplerinden bir ya da birkaçına dayalı olarak iptal kararı verebileceğini belirtmektedir.

3.3.4 İİK m. 281 f. 2 uyarınca ihtiyati haciz

İhtiyati haciz, alacaklının bir miktar para alacağının zamanında ödenmesini teminat altına almak için, mahkeme kararı ile borçlunun mallarına (taşınırına, taşınmazına, hak ve alacaklarına vs.) geçici olarak el konulmasıdır (Kuru/Aydın, 2023a: 380; benzer tanımlamalar için bkz. Deynekli/Saldırım, 2011: 3; Pekcanitez/Atalay/Sungurekin-Özkan/Özekes, 2019: 320 vd.; Akşener, 2013: 116).

Kanun koyucu, tasarrufun iptali davalarına özgü olarak, İİK m. 281 f. 2’de ihtiyati haciz bakımından özel bir düzenleme yapmıştır¹²² (Özekes, 1999: 166; Sertkaya-Daniş, 2023: 191; Akşener, 2013: 116).

İflâsta tasarrufun iptali davasında, davacı iflâs idaresi (ya da iflâs dairesi) veya iflâs alacaklılarının talebi üzerine, mahkeme tasarrufa konu mallar hakkında

¹²¹ Yargıtay 17. HD., 09/12/2013 K.T., 2013/18119 E., 2013/17320 K.; Yargıtay 17. HD., 28/10/2013 K.T., 2012/12336 E., 2013/14472 K.; Yargıtay 17. HD., 25/10/2016 K.T., 2014/20252 E., 2016/9380 K.; Yargıtay 17. HD., .../03/2017 K.T., 2016/16484 E., 2017/3330 K.; Yargıtay 17. HD., 26/11/2018 K.T., 2016/6958 E., 2018/11230 K, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 30.08.2023.

¹²² Söz konusu düzenlemeye dair İİK m. 281 f. 2 hükmü şu şekildedir: “Hâkim, iptale tabi tasarrufların konusu olan mallar hakkında alacaklının talebi üzerine ihtiyati haciz kararı verebilir. Teminatın lüzum ve miktarı mahkemece takdir ve tayin olunur. Şu kadar ki, davanın elden çıkarılmış mallar yerine kaim olan kıymete taalluku halinde, teminat göstermeksizin ihtiyati haciz kararı verilemez.”

ihtiyati haciz kararı verebilir (Özekes, 1999: 166; Deynekli/Saldırım, 2011: 12-13; Kuru/Aydın, 2023a: 527; Coşkun, 2022: 567). Kanun koyucu, iptal davasının açılmasından önce veya sonra ihtiyati haciz talep edilebilmesi bakımından herhangi bir sınırlamaya yer vermemiştir (Özekes, 1999: 166). Tasarrufa konu mallar hakkında verilecek olan ihtiyati haciz kararında İİK m. 259 vd. hükümlerinden farklı olarak teminat şartı (kural olarak) aranmaz (Bilge/Gürdoğan, 1965: 208; Uyar, 1986: 135; Akşener, 2013: 116; Uyar, 2021b: 232; Uyar, 2018b: 558; Uyar, 2008: 3005; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 752-753; Bakırcı, 2023: 373; Sarısözen, 1977c: 454). Ancak, teminat verilip verilmeyeceği veya teminat verilecekse ne miktarda verileceği hususu iptal davasına bakan mahkemenin takdirindedir (Deynekli/Saldırım, 2011: 13; Akşener, 2013: 116-117; Uyar, 2021b: 232; Uyar, 2018b: 558; Uyar, 2008: 3005; Coşkun, 2022: 444; Pekcanitez/Atalay/Sunguetekin-Özkan/Özekes, 2019: 560; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 752; Bakırcı, 2023: 373).

Tasarrufa konu mal ya da hak, borçlu (yani müflis) ile tasarruf işlemi bulunan üçüncü kişi tarafından sonraki kişilere devredilmiş olup da iptal davası İİK m. 283 f. 2 hükmü uyarınca bedele dönüşmesi halinde, davacıların talebi üzerine, mahkeme, tasarrufa konu malın ya da hakkın üçüncü kişi tarafından devir tarihindeki gerçek değeri nispetinde (bu arada alacak ve fer'ilerle sınırlı olmak kaydı ile) üçüncü kişinin malları hakkında ihtiyati haciz kararı verebilir (Eroğlu, 2022: 137; Özekes, 1999: 167). Böyle bir durumda, mahkeme, ihtiyati haczi İİK m. 281 f. 2, c. 3 uyarınca teminatsız vermesi mümkün değildir (Bkz. Akyazan, 1965: 189; Berkin, 1972: 503; Sarısözen, 1977c: 454; Akşener, 2013: 117; Uyar, 2008: 3005; Eroğlu, 2022: 137; Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 744; Muşul, 2021: 753; Eroğlu, 2022: 138; Coşkun, 2022: 444; Bakırcı, 2023: 358, 370, 373; Uyar, 2018b: 558; Uyar, 2021b: 232).

Mahkemece, geçici hukuki koruma tedbirlerinden olan ihtiyati hacze karar verebilmesi için davacının, ihtiyati haciz verilmesini gerektirecek vakıaları yaklaşık olarak ispat etmesi gerekmektedir (Deynekli/Saldırım, 2011: 65; yaklaşık ispat kavramı bakımından ayrıntılı bilgi için bkz. Albayrak, 2009: 79-98; Başözen, 2010: 19; Başözen, 2015: 653-694).

Mahkeme tarafından verilen ihtiyati haciz kararı, iptal davası açılmadan önce alınmış ise o durumda, ihtiyati haczin iptale tabi tasarruf üzerinde uygulanmasından ya da ihtiyati haczin yoklukta uygulanması halinde, haciz tutanağının kendisine

tebliği tarihinden itibaren yedi günlük süre içerisinde davacının (yani iflâs idaresinin veya iflâs alacaklılarının) tasarrufun iptali davasını açması gerekmektedir (Özekes, 1999: 392; Deynekli/Saldırım, 2011: 181; Coşkun, 2022: 568). İhtiyati haciz talebinde bulunan tarafın, iptal davası dışında başka bir dava açması veya takip başlatması ihtiyati haczi tamamlayıcı prosedürlerinin yerine getirildiği anlamına gelmez (Özekes, 1999: 392). Ancak, dava açılırken ya da dava devam ederken ihtiyati haciz kararı alınmış ise o durumda, söz konusu ihtiyati haciz kararı hakkında tamamlayıcı bir merasime ilişkin İİK'da herhangi bir hüküm mevcut değildir (Deynekli/Saldırım, 2011: 181). Öğretide, dava açılırken ya da dava devam ederken ihtiyati haciz kararı alınması halinde söz konusu ihtiyati haciz kararının başkaca bir işleme gerek olmaksızın dava sonuna kadar devam edeceği belirtilmektedir (Özekes, 1999: 392).

Bununla birlikte, İİK m. 281 f. 2'de yer alan ihtiyati haciz, İİK m. 257 vd. hükümlerinde yer alan ihtiyati hacizden sonuçları ve konuları bakımından farklılıklar arz etmektedir (Muşul, 2021: 756; benzer şekilde bkz. Coşkun, 2022: 444; Ruhi/Ruhi, 2022: 107). Zira, İİK m. 281 f. 2, c. 1'de yer alan ihtiyati haciz kararının konusunu, tasarrufa konu mal oluştururken; İİK m. 257 vd. hükümlerinde yer alan ihtiyati haczin konusunu ise borçlunun taşınır, taşınmaz malları ve üçüncü kişilerdeki hak ve alacakları oluşturmaktadır (Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 744). İİK m. 257 vd. göre verilecek ihtiyati haciz kararında alacaklının teminat gösterme zorunluluğu varken; İİK m. 281 f. 2 hükmüne göre verilecek olan ihtiyati haciz kararında teminat gösterme zorunluluğu yoktur (Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 744).

İİK m. 257 vd.'na göre verilen ihtiyati haciz kararı sonrasında dava kabul edilirse, o durumda alacaklının, İİK m. 264 f. 3 hükmü uyarınca bir ay içerisinde ilamlı takip başlatılması gerekirken; İİK m. 281 f. 2 hükmü uyarınca verilen ihtiyati haciz kararında ise iptal davası kabul edilmesi halinde davacı ayrıca bir ay içerisinde icra veya iflâs yoluyla takip başlatmadan söz konusu iptal kararı ile ihtiyati hacze konu mal, iflâs tasfiyesinin yürütülmüş olduğu iflâs dosyası üzerinden iflâs masası tarafından paraya çevrilebilir. Çünkü iptal kararı ile birlikte ihtiyati haciz kesin hacze dönüşmektedir. Yani artık ihtiyati hacizli mal paraya çevrilebilmesi mümkündür.

Nitekim Yargıtay, konuya dair vermiş olduğu kararlarında¹²³, tasarrufun iptaline dair karar ile birlikte ihtiyati haczin kesin hacze dönüşeceğini belirtmiştir.

İİK m. 281 f. 2 hükmü bağlamında mahkemece verilmiş olan ihtiyati haciz kararının infazı için İİK m. 261 uyarınca on günlük süre içerisinde icra dairesine başvurmaya ve akabinde İİK m. 264 hükmü uyarınca tamamlayıcı merasimlerde bulunmaya gerek yok iken; İİK m. 257 vd.'na göre verilen ihtiyati haciz kararında İİK m. 264 uyarınca tamamlayıcı merasimlerde bulunmak gerekmektedir (Sertkaya-Daniş, 2023: 204-205).

Öte yandan, öğretide, davacıların, tasarrufun iptali davalarında ihtiyati haciz taleplerinin yanında ayrıca tasarrufa konu mal ya da hakkın başkalarına devrinin önlenmesi için ihtiyati tedbir talebinde de bulunabileceği ifade edilmektedir (Coşkun, 2022: 445; Kuru/Aydın, 2023a: 527; Uyar, 2021b: 237). Nitekim, Yargıtay HGK 'da bir kararında¹²⁴, tasarrufun iptali davalarında davacının, ihtiyati hacizden başka tasarrufa konu malların üçüncü kişilere devrinin önlenmesi amacıyla ihtiyati tedbir kararı verilmesi talebinde de bulunabileceğine dikkat çekmiştir.

Uygulamada, özellikle, davacılar, “*ihtiyati tedbir niteliğinde ihtiyati haciz*” ya da “*ihtiyati haciz niteliğinde ihtiyati tedbir*” şeklinde talepte bulunmakta ve mahkemeler tarafından da bu şekilde kararlar verildiği görülmektedir¹²⁵. Öğretide, bu durum haliyle eleştirilmekle beraber, davacıların, tasarrufun iptali davalarında İİK m. 281 f. 1, c. 1 hükmü uyarınca ihtiyati haciz talebinde bulunması durumunda, mahkemede “*ihtiyati haciz niteliğinde ihtiyati tedbir*” veya “*ihtiyati tedbir niteliğinde ihtiyati haciz*” değil, şartları oluşması halinde davacının talebine uygun şekilde ihtiyati hacze karar verilmesi gerektiği belirtilmektedir (Uyar, 2021b: 236). Ancak, davacı, dilekçesinde ihtiyati haciz yerine ihtiyati tedbir talep etmiş ise mahkemenin, davacının, bu talebini ihtiyati haciz olarak nitelendirerek şartları oluşması halinde ihtiyati haciz kararı vermesi gerektiği öğretide ve Yargıtay tarafından kabul görmektedir¹²⁶ (Uyar, 2021b: 236; Sertkaya-Daniş, 2023: 194). Zira,

¹²³ Söz konusu kararlar için bkz. Yargıtay 17. HD., 10/10/2011 K.T., 2010/12297 E., 2011/8941 K.; Yargıtay 4. HD., 26/11/2018 K.T., 2016/11208 E., 2018/7328 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 31.08.2023.

¹²⁴ Yargıtay HGK, 08/12/2020 K.T., 2017/273 E., 2020/1009 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 03.09.2023.

¹²⁵ Söz konusu kararlar için bkz. Yargıtay 17. HD., 10/10/2011 K.T., 2010/12297 E., 2011/8941 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 03.09.2023.

¹²⁶ Yargıtay 17. HD., 24/09/2012 K.T., 2012/8174 E., 2012/9903 K., Uyar, 2021b: 236.

maddi vakıaları ileri sürmek taraflara (davacılara); hukuki nitelendirme ise hâkime aittir (Sertkaya-Daniş, 2023: 194).

3.3.5 İptal davasının iflâsın açılması ile İİK m. 194 uyarınca “acele hallerde” görülmesi gereken davalardan olup olmadığının değerlendirilmesi

Bilindiği üzere, İİK m. 194 f. 1 hükmü uyarınca, iflâsın açılması ile müflisin tarafı olduğu ve iflâs masasına giren mal ve hakları ile ilgili hukuk davaları kural olarak, ikinci alacaklılar toplanmasından on gün sonraya kadar durur (Bkz. Güneren, 2012: 1157; Kuru/Aydın, 2023a: 448; Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 591; Muşul, 2021: 699; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 586).

İİK m. 194 f. 1’de böyle bir hükmün kabul edilmesinin nedeni, iflâsın açılması ile müflisin taraf olduğu ve iflâs masası giren mal veya haklar ile ilgili duran hukuk davalarına, iflâs masasının kanuni temsilcisi olan iflâs idaresi tarafından devam edip etmeyeceğinin ikinci alacaklılar toplanması tarafından karar alınacak olmasıdır (Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 587). Kural bu olmakla beraber, acele davalar, şeref ve haysiyete yapılan saldırıdan dolayı doğan tazminat davaları, kişisel duruma ve evlenme işlerine ait davalar, nafaka davaları, rehnin paraya çevrilmesi yoluyla yapılan takipleri ilgilendiren davalar vs. istisnai olarak İİK m. 194 f. 1, c. 2 hükümleri uyarınca iflâsın açılması ile durmaz (Kuru/Aydın, 2023a: 448-449; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 454; Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 593; Muşul, 2021: 703; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 589-590).

İflâsın açılması ile müflisin gerek davacısı gerekse davalısı olduğu hukuk davalarına bakan mahkeme, bir ara karar ile söz konusu davanın ikinci alacaklılar toplantısından on gün sonraya kadar durmasına, davanın bu tarihten sonra devamına karar verir (Muşul, 2021: 701). Mahkemenin vereceği ara karar, tamamen tespit edici nitelikte bir karardır (Muşul, 2021: 701).

Görüldüğü üzere, müflisin tarafı olduğu hukuk davalarından iflâsın açılması ile durmayacak olan istisnai davalardan birisi de “acele davalarıdır” (Bkz. Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022:593). Acele davalar, tarafların durumu veya davanın konusu nedeniyle durması beklenemeyecek davalardır (Kuru/Aydın, 2023a: 448). İİK m. 194 f. 1’de yer alan acele (müstacel) davalardan kasıt ise acele görülmesi gereken ve durduğu takdirde verilecek hükmün faydasız kalacağı davalardır (Muşul, 2021: 704). Bununla birlikte, hangi tür davaların acele davalardan olduğu, dolayısıyla

iflâsın açılması durmayıp devam edilecek davalara mahkeme karar vermektedir (Kuru/Aydın, 2023a: 448-449; Muşul, 2021: 704). Öğretide ise acele davaların, adli tatilde görülen davalar olduğu belirtilmektedir (Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 593). Buna göre, geçici hukuki korumaya dair işler, hizmet ve iş sözleşmesinden kaynaklanan davalar, nafaka, velayet, vesayet ve soybağına ilişkin davalar, nüfus kayıtlarının düzeltilmesine dair davalar vs. acele dava ve işlerdendir (Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 593).

Hal böyleyken, acaba, borçlunun, alacaklılardan mal kaçırmak amacıyla yapmış olduğu birtakım tasarruflar hakkında haciz alacaklısı tarafından, borçlunun iflâsından önce borçlu hakkında açılan tasarrufun iptali davası devam ederken borçlunun iflâsına karar verilmekle derdest iptal davası, İİK m. 194 f. 1 hükmü uyarınca ikinci alacaklılar toplantısından on gün sonraya kadar duracak mıdır? Öğretide, bu sorunun cevabı tartışmalı olmakla birlikte bu konuda başlıca iki görüş ileri sürülmektedir.

Bir görüş tarafından, tasarrufun iptali davalarının basit yargılama usulüne tabi olduğu, iptal davasının basit yargılama usulüne tabi olduğu için adli tatilde de görülecek davalar içerisinde yer aldığı, adli tatilde görülecek davaların acele davalardan olduğu, bu sebeple tasarrufun iptali davasının da acele davalardan sayıldığını, dolayısıyla da borçlu hakkında iflâs kararının verilmiş olması halinde, borçlunun tarafı olduğu tasarrufun iptali davasının durmayıp; devam edileceği belirtilmektedir (Muşul, 2021: 707; aynı yöndeki görüş için bkz. Güneren, 2012: 1157). Bu görüş, iptal davası, iflâsın açılması ile durmayıp; devam edecekse de bu davaya iflâs masasının kanuni temsilcisi olan iflâs idaresinin devam edebileceğini, eğer iflâs idaresi bu davayı devam ettirecekse o durumda hüküm yani karar iflâs idaresine yönelik verilmesi gerektiğini belirtilmektedir (Muşul, 2021: 707; benzer şekilde bkz. Güneren, 2012: 1157).

Diğer bir görüş tarafından ise tasarrufun iptali davalarının, ikinci alacaklılar toplanmasından on gün sonraya kadar ertelenecek davalardan olduğunu belirtilmektedir (Eroğlu, 2022: 135; Ertekin/Karataş, 1998: 269; Sertkaya/Kul, 2016: 465). Daha açık bir deyişle, bu görüşe göre, tasarrufun iptali davaları, iflâsın açılması ile duracak davalardandır.

Yargıtay eski tarihli bir kararında, İİK m. 194 hükmüne göre, acele haller müstesna olmak üzere, müflisin, davacısı veya davalısı olduğu hukuk davalarının iflâsın açılması ile duracak olduğunu ve bu durmanın ikinci alacaklılar toplantısından on gün sonraya kadar devam edeceğini, bunun yanında, tasarrufun iptali davalarının iflâsın açılması ile durmayacak hukuk davalarından olduğu belirtmiştir. Bahsi geçen, Yargıtay kararının devamında, İİK m. 224 f. 1'e göre acele davaların iflâs masası tarafından devam edip etmeyeceği hususunda birinci alacaklılar toplantısında karar alınabileceği, bu yüzden, iptal davası devam ederken borçlunun mahkemece iflâsına karar verilmiş olması halinde mahkeme, iflâs idaresine; iflâs idaresi henüz teşekkül ettirilmemiş ise o durumda, iflâs müdürlüğüne yazı yazarak iptal davasının iflâs masası tarafından devam edilip edilmeyeceği hususunda karar almak üzere birinci alacaklılar toplanmasından sonraya kadar makul süre verip; sonuca göre karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir ¹²⁷ (Yargıtay'ın bu kararındaki görüşünü benimseyenler için bkz. Coşkun, 2022: 565; Ertekin/Karataş, 1998: 269). Görüldüğü üzere, Yargıtay bu kararında, tasarrufun iptali davalarının, iflâsın açılması ile duracak davalardan olmadığına hükmetmiştir.

Yargıtay güncel ve yerleşik hale gelen içtihatlarında ¹²⁸, İİK m. 194 f. 1 hükmünün amacının, duran hukuk davasına devam edip etmeyeceği hususunda fayda olup olmadığının tespiti için iflâs idaresine imkan tanımak olduğunu; iflâs idaresinin duran hukuk davasına devam edip etmeme noktasında fayda olup olmadığının tespiti için iflâs organlarının teşekkül ettirilmesi ve davalar hakkında bilgi sahibi olması gerektiği vurgulanmıştır. İşte bu sebeple, iflâsın açılması ile müflisin tarafı olduğu hukuk davalarının belirli bir süre durması öngörülmüş olduğu belirtilmiştir. Bu yüzden, iflâs öncesinde, gerek borçlunun (müflisin) açmış olduğu gerekse borçluya karşı açılmış tasarrufun iptali davası devam ederken borçlunun iflâsına karar verilmiş olması halinde, tasarrufun iptali davasına bakan mahkeme, bir ara kararı ile iptal davasının ikinci alacaklılar toplantısından on gün sonraki bir tarihe kadar durmasına karar verilmesinin gerekip gerekmediği değerlendirip sonuca göre karar vermesi gerektiği vurgulanmıştır. Görüldüğü üzere, Yargıtay güncel kararlarında, iptal

¹²⁷ Söz konusu karar için bkz. Yargıtay 15. HD., 07/12/2006 K.T., 2006/7005 E., 2006/7169 K., Eroğlu, 2022: 134.

¹²⁸ Söz konusu kararlar için bkz. Yargıtay 17. HD., 22/03/2021 K.T., 2020/3268 E., 2021/3026 K.; Yargıtay 17. HD., 08/07/2020 K.T., 2019/450 E., 2020/4542 K.; Yargıtay 17. HD., 19/10/2020 K.T., 2019/4160 E., 2020/5809 K.; Yargıtay 17. HD., 25/11/2019 K.T., 2019/3394 E., 2019/11085 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 01.09.2023.

davasının, iflâsın açılması ile durup durmayacağı hakkındaki kararın mahkemece verileceği, bu hususta takdirin mahkemeye ait olduğuna dikkat çekmiştir.

Kanaatimizce de, borçlunun iflâsı öncesinde, haciz alacaklıları tarafından borçlu aleyhine açılan tasarrufun iptali davası veya borçlu tarafından diğer kişilere (yani kendi borçlularına) karşı açılan tasarrufun iptali davası devam ederken borçlunun iflâsı üzerine, söz konusu iptal davası, kural olarak ikinci alacaklılar toplanmasından on gün sonraya kadar durmalıdır. Çünkü, iflâsın açılması ile iptal davası açma hakkı veya iflâstan önce açılan iptal davasını yürütme yetkisi iflâs masasına geçer. İflâs masası da bu hakkını veya yetkisini kanuni temsilcileri ile yani adi tasfiyede, iflâs idaresi; basit tasfiyede, iflâs dairesi aracılığı ile kullanır. Öğretide ve Yargıtay kararlarında da haklı olarak belirtildiği üzere, iflâs masasının, iptal davasına devam etme hakkını kullanabilmesi için iptal davaları hakkında geniş birtakım bilgi sahibi olması ve iflâs organlarını oluşturması gerekmektedir. Bu durum zaman isteyen bir husustur. O yüzden, iptal davasının, iflâs kararı ile birlikte ikinci alacaklılar toplantısından on gün sonraya kadar durması önem arz eder. Kaldı ki, bu durum iflâs alacaklılarının da yararınadır. Zira, iflâsın açılması ile duran ve iflâs öncesinde açılan tasarrufun iptali davasının, iflâs masası bakımından takip edilip edilmeyeceği hususunda iflâs idaresi ya da iflâs alacaklıları, sağlıklı bir şekilde bilgi sahibi olma imkanı elde edecektir. Aksi durumda, detaylı bir şekilde davalar hakkında bilgi alınmadan veya daha doğru bir ifade ile bu konuda gerekli zamansal imkan sağlanmadan iptal davasına devam etmek; gereksiz masrafların yapılmasına, aleyhe yargılama gideri ve vekalet ücreti ödemeye maruz kalınması gibi olumsuz birtakım sonuçlar doğurabilme durumu söz konusudur. Bu durumda, haliyle iflâs masasının yani iflâs alacaklılarının zararına neden olur. Ancak, iptal davası iflâsın açılması ile durmayıp; devam edilmesinde somut olay koşulları çerçevesinde bir aciliyet veya zorunluluk var ise o durumda, mahkeme, bu durumu, gerekçeli bir şekilde değerlendirip; sonuca göre karar vermesi gerekir. Yeri gelmişken ifade etmek gerekir ki, mahkeme, bu durumu değerlendirirken somut olayın koşullarını da dikkate alarak, İİK m. 194 f. 1’de yer alan “acele haller” kavramını amacına uygun şekilde uygulaması gerekmektedir.

3.3.6 Dava konusunun devri bakımından değerlendirilmesi

Dava konusunun devri kurumu, iddianın ve savunmanın değiştirilmesi veya genişletilmesi yasağının istisnasını oluşturmaktadır (Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 328). Dava konusu hakkında mahkemece verilmiş ihtiyati tedbir kararı olmadığı sürece, davanın tarafları hüküm verilinceye kadar dava konusu olan şey üzerinde serbestçe tasarrufta bulunma yetkisini haizdir (Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 329). Zira, sırf davanın açılmış olması tarafların davaya konu olan şey üzerindeki tasarruflarını kısıtlamamaktadır (Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 329).

Dava konusunun devri ve devrin hukuki sonuçları, HMK m. 125'de düzenlenmiştir. HMK m. 125'de dava konusunun davacı veya davalı tarafça devredilmesi bakımından ayrı ayrı olmak üzere hukuki sonuçları öngörülmüştür (Bkz. Tutumlu, 2023: 109 vd. ; Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 329).

Dava konusu davalı tarafça devredilmesi halinde, davacı davasını, dava konusu devralan üçüncü kişiye karşı devam ettirme veya dava konusunu devreden tarafa karşı tazminat olarak devam ettirme yönünde seçimlik hakkına sahiptir (Tutumlu, 2023: 106). Mahkeme, davalı tarafça dava konusunun devri halinde, davacı tarafa HMK m. 125 f. 1'de yer alan seçimlik haklarından hangisini seçtiğini sormalıdır (Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 329; Tutumlu, 2023: 106 vd.). Davacı seçimlik hakkını kullanmaz ise o durumda, mahkeme, dava dosyasının işlemde kaldırılmasına karar verir (Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 329). Ancak, davacı taraf seçimlik hakkını dava konusunu devralan üçüncü kişiye devam ettirme yönünde kullanır ve yapılan yargılama sonucunda mahkeme davayı kabul etmesi halinde, dava konusu devreden taraf ile dava konusunu devralan üçüncü kişi HMK m. 125 f. 1-a, c. 2 hükmü uyarınca yargılama giderlerinden müteselsilen sorumlu olur (Tutumlu, 2023: 108).

Dava konusunun davacı tarafça devredilmesi halinde, dava konusu devralan üçüncü kişi, HMK m. 125 f. 2 hükmü uyarınca derdest davada davacının yerine geçer ve davayı kaldığı yerden takip eder. Böyle bir durumda, mahkeme yapmış olduğu yargılama sonucunda davanın reddine karar verirse yani dava davacı aleyhine sonuçlanırsa, dava konusu devreden davacı ile dava konusunu devralan üçüncü kişi yargılama giderlerinden müteselsilen sorumlu olur (HMK m. 125 f. 2, c. 2; Tutumlu, 2023: 108).

İflâsta tasarrufun iptali davasında davanın konusunu, müflis ile tasarruf işlemi bulunan üçüncü kişinin söz konusu tasarruf ile elde etmiş olduğu hak, alacak veya mal oluşturmaktadır. İflâsta tasarrufun iptali davasında davalı müflis ile tasarruf işlemi bulunan kişi mahkemece verilmiş ihtiyati tedbir kararı olmadığı sürece davaya ve tasarrufa konu malı ya da hakkı veya alacağı dördüncü kişilere devretme yetkisine sahiptir (İflâsta tasarrufun iptali davasında dava konusunun müflis ile tasarruf işlemi bulunan üçüncü kişi tarafından sonraki dördüncü, beşinci vs. kişilere devrinin önlenmesi adına mahkemenen ihtiyati tedbir istenebileceğine dair açıklamalar için bkz. yuk. 12. 4.). Buna göre, davaya ve tasarrufa konu mal veya hak ya da alacak davalı müflis ile tasarruf işlemi bulunan üçüncü kişi tarafından dava devam ederken dördüncü kişiye devretmesi halinde davacı (İflâs idaresi veya iflâs alacaklıları) davasını, İİK m. 283 f. 2 hükmü uyarınca tazminat (yani bedel) olarak devam ettirme ya da dördüncü kişinin davaya dahil ettirmek suretiyle devam ettirme yetkisi yönünden seçimlik hakkı bulunmaktadır (Muşul, 2021: 493). Dava konusunun davalı üçüncü kişi tarafından devri halinde, mahkeme, davacıya davasını İİK m. 283 f. 2 hükmü uyarınca bedele dönüştürüp dönüştürmeyeceği veya dava konusu devralan dördüncü veya sonraki kişileri davaya dahil ettirmek isteyip istemeyeceğini sorması gerekmektedir¹²⁹ (Muşul, 2021: 495). Davacı taraf, seçimlik hakkını dava konusunu devralan dördüncü veya sonraki kişilerin davaya dahil edilmesi yönünde kullanırsa dava dilekçesi ve duruşma gün ile saati dördüncü veya sonraki kişilere tebliğ edilir (Muşul, 2021: 494). Davacının bu seçimi sonrasında davacı dördüncü veya sonraki kişilerin kötünüyetini ispat edebilirse o durumda mahkeme tasarrufun iptaline karar verir. Ancak, davacı seçimini İİK m. 283 f. 2 hükmü uyarınca bedele yönelik olarak kullanması halinde veya dördüncü ya da sonraki kişilerin davaya dahil edilmekle birlikte bu kişilerin kötünüyeti davacı tarafından ispat edilemez ise o durumda, mahkeme yargılama sonucunda davalı üçüncü kişinin tazminatla sorumlu olduğuna karar verir¹³⁰. Mahkeme, böyle bir ihtimalde davalı üçüncü kişinin tasarrufa konu malın ya da hakkın veya alacağın devretmiş olduğu tarihteki gerçek değeri ile iflâs masasına karşı tazminatla sorumlu olduğuna hükmeder (Bkz. Eroğlu, 2022: 231). Başka bir deyişle, üçüncü kişi,

¹²⁹ Nitekim Yargıtay kararı da bu yöndedir: Yargıtay 17. HD., 03/03/2020 K.T., 2018/4073 E., 2020/2449 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 02.07.2024.

¹³⁰ Nitekim Yargıtay kararları da bu yöndedir. Söz konusu kararlar için bkz. Yargıtay 17. HD., 8/6/2010 K.T., 2010/2341 E., 2010/5297 K.; Yargıtay 17. HD., 2/3/2010 K.T., 2009/9913 E., 2010/1809 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 02.07.2024.

tasarrufa konu malın veya hakkı ya da alacağın devir tarihindeki gerçek değerinin tamamı üzerinden iflâs masasına karşı tazminat ile sorumlu olur (Bkz. Coşkun, 2022: 570).

3.4 İflâsta Tasarrufun İptali Davasında Süreler

3.4.1 Genel olarak

Kanun koyucu, hem iflâsta tasarrufun iptali davasının açılabilmesi hem de iptal sebepleri bakımından İİK'da birtakım süreler öngörmüştür. Bu sürelerin bir kısmı, İİK m. 278 f. 2'de ve 279 f. 1'de, sırasıyla “iki” ve “bir” yıl olarak belirlenmiştir. İİK m. 278 f. 2 ve 279 f. 1'de düzenlenen söz konusu süreler, bir tasarrufun iptale tabi olup olmadığının tespitinde rol oynamaktadır (Uyar, 2019: 5213; benzer açıklamalar için bkz. Güneren, 2012: 315). Müflisin, yapmış olduğu tasarruflar, Kanun'da yer alan sürelere tekabül etmiyorsa o durumda, İİK m. 278 ve 279 hükümlerine göre iptal edilmesi mümkün değildir.

Kanun koyucu, İİK m. 284'de tasarrufun iptali davasının açılabilmesi için tasarrufun yapıldığı andan itibaren başlayan “beş yıllık“ süre öngörmüştür. Bu süre, bir tasarruf hakkında tasarrufun iptali davasının açılabilmesi için öngörmüş azami süreyi belirtmekte olup; İİK m. 278, 279 ve 280'de yer alan tüm iptal sebeplerine dayalı olarak açılacak iptal davasında uygulanmaktadır (Uyar, 2019: 5213). Diğer bir ifade ile İİK m. 284'de yer alan beş yıllık süre, İİK m. 278 f. 2 ve 279 f. 1'de yer alan süreler içerisinde yapıldığı için iptale tabi olan tasarrufun iptali edilmesi amacıyla açılacak olan tasarrufun iptali davasının en geç hangi tarihe açılabileceğini belirtmektedir (Uyar, 2019: 5213). Tasarrufun iptali davasının açılabilmesi için İİK m. 284'de öngörülen süre, hak düşürücü mahiyettedir (Uyar, 2019: 5214). Hak düşürücü süre, mahkeme tarafından re'sen dikkate alınabileceği gibi yargılamanın tarafları da, bu hususu, davanın her aşamasında ileri sürebilir (Uyar, 2019: 5214).

3.4.2 İptal sebepleri bakımından süreler

3.4.2.1 Bağışlama ve ivazsız nitelikteki tasarruflar yönünden öngörülen süre

Müflisin, iflâstan önce bağışlama ve ivazsız nitelikteki birtakım tasarruflarının iptal edilebilmesi için İİK m. 278 f. 1 ve 278 f. 2’de birtakım süreler öngörülmüştür.

Buna göre, müflisin, iflâs öncesinde iflâs masasından mal kaçırmak amacıyla, olağan nitelikteki hediyeler dışındaki bağışlama ve ivazsız tasarrufları, fûru ile ya da evlatlığı veya evlat edineni ile yapmış ivazlı tasarrufları, kendisine veya üçüncü bir kişi menfaatine yapmış olduğu ömür boyu gelir sözleşmesi ya da intifa sözleşmesi veyahut ölünceye kadar bakma sözleşmesi veya sözleşmenin yapıldığı sırada, kendi verdiği şeyin değerine göre borçlunun ivaz olarak pek aşağı bir fiyat kabul ettiği sözleşmelerin iptale tabi olabilmesi için diğer şartların yanında az önce belirtmiş olduğumuz tasarrufların, iflâsın açılmasında geriye doğru iki yıl içerisinde ve iflâs masasına kabul edilmiş olan alacaklardan en eskisinin doğduğu tarihten sonra yapılmış olması gerekmektedir (Benzer açıklamalar için bkz. Kuru/Aydın, 2023a: 518-519; Eroğlu, 2022: 145-146; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 596-597; Coşkun, 2022: 260; Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 735; Kaplan, 2006: 108; Güneren, 2012: 316).

Müflisin, bağışlama ve ivazsız nitelikteki tasarruflarının iptale tabi olması bakımından İİK m. 278 f. 1’de öngörülmüş olan iki yıllık süre, hacizde olduğu gibi hacizden ya da haczedilecek mal bulunmaması nedeniyle acizden itibaren değil; iflâsın açılmasından itibaren geriye işlemektedir (Eroğlu, 2022: 146). Aynı şekilde, söz konusu ivazsız ve bağışlama mahiyetindeki tasarrufun iptal edilebilmesi için hacizden farklı olarak tasarrufun, iflâs masasına kabul edilmiş alacaklardan tarih itibarıyla en erken doğmuş alaktan sonra yapılmış olması gerekmektedir (Kuru/Aydın, 2023a: 519; Muşul, 2021: 613).

İİK m. 278 f. 1 hükmünde öngörülen iki yıllık süre, iptal davasının açılabilmesi için İİK m. 284’de öngörülen beş yıllık süreden farklı olarak hak düşürücü süre mahiyetinde değil; ivazsız veya bağışlama mahiyetindeki tasarrufların iptaline ve söz konusu tasarrufların iptale tabi olduğu sürenin sınırı belirten süre mahiyetindedir (Bkz. Muşul, 2021: 610; Eroğlu, 2022: 145). Buna karşılık gerek

öğretide gerekse yargı uygulamalarında İİK m. 278 f. 1 hükmündeki iki yıllık sürenin hukuki niteliği tam olarak belirlenmiş değildir (Gürtürk, 2021: 113).

Bununla birlikte, konumuzla alakalı önemli bir husus da şudur: Acaba, borçlunun, iflâs öncesinde konkordato kurumuna müracaat edip de mühlet kararı almış olması halinde, İİK m. 278 f. 2’de yer alan sürenin akıbeti ne olacaktır? Farklı bir ifade ile söz konusu şüpheli döneme ait süre, mühlet sebebiyle duracak mıdır yoksa devam mı edecektir?

İİK’da tasarrufun iptale tabi olduğu süreler düzenlenmiş olmakla birlikte; konkordato mühletinin söz konusu bu süreler etkisi düzenlenmemiştir (Akkaya, 2021: 244). Buna karşılık, İsv. İİK’da, ivazsız, aciz veya zarar verme kastı kapsamında yapılan tasarrufların iptal edilebilmesi için kabul edilen şüpheli döneme ilişkin sürelerin hesabında konkordato mühletinin dikkate alınmayacağı hususu açıkça düzenlenmiştir (Erdönmez, 2019: 114; Akkaya, 2021: 244).

Öğretide, iflâs erteleme dönemi içerisinde, iptale tabi tasarrufların şüpheli dönemine ilişkin sürelerin duracağı hususu genel kabul görmüştür (Erdönmez, 2019: 115). Bunun yanında, öğretide, 7101 S. Kanun’la iflâs erteleme kurumu kaldırılmışsa da aynı kanun ile konkordato kurumu hakkında yapılan yeni değişiklik ve düzenlemelerin iflâs erteleme kurumu ile benzeşmiş olduğu belirtilmektedir (Erdönmez, 2019: 115). Bu anlamda, 7101 S. Kanun ile iflâs ertelemeye olduğu gibi İİK m. 294 f. 1’de de mühletin hak düşürücü süreler etkisi düzenlenmiş olup; buna göre, konkordato mühleti ile hak düşürücü sürelerin işlemeyeceği kabul edilmiştir (Erdönmez, 2019: 115). Bu sebeple, İİK m. 278-280 hükümleri arasında tasarrufların iptale tabi olduğu süre, konkordato mühleti kadar uzamış sayılacağı belirtilmektedir (Erdönmez, 2019: 115-116). Daha açık bir ifadeyle ifade etmek gerekirse, konkordato mühleti ile birlikte, mühlet öncesinde başlamış ve işlemeye devam eden İİK m. 278-280 arası hükümlerinde düzenlenen iki, bir ve beş yıllık süre duracak olup; mühletin hüküm ve sonuçlarının ortadan kaldığı tarihten itibaren duran iptale tabi süreler kaldığı yerden işlemeye devam edecektir (Erdönmez, 2019: 116).

Öğretide benzer şekilde bir başka yazar tarafından, İİK m. 278-280 hükümleri arasında yer alan tasarrufların iptale tabi olduğu sürelerin konkordato mühletinde dikkate alınmaması gerektiği ve bu surette iflâstan geriye doğru hesaplanacak iptal sürelerinin konkordato mühleti kadar uzatılması gerektiği savunulmaktadır (Akkaya,

2021: 245; bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Akkaya, 2021: 244 vd.). Aksinin kabulünde, konkordato mühletinin sonucu olarak alacaklılar bakımından öngörülen takip yasağı nedeniyle, borçlunun, şüpheli dönem içerisinde yapmış olduğu tasarrufları, iptal dışı kalabilecektir (Akkaya, 2021: 245).

Kanaatimizce de, konkordato mühleti boyunca, İİK m. 278-280 hükümleri arasında yer alan iptale tabi tasarruflar için Kanun'da öngörülmüş olan iptal sürelerinin işlememesi gerekir. Zira, iflâs kararlarının bir kısmı konkordato mühleti aşamasında verilmektedir. Uygulamada, kötüniyetli borçlular, çoğu kere, alacaklılar tarafından aleyhine başlatılan veya başlatılabilecek takiplerden kurtulmak ya da iptale tabi tasarruflarının iptal edilebilmesinin önüne geçmek için konkordatoya müracaat etmekte ve akabinde mühlet kararı almaktadır. Bu mühlet kararı ile birlikte alacaklılar, borçlu hakkında takip yapmamaktadır. Bu durum haliyle alacaklılar aleyhine bir durum oluşturmaktadır. Bu yüzden, yapılacak Kanun değişikliği ile konkordato mühleti boyunca iptal sürelerinin işlememesi yönünde düzenleme yapılarak bu konudaki boşluk giderilmesi gerekmektedir.

Müflisin, İİK m. 278 bağlamında yapmış olduğu ivazsız ve bağışlama veya Kanun gereği bağışlama mahiyetinde tasarrufları, iflâsın açılmasından itibaren geriye doğru iki yıl içerisinde yapılmamış ise veya bu süre içerisinde yapılmış olmakla birlikte, iflâs masasına kabul edilmiş alacaklardan tarih itibarıyla en eskisinin doğmuş tarihten önce yapılmış ise o durumda, söz konusu tasarruflar, İİK m. 278'e göre iptali mümkün değildir. Nitekim, yerleşik Yargıtay içtihatları da bu yöndedir¹³¹.

3.4.2.2 Borçlunun (müflisin) aciz halindeyken yapmış olduğu tasarruflar için öngörülen süre

İİK m. 279 f. 1'de borçlunun (müflisin), aciz halinde yani borca batık haldeyken yapmış olduğu tasarruflarının iptal edilebilmesi için bir yıllık bir süre öngörülmüştür. Buna göre, borçlunun, teminat vermeyi daha önceden taahhüt etmiş olduğu haller istisna olmak üzere mevcut bir borcu temin için vermiş olduğu

¹³¹ Söz konusu kararlardan birisi özetle şöyledir: "...İİK'nın 278. maddesi hükmünde mutat hediyeleşmeler müstesna olmak üzere, hacizden veya haczedilecek mal bulunmaması sebebiyle acizden yahut iflâsın açılmasından haczin veya aciz vesikası verilmesinin sebebi olan yahut masaya kabul olunan alacaklardan en eskisinin tesis edilmiş olduğu tarihe kadar geriye doğru olan müddet içinde yapılan bütün bağışlamalar ve ivazsız tasarrufların batıl olduğu..." (Yargıtay 4. HD., 14/06/2021 K.T., 2021/1352 E., 2021/2975 K.); ayrıca benzer kararlar için bkz. Yargıtay 17. HD., 15/06/2015 K.T., 2015/2643 E., 2015/8679 K.; Yargıtay 17. HD., 30/9/2010 K.T., 2010/2912 E., 2010/7562 K.; Yargıtay 17. HD., 17/5/2012 K.T., 2012/4737 E., 2012/6271 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 04.09.2023.

rehinlerin, para veya mutat ödeme vasıtalarından başka bir surette yapmış olduğu ödemelerin, vadesi gelmemiş borç için yapılan ödemelerin veya kişisel hakların kuvvetlendirilmesi için tapuya vermiş şerhlerin, İİK m. 279 hükmü uyarınca iptale tabi olması için söz konusu tasarrufların, iflâsın açılmasından itibaren geriye doğru bir yıllık süre içerisinde yapılmış olması gerekmektedir (Kuru/Aydın, 2023a: 520; Eroğlu, 2022: 147; Muşul, 2021: 633; Coşkun, 2022: 265; Aşık/Oruç/Tok/Saraç, 2022: 737; Uyar, 2018a: 115-116; Kale, 2003: 192; Kaplan, 2006: 108-109; Güneren, 2012: 317; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 597-598). İİK m. 279 f. 1’de yer alan “iflâsın açılması” ibaresinden anlaşılması gereken mahkemenin, borçlu hakkında vermiş olduğu iflâs kararının tarihidir.

Öğretide, İİK m. 279 f. 1’de öngörülen bir yıllık sürenin hukuki niteliğinin kanuni bir süre olduğu belirtilmektedir (Yıldırım, 1995: 180; Kale, 2003: 192).

Bununla birlikte, öğretide, İİK m. 279 f. 1’de yer alan bir yıllık sürenin başlangıcının, iflâs yoluyla takiplerde, iflâsın açılması tarihinden itibaren geçmişe dönük olarak başlatılmasının isabetli olmadığı belirtilerek eleştirilmektedir (Uyar, 2018a: 117). Çünkü, kötüniyetli borçluların, aleyhine açılan iflâs davasını uzatarak, İİK m. 279 f. 1 de dört bent halinde belirtilen tasarrufların iptal edilmesini önleyebileceğini, bu sebeple de bir yıllık sürenin iki ya da üç yıl olarak değiştirilmesinin isabetli olacağı belirtilmektedir (Bkz. Uyar, 2018a: 117).

Borçlunun, İİK m. 279 f. 1 kapsamındaki tasarruflarından birinin ya da birkaçının, iptale tabi olabilmesi için, iflâsın açılmasından itibaren geriye doğru bir yıllık süre içerisinde yapılmış olması gerekir. Aksi halde, söz konusu bu tasarrufların İİK m. 279’a göre, iptal edilmesi mümkün değildir. Ancak, hemen belirtmek gerekir ki, borçlunun yapmış olduğu tasarruf, İİK m. 279 f. 1’de yer alan sürenin geçmiş olması nedeniyle, İİK m. 279’da düzenlenen aciz halindeki iptal sebebine göre, iptali mümkün değilse de mahkeme, davanın hemen reddine karar vermeyip; tasarrufun diğer iptal sebeplerine (özellikle İİK m. 280’de yer alan zarar verme kastı nedeniyle yapılan tasarrufun iptali sebebine) göre iptalinin mümkün olup olmadığını dosya kapsamındaki deliller ile değerlendirip sonuca göre karar verebilme yetkisine sahiptir. Nitekim, Yargıtay kararı da bu yöndedir¹³².

¹³² “Davacı TMSF (Bank Ekspres A.Ş.) vekili, davalılardan ... Tavukçuluk ...nin müvekkiline olan borcu nedeniyle hakkında icra takibi yaptıkları sırada borçlunun alacaklılardan mal kaçırmak amacı ile kendisine ait 22 adet taşınmaz üzerine davalılardan ... Kimyasal Yem Katkıları San. A.Ş.

Konkordato mühleti boyunca, müflisin, iflâs öncesinde aciz halinde yapmış olduğu birtakım tasarrufların iptal edilmesi için İİK m. 279 f. 1’de öngörülmüş olan sürelerin işlememesi gerekmektedir. Bu konu hakkındaki ivazsız ve bağışlama niteliğindeki tasarruflar bakımından yapmış olduğumuz açıklamalar ve görüşler aynen burada da geçerlidir (Bkz. yuk. 13. 2. 1.).

3.4.2.3 Zarar verme kastı ile yapılan tasarruflar için öngörülen süreler

Borunun (müflisin), iflâstan önce iflâs alacaklılarını zarara uğratmak amacıyla borca batık olduğu bir halde üçüncü kişilerle birtakım tasarruflarda bulunması halinde söz konusu bu tasarrufların iptal edilebilmesi için borçlu hakkında tasarrufun yapıldığı andan itibaren beş yıllık süre içerisinde iflâs yoluyla takip başlatılmış olması gerekmektedir (Kuru/Aydın, 2023a: 521; Muşul, 2021: 654; Uyar, 2017: 351; Börü, 2009: 515; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-zkan/zekes, 2023: 600; Yıldırım, 2013: 477). Görüldüğü üzere, kanun koyucu, İİK m. 280’de, 278 ve 279’de olduğu gibi hacizden, acizden veya iflâsın açılmasından geriye doğru başlamak üzere tasarrufun iptale tabi olacağı süreye (yani şüpheli döneme ilişkin) yönelik bir düzenleme yapmamıştır.

Borçlu hakkında tasarrufun yapıldığı tarihten itibaren belirli bir süre içerisinde iflâs yoluyla takip yapma şartı 538 S. Kanun’la getirilmiştir (Erdönmez,

lehine 150 milyar TL. ipotek koydurttuğunu, yine davalılardan ... Tavukçuluk retim Paz. A.ř. ile kira sözleşmesi yaptığını, borçlu Tvfik Tresin’in kendisine ait taşınmazı davalı ... ’a sattığını ne sürerek yapılan tasarrufların iptalini talep etmiştir, yargılama sırasında borunun iflâsı nedeniyle davaya iflâs idaresi katılmıştır. Davalılardan ... Kimyasal Yem Katkıları San. A.ř. vekili müvekkilinin gerçek alacağını teminat altına almak için taşınmazlara ipotek koyduklarını savunarak davanın reddini istemiş, davalılardan ... Tavukçuluk retim Paz. A.ř. vekili kira sözleşmesinin feshedildiğini savunarak konusunun kalmaması nedeniyle davanın reddini istemiş, davalılardan ... cevap vermemiştir. Mahkemece, davalılardan ... Tavukçuluk retim Paz. A.ř. yönünden kira sözleşmesinin iptal edilmesi, davalı ... yönünden davanın konusuz kalması ve davalı ... San. A.ř. yönünden ise muvazaanın kanıtlanamaması nedeniyle davanın reddine karar verilmiş, hüküm katılan davacı ...ř. İflâs İdaresi vekili tarafından temyiz edilmiştir. Dava İİK.nun 277 ve devamı maddeleri uyarınca açılan tasarrufun iptali isteğine ilişkindir. İİK.nun 280/1 maddesi uyarınca malvarlığı borçlarına yetmeyen bir borunun alacaklılarına zarar verme kastı ile yaptığı tüm işlemler borunun içinde bulunduğu mali durumun ve zarar verme kastının işlemin diğer tarafınca bilindiği veya bilinmesini gerektiren açık emarelerin bulunduğu hallerde iptal edilir. Somut olayda üçüncü kişi konumundaki davalı ... San. A.ř. nin borçlu şirket ile aralarındaki ticari ilişki, aynı sektörde faaliyette bulunmaları, cevap dilekçeleri ve tüm dosya kapsamından borçlu davalının mali durumu ile alacaklıları ızrar kastını bilebilecek kişilerden olduğunun anlaşılması ve daha önceden verilmiş bir ipotek taahhüdünün bulunmadığı ancak süre nedeniyle İİK.nun 279. maddesinin uygulama yeri olması da yapılan tasarrufun aynı yasanın 280/1 maddesi uyarınca iptaline karar verilmesi gerekirken yanlış değerlendirme sonucu davanın reddine karar verilmiş olması doğru bulunmamıştır.” (Yargıtay 17. HD., 1/7/2010 K.T., 2010/3114 E., 2010/6223 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 05.09.2023).

2019: 47; Akşener, 2003b: 2209; Yıldırım, 2005: 473-474). 538 S. Kanun değişikliği ile 4949 S. Kanun değişikliği arasında iflâs yoluyla takip başlatma süresi tasarrufun yapıldığı tarihten itibaren iki yıl iken; 4949 S. Kanun değişikliği sonrasında bu süre beş yıla çıkarılmıştır (Akşener, 2003b: 2209-2212).

Ancak, mehz İsv. İİK’da zarar verme kastından dolayı tasarrufun iptali davası açabilmek için belirli bir süre içerisinde borçlu hakkında haciz veya iflâs yoluyla takip başlatma zorunluluğu öngörülmemiştir (Erdönmez, 2019: 47). Mehz Kanun’da, sadece, tasarrufun iptali davası açılabilmesi için hak düşürücü süre ile tasarrufun iptale tabi olduğu şüpheli döneme yer verilmiştir (Erdönmez, 2019: 47-48). Yine, mehz Kanun’da şüpheli dönemin hesabı ise acizden veya iflâstan geriye doğru beş yıllık süre olarak düzenlenmiştir (Erdönmez, 2019: 47-48).

Öğretide, tasarrufun yapıldığı tarihten itibaren beş yıllık süre içerisinde borçlu hakkında iflâs (veya haciz) yoluyla takip yapılması şartının mehz Kanun’da olduğu gibi tasarrufların iptale tabi olduğu şüpheli dönem olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığı belirtilmektedir (Yıldırım, 2013: 476). Zira, şüpheli döneme ilişkin sürelerin başlangıcı geriye doğru hesaplanmaktadır (Yıldırım, 2013: 476). Oysa, İİK m. 280 f. 1, c. 2 hükmünde yer alan takip başlatma süresi, mehz Kanun’dan farklı olarak tasarrufun yapıldığı tarihten itibaren ileriye doğru başlamaktadır. Bu durum haliyle, İİK m. 280 f. 1, c. 2’de öngörülen sürelerin alacaklılar aleyhine kısaltılmış olması nedeniyle öğretilerde eleştirilmektedir (Bkz. Yıldırım, 2013: 475-476; Gürtürk, 2021: 95). Olması gereken hukuk bakımından, İİK m. 280 f. 1, c. 2’de yer alan “*Şu kadar ki, işlemin gerçekleştiği tarihten itibaren beş yıl içinde borçlu aleyhine haciz veya iflâs yoluyla takipte bulunulmuş olmalıdır.*” şeklindeki takip şartını içeren ibarenin Kanun metninden çıkartılarak yerine, mehz Kanun’da olduğu gibi haciz, aciz veya iflâsın açılmasından geriye doğru beş yıllık süre içerisinde yapılan tasarrufların iptale tabi olacağına dair düzenleme yapılması gerektiği hususu öğretilerde görüş olarak ileri sürülmektedir (Erdönmez, 2019: 53-54; aynı şekilde bkz. Yıldırım, 2005: 479; Uyar, 2017: 351; Gürtürk, 2021:95). Bu surette, tasarrufun İİK m. 280 hükmüne göre iptale tabi olduğu süre, yani şüpheli dönem aralıkları İİK m. 278 ve 279’da düzenlenen diğer tasarrufun iptali sebepleri ile uyumlu hale geleceği belirtilmektedir (Erdönmez, 2019: 54).

Kanaatimizce de, iflâs yoluyla takip yapma şartını öngören İİK m. 280 f. 1, c. 2’de yer alan düzenleme ile İİK m. 284’de yer alan süre birlikte değerlendirildiğinde

davacılar bakımından tasarrufun iptali davası açma süresi, görünenin aksine fiilen kısalmakta ve uygulama birtakım karışıklıklara sebep olmaktadır. O yüzden öğretide ki olması gereken hukuk bakımından ileri sürülen çözüm önerileri ışığında, davacıların dava açma sürelerini korumak, mehzaz Kanun'a ve İİK'da yer alan diğer iptal sebepleri arasında uyum sağlamak açısından İİK m. 280 f. 1, c. 2'de öngörülen takip yapma şartı kaldırılarak bunun yerine aciz, haciz veya iflâsın açılması tarihinden itibaren geriye doğru beş yıl içerisindeki tasarrufların diğer şartlar dahilinde iptale tabi olduğu hususunda düzenleme yapılması gerekmektedir.

Bununla birlikte, acaba, konkordato mühleti süresince, İİK m. 280'de öngörülmüş olan borçlu hakkında takip yapma süresinin akıbeti ne olacaktır? Öğretide, konkordato mühleti boyunca borçlu hakkında takip yapılmadığından zarar verme kastıyla yapılan tasarruflar için Kanun'da öngörülmüş olan iptal süreleri, mühlet süresince durması gerektiği belirtilmektedir (Akkaya, 2021: 246; Erdönmez, 2019: 116). Aynı şekilde, öğretide de lege ferenda bakımından konkordato mühleti ile iflâs kararı arasında iptal süresinin işlememesi gerektiği yönünden bir kanun değişikliği yapılması gerektiği haklı olarak ifade edilmektedir (Erdönmez, 2019: 117-118; ayrıca konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Erdönmez, 2019: 116-118). Az yukarıda da belirttiğimiz üzere, yapılacak kanun değişikliği ile zarar verme kastından dolayı açılacak iptal davalarında iptale tabi olan tasarrufların iptal sürelerinin İİK m. 278 ve 279'da olduğu gibi hacizden veya acizden ya da iflâstan geriye doğru başlanmasının öngörülmesi gerektiği savunulmaktadır (Erdönmez, 2019: 118).

3.4.3 İptal davasının açılabilmesi için öngörülen süre

İflâsta tasarrufun iptali davasının açılabilmesi için öngörülen süre, İİK m. 284'de düzenlenmiştir. İİK m. 284 hükmü şöyledir: “*İptal davası hakkı, batıl tasarrufun vukuu tarihinden itibaren beş sene geçmekle düşer.*” (Eroğlu, 2022: 141).

Bu hükme göre, (iflâsta) tasarrufun iptali davası, iptale tabi tasarrufun yapıldığı tarihten itibaren beş yıl içerisinde açılması gerekmektedir (Üstündağ, 2006: 302; Özkan, 2014a: 11, 207; Muşul, 2021: 689; Uyar, 2019: 5213; Güneren, 2012: 315). Eğer, bu beş yıllık süre içerisinde (iflâsta) tasarrufun iptali davası açılmaz ise o durumda iptal davası açma hakkı düşer (Yıldırım, 2013: 480; Akkaya, 2021:241; Kuru/Aydın, 2023a: 525; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 601;

Bununla birlikte, iflâstan önce haciz alacaklısı tarafından borçluya karşı açılmış veya borçlu tarafından kendi borçlularına karşı açmış olduğu tasarrufun iptali davası devam ederken borçlunun iflâs kararı ile birlikte, söz konusu tasarrufun iptali davası ikinci alacaklılar toplanmasından on gün sonraya kadar duracağından (İİK m. 194 f. 1) bu davaya ilişkin beş yıllık hak düşürücü süre de İİK m. 194 f. 2 hükmü uyarınca duracaktır (İflâs öncesinde açılmış olan tasarrufun iptali davasının, borçlunun iflâsı ile birlikte ikinci alacaklılar toplanmasından on gün sonraya durup durmayacağı hususundaki açıklamalar için bkz. yuk. 12. 5.). Ancak, iflâstan sonra yeni açılacak olan tasarrufun iptali davalarında, İİK m. 284’de yer alan beş yıllık hak düşürücü sürenin İİK m. 194 f. 2 hükmü uyarınca durması söz konusu olamayacaktır. Zira, İİK m. 194 hükmü, sadece borçlunun iflâsının açılması anındaki tarafı bulunduğu derdest hukuk davalarının akıbetini düzenlemektedir. Bu bakımından, İİK m. 194 f. 2 hükmünün iflâstan sonra açılacak olan tasarrufun iptali davaları bakımından uygulanması mümkün değildir. Bu durum haliyle iflâs masası bakımından olumsuz birtakım sonuçlar doğurabilmektedir. Çünkü, iflâs organlarının oluşturulması, iflâs tasfiyelerinin karmaşıklığı, masadaki malların paraya çevrilmesi süreci, müflisin iptale tabi tasarruflarının geç öğrenilmesi gibi hususlar dikkate alındığında iflâsta tasarrufun iptali davası beş yıllık hak düşürücü süre içerisinde açılması mümkün olmamaktadır. Kaldı ki, uygulamada çoğu kere gerek iflâs idaresi gerekse iflâs alacaklıları tarafından iflâsta tasarrufun iptali davası fiilen ikinci alacaklılar toplantısından sonra açılması gündeme gelmektedir¹³⁴. Bu yüzden müflisin kötüniyetli tasarruflarının önüne geçebilmek için bu hususa dair bir düzenleme yapılması gerekmektedir.

Borçlunun iflâs öncesinde almış olduğu konkordato mühletinin, iptal davasının açılabilmesi için İİK m. 284’de öngörülmüş olan süreye etkisi meselesi üzerinde durmakta fayda vardır. Öğretide bir görüşe göre, 7101 S. Kanun ile yapılan değişiklikle, İİK m. 294 f. 1 hükmü uyarınca, bir takip muamelesi ile kesilebilen hak düşürücü süreler, mühlet boyunca işlemeyecek olduğundan iptal davası açma hakkına ilişkin süre de konkordato mühleti boyunca işlemeyip duracaktır (Erdönmez, 2019: 115-116).

¹³⁴ Çünkü, iflâsta tasarrufun iptali davasının iflâs idaresi tarafından açılabilmesinde veya bu davayı iflâs alacaklılarının açabilmesi için dava takip yetkisinin devrine ilişkin nihai karar verme yetkisi masasının menfaatlerini korumak çerçevesinde ikinci alacaklılar toplantısında alınacak karar uyarınca İİK m. 238 hükmü bağlamında ikinci alacaklılar toplanmasına aittir.

Öğretide diğ er bir görü Ő e göre ise iptal davası aç ma sü re nin, konkordato m ü hlet i boyunca durup durmayacağı nı, alacak lı nın elinde borç ö demeden aciz belgesinin olup olmadığı na göre ayırma tabi tutmaktadır (Akkaya, 2021: 242). Bu görü Ő e göre, alacak lı, konkordato m ü hlet i ö ncesinde borç lu hakkında takip yapıp ve akabinde aciz belgesi almı Ő ise o durumda, konkordato m ü hlet i iç erisinde dava aç ma hak ve yetkisi yasaklanmadığı ndan ve böylelikle de iptal davasını açabileceğ inden konkordato m ü hlet i sü resince iptal davasının açılması iç in Kanun'da ö ngör ü len süre durmayıp; işleme ye devam eder (Akkaya, 2021: 242). Ancak, alacak lı, konkordato m ü hlet i ö ncesinde borç lu hakkında takip yapıp borç ö demeden aciz belgesi almamı Ő ise o durumda, konkordato m ü hlet i sü resince takip yapamayacağı ndan iptal davası aç ma sü resi de konkordato m ü hlet i boyunca işleme yip; durması gerekir (Akkaya, 2021: 242). Öğretide yer alan bu görü Ő, konumuz bağ lamında daha çok haciz alacak lı ları tarafından, borç lu hakkında, iflâ s ö ncesinde aç mı Ő oldu ğ u tasarrufun iptali davası devam ederken borç lunun iflâ sına karar verilmesi ile birlikte iflâ s sonrasında iflâ s idaresi veya iflâ s alacak lı larının takip edeceğ i iptal davasını ilgilendirmektedir.

Öğretide, İİK m. 284'de yer alan sü re nin mevcut haliyle isabetli olmadığı ve konkordato gibi takip yasaklarının oldu ğ u bir kurum sebebiyle iptal davası aç ma sü resinin hesaplanmasında birtakım olumsuzluklara neden oldu ğ u belirtilmektedir (Akkaya, 2021: 243). İsv. hukukunda, iptal davası aç ma sü resi, hak düşürücü süre değ il zamanaşımı olarak düzenlenmiş olup; bu süre aciz belgesinin alındığı veya iflâ s kararının verildiğ i ya da malvarlığı nın terki suretiyle konkordatoda tasdik tarihinden itibaren işleme ye baş lamaktadır (Bkz. Akkaya, 2021: 243). Bu yüzden, öğretilde, İİK'da olması gereken hukuk bakımından (de lege ferenda) iptal davası aç ma sü resi ile ilgili olarak değ iş iklik yapılarak sü re nin, aciz belgesinin düzenlendiğ i veya borç lunun iflâ s ettiğ i ya da konkordatonun tasdik edildiğ i tarihten itibaren başlaması gerektiğ i savunulmaktadır (Akkaya, 2021: 243; benzer görü Ő ve eleştiriler iç in bkz. Yıldırım, 2005: 472 vd.; Yıldırım, 2013 :475 vd.).

Kanaatimizce de, aynı iptal sebeplerinde dair olan sürelerde oldu ğ u gibi konkordato m ü hlet i sü resince iflâ sta tasarrufun iptali davası iç in İİK m. 284'de ö ngör ü lmüş olan beş yıllık hak düşürücü sü re nin işleme mesi gerekmektedir. Zira, iptal davası aç ma sü resinin m ü hlet sü resince işleme si sonucunda öğretilde de hak lı olarak ifade edildiğ i gibi alacak lı lar bakımından birtakım hak kayıplarına neden

olabilmektedir. Özellik bu durum, İİK m. 280 bağlamında açılacak iptal davalarında kendisini göstermektedir. Çünkü, İİK m. 280'nin uygulanabilmesi için, borçlu hakkında tasarrufun yapıldığı andan itibaren beş yıl içerisinde iflâs yoluyla takip yapılması gerekmektedir. Ancak, çeşitli defalarda da ifade ettiğimiz üzere, konkordato mühleti ile birlikte mühlet süresi boyunca İİK m. 294 f. 1 hükmüne göre, istisnalar hariç olmak üzere, borçlu hakkında gerek haciz gerekse iflâs yoluyla takipler yapılması mümkün değildir. Buradan hareketle, konkordato mühleti süresince borçlu hakkında iflâs yoluyla takip yapılamayacak dolayısıyla da şartları oluşmadığından tasarrufun iptali davası açılmayacaktır. Bu yüzden, konkordato mühleti boyunca iflâsta tasarrufun iptali davası açma süresinin durması için İİK'da buna yönelik yasal değişiklik yapılarak kanun boşluğu giderilmelidir.

Beş yıllık tasarrufun iptali davası açma süresi, borçlu (müflis) ile üçüncü kişi arasındaki tasarruf işleminin yapıldığı tarihten itibaren işlemeye başlamaktadır¹³⁵ (Özkan, 2014a: 207). Tasarrufa konu mal üçüncü kişi tarafından dördüncü kişilere devredilmiş olsa bile iptal davası açma süresi, borçlunun, üçüncü kişi ile yapmış olduğu tasarruf işleminden itibaren işlemeye başlar ve bu tarihten itibaren hesap edilir (Muşul, 2021: 690).

(İflâsta) tasarrufun iptali davası, istihkak davasına karşı dava olarak açılacaksa, o durumda, söz konusu süre, dava dilekçesinin tebliğ tarihinden itibaren iki haftadır (Eroğlu, 2022: 142-143). İki haftalık süre içerisinde karşı dava olarak tasarrufun iptali davası açılmazsa, mahkeme, HMK m. 133 f. 2 hükmü uyarınca, davaların ayrılmasına karar verir (Eroğlu, 2022: 143). Ancak, hemen ifade etmek gerekir ki, istihkak davasına karşı dava olarak açılacak tasarrufun iptali davalarında HMK m. 133'de yer alan iki haftalık sürenin uygulanıp uygulanmayacağı meselesi öğretide tartışmalıdır (Söz konusu tartışmalar için bkz. Uyar, 2019: 5224-5226; Eroğlu, 2022: 143-144).

İflâsta tasarrufun iptali davası, sıra cetveline itiraz davası şeklinde açılacaksa o durumda, dava açma süresi, İİK m. 235 f. 1, c. 1 hükmü uyarınca, sıra cetvelinin ilanı tarihinden itibaren on beş gündür. Ancak, iflâs alacaklıları iflâs masasına alacak kaydı talebinde bulunurken yurtiçinde tebligata elverişli adres bildirmiş ve gerekli masrafları da yatırmışsa, o durumda, on beş günlük dava açma süresi, sıra cetvelinin

¹³⁵ Yargıtay 17. HD., 26/02/2015 K.T., 2013/15681 E., 2015/3432 K., Muşul, 2021: 690.

İflâs alacaklısına tebliğ edildiği tarihten itibaren işlemeye başlar (İİK m. 223 f. 3 ve 235 f. 1, c. 2).

Muvazaa nedenine dayalı tasarrufun iptali davaları her zaman açılabilir (Uyar, 2019: 5221; Uyar, 2016: 401-402). Çünkü, muvazaa iddiasının ileri sürülmesinde ne zamanaşımı süresi ne de hak düşürücü süre aranır (Uyar, 2019: 5221). Nitekim, Yargıtay'da yerleşik içtihatlarında¹³⁶, muvazaa nedeniyle tasarrufun iptali davalarının hak düşürücü veya zamanaşımı süresine tabi olmadığına değinmiştir.

3.5 İflâsta Tasarrufun İptali Davasında Dava Takip Yetkisinin Devri

3.5.1 Genel olarak

İflâsta tasarrufun iptali davası, kural olarak, adi tasfiyede, iflâs idaresi; basit tasfiyede, iflâs dairesi tarafından açılmakta ve müflis hakkında iflâs öncesinde haciz alacaklısı tarafından açılan iptal davasına iflâstan sonra devam etme yetkisi, kural olarak, bu kişi veya organlara aittir. Ancak, iflâs idaresi veya iflâs dairesi, müflisin, iflâs öncesinde iptale tabi olacak şekilde yapmış olduğu tasarrufların iptali için iptal davasının açılması bakımından veya iflâs öncesinde müflis hakkında haciz alacaklısı tarafından açılan ve iflâsın açılması ile duran iptal davasına iflâstan sonra devam edilmesi bakımından iflâs masası açısından bir yarar görmez ise o takdirde, söz konusu bu iptal davasını açma ya da açılmış olan iptal davasına devam etme için gerekli olan dava takip yetkisini, talepte bulunan bir ya da birkaç iflâs alacaklısına İİK m. 245 hükmü uyarınca devredilebilir.

İflâsın kapanmasından sonra iflâs dairesi, müflisin, iflâs öncesinde iflâs masasından mal kaçırmak amacıyla ivazsız veya aciz halinde ya da zarar verme kastı kapsamı içerisinde yapmış olduğu birtakım tasarruflarının varlığını öğrenirse, o durumda, İİK m. 255 f. 3'e göre işlem yapar. Buna göre, iflâs dairesi, müflisin, şüpheli tasarrufları ile ilgili olarak tasarrufun iptali davasının açılmasını iflâs masası bakımından yararlı göremez ise o durumda, iptal davasının açılabilmesi için talepte

¹³⁶ Söz konusu kararlar için bkz. Yargıtay HGK., 23/02/2021 K.T., 2017/2249 E., 2021/146 K.; Yargıtay 17. HD., 26/02/2020 K.T., 2018/2470 E., 2020/2138 K.; Yargıtay 17. HD., 18/06/2018 K.T., 2016/11856 E., 2018/6042 K.; Yargıtay 17. HD., 24/01/2008 K.T., 2007/4046 E., 2008/272 K.; Yargıtay 17. HD., 17/12/2018 K.T., 2015/19086 E., 2018/12264 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 05.09.2023.

bulunan bir ya da birden fazla iflâs alacaklısına dava takip yetkisini, İİK m. 245 ve 255 f. 3 hükümleri uyarınca devredebilir.

Çalışmamızın bu kısmında dava takip yetkisi kavramı, dava takip yetkisinin devrinin hukuki niteliği, dava takip yetkisinin devrine yetkili makam ve son olarak dava takip yetkisini devralan birden fazla iflâs alacaklısı arasındaki dava arkadaşlığı meselesi üzerinde duracağız.

3.5.2 Dava takip yetkisi kavramı

Dava takip yetkisi, ilk defa 6100 S. HMK m. 53’de düzenlenmiştir (Dişel, 2020: 13-14). HMK m. 53 hükmü aynen şöyledir: “*Dava takip yetkisi, talep sonucu hakkında hüküm alabilme yetkisidir. Bu yetki, kanunda belirtilen istisnai durumlar dışında, maddi hukuktaki tasarruf yetkisine göre tayin edilir.*”

Kanun koyucunun, yukarıda yer vermiş olduğumuz hükmünden de anlaşılacağı üzere, dava takip yetkisi, talep sonucu hakkında olumlu ya da olumsuz hüküm alabilme yetkisidir.

Dava takip yetkisi, öğretilerde, “*davayı sevk yetkisi*” (Börü, 2011: 258’de bahsi geçen yazar), “*usulü yürütme yetkisi*” (Börü, 2011: 258’de bahsi geçen yazar) veya “*dava yetkinliği*” (Akil, 2018: 2 vd.) olarak da anılmaktadır. Öğretilerde, dava takip yetkisi, bir kişinin tarafı olduğu bir davayı bizzat kendisinin ya da tayin etmiş olduğu vekili aracılığı ile takip etmesi olarak tanımlanmaktadır (Kuru/Aydın, 2023b: 118; ayrıca benzer tanımlamalar için bkz. Dişel, 2020: 13-16; Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 154 vd.; Börü, 2011: 258; Akil, 2018: 2 vd.).

Dava dilekçesinde belirtilen davacılar veya davalılar, davanın taraf olmakla beraber taraf ve dava ehliyetine sahip olmak kaydı ile usuli birtakım işlemler yapabilir (Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 154-155). Ancak, bu kişilerin davayı sürdürerek talep sonucu hakkında hüküm alabilmesi için ayrıca dava takip yetkisine de sahip olmaları gerekmektedir (Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 155). Dava takip yetkisi, kural olarak, HMK m. 53 f. 1, c. 2 hükmü uyarınca, maddi hukuktaki tasarruf yetkisine göre belirlenmektedir (Börü, 2011: 260; Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 154; Dişel, 2020: 25 vd.). Bu yasal düzenleme dikkate alındığında, kanun koyucu, kural olarak, dava takip yetkisini, maddi hukuktaki tasarruf yetkisinin usul hukukundaki muadili olarak kabul etmektedir (Dişel, 2020: 29). Ve fakat, HMK m. 53 f. 2’de “*kanunda belirtilen istisnai durumlar dışında*” ibaresine yer verilmek

suretiyle istisnai olarak kanunda yer alan hallerde dava takip yetkisi, maddi hukuktaki tasarruf yetkisi dışında da tayin edilmektedir.

Dava takip yetkisi, HMK m. 114 f. 1-e hükmü uyarınca bir dava şartıdır (Kuru/Aydın, 2023b: 118; Akil, 2018: 13; Dişel, 2020: 22). Dava şartı olduğu için, mahkeme, davanın her aşamasında, davacının veya davalının, dava takip yetkisinin olup olmadığını kendiliğinden gözetir ve davanın tarafları da bunu yargılamanın her aşamasında ileri sürebilir (HMK m. 115 f. 1). Mahkeme, gerek re'sen gerekse tarafların itirazı üzerine tarafların dava takip yetkisinin olmadığına kanaat getirirse o durumda davanın dava şartı yokluğu nedeniyle usulden reddine karar verir (HMK m. 115 f. 2, c. 2).

Uygulamada, dava takip yetkisi, en çok “sıfat” ile karıştırılmakta olup; dava takip yetkisi, “sıfattan” birtakım farklılıklar arz etmektedir (Akil, 2018: 11). Şöyle ki, sıfat, dava konusu subjektif hak ile davanın tarafları arasındaki ilişkidir (Kuru/Aydın, 2023b: 118). Diğer bir ifade tarzı ile sıfat, tarafın maddi hukuktaki alacaklı ya da borçlu veya malik olma niteliğine ilişkindir (Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 157; benzer şekilde bkz. Börü, 2011: 254). Oysa, dava takip yetkisi, davanın taraflarının kişilikleri ile ilgilidir (Kuru/Aydın, 2023b: 118). Sıfat, bir kişinin davada gerçekten davacı veya davalı olma durumu ile ilgili olduğundan veya daha doğru bir ifade ile dava konusu hakkın özüne ilişkin olduğundan usul hukuku değil; maddi hukuk sorunudur (Börü, 2011: 256; Kuru/Aydın, 2023b: 118-119; Akil, 2018: 11). Böylelikle de, sıfat, bir dava şartı değil maddi hukuka ilişkin itirazdır (Börü, 2011: 256; Kuru/Aydın, 2023b: 119). Oysa, az yukarıda da izah ettiğimiz üzere, dava takip yetkisi, bir dava şartıdır (Akil, 2018: 13). Mahkeme, davanın taraflarının sıfatının olmadığı kanaatine varırsa, o durumda, davanın sıfat yokluğu nedeniyle esastan reddine karar verir (Kuru/Aydın, 2023b: 119; Börü, 2011: 256). Mahkeme, davacının dava takip yetkisinin olmadığına kanaat getirirse, o durumda, davanın dava şartı yokluğu nedeniyle usulden reddine karar verir (Akil, 2018: 11-12; Dişel, 2020: 22). Yeri gelmişken ifade etmek gerekir ki, öğretilerde, Yargıtay’ın bazı kararlarında¹³⁷ dava takip yetkisi yerine, “sıfat”, “husumet” veya “dava ehliyeti” kavramlarını kullanmış olduğu belirtilmektedir. Sıfat ile dava takip yetkisi birbirinden farklı kurumlar olup; Yargıtay’ın dava takip yetkisi kavramı yerine, sıfat, husumet veya dava ehliyeti gibi

¹³⁷ Yargıtay 21. HD., 29/05/2017 K.T., 2016/11294 E., 2017/4497 K.; Yargıtay 21. HD, 15/5/2017 K.T., 2016/19205 E., 2017/3966 K., Dişel, 2020: 17-18.

kavramlarını kullanmasının doğru olmadığı hususu öğretide haklı olarak belirtilmektedir (Dişel, 2020: 17-18).

Bununla birlikte, öğretide, dava takip yetkisi, “kanuni”, “iradi”, “bağımlı ve bağımsız” olmak üzere çeşitli ayrımlara tabi tutulmaktadır (Dava takip yetkisinin belirtmiş olduğumuz türleri bakımından ayrıntılı bilgi için bkz. Börü, 2011: 261-271; Akil, 2018: 3 vd.). Ancak, çalışma konumuzla sınırlı olarak, sadece, kanuni dava takip yetkisi üzerinde özetle duracağız.

Kanuni dava takip yetkisi, kanunun, hakka sahip olan kişiden başka üçüncü bir kişiye tanıdığı olduğu dava takip yetkisidir (Börü, 2011: 262). Adında anlaşılacağı üzere, kanuni dava takip yetkisi halleri, ancak, kanunda açıkça öngörülmesi halinde mümkündür. Kanuni dava takip yetkisi de kendi içerisinde, öğretide, “*görevi gereği dava takip yetkisine sahip olanlar*” ve “*hak sahibi olmadığı halde dava takip yetkisine sahip olanlar*” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Börü, 2011: 262, 266).

Görevi gereği dava takip yetkisinde, kişi veya organ kanuni görev sebebiyle dava takip yetkisine sahiptir (Börü, 2011: 262). Buna öğretide, örnek olarak; borçlunun asliye ticaret mahkemesi tarafından iflâsına karar verilmekle, iflâs masasına dahil olan malvarlığı hakkında, üçüncü kişilere karşı dava açan veya üçüncü kişilerin aleyhine dava açmış olduğu iflâs idaresi gösterilmektedir (Börü, 2011: 262-263). İflâs idaresi, İİK m. 223 vd. göre, kanunun kendisine vermiş olduğu görev nedeniyle dava takip yetkisine sahiptir.

Hak sahibi olmadığı halde kanun koyucu bazı kişi veya organlara belirli şartlar dahilinde dava takip yetkisi tanıdığıdır. Örneğin, haciz alacaklısı veya iflâs alacaklısı, sırasıyla İİK m. 120 f. 2 ve 245 (ve dahi İİK m. 255 f. 3 atfı uyarınca) hükümlerine göre hak sahibi olmadığı halde kanun gereği dava takip yetkisine sahiptir (Ayrıntılı bilgi için bkz. Börü, 2011: 266-268; Dişel, 2020: 320-327).

Kural olarak, adi tasfiyede, iflâs idaresi; basit tasfiyede ise iflâs dairesi, kanuni dava takip yetkisine sahiptir. Ancak, İİK m. 245 hükmüne göre, iflâs masası, bir iddianın takibini masa yönünden devam edilmesinde yarar görmez ise o durumda, talep olması halinde söz konusu iddia ve alacağın takibi için dava takip yetkisini, bir ya da birkaç iflâs alacaklısına devredilebilir (Börü, 2011: 267; Akil, 2018: 3; Dişel, 2020: 323-327). Böyle bir durumda, iflâs alacaklıları, gerçekte hak sahibi olmadığı halde dava takip yetkisine sahip olmaktadır.

3.5.3 Hukuki niteliği

3.5.3.1 İİK m. 245 hükmü bağlamında dava takip yetkisi devri kurumunun hukuki niteliği

Öğretide genel olarak kabul edilen görüş, dava takip yetkisi, hukuki nitelik itibarıyla dava şartı olduğu ve usul hukukunu ilgilendirilmiş olduğu yönündedir. Ancak, çalışmamızın bu kısmında İİK m. 245’de yer alan hükmün yani bahsi geçen hükme binaen iflâs alacaklısına devredilen dava takip yetkisinin hukuki niteliği, üzerinde duracağız.

Bilindiği üzere, iflâs tasfiyesinin amacı, iflâs masasına giren mal ve/veya hakların paraya çevrilmesi sonucunda ortaya çıkan meblağın iflâs alacaklılarının, alacaklarının niteliği ve miktarı dikkate alınmak suretiyle eşit surette tatmin edilmesidir.

İflâs hukukunda da icra hukukunda olduğu gibi iflâs alacaklılarının alacakları, para ile ödenmekte olup; iflâs masasında yer alan mal veya haklar, iflâs alacaklılarına aynen dağıtılmamaktadır (Kuru/Aydın, 2023a: 494). İflâs alacaklılarının tatmin edilebilmesi için iflâs masasına giren malların paraya çevrilmesi gerekmektedir (Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 629). İflâs hukukunda, masadaki malların paraya çevrilmesi prosedürü İİK m. 241 vd. düzenlenmiştir.

İflâs masasına giren mal ve/veya hakların hangi surette (açık artırma veya pazarlıkla vs.) paraya çevrilmesine ilişkin karar, ikinci alacaklılar toplantısında alınmaktadır (Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 629; Kuru/Aydın, 2023a: 495; Özkan, 2014b: 209; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 488). Bununla birlikte, iflâs hukukunda da ana kural masadaki malların açık artırma yöntemiyle paraya çevrilmesidir (Kuru/Aydın, 2023a: 496). Ancak, burada istisnai olarak pazarlık suretiyle satış hem taşınır hem de taşınmaz mallar için geçerlidir (Kuru/Aydın, 2023a: 495). Oysa ki, icra hukukunda yani cüzi icra da, sadece taşınır, pazarlık suretiyle satılabilmekte bunun haricinde taşınmazlar mutlaka açık artırma yöntemiyle satılması gerekmektedir (Kuru/Aydın, 2023a: 495).

Görüldüğu üzere, iflâs hukukunda temelde, açık artırma ve pazarlık yöntemiyle satış olmak üzere iki temel paraya çevrilme prosedürü vardır. Bunun yanında, iflâsta alacakların, paraya çevrilmesi prosedüründe cüzi icra olduğu gibi İİK m.n89 hükmü uygulanmamaktadır (Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 630). İflâstaki

“alacakların” paraya çevrilmesi prosedürü hakkında, İİK m. 229 f. 1 ve 245 olmak üzere iki hüküm bulunmaktadır (Kuru/Aydın, 2023a: 497). Buna göre, bir alacak çekişmesizse ve vadesi de gelmişse, o durumda, iflâs idaresi, İİK m. 229 f. 1’e göre söz konusu alacağı tahsil eder (Kuru/Aydın, 2023a: 497; Özkan, 2014b: 107; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 630; Aşık/Oruç/ Tok/Saçar, 2022: 662). Borçlu, vadesi gelmiş olan borcunu ödememiş olması halinde, iflâs idaresi, gerektiğinde söz konusu alacağın tahsili için duruma göre icra/iftlâs takibi yapar veya alacak davası açar (Kuru/Aydın, 2023a: 497; Pekcantez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 487; Aşık/Oruç/ Tok/Saçar, 2022: 662). Tabi ki, iflâs idaresi, vadesi gelip de borçlu tarafından ödenmeyen alacağın tahsili için dava açmak veya icra/iftlâs takibi yapabilmesi için kural olarak ikinci alacaklılar toplantısında karar alınması gerekmektedir (Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 630).

Alacak çekişmeli ise söz konusu alacakla ilgili olarak icra-iftlâs takibi veya dava açma yetkisi, kural olarak, iflâs masasına yani iflâs masasının kanuni temsilcisi mahiyetinde olan iflâs idaresine aittir (Kuru/Aydın, 2023a: 497). Ancak, iflâs masası çekişmeli alacağın masa adına takip edilmesinde yarar görmez ise o durumda, alacağın takip edilmesi amacıyla dava takip yetkisini ikinci alacaklılar toplantısında alınacak karar ile talep eden iflâs alacaklısına veya iflâs alacaklılarına devretme yetkisine sahiptir (Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 630; Aşık/Oruç/ Tok/Saçar, 2022: 662).

Bu açıklamalardan sonra konumuza dönecek olursak: Öğretide, iflâsta paraya çevirme usulleri içerisinde açık artırma ve pazarlık suretiyle satışın olduğu, bunun haricinde, iflâs masasının yani iflâs alacaklılarının, tatmin edildiği ölçüde, konusu para veya para ile ölçülebilen çekişmeli alacakların takibinin ya da dava takip yetkisinin devri de, bir diğer paraya çevirme yöntemi veyahut hukuki sonuçları itibarıyla paraya çevirmenin özel bir görünüm biçimi olduğu ifade edilmektedir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 107; benzer açıklama için bkz. Aşık/Oruç/ Tok/Saçar, 2022: 661). Çekişmeli bir hakkın satış suretiyle paraya çevrilmesi mümkün olmakla birlikte, bu elverişli bir yöntem değildir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 107). Çünkü, öğretide, çekişmeli alacağın satış suretiyle paraya çevrilmesi sonucunda alacaklılar bakımından makul miktar elde edilmesi çokta mümkün olmadığı, bu sebeple, İİK m. 245’de yer alan hükmün iflâs alacaklıları bakımından verimli bir paraya çevirme yöntemi olduğu belirtilmektedir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 107).

İİK m. 245’de yer alan çekişmeli hakka ilişkin dava takip yetkisinin devri kurumunun, açık artırma veya pazarlıkla satış yönteminin bir alternatifi ve takip hukukuna ilişkin “sui generis” bir kurum olduğu da öğretilerde ifade edilmektedir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 107).

Kanaatimizce de, İİK m. 245 hükmü bağlamında çekişmeli hakka dair dava takip yetkisinin devri kurumu, iflâs hukuku bakımından açık artırma veya pazarlık suretiyle paraya çevrilme yöntemlerine göre, özel bir paraya çevrilme yöntemi mahiyetindedir.

3.5.3.2 Dava takip yetkisini devralan alacaklı veya alacaklılar ile iflâs masası bağlamında ortaya çıkan ilişkinin hukuki niteliği

Dava takip yetkisini iflâs masasından devralan iflâs alacaklısı veya iflâs alacaklıları ile iflâs masası arasındaki ilişkinin hukuki niteliğine geçmeden önce devrin konusu üzerinde kısaca durmakta fayda vardır.

Daha baştan ifade etmek gerekir ki, İİK m. 245’de devrin konusu, dava takip yetkisidir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 108). Burada, maddi hukuk anlamında alacağın devri söz konusu değildir (Umar, 1963a: 46; Erdönmez, 2005: 86; Toraman/Kartoğlu, 2022: 108 Aşık/Oruç/ Tok/Saçar, 2022: 662; Sarısözen, 1977b: 288). Müflis veya iflâs masası, hakka sahip olmaya devam etmekte olup; iflâs alacaklılarının geneli sadece bu hakkın takibinden vazgeçmektedir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 108 Aşık/Oruç/ Tok/Saçar, 2022: 662). Diğer bir ifade ile İİK m. 245’de devredilen, çekişmeli hakkın kendisi değil, sadece ve sadece o hakkın takibi yetkisidir (Umar, 1963a: 46; Kuru/Aydın, 2023a: 498; benzer şekilde açıklama için bkz. Sarısözen, 1977b: 288).

Bununla birlikte, dava takip yetkisini devralan bir ya da birkaç iflâs alacaklısı ile iflâs masası arasındaki hukuki ilişkinin niteliği öğretilerde tartışmalıdır.

Öğretilerde, dava takip yetkisini devralan iflâs alacaklısı (alacaklıları), çekişmeli hakka sahip olmaksızın, kendi adına ve hesabına, yani kârı ve zararı kendisine olmak üzere dava takip yetkisini kullanmış olduğunu; ancak diğer taraftan dava takip yetkisinin devrinde iflâs masasının da menfaati olduğundan, iflâs alacaklısının, aynı zamanda iflâs masası hesabına da hareket etmiş olduğu belirtilmektedir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 108-109).

Öğretide, İsv. Federal Mahkemesinin konuya dair farklı tarihlerde vermiş olduğu kararlarının olduğu belirtilmektedir. Bu manada, ilk yıllarda İsv. Federal Mahkemesi, dava takip yetkisini devralan iflâs alacaklısı ile iflâs masası arasındaki ilişkisinin, dava takip yetkisi devrine ilişkin sorumluluğun iflâs alacaklısına yani vekile ait olmak üzere, masaya veya müflise ait bir hakkın masa adına takip edilmesine dair “vekalet” niteliğinde olduğuna karar vermiştir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 109). Federal Mahkeme sonrasında vermiş olduğu bazı kararlarında ise bu ilişkinin iddianın veya çekişmeli alacağın takibine yönelik “*ad litem*” vekalet niteliğinde olduğuna karar vermiştir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 109). Federal Mahkeme, 1930 yıllarında vermiş olduğu kararlarında ise iflâs alacaklısı, hem kendi hem de masa hesabına hareket etmiş olduğundan iflâs alacaklısına devredilen dava takip yetkisinin “salt bir usulü bir yetki” niteliğinde olduğuna karar vermiştir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 109-110). Federal Mahkeme, 1950’lili yıllarında verilen kararlarında ise iflâs alacaklısına devredilen dava takip yetkisinin “usul ve takip hukukuna ilişkin sui generis (kendine özgü) bir kurum” niteliğinde olduğuna karar vermiştir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 110).

Görüldüğü üzere, müflisin, iflâs öncesinde iptale tabi olacak şekilde yapmış olduğu tasarruflarının iptal edilebilmesi amacıyla, İİK m. 245 hükmü uyarınca iptal davası açmak veya iflâs öncesinde açılmış olan iptal davasına devam etmek üzere dava takip yetkisinin talep eden iflâs alacaklısına veya iflâs alacaklılarına devrinin konusu, sadece ve sadece söz konusu iptal davasının açılması ve yürütülmesi, bir diğer deyişle adında da anlaşılacağı üzere davanın takip yetkisidir. İflâs masası, sadece, iptal davası açma veya açılmış olan iptal davasını sürdürme yetkisinden vazgeçerek bu yetkiyi talep eden ve masrafları kendisine ait olan iflâs alacaklısına ya da iflâs alacaklılarına devretmektedir.

Dava takip yetkisinin iflâs masasından devralan iflâs alacaklısı (veya iflâs alacaklıları) ile iflâs masasında arasındaki hukuki ilişki az yukarıda da yer verdiğimiz üzere tartışmalıdır. İlave olarak ifade etmek gerekirse, dava takip yetkisini devralan iflâs alacaklısı kendi adına ve hesabına hareket etmekle birlikte sonuçları itibarıyla iflâs alacaklısının açmış olduğu veya devam ettirmiş olduğu dava sonucundan duruma göre faydalanabilmektedir. Şöyle ki, iflâs alacaklısının açmış olduğu veya devam ettirmiş olduğu iptal davasının sonucunda davanın kabulü halinde, tasarrufa konu maldan veya tazminattan masraflar çıktıktan ve kendi alacağını aldıktan sonra

artan bir miktar para olursa, o durumda, söz konusu para, İİK m. 245 f. 1, c. 2 hükmü uyarınca para iflâs masasına verilmektedir. İşte bu sebeple, iflâs masası, dava takip yetkisinin devrinden duruma göre, sadece sonuçları itibarıyla yararlanabilmektedir.

3.5.4 Dava takip yetkisi devrine karar vermeye yetkili makam

3.5.4.1 Adi tasfiye bakımından

İflâsın adi tasfiyesinde, İİK m. 245 hükmü uyarınca bir iddianın ya da alacağın (iptal davasının vs.) iflâs masası bakımından takip edilmemesi yönündeki karar alma yetkisi, ikinci alacaklılar toplanmasına, yani ikinci alacaklılar toplantısına katılan ve varsa mahkemenin tedbir kararı ile katılmasına izin verilen iflâs alacaklılarına aittir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 113). Bununla bağlantılı olarak İİK m. 245 hükmü uyarınca, çekişmeli alacağı (iptal davası açma hakkı vs.) takip etmek isteyen iflâs alacaklısına (veya alacaklılarına) dava takip yetkisinin devri hususunda karar alma yetkisi de ikinci alacaklılar toplanmasına aittir (Kuru/Aydın, 2023a: 498; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 627; Erdönmez, 2005: 85; Aşık/Oruç/ Tok/Saçar, 2022: 662).

İflâs idaresinin dava takip yetkisinin devri hususunda yetkisi yoktur (Kuru/Aydın, 2023a: 498; Eroğlu, 2022: 207). İflâs idaresi, sadece ikinci alacaklılar toplantısından önce çekişmeli hakkın (iptal davası açma hakkı vs.) iflâs masası adına takip edilmesinde yarar olup olmadığı hakkında bir karar verir ve bu karardan iflâs alacaklılarını haberdar eder (Toraman/Kartoğlu, 2022: 113; benzer açıklama için bkz. Eroğlu, 2022: 208).

Birinci alacaklılar toplanmasının ise kural olarak çekişmeli bir hakkın masa yönünden takip edilmemesi hakkında karar alma yetkisi yoktur (Erdönmez, 2005: 84; Toraman/Kartoğlu, 2022: 113). Ancak, acele hallerde, birinci alacaklılar toplanmasının bu yönde karar alma yetkisi olmakla birlikte nihai karar verme yetkisi ikinci alacaklılar toplanmasına aittir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 113-114). Birinci alacaklılar toplanması bu yönde bir karar almışsa, ikinci alacaklılar toplanması, birinci alacaklılar toplanmasının kararını geri alabilir (Erdönmez, 2005: 84). Eğer, ikinci alacaklılar toplanması, birinci alacaklılar toplanmasının bu yönde almış olduğu kararı geri almaz ise o durumda, söz konusu kararının örtülü bir şekilde onanmış olduğu kabul edilir (Erdönmez, 2005: 84).

Dava takip yetkisinin bir ya da birkaç iflâs alacaklısına devredilebilmesi için daha öncede ifade ettiğimiz gibi öncelikli olarak çekişme ve iddiaya konu hak ile ilgili olarak iflâs alacaklılarının bilgilendirilmiş olması ve akabinde iflâs masasının (yani alacaklıların genelinin) iddianın takibinden vazgeçmiş olması gerekmektedir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 114 vd.).

İkinci alacaklılar toplantısında, müflisin, iflâstan önce yapmış olduğu şüpheli tasarruflarının iptali için açılacak olan iptal davasının açılmasından veya iflâs öncesinde haciz alacaklısı tarafından açılmış olup da iflâsın açılması ile duran iptal davasına, ikinci alacaklılar toplantısından onuncu günden sonra devam edilmemesi yönündeki iflâs masası adına vazgeçmeye ilişkin karar, İİK m. 221 f. 3 ve 237 f. 4 hükümlerine göre, alacak tutarının çoğunluğu ile alınır¹³⁸.

3.5.4.2 Basit tasfiye bakımından

İflâsın basit tasfiyesinde, iptal davası açma veya açılmış olan iptal devam etme yetkisinden yarar olmaması sebebiyle vazgeçmeye ilişkin alınacak karar, adi tasfiyede olduğu gibi iflâs alacaklılarına aittir.

Adi tasfiyede olduğu gibi, dava takip yetkisinin devri için iflâs alacaklılarının, çekişmeli haktan veya iddiadan haberdar edilmesi, yani bilgilendirilmiş olması ve söz konusu çekişmeli hak veya iddianın takibinden iflâs masasının (yani alacaklıların genelinin) vazgeçmiş olması gerekmektedir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 117). Öğretide, iflâs dairesinin, İİK m. 218 f. 2 hükmüne göre, alacak ve sair iddialarının bildirilmesi için süre geçtikten sonra gerekli görülmesi halinde sıra cetvelinin ilanı ile birlikte müflisin, tarafı olup da iflâsın açılması ile duran hukuk davaları ve çekişmeli hakları ile ilgili olarak iflâs alacaklılarına bilgi vermesi gerektiği belirtilmektedir (Bkz. Toraman/Kartoğlu, 2022: 118).

Bununla birlikte, basit tasfiyede, kural olarak alacaklılar toplantısı yapılmadığından müflise ait bir çekişmeli hakkın takibinden (bu anlamda iptal davası açma hakkı veya açılmış iptal davasını devam ettirme hakkı vs.) sirküler yoluyla alınacak karar ile de vazgeçilebilir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 118; Erdönmez, 2005: 202; bu konuda karar alınabilmesi için iflâs dairesinin alacaklılar toplantısı için alacaklıları toplantıya çağırması gerektiği belirtilmektedir: Erdönmez, 2005: 202).

¹³⁸ Bu husus müflisin, iflâs öncesinde kendi borçlularına karşı açmış olup da; iflâstan sonra devam edilecek olan tasarrufun iptali davaları bakımından da geçerlidir.

Ayrıca, gerekmesi halinde basit tasfiyede de bu konuda bir alacaklılar toplantısı yapılabileceği öğretide ifade edilmektedir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 118; Erdönmez, 2005: 201 vd.).

İflâs masası, yani alacaklıların geneli, İİK m. 221 f. 3 hükmü uyarınca, alacakların çoğunluğu ile İİK m. 245'e göre karar alarak, müflisin, şüpheli birtakım tasarrufları ile iptal davası açma veya açılmış olan iptal davasını devam ettirme yetkisinden vazgeçerek, söz konusu iptal davasını açma veya açılmış olan iptal davasını devam ettirme yetkisi, bir diğer deyişle bu konudaki dava takip yetkisi, talep eden bir ya da birkaç iflâs alacaklısına devredilebilir.

3.5.5 Dava takip yetkisinin birden fazla alacaklıya devri halinde alacaklılar arasındaki dava arkadaşlığı meselesi

Çalışmamızın ilgili yerlerinde de ifade ettiğimiz üzere, İİK m. 245 hükmü kapsamında, dava takip yetkisi, talepte bulunan bir ya da birkaç iflâs alacaklısına devredilmesi mümkündür (Bkz. yuk. 14. 1.). İptal davası açmak veya açılmış olan iptal davasına devam etme için dava takip yetkisini bir iflâs alacaklısının devralması halinde ortada sorun yoktur. Ancak, söz konusu dava takip yetkisini birden fazla iflâs alacaklısı devralmış ise o durumda, bu iflâs alacaklıları arasındaki dava arkadaşlığı meselesi ve buna bağlı bazı sorular/sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Öğretide, birden fazla iflâs alacaklısının dava takip yetkisini devralmış olması halinde, dava takip yetkisini devralan birden fazla iflâs alacaklısı arasındaki dava arkadaşlığının tartışmalı olduğu belirtilmektedir (Bkz. Toraman/Kartoğlu, 2022: 134-139).

İsv. hukuku tarafından dava takip yetkisini devralan birden fazla iflâs alacaklısı arasındaki dava arkadaşlığı, “*sözde (gerçek olmayan) zorunlu dava arkadaşlığı*” veya “*sui generis dava arkadaşlığı*” ya da “*şartlı sınırlı dava arkadaşlığı*” olarak nitelendirilmiş olduğu, Türk hukuk öğretisinde belirtilmektedir (Bkz. Toraman/Kartoğlu, 2022: 134; Yardımcı, 2021: 169 vd.).

Buna karşılık, Türk hukuk öğretisinde bir görüş, dava takip yetkisini devralan birden fazla iflâs alacaklılarının aralarındaki dava arkadaşlığının, şekli mecburi dava arkadaşlığı niteliğinde olduğunu belirtmektedir (Yardımcı, 2021: 170 vd.).

Öğretide yer alan diğer bir görüş ise dava takip yetkisini devralan birden fazla iflâs alacaklısının aralarındaki ilişkinin niteliğini ortaya koyabilmek için dava takip yetkisinin devrine konu hak veya mal ile ilgili olarak, mahkeme tarafından tek bir hüküm verilip verilmeyeceği ve iflâs alacaklılarının birlikte hareket edip etmeyeceği gibi konular bağlamında değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 135).

Bu görüşe göre, dava takip yetkisini devralarak hem kendi hem de masanın hesabına hareket eden iflâs alacaklıları hakkında, mahkeme tarafından yargılama sonucunda tek bir hüküm verilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 135). Bu surette çelişki kararların önüne geçilmiş olacaktır (Toraman/Kartoğlu, 2022: 135). İsv. Federal Mahkemesinin kararlarında da iflâs alacaklıları hakkında tek bir hüküm kurulması gerektiği belirtilmektedir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 135). Dava takip yetkisini devralmış olan birden fazla iflâs alacaklısı hakkında her ne kadar mahkemece tek bir hüküm kurulacak ise de bu durumun tek başına iflâs alacaklılarının arasındaki dava arkadaşılığının, mecburi dava arkadaşılığı olduğu şeklinde açıklanamayacağı hususu bu görüş tarafından belirtilmektedir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 135; benzer açıklamalar için bkz. Yardımcı, 2021: 170).

Aynı şekilde, bu görüşe göre, dava takip yetkisini devralan birden fazla iflâs alacaklıları, gerek davanın açılmasında gerek davanın yürütülmesinde gerekse usuli işlemlerin yapılmasında birbirlerinden bağımsızdır (Toraman/Kartoğlu, 2022: 136). Nitekim, Federal Mahkeme de kararların da dava takip yetkisini devralan birden fazla iflâs alacaklısının davanın açılmasında veya yürütülmesinde birbirlerinden bağımsız hareket edebildiklerine dikkat çekmiştir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 136). Bu noktada tartışılan bir diğer husus ise dava takip yetkisini devralmış olan birden fazla iflâs alacaklısından birinin ya da birkaçının davayı fiilen yürütmedikleri halde, elde edilen sonuçtan yararlanıp yararlanmayacağı meselesidir. Böyle bir durumda, davayı fiilen takip eden iflâs alacaklılarının, davayı fiilen takip etmeyen iflâs alacaklılarının davayı takipten vazgeçmiş olduğunu ileri sürebileceği hususu öğretilerde belirtilmektedir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 138). Ancak, Federal Mahkeme konuya dair vermiş olduğu kararlarında, davayı fiilen takip etmeyen iflâs alacaklısının bu davranışı, davayı takipten vazgeçmiş olduğu şeklinde yorumlanamayacağını, böylelikle de dava sonucunda alınacak hükümden dava takip yetkisini devralıp dava

açan tüm iflâs alacaklılarının yararlanacağına dikkat çekmiştir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 137).

Bizim de katılmış olduğumuz öğretilerdeki bu görüş tarafından, dava takip yetkisini devralan birden fazla iflâs alacaklısı arasındaki dava arkadaşlığının, “*sözde (gerçek olmayan) dava arkadaşlığı*” niteliğinde olduğu belirtilmektedir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 138). Zira, dava takip yetkisini devralan iflâs alacaklılarının birlikte dava açma veya davayı yürütme noktasında bir zorunluluğu olmadığından aralarındaki ilişkinin maddi mecburi dava arkadaşlığı olarak nitelendirilmesi mümkün değildir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 138). İflâs alacaklılarının birbirinden bağımsız bir şekilde hareket etme imkanı var ise de haklarında yargılama sonucunda tek bir hüküm verileceğinden iflâs alacaklıları arasındaki ilişki, ihtiyari dava arkadaşlığı olarak da nitelendirilmesi mümkün değildir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 138). Şekli mecburi dava arkadaşlığının davacı taraf bakımından mümkün olmaması nedeniyle dava takip yetkisini devralan birden fazla iflâs alacaklısı arasındaki ilişkinin, şekli mecburi dava arkadaşlığı olarak nitelendirilmesi de mümkün değildir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 138 vd.; benzer açıklama için bkz. Yardımcı, 2021: 170 vd.). Bu yüzden az yukarıda da belirttiğimiz üzere, İİK m. 245’in kendine özgü yapısı nedeniyle dava takip yetkisini devralan birden fazla iflâs alacaklıları arasındaki ilişki, “*sözde (gerçek olmayan) dava arkadaşlığı*” niteliğinde olduğu kabul edilmesi gerekmektedir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 138).

3.6 İflâsta Tasarrufun İptali Davasında Özel Dava Şartları

3.6.1 Aciz vesikası bakımından

Borç ödemedi aciz belgesi, hacizde tasarrufun iptali davalarında özel bir dava şartı olup; mahkeme, borç ödemedi aciz belgesinin olup olmadığını yargılamanın her aşamasında re’sen gözetmektedir (Bkz. Kuru/Aydın, 2023a: 523; Muşul, 2021: 382 vd.; Akil, 2014a: 163 vd.; Albayrak, 2015: 939; Akşener, 2003a: 51).

Hacizde iptal davasından farklı olarak iflâsta, iflâs idaresi (veya iflâs dairesi) veya dava takip yetkisini devralmış olan iflâs alacaklısı/alacaklıları tarafından açılacak olan iptal davasında, borç ödemedi aciz belgesi istenilmez (Bkz. Akyazan,

1965: 181; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 750-751; Kuru/Aydın, 2023a: 523; Eroğlu, 2022: 96; Akşener, 2003a: 52-53; Muşul, 2004: 2823; Taze, 2007: 136; Sertkaya/Kul, 2016: 458). Diğer bir ifade ile borçlunun iflâsına karar verilmişse o durumda, davacıların borç ödemededen aciz belgesine sahip olup olmadığı aranmaz (Akyazan, 1963: 235; Muşul, 2021: 421; Coşkun, 2022: 561; Halman-Çetin, 2022: 34). Çünkü, iflâsın açılması başlı başına borçlunun aciz halinde olduğunu göstermektedir (Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 751; Akşener, 2003a: 52-53; Yıldırım, 2009: 975; Taze, 2007: 129). Buradan hareketle, iflâsta tasarrufun iptali davası açılması durumunda, mahkeme, davacı iflâs idaresinden veya iflâs alacaklılarından, borç ödemededen aciz belgesinin ibrazını istemesi mümkün değildir (Ertekin/Karataş, 1998: 268).

Nitekim, Yargıtay da temyiz incelemesi sonucunda 1993 yılında vermiş olduğu bir kararında¹³⁹, iflâs idaresinin dava açması halinde, açılan iptal davasında aciz belgesinin dava şartı olmadığını ve iflâsın hukuki mahiyeti itibarıyla da aciz belgesinin aranmaması gerektiğini belirtmiştir (Akşener, 2003a: 53).

Bununla birlikte, Yargıtay güncel yerleşmiş içtihatlarında da, iflâs yoluyla takiplere dayalı olarak açılan tasarrufun iptali davalarında, borçlunun, iflâsına karar verilmiş olması durumunun başlı başına acze düştüğünü gösterdiği için kesin veya geçici borç ödemededen aciz belgesi sunulması ön şartının aranmayacağını belirtmektedir¹⁴⁰

Görüldüğü üzere, aciz belgesi, İİK m. 277 f. 1, b. 1'e göre, haciz alacaklıları tarafından açılacak iptal davasında dava şartı iken; İİK m. 277 f. 1, b. 2'ye göre, iflâs idaresi veya dava takip yetkisini İİK m. 245 ya da İİK m. 255 f. 3 hükümleri uyarınca devralmış iflâs alacaklıları tarafından açılacak iptal davasında, dava şartı değildir (Akşener, 2003a: 53).

¹³⁹ Bkz. Yargıtay 15. HD., 16/12/1993 K.T., 1993/4391 E., 1993/5388 K., Muşul, 2021:423; benzer bir karar için bkz. Yargıtay 17. HD., 05/03/2019 K.T., 2016/3011 E., 2019/2449 K., Muşul, 2021:421-423.

¹⁴⁰ Söz konusu kararlardan birkaçı özetle şöyledir: “İflâs yolu ile yapılan takibe dayalı olarak açılan tasarrufun iptali davalarında, iflâs etmeden önce elinden çıkartan borçlunun iflâsına karar verilmiş bulunmasına (yani borçlunun iflâsı ile acz içinde olduğunun kabul edilmiş bulunmasına) göre kesin veya geçici aciz belgesi ibraz edilmesi, alacağın iflâs masasına kaydedilmiş olması sebebi ile de alacağın kesinleşmiş olması ön şartı da aranmaz.” (Yargıtay 4. HD., 27/10/2021 K.T., 2021/1345 E., 2021/7717 K.; “...iflâs eden borçlu hakkında açılan davada aciz belgesinin ibrazı koşulunun aranmayacağı hususu dikkate alınarak, davanın esasına girilip uyumsuzluğun çözümlenmesi gerekmektedir...”: (Yargıtay 17. HD., 10/03/2015 K.T., 2013/15953 E., 2015/4093 K.); benzer kararlar için bkz. Yargıtay 4. HD., 27/10/2021 K.T., 2021/1345 E., 2021/7717 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 13.09.2023.

3.6.2 Kesinleşmiş icra/ıflâs takibinin varlığı bakımından

Bilindiği üzere, alacaklının, hacizde tasarrufun iptali davası açılabilmesi için Yargıtay tarafından kabul edilen özel bir dava şartı olarak “borçlu hakkında kesinleşmiş bir icra takibinin varlığı” aranmaktadır¹⁴¹. Buradaki kesinleşmiş icra takibinden kasıt: Davanın açılmasına dayanak olan alacak takibinin, kesin haciz aşamasına gelmiş ve takibin iptal edilmemiş olmasıdır (Albayrak, 2015: 938; Coşkun, 2022: 124).

Yargıtay’ın hacizde tasarrufun iptali davası bakımından özel bir dava şartı olarak kabul etmiş olduğu ”kesinleşmiş icra takibinin varlığı” daha çok borç ödemedен aciz belgesi ile ilgilidir (Albayrak, 2015: 939). Şöyle ki, alacaklının, borçlu hakkında tasarrufun iptali davası açılabilmesi için elinde kesin veya geçici borç ödemedен aciz belgesinin olması gerekmekte olup; bu belgede, ancak, borçlu hakkında başlatılan icra takibinin kesinleşmesinden sonra elde edilebilmektedir (Albayrak, 2022: 939).

Buradan hareketle ifade etmek gerekirse, iflâsta tasarrufun iptali davasının, iflâs idaresi veya dava takip yetkisini usulüne uygun şekilde devralmış olan iflâs alacaklısı/alacaklıları tarafından açılacağından dolayı daha önceden de ifade ettiğimiz üzere, borç ödemedен aciz belgesi aranmayacağından dolayı borçlu hakkında kesinleşmiş bir icra takibinin varlığı da aranmamaktadır. Ancak, iflâs idaresi veya dava takip yetkisini devralmış olan iflâs alacaklılarının, iflâstaki tasarrufun iptali davasını açabilmesi için doğaldır ki, borçlu hakkında takipli veya takipsiz iflâs yollarına dayalı olarak başlatılan iflâs yoluyla takip sonucunda asliye ticaret mahkemesi tarafından borçlunun iflâsına karar verilmiş olması gerekmektedir. İflâsın adi tasfiyesinde, kural olarak, iflâsta iptal davasının açılıp açılmayacağına veya iptal davasının iflâs masası adına yarar görülmediğinden iflâs idaresi tarafından değil de bu konudaki dava takip yetkisini devralmak için talepte bulunan iflâs alacaklısı/alacaklıları tarafından açılacaksa, bunun için, borçlu hakkında kesinleşen iflâs kararı sonrasında yapılacak ikinci alacaklılar toplantısında karar alınmış olması gerekmektedir.

¹⁴¹ Söz konusu kararlar için bkz. Yargıtay 4. HD., 12/10/2021 K.T., 2021/1563 E., 2021/6636 K.; Yargıtay 17. HD., 3/10/2011 K.T., 2011/3588 E., 2011/8567 K.; Yargıtay 17. HD., 04/11/2020 K.T., 2019/5361 E., 2020/6485 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 14.09.2023.

Öte yandan, borçlunun, iflâs öncesinde, iflâs masasından mal kaçırmak amacıyla İİK m. 280 hükmü bağlamında yapmış olduğu birtakım tasarruflarının İİK m. 280'e göre, iptal edilebilmesi için tasarrufun yapıldığı tarihten itibaren beş yıl içerisinde borçlu hakkında iflâs yoluyla takip başlatılmış olması gerekmektedir (Muşul, 2021: 654; Kuru/Aydın, 2023a: 521; Erdönmez, 2019: 47 vd.; Pekcantez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 600; Uyar, 2017: 351; Yıldırım, 2013: 475; Börü, 2009: 523). Buradaki, “iflâs yoluyla takip” ibaresinden anlaşılması gereken: Borçlunun iflâsına karar verilmesi gereken bütün ihtimalleri kapsamaktadır (Erdönmez, 2019: 50). Bu anlamda, borçlunun ihtiyari veya zorunlu iflâs talebi veyahut alacaklının açmış olduğu doğrudan doğruya iflâs davası, iflâs yoluyla takip ibaresinin kapsamına girmektedir (Erdönmez, 2019: 50). Alacaklılar, borçlu hakkında açmış olduğu doğrudan doğruya iflâs davası veya borçlunun ihtiyari ya da mecburi iflâs talebi sonucunda, borçlunun iflâsına karar verilmiş ise o durumda iptal davası, icra takibinin yapılmasına veya aciz belgesinin sunulmasına gerek olmaksızın açılabilir (Erdönmez, 2019: 50).

Görülüşü üzere, iflâsta tasarrufun iptali davasının açılabilmesi için kural olarak icra veya iflâs takibinin yapılmış olması şartı aranmamaktadır. Ancak, doğaldır ki, iflâsta iptal davasının açılabilmesi için, kural olarak, icra veya iflâs takibi aranmamakta ise de borçlunun iflâsına karar verilmiş olması gerekmektedir. Bunun haricinde, istisnai olarak, borçlunun tasarrufları hakkında İİK m. 280 hükmüne dayalı olarak açılacak iptal davalarında ise tasarrufun yapıldığı tarihten itibaren beş yıl içerisinde borçlu hakkında iflâs yoluyla takipte bulunulmuş olması gerekmektedir.

3.6.3 Gerçek ve kesinleşmiş bir alacağın varlığı bakımından

Hacizde tasarrufun iptali davalarında, İİK'da açık bir hüküm olmamasına karşın Yargıtay tarafından özel bir dava şartı olarak, davacı-alacaklının alacağının, gerçek bir alacak olması şartını aranmaktadır¹⁴² (Muşul, 2021: 67; Albayrak, 2015: 941-943).

Öğretide, iflâsta borçlunun iflâs masasına bildiren alacaklara itiraz etmiş olması halinde öncelikli olarak mahkemenin alacağın varlığının tespit etmesi

¹⁴² Söz konusu kararlar için bkz. Yargıtay 17. HD., 20/12/2016 K.T., 2016/538 E., 2016/11734 K.; Yargıtay 17. HD., 15/06/2015 K.T., 2015/8803 E., 2015/8659 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 14.09.2023.

gerektiği, bundan sonra da tasarrufun iptali davasının değerlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir (Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 751).

Buna karşılık, iflâsta tasarrufun iptali davaları bakımından, Yargıtay kararlarında ,“gerçek bir alacağın varlığı” gibi açık bir şarta rastlanılmamıştır.

Yargıtay’ın, konuya dair vermiş olduğu birkaç kararında, iflâs yoluyla yapılan takiplere dayalı olarak açılan tasarrufun iptali davalarında, alacağın iflâs masasına kaydedilmiş olması nedeniyle, alacağın kesinleşmiş olması ön şartının aranmayacağını belirtmektedir¹⁴³ (Bkz. Bakırcı, 2023: 126).

3.6.4 Alacağın iptale tabi olan tasarruftan önce doğması bakımından

İvazsız tasarrufların iptali sebebinin düzenlenmiş olduğu İİK m. 278 f. 1 ve f. 2’de, ivazsız ve bağışlama niteliğindeki tasarrufların iptali için, söz konusu tasarrufların, iflâsın açılmasından geriye doğru iki yıllık süre içerisinde ve her halükarda iflâs masasına kabul edilmiş alacaklardan en eskinin doğduğu tarihe kadarki dönem içerisinde yapılmış olması gerektiği düzenlenmiştir (Kuru/Aydın, 2023a: 518-519). Buna karşılık, aciz halinde (İİK m. 279) ve zarar verme kastı kapsamında (İİK m. 280) yapılan tasarrufların iptali sebebinde, kanun koyucu, İİK m. 278’de olduğu gibi tasarrufun “iflâs masasına kabul edilmiş alacaklardan en eskinin doğduğu tarihe kadarki dönem içerisinde yapılmış olması gerektiği” gibi bir düzenlemeye veya şarta yer vermemiştir. Kanun koyucu, sadece, İİK m. 278’de yer alan ivazsız tasarrufların iptali sebebi bakımından alacağın doğumundan sonra belirli bir süre içerisinde yapılmış olan ivazsız tasarrufları iptale tabi kılmıştır (Muşul, 2021: 81).

Bu konu hakkında öğretilerde yer alan görüşlere geçmeden önce, Yargıtay’ın bahsi geçen konu hakkındaki içtihatlarına yer vermekte fayda vardır. Yargıtay yerleşik içtihatlarında¹⁴⁴, hacizde veya iflâsta tasarrufun iptali davası bakımından

¹⁴³ Söz konusu karardan birisi özetle şöyledir: “İflâs yolu ile yapılan takibe dayalı olarak açılan tasarrufun iptali davalarında, iflâs etmeden önce elinden çıkartan borçlunun iflâsına karar verilmiş bulunmasına (yani borçlunun iflâsı ile aciz içinde olduğunun kabul edilmiş bulunmasına) göre kesin veya geçici aciz belgesi ibraz edilmesi, alacağın iflâs masasına kaydedilmiş olması sebebi ile de alacağın kesinleşmiş olması ön şartı da aranmaz.” (Yargıtay 4. HD., 27/10/2021 K.T., 2021/1345 E., 2021/7717 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 14.09.2023).

¹⁴⁴ Söz konusu kararlar için bkz. Yargıtay 4. HD., 07/03/2022 K.T., 2021/15350 E., 2022/4098 K.; Yargıtay 4. HD., 27/10/2021 K.T., 2021/1345 E., 2021/7717 K.; Yargıtay 4. HD., 31/01/2022 K.T., 2021/23883 E., 2022/1167 K.; Yargıtay 17. HD., 19/11/2013 K.T., 2012/13713 E., 2013/16009 K.; Yargıtay 17. HD., 19/11/2013 K.T., 2012/13713 E., 2013/16009 K.; Yargıtay 17.

ayrım yapmaksızın “tasarrufun iptali davalarında” davanın esasına geçilebilmesi için borcun, iptali istenen tasarruftan önce doğması gerektiğini belirtmektedir. Yine, Yargıtay içtihatlarında, bu durumun, davanın ön koşulu (yani dava şartı) olduğu, bu sebeple de mahkeme tarafından re’sen gözetileceğini, bu koşul gerçekleşmeden davanın esasına geçilemeyeceğini belirtmektedir. Hatta, Yargıtay 2007 yılında vermiş olduğu bir kararında¹⁴⁵, açıkça, iflâsta tasarrufun iptali davasının dinlenilebilmesi için iptale tabi tasarrufun, iflâs masasına kabul edilmiş alacaklardan en eskisinin tesis edildiği tarihten sonra yapılmış olması gerektiğini, aksi halde davanın reddedileceğini belirtmiştir. Görüldüğü üzere, Yargıtay bazı kararında örtülü şekilde, bazı kararlarında ise açıkça iflâsta tasarrufun iptali davası bakımından da alacağın tasarrufundan önce doğmasını, bir diğer deyişle tasarrufun, iflâs masasına kabul edilmiş alacaklardan en eskisinin doğduğu tarihten sonra yapılması ön koşulunu aramaktadır.

Yargıtay’ın, yerleşik içtihatlarında, “alacağın tasarruftan önce doğması koşulunu” araması, alacaklının, borçlunun malvarlığına güvenerek borçlu ile hukuki işlemde bulunduğuna göre, borçlunun malvarlığında bulunan mallarını daha önceden devretmiş olduğunu bilmesi ve buna göre de borçlu ile hukuki işlemde bulunmaması gerektiği sebebiyledir¹⁴⁶.

Öğretide yer alan bir görüş, aynı, Yargıtay kararlarında olduğu gibi iflâsta tasarrufun iptali davasında, müflisin, iflâs öncesinde yapmış olduğu bir tasarrufunun, İİK m. 278-280 hükümleri arasında yer alan iptal sebeplerine dayalı olarak iptal edilebilmesi için söz konusu tasarrufun iflâs masasına kabul edilmiş alacaklardan en eskinin tesis edildiği yani doğduğu tarihten sonra yapılmış olması gerektiğini belirtmektedir (Kuru/Aydın, 2023a: 517; Taze, 2007: 64; haciz ve iflâs bakımından ayrım yapmaksızın, genel olarak, tasarrufun iptali davalarında bir tasarrufun iptal edilebilmesi için alacağın tasarruftan önce doğması gerektiğini savunlar için bkz.

HD., 10/04/2018 K.T., 2016/9835 E., 2018/3975 K.; Yargıtay 17. HD., 27/9/2016 K.T., 2015/18051 E., 2016/8290 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 15.09.2023.

¹⁴⁵ Söz konusu karar özetle şöyledir: “...*Dosya içeriğine, kararın dayandığı delillerle yasaya uygun gerektirici nedenlere, delillerin takdirinde bir isabetsizlik bulunmamasına, İİK'nun 277 ve devamı maddelerine dayalı olarak açılan iptal davalarının dinlenebilmesi için borcun tasarrufun yapıldığı tarihten önce doğmasının gerekmesine, somut olayda iflâs masasına kabul olunan alacakların tesis tarihleri tasarruftan sonra olmakla, koşulları bulunmayan iptal davasının reddine karar verilmesinde yasaya aykırı bir yön görülmemesine ve kararda yazılı diğer gerekçelere göre davacı İflâs İdaresinin yerinde görülmeiyen temyiz itirazlarının reddi ile usul ve yasaya uygun hükmün ONANMASINA...*” (Yargıtay 17. HD., 21/6/2007 K.T., 2007/645 E., 2007/2152 K., Coşkun, 2022: 568).

¹⁴⁶ Yargıtay 15. HD., 12/09/2005 K.T., 2005/1960 E., 2005/4597 K., Albayrak, 2015: 965.

Muşul, 2021: 95; Akşener, 2008: 4007; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 751; Halman-Çetin, 2022: 15; Günay, 2021: 88; Coşkun, 2022: 154). Bu görüşe göre, iflâsta tasarrufun iptali davasının dinlenilebilmesi için, borcun, tasarrufun yapıldığı tarihten önce doğması gerekmekte olup; iflâs masasına kabul edilen alacaklardan en eskisinin tesis edildiği tarih, tasarrufun yapıldığı tarihten önce ise o durumda, iflâsta iptal davasının dinlenilebilmesinin ön koşulu (dava şartı) gerçekleşmiş olmaktadır (Bkz. Eroğlu, 2022: 207). Bu görüşü savunan yazarlar görüşleri temelde şu gerekçelere dayanmaktadır: Borçlu ile hukuki işlemde bulunan alacaklının, borçlunun malvarlığı hakkında gerekli araştırmayı yapması gerekmektedir (Muşul, 2021: 95). Alacaklının, borçlu hakkında gerekli araştırmayı veya incelemeyi yapmadan borçlu ile hukuki işlemde bulunup; daha sonradan alacağını alamadığı takdirde borcun doğumundan önce borçlunun malvarlığı üzerindeki tasarruflarının iptalini talep edemeyecektir (Bkz. Muşul, 2021: 95).

Öğretide yer alan diğer bir görüş ise borçlunun, bir tasarrufunun İİK m. 278-280 hükümlerine göre iptal edilebilmesi için, alacağın, tasarruftan önce doğmasının gerekmediğini savunmaktadır (Uyar, 2014c: 423-424; benzer şekildeki görüşler ve gerekçeleri için bkz. Kale, 2003: 193; Yıldırım, 2005: 479; Albayrak, 2015: 966; Erdönmez, 2019: 97-104; Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, 2023: 683; Eroğlu, 2022: 80-81). Bu görüşe göre, İİK m. 278-280 hükümleri arasında alacağın tasarruftan önce doğması şartı aranmamaktadır (Uyar, 2014c: 423). Böyle bir şartın aranması, borçlunun daha önceden bilinçli olarak mal kaçırmak amacıyla yapmış olduğu tasarruflarını iptal dışı bırakabilme ihtimalini ortaya çıkarmaktadır (Uyar, 2014c: 423). Borçlu ile işlemde bulunan alacaklının, işlem öncesinde borçlunun malvarlığı durumu hakkında bilgi almasının veya bankalardan, resmi kurum ve kuruluşlardan veya tapu müdürlüklerinden bilgi toplaması ülkemiz şartlarında olanaksızdır (Uyar, 2014c: 424). Bu sebeplerle, bu görüş tarafından iptal davalarında “alacağın tasarruftan önce doğması koşulunun” aranmaması gerektiği hususu savunulmaktadır. Buradan hareketle, bu görüşe göre, alacak, tasarruftan sonra doğmuş olsa dahi şartlarının oluşması halinde alacağın doğumundan önce borçlu tarafından yapılan tasarrufların iptal edilmesi gerekmektedir (Uyar, 2014c: 423; Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, 2023: 683).

Yeri gelmişken konu ile bağlantılı olarak bir hususa değinmekte fayda vardır: Öğretide, alacağın tasarruftan önce doğması şartının, bir dava şartı veya maddi

hukuka (yani esasa) dair bir şart olarak mı kabul edilmesi gerektiği hususu tartışmalıdır (Söz konusu tartışma ve görüşler bakımından ayrıntılı bilgi için bkz. Albayrak, 2015: 964-968; Coşkun, 2022: 154 vd.). Öğretide, Kanun'da öngörülmeleyen bir şartın, Yargıtay kararları ile kabul edilmemesi gerektiği hususu belirtilerek bu konu eleştirilmektedir (Ayrıntılı bilgi için bkz. Albayrak, 2022: 965-968).

Bununla birlikte, borcun tasarruftan önce doğduğunun belirlenmesi için borcun (yani alacağın) doğum tarihinin tespit edilmesi gerekmekte olup; bu tespit her somut olay dikkate alınarak yapılması gerekmektedir (Muşul, 2021: 95; Coşkun, 2022: 156).

Borcun doğum tarihi tespit edilirken taraflar arasındaki ilişkinin kanundan veya taraf iradelerinden doğup doğmadığına bakılması gerekmektedir (Akşener, 2008: 4008-4009). Bu anlamda borç, taraf iradelerinden kaynaklanıyorsa borcun doğum tarihi, taraf iradelerinin uyuştığı tarih; kanundan kaynaklanıyorsa o durumda borcun doğum tarihi, kanunda belirtilen şartların veya olguların gerçekleştiği tarih esas alınması gerekmektedir (Akşener, 2008: 4008-4009; ayrıca bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Akşener, 2008: 4007-4013).

Taraflar arasında (yani müflis ile alacaklısı arasında) borç ilişkisi, taşınır/taşınmaz satışından doğmuşsa borcun doğumu, satışın yapıldığı (Uyar, 2014c: 424; Coşkun, 2022: 155); senetten doğmuşsa borcun doğumu, senedin düzenlendiği¹⁴⁷; faturadan doğmuşsa borcun doğumu, faturanın düzenlendiği¹⁴⁸, tarih olarak kabul edilir.

Yargıtay'a göre, taraflar arasındaki borç ilişkisi kredi sözleşmesinden doğmuşsa borcun doğum tarihi, kredi sözleşmesinin imzalandığı tarih olarak kabul edilmektedir¹⁴⁹ (Coşkun, 2022: 155). Ancak, Yargıtay'ın kredi sözleşmelerinden kaynaklanan borç ilişkilerinde alacağın doğum tarihi, kredi sözleşmesinin imzalandığı tarih olarak kabul edilmesi durumu öğretide eleştirilmektedir. Öğretinin bu konuya dair görüşleri ve gerekçeleri şu şekilde sıralanabilir: Kredi ilişkisi, TBK m. 386 hükmü uyarınca, ödünç sözleşmesi olarak kabul edilmektedir (Muşul, 2021: 119). Ödünç sözleşmeleri, eksik iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir (Muşul,

¹⁴⁷ Yargıtay 17. HD., 01/04/2013 K.T., 2012/8979 E., 2013/4519 K., Uyar, 2014c: 424.

¹⁴⁸ Yargıtay 17. HD., 4/4/2011 K.T., 2010/7105 E., 2011/3027 K., Uyar, 2014c: 424.

¹⁴⁹ Yargıtay 17. HD., 05/04/2018 K.T., 2015/1730, 2018/3875, Muşul, 2021: 118-120.

2021: 119). Ödünç sözleşmesinin imzalanması ile ödünç vermeyi taahhüt eden tarafın (bankanın) borcu doğmakta olup; karşı tarafın iade borcu ise taahhüt edilen kredinin kendisine ödenmesi ile doğmaktadır (Muşul, 2021: 119). Kredi tahsisinin yapılması, karşı tarafa kredinin fiilen verilmiş veya ödenmiş olduğu anlamına gelmez (Muşul, 2021: 119). Diğer bir deyişle kredi tahsisi ile tahsis edilen kredinin kullandırılması birbirinden farklı kavramlardır (Muşul, 2021: 120). Bu yüzden, borçlunun iade borcu, kredinin fiilen kullandırılması ile doğmaktadır (Muşul, 2021: 120). Bu sebeple de, öğretide bizim de katılmış olduğumuz görüşe göre, kredi sözleşmesinden kaynaklanan alacağın doğum tarihi, Yargıtay kararlarının aksine kredi sözleşmesinin imzalandığı değil tahsis edilen kredinin fiilen kullandırılmış olduğu tarih olarak kabul edilmesi gerekir (Muşul, 2021: 125).

Alacak bir senede dayanmış olması halinde, kural olarak, borcun doğum tarihi, senedin düzenlendiği tarihtir (Uyar, 2014c: 424). Ancak, borcun doğum tarihi, senedin düzenlendiği tarih değil de senedin düzenlenmesine esas temel ilişkinin doğduğu tarih olarak iddia ve ispat edilirse, o durumda, borcun doğum tarihi, senedin düzenlenmesine esas temel ilişkinin doğduğu tarih olarak kabul edilir (Uyar, 2014c: 424-425; ayrıca bkz. Muşul, 2021: 100 vd.). Alacak, bonoya veya çeke dayanmış olması halinde ise borcun doğum tarihi, kural olarak, bononun düzenleme tarihi; çekte ise çekin bankaya ibraz veya takas odasına ibraz tarihi, düzenleme tarihi kabul edilir (Uyar, 2014c: 425; ayrıca bkz. Akşener, 2008: 4009; aksi görüş için bkz. Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 751). Borcun doğum tarihi, bononun düzenleme tarihi veya çekin keşide tarihinden önce olduğu iddia edilirse, mahkeme, bunu iddia eden tarafa delillerini sunmak, gerekirse tarafları isticvap ederek çekin veya bononun düzenlenmesine esas temel ilişkiyi sormak ve borçlu (yani müflis) ile alacaklının ticari defterler üzerinde bilirkişi marifetiyle araştırma yapmak suretiyle, borcun doğum tarihini tespit ettirmesi gerekmektedir¹⁵⁰ (Uyar, 2014c: 425).

Taraflar arasındaki alacak (veya borç ilişkisi), ticari ilişkiden kaynaklanmışsa, o durumda, borcun doğum tarihi, usulü uygun olarak ticari defterlere borcun kaydedildiği tarihtir (Akşener, 2008: 4010).

Alacak, haksız fiilden (örneğin trafik kazasından) kaynaklanmış ise o durumda, haksız fiilin gerçekleşmiş olduğu tarih, alacağın yani borcun doğum

¹⁵⁰ Yargıtay 17. HD., 17/12/2019 K.T., 2018/669 E., 2019/12066, Muşul, 2021: 100-101.

tarihidir¹⁵¹. Haksız fiilin devam etmesi durumunda borcun doğum tarihi, haksız fiilin başladığı tarih olarak kabul edilir ve tasarrufun yapıldığı tarihin borcun doğduğu tarihten önce veya sonra olup olmadığı bu tarihe göre belirlenir¹⁵².

Alacak ilamdan kaynaklanmış ise o durumda, borcun doğum tarihi, ilam veya dava tarihi değil, ilama esas davaya konu hukuki ilişki veya hukuki fiilin gerçekleştiği tarih olarak esas alınır (Coşkun, 2022: 156-157).

Görüldüğü üzere, yukarıda yer vermiş olduğumuz alacaklar, alacağın niteliği, özelliği, kaynağı gibi hususlar alacağın doğum tarihi bakımından önem arz etmektedir (Yukarıda yer vermiş olduğumuz alacaklar ve alacakların doğum tarihi bakımından farklı açıklama ve ayrıca farklı örnekler hakkında detaylı bilgi için bkz. Coşkun, 2022: 156 vd.; Uyar, 2014c: 423-426; Akşener, 2008: 4010-4013; Muşul, 2021: 81-136; Eroğlu, 2022: 74-81).

¹⁵¹ Yargıtay 17. HD., 11/06/2012 K.T., 2012/1710 E., 2012/7561 K., Muşul, 2021: 91.

¹⁵² Yargıtay 17. HD., 11/09/2018 K.T., 2016/2876 E., 2018/7629, Muşul, 2021: 136.

4. İFLÂSTA TASARRUFUN İPTALİ DAVASININ SONUÇLARI VE YARGILAMA GİDERLERİ

4.1 İflâsta Tasarrufun İptali Davasının Sonuçları

4.1.1 İflâsta tasarrufun iptali davasının kabulüne karar verilmesi ve sonuçları

İflâsta tasarrufun iptali davasının sabit görülmesi halinde, mahkeme, davanın kabulü ile tasarrufun iptaline karar verir (Güneren, 2012: 1158; Coşkun, 2022: 570; Ruhi/Ruhi, 2022: 95; Halman-Çetin, 2022: 36; İnanç, 2016: 145). Davanın kabulü halinde, gerek müflis bakımından gerek müflis ile tasarruf işleminde bulunan üçüncü kişi bakımından gerekse tasarrufa konu mal bakımından ortaya çıkacak hukuki sonuçlar İİK m. 283’de düzenlenmiştir.

Buna göre, iflâsta tasarrufun iptali davasının sabit görülmesi üzerine, mahkemenin vereceği davanın kabul kararı sonucunda, tasarrufa ve davaya konu mal, sanki müflise aitmiş gibi iflâs masasına alınır ve iflâs idaresi tarafından paraya çevrilerek ortaya çıkacak olan bedel iflâs alacaklılarının ödenmesine tahsis edilir (Bkz. Umar, 1963a: 100-101; Olgaç, 1978: 1925; Uyar, 1986: 146-147; Şimşek, 1989: 893; Ertekin/Karataş, 1998: 239, 275; Üstündağ, 2006: 303; Kaplan, 2006: 121; Taze, 2007: 155; Akşener, 2007: 777; Uyar, 2010: 1176; Güneren, 2012: 1158; Özkan, 2014: 188; İnanç, 2016: 145; Sertkaya/Kul, 2016: 466; Muşul, 2021: 875; Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, 2023: 692; Coşkun, 2022: 570; Kuru/Aydın, 2023a: 528; Ruhi/Ruhi, 2022: 95; Halman-Çetin, 2022: 36; Bakırcı, 2023: 312). Tasarrufun iptal edilmiş olması halinde, davalı yani müflis ile işlemde bulunan üçüncü kişi, cebri icraya katlanmakla yükümlü hale gelir (Umar, 1963a: 100). Mahkemenin, tasarrufun iptaline karar vermiş olması gerekli ve yeterlidir (Kuru/Aydın, 2023a: 528; benzer açıklamalar için bkz. Coşkun, 2022: 570; Uyar, 2010: 1176; İnanç, 2016: 145). Bu itibarla, iflâsta iptal davasına ve tasarrufa konu mal, bir taşınmaz dahi olsa, mahkeme, sadece tasarrufun iptali karar verir ve ayrıca taşınmazın tapu kaydının iptali ile tekrardan müflis adına tesciline karar vermez (Akşener, 2007: 784; Uyar, 2010: 1176; Güneren, 2012: 1158; Kuru/Aydın, 2023a:

528; Coşkun, 2022: 570). Zira, bu durum İİK m. 283 f. 1 aynen şu şekilde ifade edilmiştir: “Davacı, iptal davası sabit olduğu takdirde, bu davaya konu teşkil eden mal üzerinde cebri icra yolu ile, hakkını almak yetkisini elde eder ve davanın konusu taşınmazsa, davalı üçüncü şahıs üzerindeki kaydın tashihine mahal olmadan o taşınmazın haciz ve satışını isteyebilir.” Aynı şekilde, tasarrufa konu mal, araç olması halinde de, mahkeme, araç trafik kaydının iptali ile müflisin adına tekrardan tesciline karar vermez (Bkz. Uyar, 2010: 1176; Coşkun, 2022: 570).

İptal davasının kabulüne karar verilmekle davacı taraf, tasarrufa ve davaya konu mal ya da hak üzerinde cebri icra yetkisi yani haciz ve satış yetkisi elde etmektedir (Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 745). İptal davası, tasarrufa konu malın aynına ilişkin bir dava olmayıp; kişisel nitelikte bir dava olduğu için, davanın kabulü halinde, tasarrufa konu malın mülkiyeti üçüncü kişiden (veya daha sonraki kötüniyetli kişilerden) alınarak borçlunun (yani müflisin) mülkiyetine dönmesine karar verilmemekte olup; sadece, davacı, tasarrufa konu mal üzerinde kişisel hakkını (cebri icra yetkisi yani haciz ve satış yetkisi ile) alma yetkisi elde etmektedir (Bkz. Kuru/Aydın, 2023a: 516).

İflâs idaresi tarafından açılan iflâsta tasarrufun iptali davasının kabulü sonucunda, az yukarıda da belirttiğimiz üzere, iptale ve tasarrufa konu mal, davalı üçüncü kişinin mülkiyetinde kalmaya devam etmekle birlikte iflâs masasına dahil edilir (Muşul, 2021: 875; Ruhi/Ruhi, 2022: 95; İnanç, 2016: 146). Üçüncü kişi de tasarruf işlemi sonucunda elde etmiş olduğu şeyi iflâs masasına iade etmekle yükümlü olur (Bkz. Belgesay, 1949: 272; Berkin, 1972: 516; Eroğlu, 2022: 230; Börü, 2009: 524; İnanç, 2016: 145). İflâs idaresi, dava sonucunda iflâs masasına giren malı paraya çevirerek ortaya çıkan bedeli, iflâs alacaklıları arasında sıra cetveline uygun olarak paylaşır. Akabinde, iflâs alacaklıları arasında paylaşılma yapıldıktan sonra ortada bir miktar para kalması halinde bu para, müflise değil davalı üçüncü kişiye verilir (Muşul, 2021: 875; Özkan, 2014: 188; Ertekin/Karataş, 1998: 275; Olgaç, 1978: 1925).

Eğer iflâsta tasarrufun iptali davası, İİK m. 245 (veya İİK m. 255 f. 3 hükmü) uyarınca dava takip yetkisini devralan iflâs alacaklısı/alacaklıları tarafından açılmışsa, mahkeme tarafından davacı iflâs alacaklısı/alacaklılarının davasının kabulüne karar verilmişse, o durumda, tasarrufa konu malın satışından masraf çıktıktan sonra dava açan iflâs alacaklısı/alacaklıları, alacaklarını öncelikli olarak alır

ve bundan sonra artan para olursa, bu para, iflâs masasına iade edilir (Bkz. Eroğlu, 2022: 230; Coşkun, 2022: 570; Ruhi/Ruhi, 2022: 95; Halman-Çetin, 2022: 36; Bakırcı, 2023: 312; Kuru/Aydın, 2023a: 498; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 630; Bakırcı, 2023: 312; Kaplan, 2006: 121-122; Taze, 2007: 155-156; Sarısözen, 1977b: 288; İnanç, 2016: 146; Ertekin/Karataş, 1998: 276; Güneren, 2012: 1158). Düşük bir ihtimalde olsa, iflâs masasına iade edilen paradan dava açmayan diğer iflâs alacaklıları da alacağını aldıktan sonra artan bir miktar para olursa, o durumda, bu para, davalı üçüncü kişiye verilir (Coşkun, 2022: 570; Ruhi/Ruhi, 2022: 95).

İptal davası, dava takip yetkisini devralan birden iflâs alacaklısı tarafından açılmış olup da; yapılan yargılama sonucunda, mahkemece, davanın kabulüne karar verilmiş olması halinde, tasarrufa konu malın paraya çevrilmesi veya davalı üçüncü kişinin tazminata mahkum edilmesi halinde, paylaşırmanın nasıl yapılacağı konusunda İİK m. 245’de herhangi bir hüküm mevcut değildir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 140). Öğretide, İsv. İİK m. 260 f. 2’de elde edilen miktarın, iflâs alacaklıların sırası nispetinde ve garameten paylaşırılması şeklinde bir hükmün mevcut olduğunu, bu hükmün, İİK m. 245 bakımından da uygulanması gerektiği ifade edilmektedir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 140-141). Buna göre, dava sonucunda ortaya çıkan miktar, dava takip yetkisini birlikte kullanan birden fazla iflâs alacaklısı arasında garameten paylaşırılması gerekmektedir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 141). Çünkü, dava takip yetkisinin devri kurumu, paraya çevirmenin özel bir türü olduğundan, sıra cetveline ilişkin kurallara tabi olması gerektiği bu görüş tarafından belirtilmiştir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 141).

Bununla birlikte, dava konusu, bir mala ilişkin olup da davalı üçüncü kişi, söz konusu malı elden çıkarmış ise o durumda, dava, İİK m. 283 f. 2 hükmü uyarınca, tazminat davasına dönüşecek olup; davanın mahkemece kabulü halinde, mahkeme, tasarrufa konu malın üçüncü kişinin elden çıkarmış olduğu tarihteki gerçek değerini bilirkişiler marifetiyle hesaplatılarak ortaya çıkan bu bedelin, davalı üçüncü kişi tarafından, davacı iflâs idaresine ödenmesine karar verir¹⁵³ (Bkz. Güneren, 2012: 1158; Sertkaya/Kul, 2016: 466; Ertekin/Karataş, 1998: 275; Coşkun, 2022: 570; Ruhi/Ruhi, 2022: 95; Halman-Çetin, 2022: 36; Uyar, 2010: 1176; tasarrufa konu malvarlığının iflâsın açıldığı anda alacaklılara ne kazandıracak idiyse o durumda o

¹⁵³ Nitekim, Yargıtay kararları da bu yöndedir: Yargıtay 17. HD., 8/4/2013 K.T., 2012/6700 E., 2013/4976 K., Eroğlu, 2022:230.

meblağın tazminat olarak hesaplanıp ödenmesi hakkındaki aksi görüş için bkz. Umar, 1963a: 102). Böyle bir durumda, mahkeme, tazminatın, hacizdekenden farklı olarak “davacının alacağı ile sınırlı olmak üzere” değil tamamının iflâs masasına ödenmesine karar verir (Coşkun, 2022: 570; benzer şekilde bkz. Uyar, 2010: 1177). Ancak, iptal davası, dava takip yetkisinin devri üzerine bir ya da birkaç iflâs alacaklısı tarafından açılmışsa, o durumda, davanın kabulü halinde, tazminattan öncelikli olarak dava açan iflâs alacaklısı/alacaklıları yararlanır ve akabinde bir miktar para artması halinde, bu para, iflâs masasına iade edilir (Eroğlu, 2022: 231).

Öte yandan, daha önce çeşitli vesilelerle ifade ettiğimiz üzere, öğretide, iflâsta tasarrufun iptali davasının, bir ya da birkaç iflâs alacaklısı tarafından sıra cetveline (kayıt terkin) itiraz davası şeklinde açılabileceği belirtilmiştir (Coşkun, 2022: 374; Yıldırım, 1995: 258). Böylelikle, iflâsta iptal davası sıra cetveline itiraz (kayıt terkin) davası şeklinde açılıp; mahkeme tarafından davanın kabulüne karar verilmiş olması halinde, davayı kaybeden davalı alacaklıya sıra cetveli gereğince ödenmesi gereken pay ile, İİK m. 235 f. 3, c. 1 hükmü uyarınca, sıra gözetilmeksizin (yargılama giderleri de dahil olmak üzere) davacı alacaklıların/alacaklıların alacakları ödenir ve akabinde, artan bir miktar para olursa o durumda, bu para, diğer alacaklılara sıra cetveli uyarınca dağıtılır. Davacı iflâs alacaklıların birden fazla olması ve davanın kabulüne karar verilmiş olması halinde paylaşırmanın ne şekilde yapılacağı meselesi üzerinde durulması gereken bir konudur (Deynekli, 2008: 64). Davacı iflâs alacaklıları, sıra cetvelinde hepsi de aynı sırada yer alıyorsa, o durumda, dava sonucunda elde edilen tutar, davacı iflâs alacaklıları arasında İİK m. 235 f. 3’de yer alan hükmüne göre paylaşılır (Deynekli, 2008: 45). Ancak, davacı iflâs alacaklıları, sıra cetvelinde farklı sıralarda yer alıyorsa, davanın kabulü durumunda elde edilen tutarın, nasıl paylaşılacağı hususunda Kanun’da açıklık bulunmamaktadır (Deynekli, 2008: 64). Davacı iflâs alacaklıları, sıra cetvelinde farklı sıralarda yer alıyorsa, o durumda, yukarıda belirtmiş olduğumuz gibi İsv. İİK m. 260, f. 2’yi (İİK m. 245 f. 1, c. 2) kıyasen uygulanmak suretiyle, dava sonucunda ortaya çıkan tutarın, davacı iflâs alacaklıları arasında her bir iflâs alacaklısının sıra cetvelindeki sıralarına göre paylaşırmanın yapılacağı öğretide belirtilmektedir (Deynekli, 2008: 64-65’de belirtilen yazarlar).

Buna karşılık öğretide bizimde katılmış olduğumuz diğer bir görüş, İİK m. 235 f. 3’de yer alan “*sıraya bakılmaksızın alacağı nisbetinde itiraz edene verilir*”

ibaresinin, dava sonucunda elde edilen hasılatın, davacı iflâs alacaklılar arasında garameten paylaşılmasına yönelik yorumlanabileceği, söz konusu hükümle, davacı iflâs alacaklılarının sırası hakkında herhangi bir ayırım veya yollama yapılmadığı, bu yüzden de, davacı iflâs alacaklılarının aynı sırada yer aldığı kabul edilip; paylaşırmanın garameten yapılması gerektiğini belirtmektedir (Bkz. Deynekli, 2008: 65). Aynı şekilde bu görüş tarafından, imtiyazlı alacaklıların olduğu bir sıra cetvelinde adi alacaklıların, nasıl olsa paylaşırma sonucunda kendilerine bir şey kalmayacağı düşüncesi ile iflâsta sıra cetveline itiraz (kayıt terkin) davası açmayacak olup; bu durumda, borçlunun, muvazaalı işlemde bulunmasına yol açabileceğini ve kanun koyucunun da böyle bir amacı izlediği kabul edilemeyeceği belirtilmektedir (Bkz. Deynekli, 2008: 65).

Yargıtay da, bu konuyu, hacizde sıra cetveline itiraz davaları hakkında verilen ilk derece mahkemesi kararlarının temyiz incelemesi sonucunda vermiş olduğu bazı kararlarında¹⁵⁴, iflâsta sıra cetveline itiraz (kayıt terkin) davası bakımından şu şekilde tartışarak değerlendirmiştir: “...Davacı alacaklıların hepsi sıra cetvelinde aynı sırada bulunuyorsa, dava sonucu elde edilen kazanç alacakları oranında davacılar arasında dağıtılır. Davacı alacaklılar değişik sıralarda yer alıyorsa, iflâsta kayıt terkin davaları yönünden İsviçre Mahkeme İçtihatları ve doktrini, İsv. İİK m. 260, f. 2'yi (İİK m. 245, c. 2) kıyasen uygulayarak dağıtımın davacı alacaklıların alacaklarının sıra cetvelindeki sıralarına göre yapılacağını; bir üst sıradaki davacı alacağını ve dava masraflarını tamamen almadıkça, ondan sonra gelen davacı alacaklılara-dava masrafları da dahil olmak üzere - bir şey verilmeyeceğini belirtmektedir... ise, davacı alacaklılar aynı sırada kabul edilip, garame yöntemiyle (alacakları oranında) pay almaları şeklindedir...”. Yargıtay bu kararlarında, yerleşik uygulamasının davacı alacaklıların aynı sırada kabul edilip; garame yöntemiyle (alacakları oranında) pay almaları şeklinde olduğunu da belirtmiştir.

Muvazaa nedenine dayalı olarak açılan (iflâsta) tasarrufun iptali davasını sonucunda, davanın kabulüne karar vermiş olması halinde, Yargıtay uygulamasına göre, dava ve tasarrufa konu mal; taşınmaz olsa bile, mahkeme, taşınmazın tapu

¹⁵⁴ Bkz. Yargıtay 23. HD., 30/05/2016 K.T., 2015/4653 E., 2016/3325 K.; ayrıca benzer kararlar için bkz. Yargıtay 23. HD., 30/09/2013 K.T., 2013/4289 E., 2013/5859 K.; Yargıtay 23. HD., 30/05/2016 K.T., 2015/4654 E., 2016/3323 K.; Yargıtay 23. HD., 30/05/2016 K.T., 2015/4655 E., 2016/3324 K., Yargıtay 23. HD., 30/09/2013 K.T., 2013/4289 E., 2013/5859 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 17.09.2023.

kaydının iptali ile tekrardan borçlu (müflis) adına tesciline karar vermeksizin, İİK m. 283 f. 1 hükmü kıyasen uygulanmak suretiyle davacılara tasarrufa konu mal üzerinde cebri icra yetkisi yani haciz ve satış yetkisi verir (Ayrıntılı bilgi için bkz. Eroğlu, 2022: 306-316).

(İflâsta) tasarrufun iptali davası dava konusu mal ya da hakkın aynına ilişkin olmadığından, bir diğer ifade ile dava kişisel nitelikte olduğu için, dava sonucunda alınan ilam kesinleşmeden icra edilebilmektedir (Coşkun, 2022: 571). İflâsta tasarrufun iptali davası sonucunda alınan söz konusu ilam on yıllık zamanaşımına tabi olmaktadır¹⁵⁵.

Son olarak, tekrara düşmemek adına ifade etmek gerekirse, bu başlık altında yapmış olduğumuz açıklamalar, aynı zaman da iflâstan önce haciz alacaklısının, borçluya karşı; borçlunun da, kendi borçlularına karşı açmış olduğu ve fakat iflâstan sonra, iflâs idaresi (veya iflâs dairesi) veya dava takip yetkisini iflâs masasından devralan iflâs alacaklıları tarafından takip edilen tasarrufun iptali davasının mahkemece kabulüne karar vermiş olması halinde, bu kabul kararının hüküm ve sonuçları bakımında da geçerlidir.

4.1.1.1 İptal davasının kabulüne karar verilmesi halinde geri vermenin kapsamı

İflâsta tasarrufun iptali davasının kabulüne karar verilmiş olması halinde, geri vermenin kapsamı, İİK m. 283’de düzenlenmiştir (Bakırcı, 2023: 312). Buna göre, iflâsta tasarrufun iptali davasını açılması üzerine mahkemece yapılan yargılama sonucunda davanın kabulüne karar verilmiş olması halinde, borçlu (müflis) ile işlemde bulunan davalı üçüncü kişi, tasarruf ile elde etmiş olduğu şeyi (değerin tamamını) iflâs masasına iade etmekle yükümlüdür (Bkz. Arar, 1945; 245-246; Ansay, 1956: 332-333; Bilge/Gürdoğan, 1965: 214; Gürdoğan, 1966: 250; Yıldırım, 1995: 276; Eroğlu, 2022: 230; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 605). Buna karşılık, iflâsta iptal davasında kendisine bağış yapılan üçüncü kişi iyiniyetli ise o durumda, iptal davasının açıldığı tarihte iptale ve tasarrufa konu şeyden elinde ne miktar kalmışsa onu vermekle yükümlüdür (Arar, 1945: 249-250; Umar, 1963a: 103; Berkin, 1972: 519; Yıldırım, 1995: 276; Coşkun, 2022: 571; Ruhi/Ruhi, 2022: 95). Nitekim bu husus, İİK m. 283 f. 6’da aynen şöyle ifade

¹⁵⁵ Yargıtay 17. HD., 27/01/2020 K.T., 2018/496 E., 2020/52 K., Muşul, 2021: 872.

edilmiştir: “Kendisine bağış yapılan iyi niyetli ise yalnız dava zamanında elinde bulunan miktarı geri vermeye mecburdur.” Ancak, bu hüküm, sadece, İİK m. 278 hükmüne dayalı olarak açılan iptal davalarında uygulama alanı bulabilmektedir (Umar, 1963a: 103; Berkin, 1972: 519).

Davalının, İİK m. 283 f. 6’dan yararlanabilmesi için, iyiniyetli olduğunun ispatı kendisine aittir (Arar, 1945: 249; Ansay, 1956: 336; Umar, 1963a: 104; Berkin, 1972 :519-520). Çünkü, davalı, zenginleşmeden elinde bir şey kalmadığının veya zenginleşmeden azalan miktarın ispatı meselesinden kendi lehine hak çıkarmaktadır (Umar, 1963a: 104).

Dava konusu bir mala ilişkin olup da, davalı üçüncü kişi, söz konusu malı elden çıkarmış ise o durumda dava, İİK m. 283 f. 2 hükmü uyarınca, tazminat davasına dönüşecek olup; davanın mahkemece kabulü halinde, mahkeme tasarrufa konu malın üçüncü kişinin elden çıkarmış olduğu tarihteki gerçek değerini bilirkişiler marifetiyle hesaplattırarak ortaya çıkan bu bedelin davalı üçüncü kişi tarafından, davacı iflâs idaresine ödenmesine karar verir¹⁵⁶ (Uyar, 2010: 1176; Coşkun, 2022: 570; Ruhi/Ruhi, 2022: 95; Halman-Çetin, 2022: 36). Böyle bir durumda, mahkeme, tazminatın, hacizdekenden farklı olarak “davacının alacağı ile sınırlı olmak üzere” değil, tamamının iflâs masasına ödenmesine karar verir (Coşkun, 2022: 570; Uyar, 2022: 1177). Ancak, iptal davası dava takip yetkisinin devri üzerine bir ya da birkaç iflâs alacaklısı tarafından açılmışsa, o durumda, davanın kabulü halinde, tazminattan öncelikli olarak dava açan iflâs alacaklısı/alacaklıları yararlanır ve akabinde bir miktar para artması halinde bu para iflâs masasına iade edilir (Eroğlu, 2022: 231).

Acaba, müflis tarafından üçüncü kişiye devredilen tasarrufa konu mal veya hak müflisin ipotekli veya hacizli alacaklısı tarafından ya da üçüncü kişinin alacaklıları tarafından haczettirilip paraya çevrilmiş olması halinde, davalı üçüncü kişinin, iflâsta tasarrufun iptali davasının kabulü halinde geri vermesinin kapsamı ne olacaktır? Öğretide, bu husus, hacizde tasarrufun iptali bakımından şu şekilde değerlendirilmektedir:

Borçlunun haciz alacaklısı veya ipotekli alacaklısı tarafından, üçüncü kişinin elinde bulunan tasarrufa konu mal paraya çevirtirilmiş olması halinde, elde edilen bedelden, haciz ve/veya ipotekli alacaklılar alacaklarını aldıktan sonra geriye bir

¹⁵⁶ Nitekim Yargıtay kararları da bu yöndedir: Yargıtay 17. HD., 8/4/2013 K.T., 2012/6700 E., 2013/4976 K., Eroğlu, 2022: 230.

miktar para kalmış ise o durumda, mahkeme, hacizde tasarrufun iptali davasının kabulüne karar vermesi halinde, davalı üçüncü kişiyi arta kalan para ve her halde davacı alacaklının asıl alacak ve fer'ileri ile sınırlı olmak üzere tazminata mahkum edileceği belirtilmektedir (Bkz. Muşul, 2021: 863-868). Ancak, haciz veya ipotekli alacaklı tarafından başlatılan takip üzerine, tasarrufa konu mal veya haktan paraya çevrilme sonucunda, haciz ve/veya ipotek alacaklısının alacağını aldıktan sonra geriye para kalmamışsa, mahkeme, iptal davası sonucunda hüküm kurulmasına yer olmadığı kararı vereceği hususu, gerek Yargıtay kararlarında gerekse öğretide belirtilmektedir¹⁵⁷ (Muşul, 2021: 864)

Buna karşılık, tasarrufa konu mal veya hak davalı üçüncü kişinin alacaklıları tarafından haczedilip paraya çevrilmiş olması halinde, haciz alacaklısının paraya çevrilme sonucunda elde edilen bedelden alacağını aldıktan sonra ortada bir miktar para kalmış olsun veya olmasın; üçüncü kişinin, iptale tabi tasarrufa konu malı veya hakkın cebri icra yoluyla paraya çevrildiği miktar ile sınırlı olmak üzere davacı alacaklı lehine nakdi tazminat ile sorumlu olacağı öğretide belirtilmektedir (Muşul, 2021: 870).

Bu açıklamalardan hareketle, tasarrufa konu mal veya hak, üçüncü kişinin elindeyken, müflisin haciz ve/veya ipotekli alacaklılarının yapmış olduğu takip sonucunda paraya çevrilmiş olması halinde, paraya çevirme sonucunda elde edilen bedelden haciz ve/veya ipotek alacaklıları tatmin edildikten sonra geriye bir bedel kalmış ise o durumda, iflâsta tasarrufun iptali davasına bakan mahkeme, dava sonucunda davanın kabulüne karar vermiş olması halinde, bu bedelin iflâs idaresine ödenmesine karar vermesi gerekmektedir. Eğer, haciz ve/veya ipotekli alacaklının tatmin edilmesi sonucunda ortada bir bedel yoksa, o durumda, iflâsta iptal davasına bakan mahkeme, söz konusu tasarrufa konu mal veya hak bakımından esas hakkında karar verilmesine yer olmadığı kararı vermesi gerekir. Bununla birlikte, tasarrufa konu mal veya hak davalı üçüncü kişinin alacaklıları tarafından haczedilip paraya çevrilmişse, paraya çevrilme sonucunda elde edilen bedelden, haciz alacaklısının tatmini sonrasında ortada bir bedel olup olmadığına bakılmaksızın iflâsta tasarrufun iptali davasına bakan mahkeme, davanın kabulüne karar vermiş olması halinde, davalı üçüncü kişiyi iflâs idaresine (veya iflâs alacaklılarına) tazminat ödemeye mahkum etmesi gerekmektedir.

¹⁵⁷ Yargıtay 17. HD., 19/02/2020 K.T., 2018/3194 E., 2020/1692 K., Muşul, 2021: 864.

Son olarak ifade etmek gerekir ki, bu başlık altında yapmış olduğumuz açıklamalar, aynı zaman da, iflâstan önce haciz alacaklısının, borçluya karşı; borçlunun da, kendi borçlularına karşı açmış olduğu ve iflâstan sonra, iflâs idaresi (veya iflâs dairesi) veya dava takip yetkisini iflâs masasından devralan iflâs alacaklıları tarafından takip edilen tasarrufun iptali davasının mahkemece kabulüne karar vermiş olması halinde, geri vermenin kapsamı bakımından da geçerlidir.

4.1.1.2 Müflis ile tasarrufi işlemde bulunan üçüncü kişinin hukuki durumu

İflâsta tasarrufun iptali davasının mahkemece kabulüne karar verilmiş olması halinde, müflis ile tasarruf işleminde bulunan davalı üçüncü kişinin, iptale tabi tasarruf ile edinmiş olduğu ve iflâs masasına iade etmiş olduğu şey iflâs masasında mevcutsa söz konusu şey kendisine masa borcu olarak iade edilir (Coşkun, 2022: 571; benzer şekilde bkz. Eroğlu, 2022: 230; Börü, 2009: 525). Buna göre, iflâsta tasarrufun iptali davasını kaybeden davalı üçüncü kişi, karşılık olarak vermiş olduğu şeyi aynen iflâs masasından isteyebilme hakkına sahiptir (Arar, 1945: 248; Bilge/Gürdoğan, 1965: 214; Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 605; Uyar, 2010: 1177; Börü, 2009: 525; Muşul, 2021: 871; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 755).

Üçüncü kişinin karşılık olarak vermiş olduğu şey, iflâs masasında aynen mevcut değilse o durumda, üçüncü kişi, o şeyin bedelini, iflâs masasına iflâs alacağı olarak yazdırarak iflâs masasından bedel olarak talep edilebilme hakkına sahiptir (Bkz. Gürdoğan, 1966: 250; Berkin, 1972: 518; Olgaç, 1978: 1925; Yıldırım, 1995: 277; Coşkun, 2022: 571; Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 605; Eroğlu, 2022: 230; Uyar, 2010: 1177; Muşul, 2021: 871; Atalı/Ermenek/Erdoğan, 2023: 755; Ruhi/Ruhi, 2022: 95; Kaplan, 2006: 123; Ertekin/Karataş, 1998: 245). Ancak, öğretilde, davalının karşılık olarak verdiği şey, iflâs masasında aynen mevcut değilse o durumda, o şeyin değeri, davalıya, iflâs alacağı olarak değil “masa borcu” olarak ödenmesi gerektiği belirtilmektedir (Bkz. Arar, 1945: 248; Ansay, 1956: 334; Umar, 1963a: 106).

Nitekim, kanun koyucu, konuya dair İİK m. 283 f. 4 hükmünü aynen şu şekilde düzenlemiştir: “İptal davasını kaybeden üçüncü şahıs, karşılık olarak şeyi veya bedelini borçludan veya iflâs masasından geri isteyebilir.” Böyle bir hükmün

gerekçesi, borçlunun hukuki fiili yapmış olması, davalının (hasmın) zararına olarak alacaklı için bir lütuf olmaması gerektiği, yani hukuki fiil yapılmamış olsaydı alacaklının elde edebileceği değerden daha fazlasını davalının (hasmın) sırtından temin etmemesi gerektiğidir (Umar, 1963a: 105). Diğer bir deyişle, alacaklının, borçlunun malvarlığında bulunan davalı (hasmın) ivaz olarak vermiş olduğu şeye el atmakla beraber ayrıca iptal davası neticesinde davalının ivaz karşılığında elde etmiş olduğu kazançtan mahrum etmesinin adaletli olmadığı düşüncesi ile kanun koyucu böyle bir hüküm sevk etmiştir (Umar, 1963a: 105).

Davalı üçüncü kişi, (iflâsta) tasarrufun iptali davası sonucunda malvarlığında meydana gelecek olan azalmayı İİK m. 283 f. 3, c. 1 hükmü uyarınca, aynı davada isteyebilme imkanını haizdir (Muşul, 2021: 870; Uyar, 2010: 1175; Ruhi/Ruhi, 2022: 95; Halman-Çetin, 2022: 37). Ayrıca bu istem, İİK m. 283 hükmü uyarınca, iptal davasının tefrik (ayrılıp) edilip daha önceden karara bağlanmasında da bir engel yoktur (Muşul, 2021: 870; Uyar, 2010: 1175).

İptal davasının kabulü sonucunda tasarrufa konu şeyi geri vermek zorunda olan alacaklının eski hakları (İİK m. 283 f. 5 hükmü uyarınca) saklıdır (Ansay, 1956: 335; Berkin, 1972: 518; Yıldırım, 1995: 279; Uyar, 2010: 1175, 1177). Örneğin, borçlu (müflis), para borcu yerine alacaklısı olan üçüncü kişiye, borcuna karşılık otomobil vermiş ise, otomobilin iptal davası sonucunda satılmış olması halinde, davalı üçüncü kişinin borçludan olan para alacağı Kanun gereği yeninden doğacaktır (Kuru/Aydın, 2023a: 528; Uyar, 2010: 1175). İflâs halinde üçüncü kişi, iptal davası sonucunda, alacağını iflâs masasına kaydettirme yetkisini haizdir (Berkin, 1972: 519; Yıldırım, 1995: 279).

Tekrara düşmemek adına ifade etmek gerekirse, bu başlık altında yapmış olduğumuz açıklamalar, aynı zaman da, iflâstan önce haciz alacaklısının, borçluya karşı; borçlunun da, kendi borçlularına karşı açmış olduğu ve fakat iflâstan sonra, iflâs idaresi (veya iflâs dairesi) veya dava takip yetkisini iflâs masasından devralan iflâs alacaklıları tarafından takip edilen tasarrufun iptali davasının mahkemece kabulüne karar vermiş olması halinde, davalı üçüncü kişinin hukuki durumu bakımından da geçerlidir.

4.1.2 İflâsta tasarrufun iptali davasının reddine karar verilmesi ve sonuçları

İflâs idaresi veya dava takip yetkisini devralmış olan iflâs alacaklısı/alacaklıları tarafından açılan veya iflâs öncesinde açılmış olup da; bu kişi ya da organlar tarafından iflâstan sonra takip edilen iflâsta tasarrufun iptali davasında, mahkeme, yapılan yargılama sonucunda davanın kabulü dışında belirli sebeplerden dolayı davanın usulden veya esastan reddine karar verebilir.

Mahkeme, iflâsta tasarrufun iptali davası bakımından HMK’da yer alan genel dava şartlarının biri ya da birkaçının eksikliği halinde (kesin süre verilmesi gerekenler bakımından kesin süre içerisinde dava şartı eksikliği giderilmemiş olanlarda dahil) iptale tabi tasarrufun iflâs masasına kabul edilmiş alacaklardan en eskisinin tesisi tarihinden önce yapılmış olduğunu tespit ederse iptal davasının dava şartı (ön şartı) yokluğu nedeniyle usulden reddine karar verir (Bkz. yuk. 15. 4.).

Buna karşılık, davacının, iptal davasının ispat edememiş olması halinde mahkeme, davanın esastan reddine karar verir (Kuru/Aydın, 2023a: 528). Davanın Kanun’un belirtmiş olduğu hak düşürücü süre içerisinde açılmamış olması, İİK m. 278, 279 ve 280 hükümlerinde yer alan iptal sebeplerini ve burada yer alan koşulları ispat edememiş olması, İİK m. 280 hükmü bağlamında borçlunun zarar verme kastını ve davalı üçüncü kişinin borçlunun mali durumunu ve alacaklılarına zarar verme kastını bildiği ya da bilmesi gerektiğini ispat edememiş olması gibi hallerde de mahkeme, davanın esastan reddine karar verir.

Mahkeme, iflâsta tasarrufun iptali davasının reddine karar vermiş olması halinde, tasarrufa konu mal veya hak, davalı üçüncü veya sonraki kötüniyetli kişilerden alınarak tasfiyeye tabi tutulması amacıyla iflâs masasına dahil edilmez. Diğer bir ifade ile tasarrufa konu mal ya da hak davalı üçüncü veya sonraki kişilerde kalmaya devam eder. İflâsta tasarrufun iptali davası tazminat davasına dönüşmüş ise o durumda, mahkemenin davanın reddine ilişkin kararı sonucu, davalı üçüncü kişi veya sonraki kötüniyetli kişiler tazminata mahkum edilmez. Mahkeme, iflâsta iptal davasının reddine karar vermesi halinde, davacı aleyhine yargılama gideri ile karşı vekalet ücretine hükmedilir (Bkz. aşağı. 17. 3.).

Mahkeme tarafından iflâsta tasarrufun iptali davasının esastan reddi kararı üzerine, davacılar, HMK kuralları gereğince şartları oluşması halinde istinaf ve

temyiz kanun yoluna başvurabilme imkanına sahiptir. Tasarrufun iptali davasında verilen kararlar (bu anlamda davanın reddi kararları), kanun yolu bakımından genel hükümlere, yani HMK kurallarına tabidir (Eroğlu, 2022: 235).

4.1.3 İflâsta tasarrufun iptali davasının konusuz kalması halinde verilecek karar ve sonuçları

HMK'da davanın konusuz kalması kavramını, şartlarını ve sonuçlarını düzenleyen doğrudan bir düzenleme bulunmamaktadır (Işık, 2022: 1196). Davanın konusuz kalması kavramı, sadece esastan sonuçlanmayan davada yargılama giderini düzenleyen HMK m. 331 f. 1 hükmünde geçmektedir (Işık, 2022: 1196; bu kavram hakkında bilgi için bkz. Başözen/Büyükay, 2023: 474 vd.).

Kural olarak, her davanın, açıldığı andaki hukuki ve fiili koşullara göre değerlendirilip karara bağlanması gerekmektedir¹⁵⁸ (Sertkaya/Kul, 2016: 420). Ancak, buna rağmen bazen dava devam ederken dava konusuz kalabilmekte veya davanın konusu ortadan kalkmaktadır (Kuru/Aydın, 2023b: 351; benzer şekilde bkz. Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 456-457). Alacak davasında, dava devam ederken davalı-borçlunun borcunu ödemesi; tahliye davası devam ederken davalı-kiracının kiralananı tahliye etmesi; dava konusu taşınırım davalı tarafından, dava devam ederken davacıya teslim etmesi gibi haller davanın konusuz kalmasına örnek olarak verilebilir (Kuru/Aydın, 2023b: 351; aynı şekilde, iflâsta sıra cetveline ilişkin davalar, iflâsın kaldırılması ile konusuz kalmaktadır: Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 157; benzer örnekler için bkz. Başözen/Büyükay, 2023: 474).

Davanın konusuz kalması halinde mahkeme tarafından davanın esası hakkında yargılama yapıp karar verilmesine gerek yoktur (Kuru/Aydın, 2023b: 351-352). Ancak, hemen ifade etmek gerekir ki; asıl taleplerin bir kısmı konusuz kalmış ise o durumda, mahkeme, konusuz kalan kısım dışındaki bölümler (fer'i talepler vs.) hakkında yargılama yapıp karar vermek zorundadır (Kuru/Aydın, 2023b: 352). Bununla birlikte, davanın konusuz kalması halinde mahkeme davanın esası hakkında karar verilmesine gerek olmadığı kararı vermesi gerekir (Kuru/Aydın, 2023b: 351; Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 157; Başözen/Büyükay, 2023: 474). Mahkemenin esas hakkında karar verilmesine yer olmadığı kararı, davanın konusu yapılmış hakkın

¹⁵⁸ Yargıtay İBGK., 28/11/1956 K.T., 1956/15 E., 1956/15 K.; Yargıtay HGK., 8/4/2015 K.T., 2015/2-46 E., 2015/1158 K., Işık, 2022: 1196.

mevcut olmadığını tespit etmiş olduğundan hukuki niteliği itibarıyla bir tespit hükmü mahiyetindedir (Kuru/Aydın, 2023b: 352). Davanın konusuz kalması nedeniyle mahkemenin vermiş olduğu esas hakkında karar verilmesine yer olmadığı kararı, usule ilişkin bir karar olmakla beraber maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmez (Başözen/Büyükcay, 2023: 476).

Davanın konusuz kalması halinde mahkeme, tarafların dava açıldığı andaki haklılık durumuna göre yargılama giderlerini HMK m. 331 f. 1'e göre, takdir ve tayin eder.

Tasarrufun iptali davalarında davanın konusuz kalması durumu, İİK m. 281 f. 3'de "*Davalılardan herhangi biri davacının alacağını ödediği takdirde, dava reddolunur. Bu halde hâkim, duruma göre her birini masrafla ilzam veya bu masraflı aralarında takdir ettiği surette taksim eder.*" şeklinde düzenlenmiştir. Bu hüküm, daha çok hacizde iptal davaları ile ilgilidir (Uyar, 2008: 3009).

İflâsta iptal davalarında ise dava konusu hakkın veya malın, iflâs masasına tamamen verilmesi veya değerinin verilmesi (ödenmesi) halinde, dava konusuz kalmaktadır (Bkz. Güneren, 2012: 1157; Uyar, 2008: 3009; Coşkun, 2022: 531; Sarısözen, 1977c: 454-455). Buna karşılık, iflâsta tasarrufun iptali davasının, dava takip yetkisini iflâs masasından devralan iflâs alacaklısı/alacaklıları tarafından açılmış olması halinde, davalı üçüncü kişi, dava devam ederken sadece davacı iflâs alacaklısı/alacaklılarının alacaklarını ödemesi davanın konusuz kalması sonucunu doğurmaz (Sarısözen, 1977c: 454-455). Zira, iflâs alacaklısının alacağının ödenmesi ile iflâs idaresi tatmin edilmiş olmaz (Sertkaya-Daniş, 2023: 376). Bu ihtimalde dahi, davanın konusuz kalabilmesi için davalı üçüncü kişinin tasarrufa konu malın tamamını iflâs masasına iade etmesi; bunun mümkün olmaması halinde tasarrufa konu malın değerinin tamamını iflâs masasına vermesi gerekmektedir (Sarısözen, 1977c: 454-455).

Tasarrufa konu mal veya hak, borçlu (müflis) ile üçüncü kişinin yapmış olduğu tasarruf işlemi sonucunda (üzerindeki ipotek ve hacizlerle birlikte) üçüncü kişiye devredildikten sonra, borçlunun (müflisin) haciz veya ipotekli alacaklıları tarafından paraya çevrilmiş olması halinde, haciz ve/veya ipotekli alacaklılarının alacaklarını elde ettikten sonra geriye bir miktar para kalmamış ise o durumda

(iflâsta) iptal davası konusuz kalır¹⁵⁹ (Muşul, 2021: 863-869; Coşkun, 2022: 532). Ancak, davalı üçüncü kişi, tasarrufa konu malı elden çıkarmış ise o durumda dava, İİK m. 283 f. 2 hükmü uyarınca tazminat davasına dönüşecek olup; davanın mahkemece kabulü halinde, mahkeme, tasarrufa konu malın üçüncü kişinin elden çıkarmış olduğu tarihteki gerçek değerini bilirkişiler marifetiyle hesaplattırarak ortaya çıkan bu bedelin davalı üçüncü kişi tarafından, davacı iflâs idaresine ödenmesine karar verir¹⁶⁰ (Coşkun, 2022: 570; Ruhi/Ruhi, 2022: 95; Halman-Çetin, 2022: 36; Uyar, 2010: 1176). Diğer bir deyişle, tasarrufa konu mal davalı üçüncü kişi tarafından devredilmiş olması halinde dava konusuz kalmaz.

İflâsta iptal davalarının konusuz kalacağı diğer bir hal ise iflâsın kaldırılması kararının kesinleşmesidir. İflâsın kaldırılması kararının kesinleşmesi ile iflâs idaresinin açmış olduğu tasarrufun iptali davası konusuz kalır (Albayrak, 2007: 140). Çünkü, iflâsın kaldırılması kararının kesinleşmesi ile müflis, tasarruf yetkisini tekrardan kazanmaktadır (Bkz. Başözen, 2005a: 230 vd.).

İflâsta iptal davasında, davanın konusuz kalmış olması halinde, mahkeme tarafından hangi kararın verileceği bu noktada önem arz etmektedir. Az yukarıda yer verdiğimiz üzere, kanun koyucu, haciz ve iflâs bakımından ayırım yapmaksızın İİK m. 281 f. 3’de alacağın ödenmesi halinde iptal davasının reddine karar verileceği düzenlemiştir. Öğretide ise haciz ve iflâs bakımından ayırım yapılmaksızın genel olarak tasarrufun iptali davasının herhangi bir sebeple konusuz kalmış olması halinde mahkeme davanın reddi değil esas hakkında karar verilmesine yer olmadığı kararı verilmesi gerektiği belirtilmektedir (Sertkaya/Kul, 2016: 420; Üstündağ, 2006: 302; Işık, 2022: 1211; Coşkun, 2022: 531; Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 745; Sertkaya-Daniş, 2023: 376; davanın reddedilmesi gerekir şeklindeki aksi görüş için bkz. Berkin, 1972: 503; Uyar, 2008: 3008-3009; Güneren, 2012: 1158). Yargıtay da, tasarrufun iptali davasının konusu kalmadığında esas hakkında karar verilmesine yer olmadığı kararının verilmiş olması gerektiğini çeşitli kararlarında vurgulamaktadır¹⁶¹

¹⁵⁹ Yargıtay 17. HD., 08/10/2018 K.T.,2017/176 E., 2018/8753 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 20.09.2023.

¹⁶⁰ Nitekim, Yargıtay kararları da bu yöndedir: Yargıtay 17. HD., 8/4/2013 K.T., 2012/6700 E., 2013/4976 K., Eroğlu, 2022: 230.

¹⁶¹ Söz konusu kararlar için bkz. Yargıtay 17. HD., 17/3/2011 K.T., 2010/5297 E., 2011/2399 K.; Yargıtay 17. HD., 25/11/2019 K.T., 2017/3941 E., 2019/10997 K.; Yargıtay 17. HD., 23/11/2020 K.T., 2018/2068 E., 2020/7428 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 20.09.2023.

Kanaatimizce de, iflâsta tasarrufun iptali davasının konusuz kalmasında halinde mahkeme tarafından, davanın konusuz kalması nedeniyle esas hakkında karar verilmesine yer olmadığı kararını vermesi gerekmektedir.

Öte yandan, iptal davasının konusuz kalması halinde, mahkeme, İİK m. 283 f. 3, c. 2'ye göre vereceği kararla, yargılama giderlerinden duruma göre tüm davalıları birlikte sorumlu tutabileceği gibi her bir davalının sorumlu olacağı miktarı belirleyebilir (Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 745; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin-Özkan/Özekes, 2023: 604). Buna karşılık, öğretide bir görüş, iptal davasının konusuz kalmış olması halinde yargılama giderlerinden sorumluluk meselesinin HMK m. 331 f. 1'e göre belirlenmesi gerektiğini ileri sürülmektedir (Işık, 2022: 1211-1212). Bu görüşün gerekçeleri şu şekilde sıralanabilir: İptal davalarında borcun ödenmesi sebebiyle davanın konusuz kalması halinde yargılama giderlerinden sorumluluğa dair İİK m. 281 f. 3, c. 2'de özel bir hüküm getirilmiştir (Işık, 2022: 1211). Ayrıca, davanın konusuz kalması halinde yargılama giderlerinden sorumluluk ile ilgili olarak HMK m. 331 f. 1'de genel nitelikte bir hüküm de bulunmaktadır (Işık, 2022: 1211). Her iki düzenlemede de, yargılama giderlerinin tayin edilmesi bakımından mahkemeye takdir yetkisi tanınmış olmakla birlikte; HMK m. 331 f. 1'de, davanın konusuz kalmış olması halinde, yargılama giderlerinden sorumluluğun " tarafların dava açıldığı tarihteki haklılık durumuna göre" belirleneceği kıstası getirilmiştir (Işık, 2022: 1211). HMK m. 331 f. 1'de yer alan düzenleme, İİK m. 281 f. 3'e göre daha belirgin olması nedeniyle iptal davasının konusuz kalmış olması halinde, yargılama giderlerinden sorumluluk meselesi HMK m. 331 f. 1'e göre takdir ve tayin edilmesi gerektiği bu görüş tarafından ifade edilmektedir (Işık, 2022: 1211-1212).

Son olarak ifade etmek gerekir ki, bu başlık altında yapmış olduğumuz açıklamalar, aynı zaman da, iflâstan önce haciz alacaklısının, borçluya karşı; borçlunun da, kendi borçlularına karşı açmış olduğu ve iflâstan sonra, iflâs idaresi (veya iflâs dairesi) veya dava takip yetkisini iflâs masasından devralan iflâs alacaklıları tarafından takip edilen tasarrufun iptali davasının konusuz kalması bakımından da geçerlidir.

4.1.4 İflâsta tasarrufun iptali davasında feragat, kabul ve sulh

İİK'nın "iflâs idaresinin vazifesi" kenar başlıklı m. 226 f. 2 hükmüne göre, "idare, ikimilyar liraya kadar olan alacaklardan doğrudan doğruya, daha ziyade

alacaklardan alacaklılar toplanmasının vereceği yetkiyle sulh olabilir ve tahkim yapabilir”. Bu hükme göre, iflâs masasının kanuni temsilcisi olan iflâs idaresi, 2024 yılı için 59.540 TL’ye kadar olan alacaklar bakımından doğrudan doğruya sulh olabilir veya tahkim yapabilir (Erdönmez, 2005: 81). Ancak, miktarı 2024 yılı için 59.540 TL’den yukarı olan alacaklar bakımından, iflâs idaresinin sulh olabilmesi veya tahkim yapabilmesi için alacaklılar toplaması tarafından özel yetki verilmesi gerekmektedir (Erdönmez, 2005: 81).

Yargıtay’a göre, iflâs idaresinin, gerek Kanun’da belirtilen miktarın altında gerekse bu miktarın üzerinde olup da; alacaklılar toplanması tarafından kendisine verilen yetki kapsamında sulh olabileceği veya tahkim yapabileceği alaktan anlaşılması gerekenin “masasının alacaklı” olduğu halleridir¹⁶². Yargıtay kararına göre, iflâs idaresi, “masasının (yani müflisin) borçları” ile ilgili olarak sulh olması veya tahkim yapması mümkün değildir.

İİK m. 226 f. 2’de, miktarı 2024 yılı için 59.540 TL’nin üzerinde olan alacaklar bakımından, iflâs idaresinin sulh olabilmesi veya tahkim yapabilmesi için alacaklılar toplanmasının yetki vermesi gerektiği belirtilmekle birlikte; bu yetkiyi verecek olan alacaklılar toplanmasının hangi alacaklılar toplanması olduğu hususunda herhangi bir açıklığa yer verilmemiştir (Erdönmez, 2005: 81). Öğretide, İİK m. 226 f. 2 hükmünde yer alan “alacaklılar toplanması” ibaresinden ikinci ve sonraki alacaklılar toplanması anlaşılması gerektiği belirtilmektedir (Yılmaz, 1976: 129; Erdönmez, 2005: 81). Bu görüşe göre, iflâs idaresinin yetkilerinin sınırlandırılması veya genişletilmesi yetkisi ikinci alacaklılar toplanmasına aittir (Berkin, 1957: 158). Ayrıca, alacaklı olup olmadığı belirli olmayan alacaklılardan meydana gelen birinci alacaklılar toplanmasına, feragat, kabul veya sulh gibi hakkı sona erdiren işlemlere ilişkin iflâs idaresine yetki vermesinin kabul edilemeyeceği hususu, bu görüş tarafından ileri sürülmektedir (Erdönmez, 2005: 81).

¹⁶² Yargıtay’ın bu konudaki güncel bir kararı özetle şu şekildedir: “Öte yandan, İcra ve İflâs Kanunu’nun 226’ncı maddesine göre iflâs idaresi masanın yasal temsilcisidir. Ancak bu temsil yetkisi masanın menfaatlerinin gözetilmesi ve tasfiye ile sınırlıdır. İflâs idaresinin iki bin liraya kadar olan alacaklardan doğrudan doğruya, “daha ziyade alacaklardan” alacaklılar toplanmasının vereceği yetkiyle sulh olabileceğine ve tahkim yapabileceğine ilişkin düzenleme ise masanın borçlu olduğu halleri değil, aksine masanın alacaklı olduğu halleri ifade etmek üzere yasaya konulmuştur (İİK m.226/II). Bu nedenle masanın borçlu olduğu hallerde iflâs idaresinin bir sulh ve tahkim yetkisi olduğu düşünülemez. Bu yetkiyi haiz olmayan iflâs idaresinin arabuluculukta masayı temsil etmesi ve uzlaşma suretiyle belirlenecek tutarı masaya kaydetmesi mümkün değildir” (Yargıtay 6. HD., 23/03/2022 K.T., 2021/2263 E., 2022/1617 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 18.05.2024).

İkinci alacaklılar toplanması, toplantı yaparak veya sirküler yoluyla alacağı kararla, iflâs idaresine miktarı 2024 yılı için 59.540 TL'nin üzerinde olan alacaklar bakımından sulh olabilme veya tahkim yapma bilme yetkisi verebilir (Erdönmez, 2005: 82). Nitekim, İsv. Federal Mahkemesi bir kararında, iflâs idaresinin iflâs masası yararına gördüğü bir sulh anlaşmasına bazı iflâs alacaklılarının itiraz etmesi durumunda, iflâs idaresinin ayrıca ikinci alacaklılar toplantısını teşkil etmeden iflâs alacaklılarına ihtarlı birer sirküler göndermek suretiyle karar alabileceğine dikkat çekmiştir (Berkin, 1957: 158-159; Yılmaz, 1976: 129).

Bununla birlikte, İİK m. 226 f. 2'de iflâs idaresinin belirli miktara kadar olan alacaklar bakımından sulh olabilme veya tahkim yapabilme yetkisi düzenlenmiş olmakla beraber feragat ve kabul ile ilgili herhangi düzenleme yapılmamıştır (Erdönmez, 2005: 82). Ancak, öğretilerde, feragat ve kabulün hukuksal sonuçları itibarıyla sulh ile aynı etkiyi doğurduğundan, iflâs idaresinin ikinci alacaklılar toplanmasının vermiş olduğu yetki ile feragat ve kabul beyanında bulunabileceği belirtilmektedir (Yılmaz, 1976: 130-131). İflâs idaresi, aynı sulh ve tahkimde olduğu gibi miktarı 2024 yılı için 59.540 TL'nin altında olan alacaklar bakımından feragat veya kabul beyanında bulunabilir (Erdönmez, 2005: 82). Ancak, miktarı 2024 yılı için 59.540 TL'nin üzerinde olan alacaklar bakımından, iflâs idaresinin feragat veya kabul beyanında bulunabilmesi için sulh ve tahkimde olduğu gibi ikinci ya da sonraki alacaklılar toplanmasının bu konuda yetki vermesi gerekmektedir (Yılmaz, 1976: 130-131).

Öğretilerde, ikinci alacaklılar toplanmasının, iflâs idaresine feragat, kabul, sulh veya tahkim yapabilme yetkisini verirken iflâs masasının yararlarını gözetmesi gerektiği belirtilmektedir (Erdönmez, 2005: 83). İkinci alacaklılar toplanması, iflâs idaresine, Kanun'da belirtilen miktarın üzerindeki alacaklar bakımından sulh olabilme yetkisini vermez ise o durumda, kendisi masa menfaatlerini gözetmek suretiyle İİK m. 238 f. 2 hükmü uyarınca sulh ile ilgili gerekli olan olumlu ya da olumsuz kararı verir (Erdönmez, 2005: 83).

Bu açıklamalar ışığında iflâsta tasarrufun iptali davasında iflâs idaresi veya iflâs alacaklıları tarafından feragat, kabul veya sulh yapılıp yapılmayacağı üzerinde durmak gerekir:

Kişisel bir dava olmasının sonucu olarak iflâsta tasarrufun iptali davasında iflâs idaresi, dava değerinin 2024 yılı için 59.540 TL'nin altında olması halinde feragat, kabul veya sulh işlemini yapabilir. Ancak, iflâsta tasarrufun iptali davasının değeri 2024 yılı için 59.540 TL'nin üzerinde olması halinde, iflâs idaresinin feragat, kabul veya sulh gibi davaya son veren taraf usul işleminde bulunabilmesi için ikinci veya sonraki alacaklılar toplanması tarafından kendisine yetki vermesi gerekmektedir. Aksi durumda, iflâs idaresinin feragat, kabul veya sulh işlemi yapabilmesi mümkün değildir.

Buna karşılık, dava takip yetkisini İİK m. 245 hükmü uyarınca iflâs masasından devralan iflâs alacaklısının veya iflâs alacaklılarının feragat, kabul veya sulh işlemi yapabilir yapamayacağı meselesi, öğretide, feragat ve kabul bakımından ayrı, sulh bakımından ayrı değerlendirilip tartışılmaktadır.

Öğretide, genel olarak, dava takip yetkisini İİK m. 245 hükmüne dayalı olarak iflâs masasından devralan iflâs alacaklısı veya iflâs alacaklılarının uyuşmazlığı dava ya da dostane bir yol ile çözüme kavuşturabileceği ifade edilmektedir (Postacıoğlu, 1978: 187). Ancak, öğretide tartışma, iflâs alacaklısına veya iflâs alacaklılara devredilen dava takip yetkisini ilişkin yetki belgesinde sulh yetkisine dair kaydın yer alması gerekip gerekmediği yönünden ortaya çıkmaktadır (Toraman/Kartoğlu, 2022: 132-133). Bu minvalde, öğretide bir görüş, sulh, masada yer alan bir hakkın kısmen veya tamamen vazgeçilmesi sonucunu doğuracağından, iflâs alacaklısının yapmış olduğu sulh anlaşmasının sonuç doğurabilmesi için, iflâs masasının, bu anlaşmaya onay vermesi gerektiğini savunmaktadır (Bkz. Berkin, 1972: 373). Öğretide yer alan diğer bir görüş ise iflâs alacaklısının, davada taraf olduğu ve iflâs masasının temsilcisi olmadığı için dava takip yetkisine dair yetki belgesinde sulh için ayrıca bir kayda verilmemiş olsa bile, uyuşmazlığı sulh ile sona erdirebileceğini, iflâs idaresinin de buna itiraz edemeyeceğini belirtmektedir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 133). Hatta bu görüş, İsv. Fedaral Mahkemesinin önüne gelen somut bir uyuşmazlıkta, iflâs alacaklısına devredilen dava takip yetkisine dair yetki belgesinde bu konuda herhangi bir kayıt yer almamasına rağmen iflâs alacaklısının karşı tarafla uzlaşması durumunda yetkisinin iptal edilmeyeceği yönündeki kararına dikkat çekmiştir (Bkz. Toraman/Kartoğlu, 2022: 133). Bu görüş tarafından, iflâs masası ile iflâs alacaklılarının bu konuda sorun yaşaması adına, iflâs alacaklısının davayı sulh veya arabuluculuk ile sona erdirebileceğine dair dava takip

yetkisinin devrine ilişkin yetki belgesinde kayıtlara verilmesi gerektiği ya da yetki belgesinden bağımsız bir şekilde sulh veya arabuluculuk yetkisinin devredilmesi gerektiğini ileri sürülmektedir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 133; ayrıca benzer görüş için bkz. Erdönmez, 2005: 86). Çünkü, iflâs alacaklısı, sulh veya arabuluculuk yetkisi verilmeden veya devredilmeden salt dava takip yetkisini devralmaktan çekinebilir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 133; Erdönmez, 2005: 85-86).

Feragat ve kabul bakımından ise öğretide, sulh bakımından farklı bir sonuca ulaşılmaktadır. Öğretide, feragat ve kabulde, sulh yolundan farklı olarak anlaşma olmamakta tam tersine talep sonucundan vazgeçilmekte ya da talep sonucunu kabul edilmekte olduğu, iflâs alacaklısı tarafından feragat veya kabul beyanında bulunmuş ise bu beyanın iflâs masasını bağlamayacağı belirtilmektedir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 133-134). Bu görüşe göre, iflâs alacaklısının feragat veya kabul beyanda bulunması, dava takip yetkisinin devri amacıyla bağdaşmayacaktır (Toraman/Kartoğlu, 2022: 134). Yine bu görüş tarafından, iflâs alacaklısının feragatte bulunması halinde bu feragatin haktan değil, davayı takip etme yetkisinden feragat şeklinde yorumlanması gerektiğini ve böylelikle de davayı sonradan iflâs masasının tekrardan açabileceği belirtilmektedir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 134).

Kanaatimizce, dava takip yetkisini iflâs masasından devralan iflâs alacaklısının veya iflâs alacaklılarının, iflâsta tasarrufun iptali davasından feragat ve kabul beyanında bulunması ya da sulh olabilmesi kural olarak mümkün değildir. Zira, dava takip yetkisi devrinin konusu, maddi hukuk bakımından bir alacağın devri değil, davayı veya iddiayı ya da çekişmeyi takip etme yetkisidir (Bkz. Toraman/Kartoğlu, 2022: 108). Dava takip yetkisi, iflâs alacaklısına ya da iflâs alacaklılarına devredilmiş olsa bile, iddia edilen hakkın veya malın sahibi (mülkiyeti) iflâs masası (ya da müflis) kalmaya devam etmektedir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 108). Bilindiği üzere, feragat, kabul ve sulh, tarafların dava konusu üzerinde tasarrufta bulunmak suretiyle davaya son vermiş olduğu usul işlemidir (Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Kuru/Aydın, 2023b: 397 vd.). Feragat, kabul ve sulh, kesin hüküm gibi hukuki sonuç doğurmaktadır (HMK m. 311 f. 1, c. 1 ve 315 f. 1, c. 1). Görüldüğü üzere, feragat, kabul veya sulh dava konusu hakkın özüne etki etmektedir. Oysa, az yukarıda da belirttiğimiz üzere, iflâs alacaklısına ya da iflâs alacaklılara sadece ve sadece davayı takip etme yetkisi devredilmekte, bunun haricinde, davaya konu malın ya da hakkın mülkiyeti, iflâs masasında (ya da

müfliste) kalmaya devam etmektedir. Bu sebeple de, davaya konu hakkın ya da malın sahibi olmayan ve sadece dava takip yetkisi elinde bulunduran iflâs alacaklısının veya iflâs alacaklılarının, iflâsta tasarrufun iptali davasında feragat veya kabul beyanında bulunması ya da sulh anlaşması yapabilmesi mümkün değildir. Ayrıca, öğretide, sulh anlaşmasının, feragat ve kabulden farklı olarak taraflar arasındaki uyuşmazlık hakkında bir anlaşma veya uzlaşma sağladığını bunun haricinde davaya konu haktan kısmen veya tamamen vazgeçme ya da kabul etme durumunun olmadığı belirtilmekte ise de bu hususa katılmamız mümkün değildir. Zira, sulh anlaşması gerek mahiyeti gerekse sonuçları itibarıyla feragat ve kabul beyanı ile büyük ölçüde benzerlik arz etmektedir. Sulh anlaşması ile taraflar kısmi feragat ve kısmi kabulde bulunmaktadır (Bkz. Kuru/Aydın, 2023b: 411). Sulh anlaşması ile aynı feragat ve kabulde olduğu gibi dava konusu uyuşmazlık sona ermekte ve maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmektedir (Kuru/Aydın, 2023b: 414). Bu bakımdan, feragat ve kabul beyanı ile sulh anlaşması aynı hukuki sonucu doğurmakta olup; birbiri bakımından ayırım yapmayı gerektirecek herhangi bir makul sebepte bulunmamaktadır. O yüzden, iflâs alacaklısı veya iflâs alacaklıları, iflâsta tasarrufun iptali davasını feragat ve kabul beyanında olduğu gibi sulh anlaşması ile sona erdirmesi kural olarak mümkün değildir.

İflâs alacaklılarının, iflâsta tasarrufun iptali davasını, feragat veya kabul beyanıyla ya da sulh anlaşmasıyla sona erdirebilmesi için ikinci veya sonraki alacaklılar toplanmasının bu konuda kendilerine yetki vermesi gerekir. İkinci alacaklılar toplanması, feragat, kabul ve sulh yetkisini dava takip yetkisinin devri ile birlikte verebileceği gibi sonradan yapılacak olan toplantıda alınacak karar ile de verebilir. İkinci veya sonraki alacaklılar toplanması, iflâs alacaklılarına feragat, kabul ve sulh yetkisi verirse o durumda iflâs alacaklıları, iflâsta tasarrufun iptali davasını bahsi geçen yetkiler ile sona erdirebilir.

Tekrara düşmemek adına ifade etmek gerekirse, iflâs idaresi veya iflâs alacaklılarının, ikinci veya sonraki alacaklılar toplanması tarafından kendilerine verilen yetkiye (iflâs idaresi bakımından İİK m. 226 f. 2 hükmü saklı olmak üzere) istinaden feragat ve kabul beyanında bulunarak ya da sulh anlaşması ile iflâsta tasarrufun iptali davasını sona erdirmiş ise, bu konuda, duruma göre davanın kabulü, reddi ya da konusuz kalmasındaki hukuki sonuçları ortaya çıkar (Bkz. yuk. 16. 1.; 16. 2.; 16. 3.).

4.1.5 İflâsta tasarrufun iptali davasında kesin hüküm

Kesin hüküm, mahkeme hükmünün maddi ve şekli anlamda kesinleşmesidir (Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 461). Bu tanımda da anlaşılacağı üzere, kesin hükmün, “maddi” ve “şekli” anlamda olmak üzere iki türü bulunmaktadır.

Şekli anlamda kesin hüküm, bir hükmü karşı başvurulabilecek kanun yolunun kalmaması veya baştan kanun yolunun bulunmaması sonucunda söz konusu hükmün kesinleşmesi olarak tanımlanmaktadır (Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 461). Mahkemelerin sadece esasa ilişkin değil usule ilişkin kararları da şekli anlamda kesinleşir (Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 462).

Şekli anlamda kesinleşmiş bir hükme karşı şartları varsa olağanüstü kanun yoluna başvurmak veya eski hale getirme kurumuna müracaat etmek suretiyle kanun yoluna başvuru yapılabilmesi mümkündür (Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 462).

Maddi anlamda kesin hüküm ise hükmün, kararı veren mahkeme tarafından değiştirilememesi, olağan kanun yollarına başvurulamaması ve tekrardan dava konusu edilememesi olarak ifade edilmektedir (Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 462). Nitekim bu husus, hukuki güvenlik ilkesinin gereğidir.

Maddi anlamda kesin hükmün, davanın taraflarının, konusunun ve sebeplerinin aynı olması bakımından üç unsur bulunmaktadır¹⁶³ (Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 465). Buna göre, bir hükmün diğer bir davada maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmesi için kesin hükmün tarafları ile ikinci kez açılan davanın taraflarının aynı olması gerekmektedir (Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 465). Taraf kavramına, davanın taraflarının külli ve cüz’i halefleri de dahildir (Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 465). Bir hükmün maddi anlamda kesin hüküm teşkil edebilmesi için tarafların aynı olmasının yanında dava sebebinin de aynı olması gerekmektedir (Dava sebebi, tarafların talep sonucunu dayandırmış olduğu maddi vakıalardır: Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 466). Yani, kesinleşmiş olan hükmün dayanağı olan maddi vakıalar ile ikinci kez açılan davada talep sonucunun dayanağı olan maddi vakıaların aynı olması gerekmektedir (Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 466). Son olarak, bir hükmün maddi anlamda

¹⁶³ Bkz. HMK m. 303 f. 1: “Bir davaya ait şekli anlamda kesinleşmiş olan hükmün, diğer bir davada maddi anlamda kesin hüküm oluşturabilmesi için, her iki davanın taraflarının, dava sebeplerinin ve ilk davanın hüküm fıkrası ile ikinci davaya ait talep sonucunun aynı olması gerekir”.

kesin hüküm teşkil edebilmesi için kesinleşmiş olan mahkeme kararının hüküm fıkrası ile ikinci kez açılan davada davacının talep sonucunun aynı olması gerekmektedir (Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 467).

Maddi anlamda kesin hüküm etkisi itibarıyla, davanın tarafları ile haleflerini bağlamakta ve ikinci kez açılan davanın reddini gerektirmektedir (Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 467). Maddi anlamda kesin hükme karşı taraflar şartları oluşması halinde yargılamanın iadesi kurumuna başvurma veya değişiklik davası açabilmesi mümkündür (Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2023: 472-473).

İflâs idaresi veya iflâs dairesi tarafından açılan iflâsta tasarrufun iptali davası sonucunda mahkeme tarafından verilen esasa ilişkin kararın kesinleşmesi halinde söz konusu karar iflâs alacaklıları bakımından maddi anlamda kesin hüküm teşkil eder. Çünkü, iflâs idaresi veya iflâs dairesi, iflâs masasının kanuni temsilcisi sıfatıyla bu davayı açmaktadır. Bu sebeple de iflâs alacaklısı, gerek iflâs tasfiyesi devam ederken gerekse iflâsın kapanmasından sonra iflâs idaresinin veya iflâs dairesinin açmış olduğu ve kesinleşen mahkeme kararı sonrasında aynı maddi vakıya yani müflisin iptale tasarrufu hakkında iflâsta tasarrufun iptali davasını açması mümkün değildir. Ayrıca ifade etmek gerekir ki, iflâs alacakları İİK m. 245 veya 255 f. 3 hükümleri kapsamında iflâs masasından dava takip yetkisini devralmadan bu davayı açması da mümkün değildir (Bkz. yuk. 10.2.; 10.2.2.).

İflâsta tasarrufun iptali davasının İİK m. 245 veya 255 f. 3 hükmü kapsamında iflâs masasından devralan iflâs alacaklıları tarafından açılmış ve mahkemenin esasa dair hükmü kesinleşmiş ise o durum bu husus iflâs idaresini de etkileyecektir (Dişel, 2020: 324 vd.). Diğer bir ifade ile iflâs alacaklısının iflâsta tasarrufun iptali davasında elde etmiş olduğu hüküm iflâs idaresi bakımından maddi anlamda kesin hüküm teşkil edecek ve de iflâs idaresi söz konusu davayı ikinci kez açması mümkün olmayacaktır. Zira, öğretide, HMK veya sair kurallarda başkasının dava takip yetkisini kullanarak elde edilen hükmün asıl hak sahibi bakımından kesin hüküm teşkil edip etmeyeceğine dair bir hüküm yer almasa da elde edilen hükmün asıl hak sahibi bakımından da kesin hüküm teşkil etmesi gerektiği ileri sürülmektedir (Bkz. Dişel, 2020: 197-199; İİK m. 245 hükmüne göre devredilebilen dava takip yetkisinin başkasının hakkının dava takip yetkisi olarak kabul edildiğine ilişkin açıklamalar için bkz. Dişel, 2020: 323-327). Dava takip yetkilisinin taraf olduğu bir davada, hak sahibi kural olarak o dava yer alamayan üçüncü kişidir (Dişel, 2020:

197). HMK m. 303'e göre, kesin hükmün etkisi kural olarak taraflar içindir (Dişel, 2020: 197). Ancak, dava takip yetkilisi ile karşı taraf arasındaki dava sonucunda elde edilen hükmün, kesin hükmün etkisi bakımından hak sahibine üçüncü kişi olarak bakılmaması gerekir (Dişel, 2020: 197). Kesin hükmün hak sahibini etkilemeyeceği kabul edilecek olursa, davanın diğer tarafı hak sahibi tarafından aynı konu hakkına ikinci kez dava açılacağı riski ile karşı karşıya kalacaktır (Dişel, 2020: 197). Bu ve benzeri gerekçelerle, öğretide, başkasının hakkını dava takip yetkisi sonucunda elde edilen hükmün hak sahibi bakımından da kesin hüküm teşkil etmesi gerektiği belirtilmektedir (Dişel, 2020: 197). Buradan hareketle, tekrardan ifade etmek gerekirse, başkasının hakkını dava takip yetkisi kapsamında iflas alacaklıların elde etmiş olduğu iflasta tasarrufun iptali davasına ilişkin hükmün, iflas masası bakımından da maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmesi gerekmektedir. Çünkü, iflas alacaklıları her ne kadar dava takip yetkisini devralmış ise de müflis veya iflas masası alacağın maliki olmaya devam etmektedir (Toraman/Kartoğlu, 2022: 108 Aşık/Oruç/ Tok/Saçar, 2022: 662). Bu sebeple de, iflas alacaklıları tarafından iflasta iptal davası sonucunda elde etmiş olduğu hüküm iflas masasını veya müflisi de ilgilendirmektedir.

İflâsta tasarrufun iptali davası bir ya da birkaç iflâs alacaklısı tarafından iflâsta sıra cetveline itiraz (kayıt terkini) davası şeklinde açılmış ve esasa dair kesinleşmiş bir mahkeme hükmü elde edilmişse, o durumda söz konusu bu hüküm davacı iflâs alacaklıları bakımından maddi anlamda kesin hüküm teşkil eder. Buradan hareketle, iflâs alacaklıları dava takip yetkisini iflâs masasından devralmış olsa bile iflâsta tasarrufun iptali davasını açması mümkün değildir. Çünkü, kesin hüküm teşkil eden iflâsta sıra cetveline itiraz davasına ilişkin mahkeme kararının ve iflâsta tasarrufun iptali davasının tarafları¹⁶⁴, konusu¹⁶⁵ ve sebebi¹⁶⁶ aynıdır. Ancak, iflâsta sıra cetveline itiraz davası şeklinde açılan iflâsta iptal davasında kesinleşen hüküm, dava açmayan diğer iflâs alacaklıları veya iflâs idaresi ya da iflâs dairesi bakımından maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmez. Zira, böyle bir durumda

¹⁶⁴ Her iki davanın da davacısı iflâs alacaklısı, davalı ise müflis ile işlemde bulunan üçüncü kişi yani diğer bir iflâs alacaklısıdır.

¹⁶⁵ Her iki davanın konusu, müflisin tasarruflarının iptali ile davacı alacaklıların alacağının ödenmesini sağlamaktır.

¹⁶⁶ Her iki davanın dava sebebi yani maddi vakası, müflisin iflâs alacaklılarından mal kaçırmaya dönük olarak yapmış olduğu birtakım tasarruflarıdır. Müflisin, üçüncü kişi ile muvazaalı bir alacak yaratması vs. bu duruma örnek olarak verilebilir.

kesinleşen iflâsta sıra cetveli şeklinde açılan iflâsta iptal davası ile iflâsta tasarrufun iptali davasının tarafları birbirinden farklıdır. Dolayısıyla da maddi anlamda kesin hükmün unsurlarından olan “tarafların aynı olması” şartı gerçekleşmemektedir. Bu yüzden, kesin hüküm niteliğinde olan iflâsta sıra cetveline itiraz davasında taraf olarak yer almayan iflâs idaresi veya iflâs dairesi ya da dava takip yetkisini devralan iflâs alacaklıları iflâsta tasarrufun iptali davası açabilmesi mümkündür.

İflâsta tasarrufun iptali davasında feragat, kabul veya sulh işlemi yapılmışsa, bu işlemlere istinaden verilen karar kesinleşmesi durumunda maddi anlamda kesin hüküm teşkil eder (Bkz. yuk. 16.4.).

Bununla birlikte, gerek iflâs idaresi gerek iflâs dairesi gerekse iflâs alacaklıları tarafından açılan iflâsta tasarrufun iptali davasında mahkemenin usule ilişkin nihai kararları maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmediğin usule ilişkin eksiklikler giderildikten sonra söz konusu davanın ikinci kez açılması mümkündür (Sertkaya-Daniş, 2023: 373 vd.).

4.2 İflâsta Tasarrufun İptali Davasında Yargılama Giderleri

4.2.1 Genel olarak

İflâsta tasarrufun iptali davasına bakan mahkeme, yapmış olduğu yargılama sonucunda, gerek davanın kabulü gerek davanın reddi gerekse davanın konusuz kalmış olması nedeniyle esas hakkında karar verilmesine yer olmadığı kararı vermiş olması halinde yargılama giderleri hakkında da HMK m. 323 vd. hükümlerine göre bir karar vermesi gerekmektedir. Mahkeme yargılama sonucunda yargılama giderlerinden hangi tarafından hangi oranda veya miktarda sorumlu olacağı hususunda bir karar vermesi gerekmektedir.

Yargılama giderlerinin kapsamı, HMK m. 323 f. 1’de on bent halinde sayma suretiyle (numerus clausus) belirtilmiştir. Buna göre, başvurma harcı, karar ve ilam harcı, tanık ve bilirkişiye ödenen ücretler, keşif giderleri, vekalet ücreti vs. yargılama giderlerinden kabul edilmektedir.

İptal davasına bakan mahkeme, dava sonucunda yargılama giderleri hakkında bir karar verebilmesi için davacının bu konuda gerekli harç ve giderleri ödemiş olması gerekmektedir. Bu anlamda, tasarrufun iptali davası açılırken davacı, 492 sayılı Harçlar Kanunu’nun (Harç. K.) m. 27 f. 1 ve 1 S. tarife hükümleri uyarınca

maktu başvurma harcını ödemek zorundadır (Eroğlu, 2022: 232). Bununla birlikte, tasarrufun iptali davalarının konusu para ve paraya ilişkin olması nedeniyle davacı Harç. K. m. 16, 28 f. 1-a ve Harç. K'nun 1 S. tarifesi hükümleri uyarınca, dava değeri üzerinden nispi olarak hesaplanacak olan binde 68,31 nispi harcın dörtte birini dava açarken yatırmak zorundadır (Eroğlu, 2022 :232; Sertkaya-Daniş, 2023: 402-403). Burada, hacizde iptal davasından farklı olarak dava değeri, borç ödemedi aciz belgesinde yer alan miktar ve tasarrufa konu malın değerinden hangisi az ise o miktara göre değil tasarruf miktarına (değerine) göre belirlenmektedir (Akyazan, 1965: 190; Eroğlu, 2022: 232-233; Güneren, 2012: 1158). Diğer bir ifade ile iflâsta tasarrufun iptali davalarında dava değeri, tasarrufa konu malın ya da hakkın tasarruf tarihindeki gerçek değeri üzerinden hesaplanmaktadır (Akyazan, 1963: 243; Akyazan, 1965: 190; ayrıca bkz. Uyar, 1986: 134; Ertekin/Karataş, 1998: 276). Çünkü, müflisin malvarlığından çıkarmış olduğu mal veya hak ya da alacak, iptal davası kabulü halinde tamamen iflâs masasına iade edilecek ve alacaklılar alacakları ve sırası oranında alacağını alacaktır (Akyazan, 1963: 243). İlam vekalet ücreti de dava değeri üzerinden nispi olarak hesaplanmaktadır (Eroğlu, 2022: 233).

Maktu başvurma harcı ve karar ilam harcına ilave olarak davacı HMK m. 120 f. 1 hükmü uyarınca gider avansını dava açarken mahkeme veznesine yatırmak zorundadır (Muşul, 2021: 915).

Öte yandan, mahkeme, iflâsta iptal davası bakımından yapılan yargılama sonucunda vereceği nihai kararlar birlikte HMK m. 323 vd'na göre yargılama giderlerinden kimin hangi oranda sorumlu olacağına da karar vermesi gerekir. Mahkeme, yargılama giderlerinden kural olarak, HMK m. 326 f. 1 hükmüne göre, aleyhine hüküm verilen taraflara yükletilmesine karar verir. Eğer, dava hakkında kısmen kabul kısmen ret kararı verilmişse o durumda mahkeme yargılama giderleri hakkında tarafların haklılık oranına göre paylaştırılmasına karar vermesi gerekir (HMK m. 326 f. 2).

İşte bu yüzden, çalışmamızın bu kısmında iflâsta tasarrufun iptali davasında, yapılan yargılama sonucunda, mahkeme tarafından (feragat, sulh ve kabul de dahil olmak üzere) davanın kabulü ya da davanın reddi veya esas hakkında karar verilmesine yer olmadığı kararı vermiş olması halinde yargılama giderlerinden sorumluluk hakkında açıklamalarda bulunacağız.

4.2.2 İptal davasının kabulü halinde

İflâs idaresi tarafından açılan iflâsta tasarrufun iptali davasının sonucunda, mahkeme, davanın kabulüne karar vermiş olması halinde, Harç. K.'na ekli 1 S. tarife uyarınca, tasarrufun tamamının değeri üzerinden nispi oranda karar ve ilam harcı alınır (Coşkun, 2022: 571). Bu durum, iflâs öncesinde açılmış olup da; iflâstan sonra, iflâs idaresi tarafından takip edilen tasarrufun iptali davalarının mahkemece kabulü halinde de geçerlidir. İptal davasının kabulü halinde, karar ve ilam harcı ile başvurma harcından, HMK m. 326 f. 1 hükmü uyarınca, aleyhine hüküm verilen davalı veya davalılar sorumlu olur (Bkz. Sertkaya-Daniş, 2023: 405).

Mahkeme, davanın kabulüne karar vermiş olması halinde, hükmedilen bedele göre, Harç. K. m. 28 hükmü uyarınca alınacak karar ve ilam harcı, davacının dava açarken peşin olarak yatırmış olduğu peşin harçtan fazla ise o durumda bakiye karar ve ilam harcının davalıdan tahsili ile peşin alınan harcın davalı tarafından davacıya ödenmesine karar verir (Sertkaya-Daniş, 2023: 406-407). Buna karşılık, davacı tarafından yatırılan peşin harç miktarı, davanın kabulü halinde hükmedilen bedele göre alınması gereken karar ve ilam harcından fazla ise o durumda fazla olan miktar Harç. K. m. 31'e göre talep üzerine davacıya iade edilir (Sertkaya-Daniş, 2023: 407).

Davacı iflâs idaresi, iflâsta tasarrufun iptali davasında kendisini bir vekille temsil ettirmişse o durumda mahkeme, karar tarihinde yürürlükte bulunan Avukatlık Asgari Ücret Tarifesine (AAÜT) göre, davacı lehine tasarrufa konu malın gerçek değeri üzerinden hesaplanacak nispi avukatlık ücretine takdir etmesi gerekmektedir (Coşkun, 2022: 571). Borçlu hakkında borçlunun iflâsı öncesinde alacaklıları tarafından açılmış olup da devam eden tasarrufun iptali davasına borçlunun iflâsına karar verilmesinden sonra iptal davasını bir vekille takip eden iflâs idaresi olması halinde, yargılama gideri ve vekalet ücreti, davayı başta açan kişi veya kurum lehine değil; davayı takip eden iflâs idaresi lehine hükmedilmiş olması gerekmektedir¹⁶⁷. Vekalet ücreti bakımından da kural olarak HMK m. 326 f. 1 hükmü uyarınca mahkemece aleyhine hüküm kurulan taraf sorumludur.

Karar ve ilam harcı ile vekalet ücreti dışındaki dışında sair yargılama giderlerinden (gider avansı, keşif harcı, bilirkişi ücreti, tebliğ ve posta giderleri vs.)

¹⁶⁷ Yargıtay 17.HD., 17/10/2011 K.T., 2010/10703 E., 2011/9373 K.; Yargıtay 17. HD., 17/12/2019 K.T., 2017/1754 E., 2019/12056 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi:21.09.2023.

HMK m. 326 f. 1 hükmü uyarınca, aleyhine hüküm kurulan davalı veya davalılar sorumludur (Bkz. Sertkaya-Daniş, 2023: 402, 405).

Bununla birlikte, iflâsta tasarrufun iptali davası, İİK m. 245 veya 255 f. 3 hükümleri uyarınca, dava takip yetkisini iflâs masasından devralan iflâs alacaklısı veya iflâs alacaklıları tarafından açılması durumunda, mahkemenin iptal davasını kabul etmiş olması halinde, yargılama giderlerinin aleyhine hüküm kurulan davalı veya davalılardan alınarak, davacı iflâs alacaklısı ya da iflâs alacaklılarına verilmesi karar vermesi gerekmektedir. Zira, daha önceden de belirtmiş olduğumuz üzere dava takip yetkisini devralan iflâs alacaklısı veya iflâs alacaklılarının açmış olduğu iptal davasında yargılama giderlerini talep etme yetkisi veya giderlerden sorumluluk davacı iflâs alacaklısına ya da alacaklılarına aittir (Bkz. Toraman/Kartoğlu, 2022: 146). Bu kural, iflâs öncesinde borçlu veya haciz alacaklısı tarafından açılmış olup da; iflâstan sonra, İİK m. 245 hükmü uyarınca iflâs alacaklısının veya iflâs alacaklılarının yürütmüş veya devam ettirmiş olduğu tasarrufun iptali davasının mahkemece kabulü bakımından da geçerlidir.

Son olarak ifade etmek gerekir ki, iflâsta tasarrufun iptali davasında müflis ile işlemde bulunan üçüncü kişi ve üçüncü kişiden tasarrufa konu malı veya hakkı devralan kötüniyetli sonraki kişiler (dördüncü, beşinci vs.) arasındaki dava arkadaşlığı ihtiyari nitelikte olduğu için, iptal davasının kabulü halinde, mahkeme, vekalet ücreti ve yargılama giderinden davalıların her birinin sorumlu olduğu miktarı ayrı ayrı belirtmesi gerekmektedir (Üçüncü kişi ile sonraki kişiler arasındaki dava arkadaşlığının niteliği hakkındaki açıklamalar için bkz. yuk. 10. 3.).

4.2.3 İptal davasının reddi halinde

İflâs idaresi veya iflâs dairesi tarafından açılan veya iflâstan önce açılmış olup da; iflâstan sonra, bu organlar tarafından takip edilen iflâsta tasarrufun iptali davasında, mahkeme yapmış olduğu yargılama sonucunda davanın esastan reddine karar vermiş olması halinde, tasarrufa konu malın tasarruf tarihindeki gerçek değeri üzerinden nispi olarak hesaplanan vekalet ücreti ve yargılama giderlerinden davacı iflâs idaresi veya iflâs dairesi sorumlu olur. Davacı iflâs idaresi veya iflâs dairesi, iptal davasının reddi halinde dava açarken yatırmış olduğu maktu başvurma harcı kendi üzerinde kalır.

İflâsta iptal davasının esastan reddi halinde karar ve ilam harcı, Harç. K. m. 28 ve 1 S. tarife uyarınca maktu alınmaktadır. Davacı, dava açarken yatırmış olduğu peşin harç, davanın esastan reddi halinde alınacak maktu karar ve ilam harcından fazla ise o durumda, fazla olan kısım talep halinde davacıya iade edilir (Sertkaya-Daniş, 2023: 408).

İflâsta iptal davasında, davalı, müflis ile tasarruf işleminde bulunan üçüncü kişi dışında üçüncü kişiden tasarrufa konu malı veya hakkı devralan sonraki (dördüncü, beşinci, altıncı vs.) kişiler olması halinde, davanın reddi durumunda mahkeme, her bir davalı bakımından ayrı ayrı yargılama gideri ile vekalet ücretine hükmetmiş olması gerekmektedir. Zira, daha öncede belirttiğimiz üzere iflâsta iptal davasında davalı üçüncü kişi ve sonraki kişiler arasındaki dava arkadaşlığı mecburi değil ihtiyari niteliktedir (Üçüncü kişi ile sonraki kişiler arasındaki dava arkadaşlığının niteliği hakkındaki açıklamalar için bkz. yuk. 10. 3.).

Eğer, iflâsta iptal davası esastan değil de usulden veya husumet yokluğu nedeniyle reddedilmişse o durumda, mahkeme, kendisi bir vekille temsil ettiren davalı yararına AAÜT m. 7 f. 2 hükmü uyarınca, maktu vekalet ücretini geçmemek üzere davanın değerine göre nispi vekalet ücretine hükmetmesi gerekmektedir¹⁶⁸.

Öte yandan, iflâsta tasarrufun iptali davası, dava takip yetkisini İİK m. 245 veya 255 f. 3 hükümlerine göre, iflâs masasından devralan bir ya da birkaç iflâs alacaklısı tarafından açılmışsa, mahkeme, yapmış olduğu yargılama sonucunda davanın esastan veya usulden reddine karar vermiş olması halinde, yargılama giderlerinden ve vekalet ücretinden iflâs masası değil davayı açan iflâs alacaklısı veya alacaklıları sorumlu olur (Bkz. Toraman/Kartoğlu, 2022: 146). Aynı şekilde, iflâstan önce açılmış olup da; iflâstan sonra, iflâs masasından dava takip yetkisini devralan iflâs alacaklısı veya iflâs alacaklıları tarafından takip edilen tasarrufun iptali

¹⁶⁸ Nitekim, Yargıtay kararları da bu yöndedir: “...dosya içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde ve değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına ve ister İİK' nun 277 ve devamı maddelerine dayalı olarak açılın ister BK' nun 18. maddesi gereğince açılmış muvazaa nedenine dayalı olsun her iki dava türünde de iptali istenilen tasarrufun borcun doğumundan sonra gerçekleşmiş olması gerektiği, somut olayda tasarruf 31.10.1997 tarihinde yapılmış, borcun kaynağı genel kredi sözleşmelerinin 03.01.2000 ve 22.10.1999 tarihlerinde düzenlenmiş bulunmasına, dava ön şart yokluğu nedeniyle reddedildiğinden davalı yararına maktu vekalet ücreti takdirinde isabetsizlik bulunmamasına göre davacı iflâs idaresi ve davalı ... İnşaat Müşavirlik Hizmetleri ve Tic. AŞ vekilinin yerinde görülmeyen tüm temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA...” (Yargıtay 17. HD., 18/02/2019 K.T., 2018/6311 E., 2019/1570 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 22.09.2023).

davasında, mahkeme, yapmış olduğu yargılama sonucunda davanın esastan veya usulden reddine karar vermiş olması halinde, yargılama giderlerinden ve vekalet ücretinden davayı takip eden iflâs alacaklısı veya iflâs alacaklısı sorumlu olur.

4.2.4 İptal davasının konusuz kalması halinde

İptal davasının konusuz kalması nedeniyle esas hakkında karar verilmesine yer olmadığı kararı verilmiş olması halinde, mahkeme, HMK m. 331 f. 1 hükmüne göre, dava açıldığı tarihteki tarafların haklılık durumuna göre yargılama giderlerine hükmeder (Muşul, 2021: 944; Uyar, 2008: 3009). Nitekim, Yargıtay kararlarında da, iflâsta tasarrufun iptali davasının konusuz kalması halinde, yargılama giderlerinden sorumluluğun belirlenmesi için tarafların dava açıldığı tarihteki haklılık durumunun tespit edilmesi gerektiği belirtilmektedir¹⁶⁹.

Buradan hareketle, mahkeme, tasarrufa konu malın kendisinin veya tam değerinin iflâs masasına ödenmiş olması sonucunda, davanın konusuz kalması nedeniyle esas hakkında karar verilmesine yer olmadığı kararı vermiş olması halinde, tarafların dava açıldığı tarihteki haklılık durumunu yargılamaya devamla tespit ederek hasil olacak sonuca göre karar ve ilam harcı, vekalet ücreti ve sair yargılama giderlerinden hangi tarafın sorumlu olacağına karar vermesi gerekmektedir (Benzer şekilde bkz. Uyar, 2008: 3009).

İptal davasında davanın konusuz kalması halinde esas hakkında karar verilmediğinden Harç. K.'na göre nispi karar ve ilam harcı değil maktu karar ve ilam harcı alınmaktadır (Sertkaya-Daniş, 2023: 409-410). Davacının, dava açarken yatırmış olduğu peşin harç, davanın konusuz kalması sonucunda alınması gereken maktu karar ve ilam harcından fazla olması halinde, fazla olan miktar talep halinde davacı alacaklıya iade edilecek olup; bu miktarın, davalı tarafa yükletilmesi mümkün değildir (Sertkaya-Daniş, 2023: 410).

İflâsta iptal davasının konusuz kalması nedeniyle mahkeme esas hakkında karar verilmesine yer olmadığı kararı vermesi halinde, kendisini bir vekille temsil ettiren taraf yararına nispi vekalet ücretine hükmeder. Ancak, söz konusu esas

¹⁶⁹ "... Tavukçuluk Üretim ve Pazarlama A.Ş yönünden davanın konusunun kalmadığı davacı tarafından belirtilmiş ise de davacının bu davalı ile ilgili yapılan tasarrufun iptali için dava açmaktaki haklılık durumu belirlenip buna göre yargılama masrafi ve harçtan kimin sorumlu olacağına tesbit edilmemesi de isabetli değildir..." (Yargıtay 17.HD., 21/3/2011 K.T., 2010/4327 E., 2011/2507 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, erişim tarihi: 22.09.2023).

hakkında karar verilmesine yer olmadığı kararı, ön inceleme tutanağının imzalanmasından önce verilmişse o durumda mahkeme nispi vekalet ücretinin yarısına hükmetmesi gerekir (AAÜT m. 6 f. 1).

Bununla birlikte, mahkeme, İİK m. 281 f. 3 hükmüne göre, yargılama giderlerinden sorumlu olabilecek kişilerin sorumluluğunu müteselsil sorumluluk esasına göre belirleyebileceği gibi her birine yükletilecek miktarı ayrı ayrı belirleyebilir (Uyar, 2008: 3008; Aşık/Oruç/Tok/Saçar, 2022: 745; Işık, 2022: 1211).

4.2.5 İptal davasının feragat, kabul ve sulh ile sona ermesi halinde

İflâsta tasarrufun iptali davasının, iflâs idaresinin veya iflâs alacaklılarının feragat ve kabul beyanıyla ya da sulh anlaşmasıyla sona erdirip erdiremeyeceği meselesi üzerinde daha önce durmuştuk (Bkz. yuk. 16. 4.). Bu başlık altında iflâsta tasarrufun iptali davasının, feragat ve kabul beyanıyla veya sulh anlaşmasıyla sona ermesi halinde yargılama giderlerinden sorumluluk hakkında açıklamalarda bulunacağız.

Davadan feragat usulüne uygun şekilde yapılmışsa, davacı taraf, HMK m. 312 f. 1, c. 1 hükmü uyarınca aleyhine hüküm verilmiş veya haksız çıkmış gibi yargılama giderlerinden sorumludur (Ertanhan, 2023: 110). Feragat kısmen yapılmış ise o durumda davacı feragat edilen kısım yönünden yargılama giderlerinden sorumlu olur (HMK m. 312 f. 1, c. 2).

Davacı iflâs idaresi veya iflâs alacaklısı ya da iflâs alacaklıları, kendilerine ikinci veyahut sonraki alacaklılar toplanması tarafından verilen yetkiye (iflâs idaresi bakımından İİK m. 226 f. 2 hükmü saklı olmak üzere) istinaden iflâsta tasarrufun iptali davasından feragat ederse, o durumda, mahkeme davanın reddi kararı ile birlikte başlangıçta yatırılan maktu başvurma harcının davacılar üzerinde bırakılmasına karar verir. Feragat nedeniyle davanın reddi halinde mahkeme, ayrıca davacıların maktu başvurma harcı ödemesine ilişkin ek bir sorumluluğa karar vermeyecektir (Ertanhan, 2023: 110).

İflâsta iptal davasının, davacı iflâs idaresinin veya iflâs alacaklısının ya da iflâs alacaklılarının feragati nedeniyle esastan reddi halinde, karar ve ilam harcı, Harç. K. m. 28 ve 1 S. tarife uyarınca maktu alınmaktadır.

Davadan feragat, muhakemenin ilk duruşmasında olursa, karar ve ilam harcı, üçte bir oranında; ilk duruşmasından sonra olursa, üçte iki oranında alınır (Harç. K. m. 22; Ertanhan, 2023: 111). Dolasıyla, davacı iflâs idaresi veya iflâs alacaklısı ya da iflâs alacaklıları, feragat beyanını davanın ilk duruşmasında yapmışlarsa kendilerinden üçte bir oranında karar ve ilam harcı alınır. Ancak, feragat beyanı ilk duruşmasından sonra yapılmışsa, o durumda, kendilerinden üçte iki oranında karar ve ilam harcı alınır.

Davacı iflâs idaresi veya iflâs alacaklısı ya da iflâs alacaklıları, dava açarken yatırmış olduğu peşin harç, davanın feragat nedeniyle esastan reddi halinde alınacak maktu karar ve ilam harcından fazla ise o durumda, fazla olan kısım talep halinde Harç. K. m. 31 hükmü uyarınca kendilerine iade edilir.

İflâs idaresi veya iflâs alacaklısı ya da iflâs alacaklıları iflâsta iptal davasından kısmen feragat etmişse, o durumda, mahkeme maktu başvurma harcı ile karar ve ilam harcı bakımından sorumluluğu HMK m. 312 f. 1, c. 2'ye göre takdir ve tayin eder.

İflâsta tasarrufun iptali davasının kabul (HMK m. 308) nedeniyle sona ermesi halinde yargılama giderlerinden sorumluluğa geçmeden önce önemli bir hususa değinmekte fayda vardır: Gerek iflâs sonrasında açılacak gerekse iflâs öncesinde, haciz alacaklıları tarafından ya da borçlu tarafından açılmış olup da; iflâs sonrasında takip edilecek olan tasarrufun iptali davalarında, müflisin (borçlunun) iflâs idaresi veya iflâs dairesi ya da iflâs alacaklısı veyahut iflâs alacaklıları, kural olarak “davacı” sıfatı almaktadır. Diğer bir deyişle bu kişi veya organlar, İİK m. 187 ve 277 f. 1, b.2 hükümleri uyarınca, gerek iflâs öncesinde açılmış olup da iflâs sonrasında takip edilecek, gerekse iflâs sonrasında yeni açılacak olan tasarrufun iptali davalarında, kural olarak, davalı değil “davacı” sıfatını almaktadır. O bakımdan, iflâsta tasarrufun iptali davalarında, tasarrufta bulunan müflisin (borçlunun) iflâs idaresi veya iflâs alacaklıları, davalı sıfatını haiz olmayacağı için, bu davalarda HMK m. 308 hükmü uyarınca kabul beyanında bulunması mümkün değildir. Ancak, müflis ile işlemde bulunan üçüncü kişiler veya üçüncü kişiden tasarrufa konu mal veya hakkı devralan sonraki kötüniyetli kişiler, iflâs etmişse, o durumda, bu kişilerin iflâs idaresi veya iflâs alacaklıları, tasarrufun iptali davasını “davalı” sıfatıyla takip edebilir. Müflis ile işlemde bulunan üçüncü kişilerin veya sonraki kötüniyetli

kişilerin iflâs idaresi veya iflâs alacaklıları, tasarrufun iptali davasını davalı sıfatıyla takip etmişse, o durumda, kabul beyanında bulunabilir.

Kabul halinde yargılama giderlerinde sorumluluk meselesi, HMK m. 312’de düzenlenmiştir (Ertanhan, 2023: 113). HMK m. 312 f. 1, c. 1’e göre, kabul beyanında bulunan taraf, davada haksız çıkmış gibi yani aleyhine hüküm verilmiş gibi yargılama giderlerinden sorumlu olur (Ertanhan, 2023: 113). Buna göre, iflâsta tasarrufun iptali davasında, davalı müflis ile işlemde bulunan üçüncü kişi veya tasarrufa konu malı ya da hakkı üçüncü kişiden devralan sonraki kötünietli kişiler, davayı kabul ettiği beyan ederse, o durumda yargılama harç ve giderlerinden sorumlu olur.

Davalı üçüncü kişi veya sonraki kötünietli kişiler, davayı kısmen kabul edecek olursa o durumda, mahkeme, yargılama harç ve giderlerine ilişkin sorumluluğu HMK m. 312 f. 1, c. 2’ye göre takdir ve tayin eder.

Davanın başında davacıdan nispi karar ve ilam harcı alınmış ise o durumda, kabul halinde de aynı şekilde davalıdan nispi karar ve ilam harcı alınır (Ertanhan, 2023: 113). İflâsta tasarrufun iptali davalarının konusu, paraya ilişkin olduğu için davanın başlangıcında nispi karar ve ilam harcı alınmakta olup; bu yüzden, davalı üçüncü veya sonraki kötünietli kişiler, davayı kabul ederse, o durumda, kendilerinden yargılama sonucunda nispi karar ve ilam harcı alınır. Ayrıca, davacıların, dava açarken dörtte bir oranında yatırmış olduğu nispi karar ve ilam harcı (uygulamadaki deyimini ile “peşin harç”) kendilerinden tahsil edilerek davacılaraya verilir.

Davalı üçüncü veya sonraki kötünietli kişiler, iflâsta iptal davasının ilk duruşmasında davayı kabul ettiğini beyan ederse, üçte bir oranında; ilk duruşmadan sonra kabul ettiğini beyan ederse de, o durumda, üçte iki oranında, kendilerinden nispi karar ve ilam harcı alınır (Harç. K. m. 22).

Davalı üçüncü veya sonraki kötünietli kişiler, davanın açılmasına kendi tutum ve davranışları ile sebebiyet vermeyip; iflâsta iptal davasının ilk duruşmasında, davayı kabul ettiğini beyan ederse o durumda, kendileri aleyhine HMK m. 312 f. 2 hükmü uyarınca yargılama giderlerine hükmedilmez.

Kabul halinde yargılama giderleri ilişkin yapmış olduğumuz bu açıklamalar, aynı zamanda, müflis ile işlemde bulunan üçüncü veya sonraki kötünietli kişilerin

iflâsı halinde, tasarrufun iptali davasını davalı sıfatıyla takip eden üçüncü veya sonraki kötüniyetli kişilerin iflâs idaresi veya iflâs alacaklılarının davayı kabul beyanları bakımından da geçerlidir.

Davanın tarafları sulh olmuşlarsa, mahkeme sulh sözleşmesine veya sulh olduğu şekilde karar verir. Böyle bir durumda, mahkeme, sulh olan taraflar arasında yargılama giderleri bakımından anlaşma olduğunu görürse, anlaşmaya göre karar verir (Ertanhan, 2023: 114-115). Ancak, taraflar arasında yargılama giderleri bakımından herhangi bir anlaşma yoksa, o durumda mahkeme, tarafların sulh sözleşmesinde kabul veya feragat ettiği oranları esas almak suretiyle, kısmen haklılık kısmen aleyhe hüküm verilmiş gibi yargılama giderleri hakkında karar verir (Ertanhan, 2023: 115). Buna göre, davacı iflâs idaresi veya iflâs alacaklıları ile davalı üçüncü veya sonraki kötüniyetli kişiler sulh olmuşlar ve yargılama giderleri bakımında da bir anlaşma yapmışlarsa o durumda, mahkeme, yargılama giderleri hakkında, tarafların sulh kapsamındaki anlaşmasına göre karar verir. Ancak, taraflar anlaşma yapmamışlarsa, o durumda, mahkeme tarafların sulh anlaşmasındaki kabul veya feragat oranlarına göre yargılama giderlerini takdir ve tayin eder.

Taraflar sulh olmakla beraber, sulh olunan şekilde veya sulh sözleşmesine göre karar verilmesini istememekle birlikte, sulh anlaşmasında yargılama giderleri bakımından anlaşma yapmışlarsa, o durumda, mahkeme, bu anlaşmaya göre yargılama giderleri hakkında karar verir (Ertanhan, 2023: 115).

Taraflar, sulh olunan şekilde veya sulh sözleşmesine göre karar verilmesini istemezlerse, o durumda, mahkeme “karar verilmesine yer olmadığı kararı” verir (HMK m. 315 f. 1). Taraflar sulh olunmasına rağmen aralarındaki anlaşmada, yargılama giderleri bakımından herhangi bir kayıt yoksa o durumda, mahkeme “karar verilmesine yer olmadığı kararı” ile birlikte yargılama giderlerini, HMK m. 331 f. 1’e göre, tarafların dava açıldığı tarihteki haklılık durumuna göre takdir ve tayin etmesi gerekir (Ertanhan, 2023: 115). Buradan hareketle, davacı iflâs idaresi veya iflâs alacaklıları ile davalı üçüncü kişi ya da sonraki kötüniyetli kişiler, aralarında sulh sözleşmesine göre karar verilmesini istemezlerse, o durumda, mahkeme “karar verilmesine yer olmadığı kararı” ile birlikte taraflar arasında yargılama giderleri bakımından anlaşma olmaması nedeniyle HMK m. 331 f. 1’e göre karar verir.

Sulh sonucunda, mahkeme, iflâsta tasarrufun iptali davası hakkında karar verilmesine yer olmadığı kararı verirse, o durumda, Harç. K'na göre karar ve ilam harcı, maktu şekilde alınır.

Sulh, muhakemenin ilk duruşmasında olursa, karar ve ilam harcı, üçte bir oranında; ilk duruşmasından sonra olursa, üçte iki oranında, alınır (Harç. K. m. 22; Ertanhan, 2023: 115).

Son olarak ifade etmek gerekir ki, iflâsta tasarrufun iptali davası, feragat, kabul veya sulh ile sona ermişse, o durumda, kendisini vekille temsil ettiren taraf, AAÜT m. 6 f. 1, c, 1'e göre, feragat, sulh veya kabul ön inceleme tutanağının imzalanmasından önce yapılması halinde AAÜT uyarınca tayin edilecek vekalet ücretinin yarısına; imzalandıktan sonra tamamına hak kazanır.

5. SONUÇ

Uygulamada, müflis, hakkında henüz iflâs kararı verilmeden önce, iflâs alacaklılarından mal kaçırmak, iflâs tasfiyesini sonuçsuz bırakmak gibi kötünietli saiklerle (iflâs halinde iflâs masasına dahil olacak olan) mallarını, haklarını veya alacaklarını, maddi hukuk bakımından aslında geçerli olan birtakım tasarruf işlemleri ile üçüncü kişilere devredebilmektedir. Müflisin bu nitelikteki tasarrufları sebebiyle iflâs masası dolasıyla da iflâs alacaklıları zarar görmektedir. Böyle bir durumda, iflâs masasının veya iflâs alacaklılarının başvurabileceği hukuki yollardan veya diğer bir ifade ile başvurabileceği davalardan birisi de, iflâsta tasarrufun iptali davasıdır. İflâsta tasarrufun iptali davası, müflisin, iflâs öncesinde iflâs alacaklılarından mal kaçırmak amacıyla üçüncü kişilerle yapmış olduğu tasarruflarının iflâs masası (iflâs alacaklıları) bakımından hükümsüz kılmak suretiyle, tasarrufa konu malın veya hakkın iflâs masasına dahil edilmesi imkanını sağlayan, kanundan doğan, tasarrufa konu malın veya hakkın ya da alacağın aynına ilişkin olmayan icra ve iflâs hukukuna özgü bir davadır.

İflâsta tasarrufun iptali davasının amacı, müflisin, iflâsın açılmadan önce iflâs alacaklılarından mal kaçırmak, iflâsın tasfiyesini sonuçsuz veya semeresiz bırakmak, bir kısım iflâs alacaklılarına diğerlerine nazaran kısmen ya da tamamen imtiyaz tanımak gibi iyiniyet kuralları ile bağdaşmayan birtakım tasarrufları ile iflâs masasından (cebri icra sahasından) uzaklaştırılan mal veya hakların ya da alacakların, iflâs tasfiyesine konu edilmesi (dolasıyla iflâs alacaklılarının alacaklarının ödenmesine tahsis edilmesi) amacıyla iflâs masasına dahil edilmesini sağlamaktır.

Müflisin, iflâsın açılmasından önce, iflâsın açılması halinde iflâs masasına dahil olacak olan malvarlığına ilişkin gerek maddi hukuk gerekse medeni usul ve icra-iftlâs hukukuna dair, iflâs masasından mal kaçırmak veya iflâs alacaklılarını zarara uğratmak ya da iflâs tasfiyesini akamete uğratmak amacıyla yapmış olduğu olumlu veyahut olumsuz mahiyetteki tasarrufları, bu anlamda hukuki işlem ve/veya

fiilleri, iflâs alacaklılarını zarara uğrattığı oranda iflâsta tasarrufun iptali davasının konusunu oluşturmaktadır.

İflâsta tasarrufun iptali davası, hacizde tasarrufun iptali davası, iflâsta istihkak davası, iflâsta sıra cetveline itiraz davası, muvazaa davası, mirasta tenkis davası, mirasın reddinin iptali davası ve üçüncü kişilerin hükmün iptalini talep etmesi, inançlı işlem ve nam-ı müstear gibi kurumları bakımından amaç yönünden benzerlik arz etmektedir. Bununla birlikte, iflâsta iptal davası ile bahsi geçen dava ve kurumların niteliği, kuralları, koşulları, tarafları, sonuçları açısından aralarında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bunun yanında, iflâsta tasarrufun iptali davası açısından nam-ı müstear ve inançlı işlem kurumları da konusu ve sonuçları bakımından önem arz etmektedir.

İflâsta tasarrufun iptali sebepleri veya daha doğru bir ifade ile iptale tabi olacak olan tasarruflar, Kanun'da iflâs hukuku için ayrıca özel olarak düzenlenmemiş olup; hacizde iptal davasında olduğu gibi bu davalarda da İİK m. 277 vd. yer alan iptal sebepleri uygulanır. Buna göre, müflisin, iflâstan önce ivazsız ve olağanın dışındaki bağışlama (İİK m. 278) veya aciz halinde (İİK m. 279) ya da zarar verme kastı (İİK m. 280) kapsamı içerisinde yapmış olduğu tasarrufları iptale tabidir. Davacı iflâs idaresi veya iflâs dairesi ya da dava takip yetkisini iflâs masasından devralmış olan iflâs alacaklısı veyahut iflâs alacaklıları, dava dilekçesinde bir veya birkaç iptal sebebine dayanmış olsa bile, hâkim bununla bağlı olmayıp değinilmeyen iptal sebeplerinin şartlarının oluşup oluşmadığı kendisi re'sen takdir edip hasıl olan sonuca göre karar verebilme yetkisini haizdir. Nitekim, Yargıtay da istikrar kazanmış kararlarında, müflisin, iflâstan önce iptale tabi tasarruflarının üç grup altında ve İİK'nın 278, 279 ve 280. madde hükümlerinde düzenlenmiş olduğu, ancak, bu Kanun hükümlerinde yer alan iptale tabi tasarrufların sınırlı olarak sayılmamış olduğu, Kanun'un, müflisin iptale tabi tasarrufları için genel bir tanımlama yaparak hangi tasarrufların iptale tabi olduğu hususunun takdir ve tayinin İİK m. 281 hükmü gereğince hâkime ait olduğunu belirtmiştir.

Müflisin, iflâsın açılmasından önce geriye doğru iki yıl içerisinde ve iflâs masasına kabul edilmiş alacaklardan en eskisinin doğduğu tarihten sonra üçüncü kişilerle yapmış olduğu olağanın dışındaki bağışlama ve/veya ivazsız tasarrufları, müflisin zarar verme kastı kapsamı içerisinde, aciz halinde veya alacaklılarından bir ya da birkaçının kayırma kastı içerisinde olup olmadığına ve müflis ile işlemde

bulunan üçüncü kişinin iyiniyetli olup olmadığına bakılmaksızın İİK m. 278 f. 1 hükmü uyarınca iptale tabidir. Nitekim, burada önemli olan husus: Müflisin yapmış olduğu tasarrufunun, “ivazsız“ veya “bağışlama” niteliğinde olması ve söz konusu tasarrufların Kanun’un belirtmiş olduğu şüpheli dönem içerisinde yapılmasıdır. Kanun koyucu, müflisin, iflâs yoluyla takipten önce yapmış olduğu ivazsız ve (mutat olan hediyeler hariç olmak üzere) bağışlama mahiyetindeki tasarruflarının dışında bazı ivazlı tasarruflarını dahi bağışlama hükmünde sayıp; iptale tabi tutmuştur. Buna göre, İİK m. 278 f. 3’deki alt bentlerde de belirtildiği üzere, müflisin, iflâstan önce, belirli yakın akraba ve hısımları ile yapmış olduğu ivazlı tasarrufları, sözleşmenin yapıldığı kendi verdiği şeyin değerine göre borçlunun ivaz olarak pek aşağı bir fiyat kabul ettiği sözleşmeleri ve kaydı hayat şartıyla irat veya intifa hakkı tesis edilen sözleşmeleri ile ölünceye kadar bakma sözleşmeleri iptale tabidir. Öğretide bizimde katıldığımız görüşe göre, bu durum karine değil “varsayımdır”.

Aciz halinde yapılan tasarrufların iptali sebebi ise İİK m. 279’da düzenlenmiş olup; hangi tasarrufların adı geçen iptal sebebine vücut vereceği hususu da aynı maddede dört bent halinde sayılmıştır. Bu maddeye göre, borçlunun (müflisin), borca batık bir halde ve iflâsın açılması tarihinden geriye doğru bir yıllık süre içerisinde, daha önceden vermeyi taahhüt etmiş olduğu rehinler istisna olmak üzere mevcut bir borç için vermiş olduğu rehinler, para veya mutat (olağan) ödeme araçları dışında yapmış olduğu ödemeler, vadesi gelemeyen bir borç için yapmış olduğu ödemeler, kişisel hakları kuvvetlendirmek amacıyla tapu siciline vermiş olduğu şerhler, İİK m. 279 hükmü uyarınca iptale tabidir. Bunun haricinde, bahsi geçen tasarrufların, iptal edilebilmesi için söz konusu tasarrufların iflâsın açılmasından geriye doğru bir yıllık süre içerisinde yapılmış olması gerekir. Ayrıca, müflis ile işlemde bulunan üçüncü kişinin iyiniyetli olduğunu; yani müflisin malvarlığını, alacaklılarından mal kaçırma kastı kapsamı içerisinde bulunduğunu veya borca batık olduğunu bilmiyor ya da gerekli dikkat ve özeni göstermesi halinde bilebilecek durumda olduğunu ispat edememiş olması gerekmektedir. Müflis ile işlemde bulunan üçüncü kişi, iyiniyetli olduğunu ispatlarsa o durumda, söz konusu tasarrufların iptal edilmesi mümkün değildir.

İİK m. 280 hükmünde, tasarruf işleminin gerçekleşmiş olduğu tarihten itibaren beş yıllık süre içerisinde borçlu aleyhine iflâs (veya haciz) yoluyla takip yapılmış olmak kaydı ile malvarlığı borçlarına yetmeyen müflisin, alacaklılarına

zarar verme kastı kapsamı içerisinde yapmış tasarrufları, müflis ile işlemde bulunan üçüncü kişinin, müflisin içinde bulunduğu mali durumunu ve alacaklılara zarar verme kastını bilmiş olması veya bilebilecek durumda olması ya da karine olarak bilindiği kabul olunması halinde, söz konusu tasarrufun iptale tabi olacağı düzenlemiştir.

Kanun koyucu, İİK m. 280'de aksi ispat edilebilir nitelikte iki ayrı kanuni karine öngörmüştür. Bu karinelere göre, müflisin, karısı veya kocası, usul veya fûru ile üçüncü dereceye kadar (bu derecede dahil olmak üzere) kan veya kayın hısımları ya da evlatlığı veyahut evlat edineni ile yapmış olduğu tasarruflarda, müflis ile işlemde bulunan bu kişilerin, müflisin borca batık olduğunu ve alacaklılara zarar verme kastını bildiği kabul edilmektedir. Bu karinenin aksinin ispatı, üçüncü kişi (müflisin Kanun'da yer alan yakın hısım ve akrabaları) tarafından, İİK m. 280 f. 2, c. 2 hükmü atfıyla İİK m. 279 f. 2 hükmü uyarınca mümkündür.

Diğer bir karineye göre ise müflis, ticari işletmesini veya ticari emtiasının tamamını ya da önemli bir kısmını üçüncü bir kişiye devretmesi ve akabinde ticari işletmeyi ya da ticari emtiasının önemli bir kısmını devir veya satın alan kimsenin işyerini işgal etmesi durumunda da üçüncü kişinin, müflisin borca batık olduğunu ve alacaklılarına zarar verme kastını bildiği kabul edilmektedir. Bu karinenin de aksinin ispatı, İİK m. 280 f. 3, c. 2 uyarınca üçüncü kişi tarafından mümkündür.

İflâsta tasarrufun iptali davasının davacısı, kural olarak, iflâs idaresi (veya iflâs dairesi); istisnai olarak da İİK m. 245 veya 255 f. 3 uyarınca dava takip yetkisini iflâs masasından devralan iflâs alacaklısı ya da iflâs alacaklılarıdır. İflâs idaresi veya iflâs dairesi ve iflâs alacaklıları dışında iflâsta tasarrufun iptali davasını açmaya ya da iflâstan önce açılmış davayı takip etmeye yetkili diğer bir organ ise konkordato komiseridir. Konkordato komiseri, bu yetkisini İİK m. 308 f. 2 hükmünden almaktadır. Bunların haricinde, iflâsta tasarrufun iptali davasını açmaya veya açılmış olan iptal davasına devam etmeye yetkili kurumlardan birisi de Bank. m. 106 f. 5, c. 2 ve İİK m. 226, 277 f. 1, b. 1 hükümleri uyarınca TMSF'dir. Buna karşılık, iflâsta tasarrufun iptali davasında davalı ise müflis ile işlemde bulunan ya da müflis tarafından kendisine ödemedede bulunulan üçüncü kişi ve varsa tasarrufa konu mal ya da hakkı kötüniyetli olarak üçüncü kişiden devralan daha sonraki (dördüncü, beşinci vs.) kişiler olup; bu kişilerin ölümü halinde mirası kabul etmiş olan yasal ve varsa atanmış mirasçılardır.

İflâsta tasarrufun iptali davasında kural olarak görevli mahkeme, dava konusunun değerine ve miktarına, hukuki ilişkinin taraflarına, tarafların sıfatına, hukuki ilişkinin ticari veya tüketici ya da iş hukukundan kaynaklanıp kaynaklanmadığına bakılmaksızın asliye hukuk mahkemesidir. Ancak, iflâsta tasarrufun iptali davası iflâsta istihkak davasına karşı dava olarak açılacaksa o durumda görevli mahkeme, istihkak davasına bakmaya görevli icra mahkemesidir. Yine, iflâsta tasarrufun iptali davası, sıra cetveline itiraz davası şeklinde açılacaksa o durumda, görevli mahkeme, iflâsa karar veren yerdeki asliye ticaret mahkemesidir. Aynı şekilde, iflâsta tasarrufun iptali davası, iflâsta sıra cetveline itiraz davasına karşı dava şeklinde açılacaksa, o durumda görevli mahkeme, asıl davada görevli olan iflâsa karar veren yerdeki asliye ticaret mahkemesidir.

İflâsta tasarrufun iptali davasında yetkili mahkeme, dava, sadece müflis ile işlemde bulunan üçüncü kişiye karşı açılacaksa üçüncü kişinin davanın açıldığı tarihte yerleşim yeri mahkemesidir. Üçüncü kişi ile birlikte tasarrufa konu malı ya da hakkı üçüncü kişiden devralan kötünietli sonraki kişiler aleyhine açılacaksa o durumda yetkili mahkeme, davalı üçüncü veya sonraki kötünietli kişilerden birisinin dava açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir. Tasarrufa konu mal taşınmaz olması halinde dahi, HMK m. 12’de yer alan kesin yetki kuralı uygulanmaz. Ayrıca, iflâsta tasarrufun iptali davası, iflâsta istihkak davasına karşı dava şeklinde açılacaksa o durumda yetkili mahkeme, istihkak davasına bakan mahkemenin olduğu yer mahkemedir. İflâsta tasarrufun iptali davası, iflâsta sıra cetveline itiraz davası şeklinde açılacaksa o durumda yetkili mahkeme, İİK m. 235 f. 1, c. 1 hükmü bağlamında iflâsa karar veren yer mahkemesidir. Aynı şekilde, iflâsta tasarrufun iptali davası, iflâsta sıra cetveline itiraz davasına karşı dava şeklinde açılacaksa, o durumda yetkili mahkeme, HMK m. 13 ve İİK m. 235 f. 1, c. 1 hükümleri uyarınca asıl davada yetkili olan iflâsa karar veren yer mahkemesidir.

Öte yandan, iflâs öncesinde haciz alacaklıları veya borçlu tarafından açılmış olup da; iflâs sonrasında, iflâs idaresi veya dava takip yetkisini iflâs masasından devralan iflâs alacaklıları tarafından takip edilen tasarrufun iptali davasına yine iflâs öncesinde davanın açılmış olduğu görevli ve yetkili mahkeme bakmaya devam eder. Borçlu hakkında iflâs kararı verilmekle, iflâs öncesinde haciz alacaklısının, borçluya karşı; borçlunun da, kendi borçlularına karşı açmış olduğu tasarrufun iptali davasına bakan mahkeme görevsiz veya yetkisiz hale gelmez.

İflâsta tasarrufun iptali davaları, İİK m. 281 f. 1 ve HMK m. 316 f. 1-g hükümleri uyarınca basit yargılama usulüne tabidir. Bununla birlikte, iflâsta tasarrufun iptali davasında, mahkemenin tasarrufun iptal edilebilmesi için İİK m. 277-284 arasındaki hükümlere şartların gerçekleşip gerçekleşmediğini, tanık delili de dahil olmak üzere her türlü deliller ile değerlendirip sonuca göre karar verme yetkisi vardır. Davacı da tasarrufun iptal edilebilmesi için iddiasını tanık delili de dahil olmak üzere her türlü yasal deliller ile ispatlama imkanına sahiptir.

Müflisin, iflâs öncesinde iflâs masasından mal kaçırmak amacıyla üçüncü kişilerce yapmış olduğu birtakım tasarrufları hakkında iflâstan sonra iflâs idaresi ya da dava takip yetkisini iflâs masasından devralmış olan iflâs alacaklısı veyahut iflâs alacaklıları tarafından açılacak olan tasarrufun iptali davasında, dava dilekçesinde iptal sebebi olarak İİK m. 278, 279 ve 280’da yer alan hükümlerinden birine veya birkaçına dayanmış olsa bile, mahkeme bununla bağlı olmayıp; dilekçe belirtilmeyen iptal sebeplerine dayalı olarak da iptal kararı verebilme imkanına sahiptir.

İflâs idaresi ya da dava takip yetkisi iflâs masasından devralmış olan iflâs alacaklısı veya alacaklıları, müflisin, iflâs masasını zarara uğratmak amacıyla yapmış olduğu tasarruflarının iptali amacıyla açacağı iflâsta tasarrufun iptali davasında ya da dava devam ederken veyahut dava açılmadan önce tasarrufa konu mal veya hak üzerine kural olarak teminatsız bir şekilde mahkeme kararı ile ihtiyati haciz uygulatması mümkündür. Buna karşılık, tasarrufa konu mal, müflis ile işlemde bulunan üçüncü kişi tarafından başkaca kişilere devredilmiş ise o durumda, bedele dönüşen iptal davasında, mahkeme, ancak, davacıardan teminat almak suretiyle tasarrufa konu malın ya da hakkın üçüncü kişi tarafından devredildiği tarihteki gerçek değeri ile sınırlı olmak kaydı ile üçüncü kişinin malları hakkında ihtiyati haciz kararı verebilir.

Kanun koyucu, hem iflâsta tasarrufun iptali davasının açılabilmesi bakımından hem de iptal sebepleri bakımından İİK’da birtakım süreler öngörmüştür. Bu sürelerin bir kısmı, İİK m. 278 f. 2 ve 279 f.1’de sırasıyla iki ve bir yıl olarak belirlenmiştir. İİK m. 278 f. 2 ve 279 f. 1’de düzenlenen söz konusu süreler, bir tasarrufun iptale tabi olup olmadığının tespitinde rol oynamaktadır. Müflisin yapmış olduğu bu tasarruflar, bu sürelere tekabül etmiyorsa, o durumda, söz konusu tasarruf duruma göre, İİK m. 278 veya 279 hükümlerine göre iptal edilmesi mümkün değildir.

Kanun koyucu, İİK m. 284’de ise tasarrufun iptali davasının açılabilmesi için tasarrufun yapıldığı andan itibaren başlayan “beş yıllık“ süre öngörmüştür. Bu süre, bir tasarruf hakkında tasarrufun iptali davasının açılabilmesi için öngörmüş azami süreyi belirtmekte olup; İİK m. 278, 279 ve 280’de yer alan tüm iptal sebeplerine dayalı olarak açılacak iptal davasında uygulanır.

Hacizde iptal davasından farklı olarak iflâsta, iflâs idaresi (veya iflâs dairesi) veya dava takip yetkisini devralmış olan iflâs alacaklısı/alacaklıları tarafından açılacak olan iptal davasında borç ödemedен aciz belgesi istenilmez. Zira, iflâsın açılması, borçlunun yani müflisin aciz halinde olduğunun bir göstergesidir.

Öte yandan, iflâsta tasarrufun iptali davasının açılabilmesi için kural olarak icra veya iflâs takibinin yapılmış olması şartı da aranmamaktadır. Ancak, doğaldır ki, iflâsta iptal davasının açılabilmesi için kural olarak icra veya iflâs takibi aranmamakta ise de, borçlunun iflâsına karar verilmiş olması gerekmektedir. Bunun haricinde, istisnai olarak borçlunun tasarruflarının İİK m. 280 hükmüne dayalı olarak açılacak iptal davalarında ise tasarrufun yapıldığı tarihten itibaren beş yıl içerisinde borçlu hakkında iflâs yoluyla takipte bulunulmuş olması gerekmektedir.

Yargıtay kararlarında, iflâsta tasarrufun iptali davası bakımından doğrudan hacizde olduğu gibi “gerçek bir alacağın varlığı” şeklinde özel bir dava şartı öngörülmemiş olmakla beraber, bazı Yargıtay kararlarında, alacağın iflâs masası kaydedilmiş olması nedeniyle söz konusu alacağın kesinleşmesi şartı aranmayacağı da haklı olarak belirtilmektedir.

Müflisin, iflâs öncesindeki iflâs masasından mal kaçırmak amacıyla yapmış olduğu birtakım tasarruflarının İİK m. 278-280 arasındaki hükümlerine göre iptal edilebilmesi için tasarrufların, iflâs masasına kabul edilmiş olan alacaklardan en eskinin tesis edildiği tarihten sonra yapılmış olması gerekir.

İflâs idaresi (veya iflâs dairesi) tarafından açılan iflâsta tasarrufun iptali davası sonucunda, mahkeme davanın kabulüne karar vermiş olması halinde, tasarrufa konu mal (mülkiyeti davalı veya daha sonraki kötüniyetli kişilerde kalmak üzere), iflâs masasına dahil edilir. Aynı şekilde, iflâs öncesinde haciz alacaklısı veya borçlu tarafından açmış olup da; iflâstan sonra, iflâs idaresi veya iflâs dairesi tarafından takip edilen tasarrufun iptali davasında, mahkeme, davanın kabulüne karar vermiş olması halinde, tasarrufa konu mal veya hak iflâs masasına dahil edilir. İflâs idaresi,

tasarrufa konu malı veya hakkı, tasfiyeye tabi tutarak paraya çevirir. Paraya çevirme sonucunda elde edilen paradan iflâs alacaklıları sıra cetvelinde yer alan sıralarına göre alacaklarını alır. Bundan sonra arta kalan bir miktar para olursa, bu para, müflise değil davalı üçüncü kişiye iade edilir. Buna karşılık, İİK m. 245 veya 255 f. 3 hükümlerine dava takip yetkisini iflâs masasından devralan iflâs alacaklısı/alacaklıları tarafından açılan veya iflâstan önce açılmış olup da; iflâs sonrasında, bu kişiler tarafından takip edilen iflâsta tasarrufun iptali davasının mahkemece kabulüne karar verilmiş olması halinde, tasarrufa konu mal veya hak, iflâs idaresi tarafından paraya çevrilme sonucunda elde edilen paradan davacı iflâs alacaklısı/alacaklıları öncelikli olarak tatmin edilir. Geriye arta kalan bir miktar para olursa bu para, dava açmayan diğer iflâs alacaklılarına ödenmek üzere iflâs masasına iade edilir. Eğer buradan da arta kalan bir miktar para olursa bu para davalı üçüncü kişiye ödenmesi gerekir.

Gerek iflâs idaresi gerekse iflâs alacaklıları tarafından açılan iflâsta tasarrufun iptali davası sonucunda, mahkeme davanın kabulüne karar vermiş olması halinde, müflis ile işlemde bulunan üçüncü kişi veya üçüncü kişiden tasarrufa konu malı veya hakkı devralan sonraki kötünietli kişiler, tasarrufa konu malı veya hakkı iflâs masasına iade etmesi gerekir. Aynı şekilde, iflâstan önce açılmış olup da; iflâs sonrasında iflâs idaresi ya da iflâs alacaklıları tarafından devam ettirilen tasarrufun iptali davasında, mahkemenin, davanın kabulüne karar vermiş olması halinde, tasarrufa konu malı veya hakkı davalı üçüncü veya sonraki kötünietli kişiler, iflâs masasına iade etmesi gerekir. Ancak, müflis, yapmış olduğu tasarrufla üçüncü kişiye bağıştta bulunmuş ise o durumda, üçüncü kişi, iyiniyetli olmak şartıyla tasarrufa konu malı ya da hakkı, dava açıldığı tarihte elinde kaldığı kadarıyla iflâs masasına iade etmekle yükümlüdür (İİK m. 283 f. 6). Üçüncü kişide, müflise karşılık olarak vermiş olduğu şeyi veya bedelini, iflâs masasından iflâs alacağı olarak talep etme hakkı vardır (İİK m. 283 f. 4). Aynı şekilde, davayı kaybeden üçüncü kişi, İİK m. 283 f. 5 hükmü uyarınca eski haklarını muhafaza eder.

Bununla birlikte, iflâsta tasarrufun iptali davasında genel veya özel dava şartlarının eksikliği, verilen süreye rağmen giderilmemişse mahkeme davanın usulden reddine karar verir. Aynı şekilde, davacı, iflâsta iptal davasını ispat edememiş edememişse mahkeme davanın esastan reddine karar verir. Mahkeme, iflâsta tasarrufun iptali davasının reddine karar vermiş olması halinde, tasarrufa konu

mal veya hak, davalı üçüncü veya sonraki kötüniyetli kişilerden alınarak tasfiyeye tabi tutulması amacıyla iflâs masasına dahil edilmez. Tasarrufa konu mal ya da hak davalı üçüncü veya sonraki kişilerde kalmaya devam eder. Aynı şekilde, iflâsta tasarrufun iptali davası tazminat davasına dönüşmüş ise o durumda, mahkemenin davanın reddine ilişkin kararı sonucu, davalı üçüncü kişi veya sonraki kötüniyetli kişiler tazminata mahkum edilmez.

İflâsta tasarrufun iptali davası devam ederken tasarrufa konu mal veya hakkı iflâs masasına aynen teslim etmesi veya bedelinin ödemiş olması ya da tasarrufa konu mal, müflisin haciz ve/veya ipotekli alacaklıları tarafından cebri icra aracılığı paraya çevirmesi sonucunda haciz ve/veya ipotek alacaklıları alacaklarını aldıktan sonra geriye bir şey kalmaması veyahut iflâs idaresi tarafından açılan iptal davası devam ederken iflâsın kaldırılması kararının verilmesi ve bu kararın kesinleşmesi gibi sebeplerden dolayı dava konusuz kalması halinde, mahkeme, esas hakkında karar verilmesine yer olmadığı kararı vermesi gerekir. Ayrıca, mahkeme İİK m. 281 f. 3 ve HMK m. 331 f. 1 hükümleri kapsamında yargılama giderleri hakkında da duruma göre karar vermesi gerekir.

Kişisel bir dava olmasının sonucu olarak, iflâsta tasarrufun iptali davasında, iflâs idaresi, davanın değeri 2024 yılı için 59.540 TL'nin altında olması halinde, feragat, kabul veya sulh işlemi yapabilir. Ancak, iflâsta tasarrufun iptali davasının değeri 2024 yılı için 59.540 TL'nin üzerinde olması halinde, iflâs idaresinin, feragat, kabul veya sulh gibi davaya son veren taraf usul işleminde bulunabilmesi için ikinci veya sonraki alacaklılar toplanması tarafından kendisine yetki verilmesi gerekmektedir. Aksi durumda, iflâs idaresinin feragat, kabul veya sulh işlemi yapabilmesi mümkün değildir.

İflâs alacaklılarının, iflâsta tasarrufun iptali davasını, feragat veya kabul beyanıyla ya da sulh anlaşmasıyla sona erdirebilmesi için ikinci veya sonraki alacaklılar toplanmasının bu konuda kendilerine yetki vermesi gerekir. İkinci alacaklılar toplanması, feragat, kabul ve sulh yetkisini dava takip yetkisinin devri ile birlikte verebileceği gibi sonradan yapılacak olan toplantıda alınacak karar ile de verebilir. İkinci veya sonraki alacaklılar toplanması, iflâs alacaklılarına feragat, kabul ve sulh yetkisi verirse, o durumda, iflâs alacaklıları, iflâsta tasarrufun iptali davasını bahsi geçen yetkiler ile sona erdirebilir.

Son olarak ifade etmek gerekirse, iflâsta iptal davasına bakan mahkeme yapmış olduğu yargılama sonucunda, gerek davanın kabulü gerek davanın reddi gerekse davanın konusuz kalması nedeniyle esas hakkında karar verilmesine yer olmadığı kararı vermişse, aynı zamanda HMK hükümlerine göre yargılama gideri ile vekalet ücreti hakkında karar vermesi gerekir. İflâsta tasarrufun iptali davası sonucunda mahkemece verilen kararlara karşı taraflar, şartlarını taşıması halinde genel hükümlere göre kanun yoluna başvurma hakkını haizdir.

KAYNAKÇA

- Akil, C.** (2014a), "Yargıtay Kararları Işığında Tasarrufun İptali Davası Bağlamında Aciz Belgesi", *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı: 3, s. 159-202.
- Akil, C.** (2014b), "Tasarrufun İptaline Konu Olabilecek İşlemlerin Hukuki Niteliği", *Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi*, Sayı: 2, s. 79-102.
- Akil, C.** (2018), "Dava Yetkinliği", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Sayı: 36, s. 1-20.
- Akkaya, T.** (2006a), "İcra ve İflâs Hukukunda İptale Tabi Tasarruflar (İİK m. 277-284)", *Eskişehir Barosu Dergisi*, Sayı: 11, s. 13-49.
- Akkaya, T.** (2006b), "Alacaklıdan Mal Kaçırmaya Yönelik Muvazaalı Tasarrufların İcra ve İflâs Kanunu'nda Düzenlenen İptal Davasına Konu Olup Olamayacağı Sorunu", *Legal Medeni Usul ve İcra İflâs Hukuku Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 3, s. 661-684.
- Akkaya, T.** (2021), "Konkordatonun Tasarrufun İptali Davasına Etkisi", *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, Sayı: 1, s. 221-252.
- Akkuş, O.** (2020), "Üçüncü Kişilerin Hükmün İptalini Talep Etmesi Üzerine Bir İnceleme", *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 1, s. 243-272.
- Akşener, H. S.** (2003a), "Tasarrufun İptali Davalarında Aciz Belgesi", *Legal Hukuk Dergisi*, Sayı: 1, s. 51-56.
- Akşener, H. S.** (2003b), "İ.İ.Y'nin 280. Maddesinde 4949 sayılı Yasa ile Yapılan Değişiklik Üzerine Bir İnceleme", *Legal Hukuk Dergisi*, Sayı: 9, s. 2209-2212.
- Akşener, H. S.** (2007), *İcra ve İflâs Hukukunda Tasarrufun İptali Davaları*, 2. Baskı, İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Akşener, H. S.** (2008), "Borcun Doğum Anı ve Tasarrufun İptali Davaları Yönünden Önemi", *Legal Hukuk Dergisi*, Sayı: 72, s. 4007-4013.
- Akşener, H. S.** (2013), "Tasarrufun İptali Davalarında İhtiyati Haciz", *Legal Hukuk Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 128, s. 115-121.
- Akyazan, S.** (1963), "Takip Hukukunda İptal Davası", *Adalet Dergisi*, Cilt: 54, Sayı: 3-4, s. 235-248.
- Akyazan, S.** (1965), *İcra ve İflâs Kanundaki Yeni ve Değişik Hükümler Üzerinde İnceleme ve Açıklamalar*, 1. Baskı, Ankara: Yeni Cezaevi Matbaası.
- Albayrak, H.** (2007), *İflâsın Kaldırılması*, 1. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Albayrak, H.** (2008), "Bankaların İflâsı", *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 24, s. 57-91.

- Albayrak, H.** (2009), “Geçici Hukuki Himaye Tedbirlerinde Yaklaşık İspat”, *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 31, s. 79-98.
- Albayrak, H.** (2015), “Tasarrufun İptali Davalarında Yargıtay Tarafından Kabul Edilen Özel Dava Şartları”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 64 Sayı: 4, s. 931-974.
- Ansay, S. Ş.** (1956), *Hukuk İcra ve İflâs Usulleri*, 4. Baskı, Ankara: Güzel Sanatlar Matbaası.
- Antalya, G. O; Topuz, M.** (2021), *Marmara Hukuk Yorumu Medeni Hukuk Giriş Temel Kavramlar Başlangıç Hükümleri Cilt: 1*, 4. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Antalya, O. G.** (2019), *Marmara Hukuk Yorumu Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt:5 /1,1, Temel Kavramlar Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri*, 2. Baskı, Ankara. Seçkin Yayıncılık.
- Arar, K.** (1945), *İcra ve İflâs Hükümleri Cilt:2 İflâs*, 1. Baskı, Ankara: İdeal Basım ve Ciltevi.
- Arkan, S.** (2018). *Ticari İşletme Hukuku*, 24. Bası, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.
- Arslan, M.** (2021), *Kamu İcra Hukukunda Tasarrufun İptali Davaları*, 1. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Arslan, R; Yılmaz, E; Taşpınar-Ayvaz, S; Hanağası, E.** (2023), *İcra ve İflâs Hukuku*, 9. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Aslan, K.** (2005), *Hacizde İstihkak Davası*, 1. Baskı, Ankara: Turhan Kitapevi.
- Aşık, İ.; Oruç, Y.; Tok, O.; Saçar, Ö. F.** (2022), *İcra ve İflâs Hukuku*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Atalay, O.** (2001), *Medeni Usul Hukukunda Menfi Vakıaların İspatı*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlük Matbaası.
- Atalı, M; Ermenek, İ; Erdoğan, E.** (2023), *İcra ve İflâs Hukuku*, 7. Baskı, Ankara: Yetkin Yayıncılık.
- Ayan, M.** (1984), “Nam-ı Müstear Kavramı ve Hukuki Niteliği”, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 2, s. 377-393.
- Ayan, M.** (2016), *Borçlar Hukuku (Genel Hükümler)*, 11. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Ayan, M.** (2017), *Eşya Hukuku- III (Sınırlı Ayni Haklar)*, 8. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Bakırcı, H.A.** (2023), *Güncel Yargıtay Kararları Işığında Tasarrufun İptali ve Muvazaa Davaları*, 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Başözen, A.** (2005a), *Müflisin Tasarruf Yetkisi*, 1. Baskı, Ankara: Turhan Kitapevi.
- Başözen, A.** (2005b), “İflâs Tasfiyesinde Müflisin Kişisel Çalışmasına Dayalı Malların Durumu- “Müflisin Uhdesine Geçen Mal” Kavramı (İİK m. 184, I)”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 54, Sayı: 4, s.267-297.

- Başözen, A.** (2006), “İflâsın Ekonomik Analizi”, *Medeni Usul ve İcra-İflâs Hukuku Dergisi*, Sayı: 4, s. 929-942.
- Başözen, A.** (2010), *Medeni Usul Hukukunda İlk Görünüş İspatı*, 1. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Başözen, A.** (2015), “Güncel Yargıtay Kararları Işığında İhtiyati Tedbirlerde “Yaklaşık İspat” ve “İhtimal” Kavramı”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:16, Özel Sayı, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, s. 653-694.
- Başözen, A; Büyükay, F.** (2023), “1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu Geçici 11. Maddesinin Anayasa Mahkemesi’nin 16/2/2023 Tarihli ve E.: 2022/126, K.: 2023/29 Sayılı Kararı ile İptalinin Derdest Davalara ve Yargılama Giderlerine Etkisi”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 31, Sayı: 2, s. 461-487.
- Baygın, C.** (2005), *Türk Miras Hukukunda Alacaklıların Korunması*, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Belgesay, M. R.** (1949), *İcra ve İflâs Hukuku Şerhi*, 2.Baskı, İstanbul: Şaka Matbaası.
- Berkin, N. M.** (1957), “İflâs İdaresi ve İflâs İdare Memurlarının Vazifeleri”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt: 22, Sayı: 1-4, s. 150-166.
- Berkin, N. M.** (1972), *İflâs Hukuku*, 4. Baskı, İstanbul: Fakülteler Matbaası.
- Bilge, N; Gürdoğan, B.** (1965), *Son Değişikliklere Göre Gerekçeli İcra ve İflâs Kanunu*, 1.Baskı, Ankara: Ajans-Türk Matbaası.
- Boran-Güneysu, N.** (2016), “Yargılamanın İadesi Sebebi Olarak Üçüncü Kişilerin Hükmün İptalini Talep Etmesi”, *Medeni Usul ve İcra İflâs Hukuku Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 33, s. 23-62.
- Börü, L.** (2009), “İcra ve İflâs Hukukunda Zarar Verme Kastından Dolayı İptal Davası (İİK m. 280)”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 58, Sayı: 3, s. 481-538.
- Börü, L.** (2011), “Sıfat ve Dava Takip Yetkisi”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, Cilt: 27, Sayı: 3, s. 249-278.
- Buluttekin, D.** (2022), “İflâs Masasına Karşı İstihkak İddiasının İleri Sürülmesi ve Masanın İstihkak İddiasını İncelemesi”, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 27, Sayı: 47, s.661-702.
- Büyük, I. E.** (2021), *Medeni Usul Hukukunda İnşai Dava ve İnşai Hüküm*, 1. Baskı, İstanbul: On iki levha Yayıncılık.
- Cenk, A.** (2018), “Dava Yetkinliği”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Sayı: 36, s. 1-20.
- Coşkun, M.** (2022), *Tasarrufun İptali ve İstihkak Davaları*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Coşkun, M.** (2023), *Hacizde ve İflâsta Sıra Cetveli*, 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Çetiner, S; Bozkurt-Yüksel, A. E.** (2021), *Ticari İşletme ve Şirketler Hukuku*, 5. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Deliduman, S.** (1995), “İcra ve İflâs Hukukumuzda Borç Ödemeden Aciz Belgesi”, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demirbaş, F.** (2020), “Anlaşmalı Boşanma Protokolünün Taşınmazlar Üzerindeki Aynî Haklara İlişkin Hükümleri ile İlgili Bazı Hukuki Sorunlar”, *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, Sayı: 2, s. 559-598.
- Deynekli, A.** (2008), “Sıra Cetveli ile İlgili Sorunlar”, *Bankacılar Dergisi*, Sayı: 67, s. 28-69.
- Deynekli, A; Saldırım, M.** (2011), *Öğretide ve Uygulamada İhtiyati Haciz*, 3. Baskı, Ankara: Turhan Kitapevi.
- Direnisa, E.** (2020), ”Eşler ve Yakın Akrabalar Arasındaki İvazlı Tasarrufların Bağışlama Sayılmasıyla İlgili İİK m. 278/3-1 Hükmüne İlişkin Bir Değerlendirme”, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 19, Sayı: 2, s.191-231.
- Dişel, B.** (2020), *Dava Takip Yetkisi*, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık.
- Doğru, E.** (2015), “Tasarrufun İptali Davasında Esasa İlişkin İncelemeler İİK m. 280”, *İstanbul Barosu Dergisi*, Cilt: 89, Sayı: 6, s. 126-136.
- Dural, M; Öz, T.** (2018), *Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku*, 12. Baskı, İstanbul: Filiz Kitapevi.
- Erdönmez, G.** (2019), *Alacaklılara Zarar Verme Kastıyla Yapılan Tasarrufların İptali*, 2. Baskı, İstanbul: On iki levha Yayıncılık.
- Erdönmez, G.** (2005), *İflâsta Alacaklılar Toplanması ve Yetkileri*, 1. Baskı, İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Erdönmez, G.** (2006), “Nam-ı Müstear ve Tasarrufun İptali Davaları”, *Bankacılar Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 59, s. 84-105.
- Eren, F.** (2019), *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 24. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Erişir, E.** (2008), “Ticari İşletmenin Devrinde İstihkak ve Tasarrufun İptali Davaları Arasındaki İlişki”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, Cilt: 24, Sayı: 4, s. 271-301.
- Erkalan-Coşkunsu, S.** (2019), “Ticari İşletme Devrinin Muvazaa Sebebiyle İptali”, *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 158, s. 1938-1945.
- Eroğlu, O.** (2019), “İflâsta Sıra Cetveline İtiraz Davası (İflâsta Kayıt Kabul Davası)”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı: 144, s. 173-212.
- Eroğlu, O.** (2022), *Açıklamalı-İçtihatlı Tasarrufun İptali Davası ile Muvazaa Davası ve Karşılaştırılması*, 3. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Eroğlu, O.** (2023), *Uygulamada Konkordato*, 3. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Ertanhan, M.** (2023), *Yargılama ve Takip Giderleri*, 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Ertekin, E; Karataş, İ.** (1998), *Tasarrufun İptali Davaları*, 1. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Filiz, K.** (2017), “Aciz Halinde Tasarrufun İptali Davası”, *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 2, s. 73-86.
- Gönen, D.** (2022), “Mirası Reddeden Mirasçının Alacaklılarının TMK m 617 Kapsamında Korunması”, *İstanbul Hukuk Mecmuası*, Cilt: 80, Sayı: 3, s. 847-879.
- Görgün, Ş.** (1977), *İflâsta İstihkak Davası*, 1. Baskı, Ankara: Kalite Matbaası.
- Gözübüyük, A. Ş.** (2016), *Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları*, 38. Bası, Ankara: Turhan Kitapevi.
- Günay, E.** (2019), *Miras Hukukunda Mirasçıların Sorumluluğu ve Alacaklıların Korunması*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Günay, E.** (2021), *Tasarrufun İptali Davası (Borçlu Muvazaası)*, 6. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Güneren, A.** (2012), *İcra İflâs Hukukunda Tasarrufun İptali Davaları*, 3. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Gürdoğan, B.** (1966), *İflâs Hukuku Dersleri: İflâs- Konkordato-İptal Davaları*, 1. Baskı, Ankara: Ajans-Türk Matbaası.
- Gürtürk, D.** (2021), *İcra ve İflâs Hukukunda İvazsız Tasarruflardan Dolayı İptal Davası*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Halman-Çetin, E.** (2022), *Tasarrufun İptali Muvazaa İnançlı İşlem ve Nam-ı Müstear*, 2. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Hasırcı, H.** (2021), *İflâsın Takiplere Etkisi*, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık.
- Işık, M.** (2022), “Tasarrufun İptali Davasının (İİK m. 277 vd.) Konusuz Kalması”. *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 2, s. 1193-1216.
- İnan, A. N; Ertaş, Ş; Albaş, H.** (2022), *Türk Medeni Hukuku: Miras Hukuku, Mevzuattaki Değişikliklere ve Uygulamalardaki Yeniliklere Göre Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş*, 11. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- İnanç, A.** (2016), “Yargıtay Kararları Işığında Tasarrufun İptali Davasının Hukuki Sonuçları”, *İstanbul Barosu Dergisi*, Cilt: 90, Sayı: 5, s. 135-147.
- Kale, S.** (2003), “Aciz Halindeki Borçlunun Bir veya Birkaç Alacaklısını Kayıran Hukuki Fiilleri Dolayısıyla İptal Davası (İİK. Mad.279)”, Prof. Dr. Ergün Önen’e Armağan, s. 191-204.
- Kale, S.** (2015), “İflâs Kapandıktan Sonra Borçluya Ait Yeni Mal Bulunması İİK M. 255”, *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 1, s. 133-142.
- Kale, S.** (2020), “İcra ve İflâs Hukukunda Sirküler”, *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 1, s. 239-250.
- Kaplan, H. A.** (2006), “4949 Sayılı Kanun’la Yapılan Değişiklikler Işığında İcra İflâs Hukukunda Tasarrufun İptali Davaları”, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Karakas, F. T.** (2013), “Karine Kavramı, Kanuni Karineler ve Varsayımlar”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 62, Sayı: 3, s.729-760.
- Karlı, A.** (2014), *İcra ve İflâs Hukuku*, 3. Baskı, İstanbul: Alternatif Düşünce Yayınevi.
- Kayacan-Aksu, S.** (2019), “Ölünceye Kadar Bakma Sözleşmesinde Bakım Alacaklısının Güvence Sağlamaya Yönelik Hakları”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 21, Sayı: 1, s. 353-395.
- Kayar, İ.** (2022), *Ticari İşletme Hukuku*, 12. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Kayhan, Ş.** (2021), *Ticari İşletme Hukuku*, 7. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Kılıçoğlu, A. M.** (2016), *Medeni Hukuk Temel Kavramlar Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku*, Ankara: Tuhan Kitapevi.
- Kırca, Ç.** (2001), “Örtülü (Gizli) Boşluk ve Bu Boşluğun Doldurulması Yöntemi Olarak Amaca Uygun Sınırlama (Teleologische Reduktion)”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 50, Sayı: 1, s. 91-119.
- Kırca, İ.** (2017), “Nispî Ticarî Davaya Dair”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, Cilt: 33, Sayı: 1, s. 55-61.
- Konuralp, O. E.** (2019), “Anayasa Mahkemesi’nin Kısmi İptal Kararı Işığında İcra ve İflâs Kanunu’nun 278’inci Maddesine Yönelik Bir Çözüm Önerisi”, *Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukuku Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 43, s. 497-518.
- Kuru, B.** (1961), *Nizasız Kaza*, Ankara: Ajans Türk Matbaası
- Kuru, B.** (1970), “Ticareti Terk Eden Tacirlerin Tabi Bulunduğu Hükümler”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 27, Sayı: 1, s. 109-118.
- Kuru, B; Aydın, B.** (2023a), *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı*, 8. Baskı, Ankara: Yetkin Yayıncılık.
- Kuru, B; Aydın, B.** (2023b), *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 8. Baskı, Ankara: Yetkin Yayıncılık.
- Muşul, T.** (2004), “Tasarrufun İptali Davasında Dava Şartı Olarak Aciz Vesikası, Sorunlar, Yargıtay Kararları ve Düşüncelerimiz”, *Legal Hukuk Dergisi*, Sayı: 22, s. 2823-2834.
- Muşul, T.** (2021), *İcra ve İflâs Hukukunda; Tasarrufun İptali Davaları*, 3. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Namlı, M.** (2023), “Fransız Hukuku İle Karşılaştırmalı Olarak Borçluya Satış Yetkisi Verilmesi (Rızaen Satış- İİK m. 111/a)”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Cilt: 36, Sayı: 168, s. 313-360.
- Narbay, Ş; Akkuş, M.** (2020), “Ticari İş ve Tüketici İşlemi Kavramları Ekseninde Görevli Mahkeme ve Dava Şartı Arabuluculuk Üzerine Düşünceler”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Sayı: 44, s. 301-334.
- Oğuz, A.** (1990), “Roma ve Türk Hukukunda İnançlı İşlem ve Vekâlet Sözleşmelerinin Karşılaştırılması”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 41, Sayı: 1, s. 225-284.

- Oğuzman, K.; Seliçi, Ö.; Oktay-Özdemir, S.** (2017), *Eşya Hukuku*, 20. Baskı, İstanbul: Filiz Kitapevi.
- Olgaç, S.** (1978), *İcra ve İflâs İkinci Cilt*, 1. Baskı, Ankara: Olgaç Matbaası.
- Önen, E.** (1981), *İnşai Dava*, 1. Baskı, Ankara: Olgaç Matbaası.
- Öz, T.; Ceylan, E.; Doğan, M.; Öcal-Akipek, Ş.; Özdemir, H.; Şenocak, K.; Cumaloğlu, E.; Sert Sütçü, S.** (2023), *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Özbek, M.** (2001), “İflâs Masasından Çıkarılabilecek Mal ve Haklar”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Cilt: 13, Sayı: 3, s. 997-1028.
- Özdemir, N.** (2003), *Türk-İsviçre Hukukunda Anlaşmalı Boşanma*, 1. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.
- Özekes, M.** (1999), *İcra ve İflâs Hukukunda İhtiyati Haciz*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi
- Özkan, H.** (2014a), *Açıklamalı-İçtihatlı İcra ve İflâs Davaları ve Tatbikatı Tasarrufun İptali Davaları*, 1. Baskı, İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Özkan, H.** (2014b), *Açıklamalı-İçtihatlı İcra ve İflâs Davaları ve Tatbikatı İflâsın Tasfiyesi*, 1. Baskı, İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Özkaya, E.** (2022), *Açıklamalı-İçtihatlı İnançlı İşlem ve Muvazaa Davaları*, 9. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Pekcanitez, H.** (2022), “Borçluya Satış Yetkisi Verilmesi: (İİK md. 111/a)”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı: 1, s. 819-848.
- Pekcanitez, H; Atalay, O; Özekes, M.** (2023), *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 11. Baskı, İstanbul: On iki Levha Yayıncılık.
- Pekcanitez, H; Atalay, O; Sungurtekin-Özkan, M; Özekes, M.** (2023), *İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı*, 10. Baskı, İstanbul: On iki Levha Yayıncılık.
- Poroy, R; Yasaman, H.** (2022), *Ticari İşletme Hukuku*, 19. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Postacıoğlu, İ. E.** (1947), “Namı Müstear Meselesi: Vekalet ve İtimat Mukaveleleri ile Muvazaanın Karşılıklı Münasebetleri”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt: 13, Sayı: 3, s. 1011-1087.
- Postacıoğlu, İ. E.** (1978), *İflâs Hukuku İlkeleri: İflâs*, İstanbul: Sulhi Garan Matbaası.
- Reisoğlu, S.** (2013), *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 24. Bası, İstanbul: Beta Yayınevi
- Ruhi, A. C; Ruhi, C.** (2018), *Hacizde ve İflâsta Sıra Cetveli Sıra Cetveline Karşı Başvuru Yolları*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Ruhi, A. C; Ruhi, C.** (2022), *İcra ve İflâs Hukukunda Tasarrufun İptali Davaları*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Sapanoğlu, S.** (2022), *Muvazaa ve İnançlı İşlem Davaları*, 3. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Sarısözen, İ.** (1977a), “İcra ve İflâs Hukukuna Göre İptal Davasında Yargılama Usulü”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı: 1, s. 50-58.

- Sarısözen, İ.** (1977b), “İptal Davasının Yargılama Usulü”, *Ankara Barosu Dergisi*, 1977, Sayı: 2, s. 281-291.
- Sarısözen, İ.** (1977c), “İptal Davasında Yetki ve Görev”, *Ankara Barosu Dergisi*, 1977, Sayı: 3, s. 449-458
- Sarısözen, M. S.** (2016), "Tasarrufun İptali Davasının İpotek Alacaklısı ve Dördüncü Kişiyeye Etkisi (Özellikle Tasarruf Tarihinden Sonra Yeni Malik Tarafından Tesis Edilen İpoteğin Öncelik Hakkının Bulunmayışı)", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı: 125, s. 231-262.
- Serozan, R; Engin, B. İ.** (2022), *Miras Hukuku ve Tamamı Çözümlü Pratik Çalışmalar*, 8. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Sertkaya, A. Ş; Kul, S.** (2016), *Tasarrufun İptali Davaları*, 1. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Sertkaya-Daniş, R.** (2023), *Tasarrufun İptali Davası*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Sezgin, S.** (2021), “Tasarrufun İptali Sebepleri”, *Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 1, s. 127-151.
- Baş-Süzel, E.** (2023), “Borçlar Hukuku Açısından İcra ve İflâs Kanunu’nun Satış Yetkisi Verilmesine ve Elektronik Satışa İlişkin Bazı Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 22, Sayı: 1, s. 613-628.
- Şahan, G.** (2020a), “Mirası Reddeden Mirasçının Alacaklılarının Korunması”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 1, s.1-40.
- Şahan, G.** (2020b), *Tapu Sicilinde Kişisel Hakların Şerhi*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Şahin, T.** (2022), “Ömür Boyu Gelir Sözleşmesi”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 13, Sayı: 2, s. 367-375.
- Şimşek, E.** (1989), *İcra ve İflâs Kanunu Açıklamalar ve İçtihatlar*, 1. Baskı, Ankara: Aydın Yayınları.
- Tanrikulu-Atasoy, U.** (2022), ”Muvazaa Sebebi ile Tasarrufun İptali Davası”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 71 Sayı: 3, s. 911-935.
- Taşpınar, S.** (1996), “Fiili Karinelerin İspat Yükünün Dağılımındaki Rolü”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 45, Sayı: 1, s. 535-572.
- Taze, M.** (2007), “Tasarrufun İptali Davası”, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Toraman, B; Kartoğlu, C. F.** (2022), “İflâs Tasfiyesinde Dava Takip Yetkisinin Devri Üzerine”, *Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukuku Dergisi*, Cilt: 18, Sayı: 51, s. 93-150.
- Tuncer-Kazancı, İ.** (2014), “İnançlı İşlemlerde İşlemin Taraflarının İflâsı ve İflâsın İnançlı İşleme Etkisi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 16, Özel Sayı, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan s. 2811-2834.

- Tuncer-Kazancı, İ; Apaydın, B. Ö.** (2015), “Mirasçılarının Alacaklılarını Koruyan Davalar ile Tasarrufun İptali Davası İlişkisi“, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 4, s. 775-808.
- Tuncer-Kazancı, İ.** (2015), “Bir Yargıtay Kararı Işığında Eşlerin Anlaşmalı Boşanma ile Alacaklılarından Mal Kaçırmalarının Tasarrufun İptali Davasına Konu Edilmesi Sorunu”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 2, s. 401-423.
- Tuncer-Kazancı, İ.** (2016), “Anlaşmalı Boşanma Kararlarının Medeni Usul Hukuku Bakımından Niteliği”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 145, s.755-776.
- Tunç-Yücel, M; Kale, S.** (2016), “Fona Devredilen Bankanın İflâs Tasfiyesi”, *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 1, s. 71-83.
- Tutumlu, M. A.** (2023), “Dava Konusunun Üçüncü Kişilere Devri Hâlinde Mahkemece Yapılması Gereken İşlemler”, *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt: 18, Sayı: 208, s. 103-109.
- Türk, A.** (2016), ”Anonim Ortaklıkta Borca Batıklık ve İflâsın Ertenmesi Konusunda 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Yürürlük Kanunu ile Getirilen Yenilik ve Değişiklikler”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, Cilt: 32, Sayı: 1, s. 5-60.
- Türkmen, E.** (2020), *Ticareti Terk Kavramı ve Buna Bağlanan Hukuki Sonuçlar*, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık.
- Umar, B.** (1963a), *Türk İcra-İflâs Hukukunda İptal Davası*, 1. Baskı, İstanbul: Fakülteler Matbaası.
- Umar, B.** (1963b), “Türk Medenî Usûl Hukukunda İadei Muhakeme”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt: 29, Sayı: 1-2, s. 261-298.
- Umar, B.** (2004), “Aciz Hâli-Borca Batıklık Kavramlarının Farkı ve Bu Yönden Yeni MK Metninin Düştüğü Bir Yanlışlık (MK m. 605 f. II, 618)”, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1, s. 326-333.
- Uyar, T.** (1986), “İcra ve İflâs Hukukundaki İptal Davalarında Yargılama”, *Yargıtay Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 1-2, s. 130-147.
- Uyar, T.** (2008), “İptal Davalarında Yargılama Usulü (İİK m. 281)”, *Legal Hukuk Dergisi*, Sayı: 69, s. 3003-3020.
- Uyar, T.** (2010), “İptal Davasının Sonuçları (İİK Mad. 283)”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 12, Özel Sayı, s. 1159-1181.
- Uyar, T.** (2011), “İcra ve İflâs Hukukunda Tasarrufun İptali Davasının Konusu”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı: 1, s. 211-231.
- Uyar, T.** (2014a), “Tasarrufun İptali Davasının Tarafları”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 16, Özel Sayı, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan s. 3005-3070.
- Uyar, T.** (2014b), “Ticari İşletme Devirlerinin Muvazaa Nedeniyle İptali (İİK. m. 280/III)”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı: 4, s. 623-656.

- Uyar, T.** (2014c), “İİK.’nun 280. Maddesi Uyarınca İptale Tabi Kimi Tasarruflar”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı: 3, s. 413-448.
- Uyar, T.** (2016), “Tasarrufun İptali Davası ve “Muvazaa”, “Nam-ı Müstear”, “İşletmenin Devri”, “Kanuna Karşı Hile” ve “Perdeyi Kaldırma Teorisi”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı: 2, s. 343-403.
- Uyar, T.** (2017), “Alacaklılara Zarar Vermek Kasdı ile Yapılan (Hileli) Tasarruflardan Dolayı İptal (İİK. mad. 280)”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı: 4, s. 307-364.
- Uyar, T.** (2018a), “Aciz Halinde İken Yapılan Tasarruflardan Dolayı İptal”, *İstanbul Barosu Dergisi*. Cilt: 92, Sayı: 1, s. 111-134.
- Uyar, T.** (2018b), “Tasarrufun İptali Davalarında “Tasarrufun İptaline Karar Verilmesi” Konusunda Ortaya Çıkan Bazı Sorunlar”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı: 135, s. 517-576.
- Uyar, T.** (2019), “Tasarrufun İptali Davalarında Süreler”, *Legal Hukuk Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 204, s. 5213-5230.
- Uyar, T.** (2020), “Tasarrufun İptali Davalarında “Ticari İşletmenin Devri” (İİK 280/III), “İptale Tâbi Tasarrufların Kapsamı” (İİK 278, 279, 280) ve “Mahkemeye Aciz Vesikası Sunulması” (İİK 277) Konularına İlişkin Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar”, *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 1, s. 3941-3978.
- Uyar, T.** (2021a), “Ticari İşletmenin Devri” ne İlişkin Tasarrufun İptali İçin Açılan Tasarrufun İptali Davalarında Karşılaşılan Sorunlar”, *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 183, s. 2232-2245.
- Uyar, T.** (2021b), “Tasarrufun İptali Davalarının Uygulamada Tartışılan Yönleri (İİK m. 277-284)”, *Legal Hukuk Dergisi*, Cilt: 19, Sayı: 217, s. 157-277.
- Uyar, T; Uyar, A; Uyar, C.** (2018), *İcra ve İflâs Hukukunda Tasarrufun İptali Davaları*, 5. Baskı, Ankara: Bilge Yayınevi.
- Uyar, T; Uyar, C.** (2019), “Tasarrufun İptali Davalarında Yetki İtirazında Bulunma Şekli”, *İstanbul Barosu Dergisi*, Cilt: 93, Sayı: 3, s. 50-70.
- Uzun-Çam, M.** (2017), *Kamu Alacağının Korunmasında Tasarrufun İptali Davaları*, 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Ünlütepe, M.** (2021), *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Üstündağ, S.** (2006), *İflâs Hukuku (İflâs-Konkordato-İptal Davaları)*, 7. Baskı, İstanbul: Sena Ofset Ambalaj Matbaa San.
- Yardımcı, T. E.** (2021), *Hukuk Davalarında Mecburi Dava Arkadaşlığı*, 1. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Yardımcı, T. E.** (2024), *Tasarrufun İptali Davası*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yapar-Kuzucu, B.** (2020), *Türk Hukukunda Kamu Alacaklarını Güvence Altına Alan Önlemler*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Yavaş, M.** (2008), “Hükme Karşı Üçüncü Kişilerin Müracaat İmkânı”, *Legal Medeni Usul ve İcra İflâs Hukuku Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 11, s. 605-646.

- Yavaş, M; Sertkaya-Daniş, R.** (2022), “Muvazaa Hukuksal Nedenine Dayalı İptal Davası Açılabileceğine İlişkin Yargıtay Görüşünün Tasarrufun İptali Davası ile Muvazaa Davası Arasındaki İlişki Bağlamında Değerlendirmesi”, *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 188, s. 102-123.
- Yavuz, N.** (1999), “Alacaklılardan Mal Kaçırmaya Yönelik İşlemlerin Hukuken Nitelendirilmesi Sorunu ve Bu Amaçla Yapılan Muvazaalı İşlemler Hakkındaki Yargıtay Uygulamasından Örnekler”, *Yargıtay Dergisi*, Cilt: 25, Sayı: 3, s. 217-241.
- Yazıcı, B.** (2022), “İcra ve İflâs Kanunu m.111/a Uyarınca Borçluya Satış Yetkisi Verilmesi”, *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 2, s. 1119-1147.
- Yazıcı, B.** (2023), “Güncel Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında İcra İflâs Kanunu m. 278/3-1’e İlişkin Bir Değerlendirme”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 6 Sayı: 1, s.115-132.
- Yıldırım, M. F.** (2014), “Miras Hakkından İvazsız Feragat Halinde Feragat Eden Mirasçının Alacaklılarının Feragatin İptalini İsteme Sorunu”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 18, Sayı: 3, s. 67-76.
- Yıldırım, M. K.** (1995), *İcra ve İflâs Hukukunda İptal Davaları*, 1. Baskı, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Yıldırım, M. K.** (2005), “4949 Sayılı Kanun’un Getirdiği Değişiklikle İİK’ nda Yer alan İptal Davalarına ve İflâsın Ertelenmesine İlişkin Yeni Hükümler”, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2, s. 471-484.
- Yıldırım, M. K.** (2009), “Tasarrufun İptali Davasının İşlevi Bakımından Aciz Vesikası ile İlişkisi Hakkında Düşünceler”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 11, Özel Sayı, s. 973-982.
- Yıldırım, M. K.** (2013), "Tasarrufun İptali Davasında Ticari İşletme Devri Karinesi", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 19, Sayı: 2, s. 471-482.
- Yılmaz, E.** (1976), *İflâs İdaresi*, 1. Baskı, Ankara: Sevinç Matbaası.

İnternet Kaynakları:

<https://karararama.yargitay.gov.tr/>,

<http://www.legalbank.net/>,

<https://sozluk.gov.tr/>,

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/11/20181115-8.pdf>,

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/04/20220412-3.pdf>,

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/03/20220322-8.pdf>,

<https://mevzuat.tbmm.gov.tr/Kanun/KanunDetay?YasamaKanunId=f72877c1-8896-037b-e050-007f01005610&kanunNumarasi=7327#step-2>,

ÖZGEÇMİŞ

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2020, Lefke Avrupa Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Hukuk Bölümü.
- **Yüksek Lisans** : 2024, İstanbul Gedik Üniversitesi, Özel Hukuk Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı.

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

- Avukatlık Stajı (2020-2021).
- Serbest Avukatlık (2021-Devam).